

ACADÉMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
INSTITUT DE GÉOGRAPHIE »JOVAN CVIJIC«

MONOGRAPHIES
№ 34

Dr MIROSLAV MILOJEVIĆ

**DE DÉVELOPPEMENT DU COMPLEXE
AGRAIRE DE LA COMMUNE DE
MLADENOVAC DANS LA PÉRIODE
D'APRÈS-GUERRE**

Rédacteur
Dr. MIHAJLO KOSTIĆ

Conseil de rédaction
Dr. MIHAJLO KOSTIĆ
Dr. ČEDOMIR S. MILIĆ
Dr. RADOVAN RŠUMOVIĆ
Dr. MILOŠ ZEREMSKI
Dr. MIROSLAV MILOJEVIĆ

BELGRADE
1984.

7
1984:34

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ГЕОГРАФСКИ ИНСТИТУТ „ЈОВАН ЦВИЈИЋ“

ПОСЕБНА ИЗДАЊА
КЊИГА 34

Др МИРОСЛАВ МИЛОЈЕВИЋ

**ПОСЛЕРАТНИ РАЗВОЈ
АГРОКОМПЛЕКСА
У МЛАДЕНОВАЧКОЈ
ОПШТИНИ**

Уредник
Др МИХАЈЛО КОСТИЋ

Уређивачки одбор
Др МИХАЈЛО КОСТИЋ
Др ЧЕДОМИР С. МИЛИЋ
Др РАДОВАН РШУМОВИЋ
Др МИЛОШ ЗЕРЕМСКИ
Др МИРОСЛАВ МИЛОЈЕВИЋ

Примљено за штампу на XIX седници Уређивачког одбора
Географског института „Јован Цвијић“ САНУ

БЕОГРАД
1984.

Рецензенти
 Др МИЛИСАВ ЛУТОВАЦ, редовни члан САНУ
 Др ДУШАН ДУКИЋ, редовни професор Универзитета

Техничка редакција и реализација издања
 Др МИХАЈЛО КОСТИЋ

Обрада картографских и графичких прилога

Миодраг Тодоровић
 Мирела Бутирић

БИБЛИОТЕКА
 ГЕОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА
 „ЈОВАН ЦВИЈИЋ“
 И. Број п. 825

Штампање завршено фебруара 1985. године

САДРЖАЈ

	Страна
ПРЕДГОВОР — — — — —	9
УВОД — — — — —	11
Природне основе аграрног простора — — — — —	11
СОЦИЈАЛНО-ИМОВИНСКИ ОДНОСИ — — — — —	17
АГРАРНО-ГЕОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ —	28
Начин обраде земље — — — — —	30
СТРУКТУРА ИСКОРИШЋАВАЊА ОРАНИЦА И БАШТА — — — — —	40
а) Развој ратарства у првим послератним годинама — — — — —	40
б) Производња ратарских култура у условима комуналног система —	49
Жита — — — — —	50
Сточно-кормно биље — — — — —	62
Повртарско биље — — — — —	63
Индустријско биље — — — — —	67
в) Петогодишњи просек пожетих површина и приноса важнијих ратар- ских усева (1977—1981) — — — — —	69
г) Правци искоришћавања ораница и башта по катастарским општи- нама — — — — —	71
д) Структура биљне производње на ораницама и баштама — — —	71
СТАЛНЕ КУЛТУРЕ — — — — —	71
1) Воћњаци — — — — —	72
2) Виногради — — — — —	84
ПРОИЗВОДЊА СИТНОГ ЈАГОДИЧАСТОГ ВОЋА — — — — —	91
СТАЛНО ЗЕЛЕНЕ И ШУМСКЕ ПОВРШИНЕ — — — — —	92
а) Стално зелене површине — — — — —	92
б) Шумске површине — — — — —	95
ПРАВЦИ ИСКОРИШЋАВАЊА УКУПНОГ ФОНДА ЗЕМЉИШТА ПО КАТА- СТАРСКИМ ОПШТИНАМА — — — — —	93
СТОЧАРСТВО — — — — —	99
1) Развој сточарства у првим послератним годинама — — — — —	99
2) Структура и размештај сточарства у условима комуналног си- стема — — — — —	109
3) Живинарство, пчеларство, лов и риболов — — — — —	127
4) Правци сточарства по катастарским општинама — — — — —	137
УЛАГАЊА У ПОЉОПРИВРЕДУ — — — — —	138
НОСИОЦИ АГРОКОМПЛЕКСА — — — — —	139
а) Земљорадничка задруга за пољопривредну производњу „Јагњило“ —Јагњило — — — — —	140
б) Земљорадничка задруга за пољопривредну производњу „Младе- новац“—Младеновац — — — — —	142
в) Искоришћавање земљишта на поседу радне организације за по- љопривредну производњу „Расадник“—Младеновац — — —	144

ПРЕДГОВОР

Крајем 1980. год. Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ донео је програм и план петогодишњег научно-истраживачког рада за период 1981—1985. год., који обухвата пет колективних тема — „Шумадија — комплексна географска проучавања“, „Југозападна Србија — комплексна географска проучавања“, „Географске промене Србије у току социјалистичке епохе“, „Насеља и порекло становништва Србије“ и „Геоморфолошка карта Србије“.

Јуна 1981. год. Институт је скопио уговор бр. 2998/1 са Заједницом науке Србије да обави истраживања на потпројекту „Шумадија — комплексна географска проучавања“. У оквиру овог потпројекта предвиђено је да се ураде три студије из аграрне географије — „Агрокомплекс у високој Шумадији на примеру горњомилановачког микрорегиона“ (Марина Тодоровић), „Нова аграрна структура Шумадије у периоду социјалистичке изградње“ (Др Мирослав Поповић) и „Агрокомплекс у ниској Шумадији на примеру младеновачког микрорегиона (Др Мирослав Милојевић).

Између 1981. и 1983. год. проучавао сам послератни развој агрокомплекса у општини Младеновац. Читав научно-истраживачки рад обављен је по утврђеном програму за потпројекат „Шумадија — комплексна географска проучавања“ у оквиру републичког пројекта „Географске појаве и процеси у Србији“.

Приликом рада на овој аграрно-географској студији консултовао сам послератне архивске фондове у Архиву Србије и Историјском архиву Београда и користио сву расположиву документацију. Поред архивских докумената по архивима и постојеће литературе користио сам документацију Секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац и Градског геодетског завода (Одељења у Младеновцу).

А у т о р

У В О Д

Подручје општине Младеновац, у административно-територијалном смислу, захвата површину од 338 км² и обухвата 19. к. о. у Шумадији. На овој територији има 22 насељена места и то: Амерић, Белуће, Бељевац, Велика Иванча, Велика Крсна, Влашка, Границе, Дубона, Јагњило, Ковачевац, Кораћица, Мала Врбица, Марковац, Међулужје, Младеновац, село Младеновац, Пружатовач, Рабровац, Рајковац, Сенаја, Црквине и Шепшин (1,886). Једно насеље, у просеку, велико је 15,36 км².

Још од 1970. год. општина Младеновац налази се у заједници 16 општина које чине територију града Београда. У њој живи 52.489 становника (2). На 1 км² просечно долази 155 становника.

У првом тромесечју 1981. год. према броју становника Младеновац је био на тринаестом месту међу београдским општинама (иза Гроцке, Савског Венца, Обреновца, Старог Града, Врачара, Раковице, Звездаре, Чукарице, Палилуле, Вождовца, Земуна и Новог Београда).

Природне основе аграрног простора

Још у XIX веку истицано је да су земљишта Србије, у чијим се границама налази подручје општине Младеновац, „врло брдовита, али притом не само што су долине, него и брда... врло плодовита“ (3,300). Управо огранци Космаја, побрђе и речне долине које се пружају према Јасеници погодни су за развој разноврсне пољопривредне производње (4,3). Средња годишња температура ваздуха креће се око 10,7°. Најтоплији је месец јул (21,8°); најхладнији је јануар (— 0,7°). Апсолутно колебање месечних температура износи 22,5° (8,32). Просечна дневна инсолација траје 6,1 час. Најмање сунчан месец је децембар — 71,6 часова; најсунчанији је јул — 296,6 часова (5,8). Први дан (средњи датум) са средњом дневном температуром од 5,0° је 13. март; последњи је 25. новембар. Укупна температурна сума за период када је средња дневна температура $\geq 5,0^\circ$ прелази 3800 топлотних степена (6,92) и довољна је „за све врсте културних биљака које се овде гаје“ (7,4).

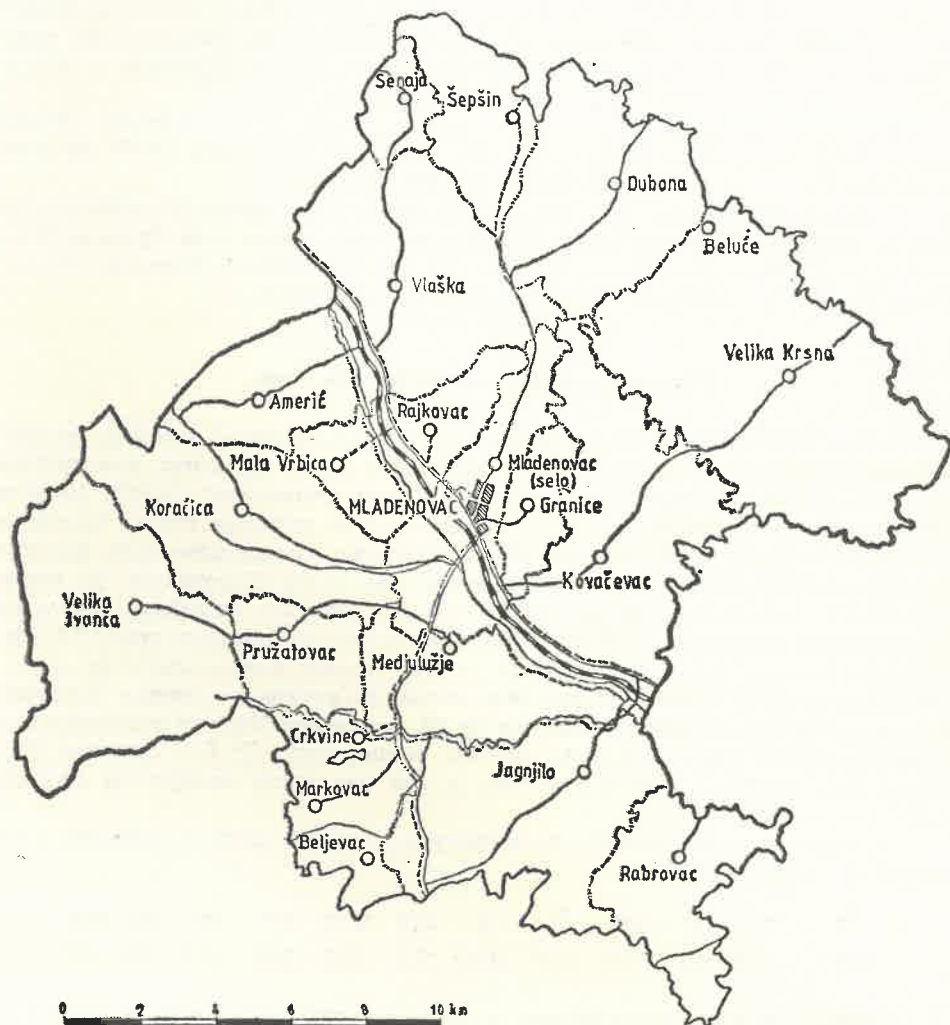
Кретање средње месечне температуре у току године приказано је у следећој табелици (8,32):

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
—0,7	—0,3	5,4	10,8	15,6	19,3	21,8	20,5	16,8	11,8	7,0	0,6

Средње месечне температуре у току вегетационог периода крећу се од 5,4° до 21,8° (8,32). Температуре за свака два узастопна месеца износе: март—април 8,1°, мај—јун 17,4°, јул—август 21,1° и септембар—октобар

14,3°. Максималне месечне температуре су у петом месецу вегетационог периода (23,7°); минималне у прва два и у њима се често јављају дневне температуре < 0°. Средњи датум последњег мраза је 14. април; првог 19. октобар (8,71). У југоисточном делу општине „постоји опасност од њих чак и у почетку маја“ (7,5). Године 1976. услед „дужег кишног периода и појаве касних пролећних мразева приноси у воћарској производњи... осетно су подбацили“ (9,35). У јесењим месецима, иначе, „мразеви позније долазе. То је врло повољно за сазревање кукуруза, воћа, шећерне репе и каснијег поврћа“ (7,5).

Први дан (средњи датум) са температуром $\geq 10,0^\circ$ је 10. IV; последњи је 26. X. Температурна сума за овај период износи 3384 топлотна сте-



Ск. 1. — Карта општине Младеновац

пена. Број дана са температуром $\geq 15,0^\circ$ знатно је мањи — 137 (6,92). Разлика између последњег дана са дневном температуром $\geq 10,0^\circ$ и $\geq 15,0^\circ$ креће се око 30 дана. У појединим годинама овај период је знатно краћи; такав је случај био у 1982.

Преко 74% од укупне количине талога падне за време вегетационог периода. Максималне количине кише има јун (87,5 мм); минималне фебруар (37,7 мм). Средње месечне висине падавина од марта до октобра када су просечне дневне температуре $\geq 5,0^\circ$, $\geq 10,0^\circ$ и $\geq 15,0^\circ$ варирају од 52,2 до 87,5 мм (10,175). У „вегетационом периоду има... довољно кише, са прилично великим бројем кишних дана“ (11,9). Вегетациони периоди са више од 500 мм талога нису ретки; они су на подручју к. о. Велика Крсна у периоду 1966—1975. год. регистровани четири пута (12).

Висина падавина за време од по два месеца у периоду март — октобар (10, 180)

Месеци	Висина падавина у мм за време два месеца
III — IV	119,2
V — VI	174,5
VII — VIII	115,7
IX — X	125,2

Изразито влажни месеци за време вегетационог периода су април, мај, јун и октобар; суви су март, јули и септембар. У априлу релативни плувиометриски ексес је 11. Највећи плувиометриски коефицијент имају мај и јун. Први месец има коефицијент 1,42; други 1,48. И у једном и другом месецу индекс сушности износи 36—41; у осталим од 24—41 (10, 194—199). У појединим годинама мај је сушан; такав је случај био у 1983. год. Исте године прекид високих температура регистрован је тек средином јуна. Кише које су пале у другој декади јуна добродошле су биле свим пољопривредним културама. Оне су користиле и пшеници, нарочито каснијим сортама које су се још увек налазиле у фази воштане зрелости. Јунски прекид „високих температура омогућио је боље и потпуније наливање зрна, а самим тим постизање бољег квалитета и већих приноса код жита“ (190,1).

Годишњи број дана са падавинама на подручју к. о. Велика Крсна (12)

Година	Број дана са падавинама		
	$\geq 0,1$ мм	$\geq 1,0$ мм	$\geq 10,0$ мм
1966.	165	100	24
1967.	135	84	17
1968.	152	96	21
1969.	170	105	23
1970.	185	114	21
1971.	160	91	19
1972.	139	89	18
1973.	147	87	22
1974.	160	102	27
1975.	154	105	26
Просечно:	157	97	22

И број дана са средњом дневном облачношћу $N_M \geq 7,5$ доста је велики; у вегетационом периоду износи 67,5 (50,56% од укупног броја). Најмању средњу месечну облачност има јул и август (3,7—3,9 десетина); највећу децембар и јануар (7,5—8,0 десетина). Први месец има највећи број дана са средњом дневном облачношћу $N_M < 2,5$ —10,9; у осталим овај број варира од 1,5—9,9 (8,91 94, 96).

Дужина трајања снежног покривача у појединим к.о. није иста; на то утиче њихов различит топографски положај и други фактори. Године 1973. број дана са снежним покривачем кретао се између 45 и 46 (12). Први дан (средњи датум) са снегом је 22. IX; последњи је 24. III. У првој декади децембра најчешће се формира први снежни покривач. Просечно трајање непрекидног снежног покривача је око 26 дана. Његова средња максимална висина износи 36 см (13, 360, 377).

Досадашњи систем противградне заштите на подручју града Београда, у чијем се границама налази општина Младеновац, „није дао очекиване резултате“. Још пре неколико година организовано је радио-обавештавање, набављена противградна опрема, Хидрометеоролошки завод СР Србије обезбедио људе који ће руководити системом одбране кад се за то укаже потреба. Међутим, и поред тога град причињава знатне штете пољопривреним културама. Разлог — „стрелци често нису на радном месту у време непогоде, неправилно се рукује опремом противградне станице или радио уређајем...“ (14,4).

Преовлађујући ветрови су из југоистичног и северозападног правца. Први дува у зимским месецима; други лети. У пролетњим и јесењим месецима, међутим, најчешће дува јужни ветар; он „доноси кишу“ (15,15).

Између 1924. и 1979. год. вршена је регулација Великог Луга. Истом „је решен проблем великих вода и тзв. ударног таласа, али је остало нерешено питање мелиорације депресија и одвођења отпадних вода“ (16,18). Крајем марта 1981. год. поред Луга до Рабровца и делу од бране „Кошарна“ до пута за Јагњило под водом се налазило око 1150 ха плодног земљишта Истог месеца услед високог водостаја Великог Луга били су угрожени многи објекти. Помоћна брана у Рабровцу због „недовршености није могла да испусти надошлу воду тако да је... потопљен помоћни пут којим су се служили грађани... засеока Марошевац“ (17,1).

Око 2200 ха плодног земљишта директно је угрожено од подземних и атмосферских вода. У плану је да се изврши мелиорација овог земљишта по касетама. Једна касета заузимаће површину од 100—350 ха. До 1985. год. треба да се реши проблем унутрашњих вода у 6 касета. Највећа ће имати површину од 350 ха; најмања 100 ха. У периоду од 1981—1985. год. предвиђено је да се обави измена тока Великог Луга код моста за Рабровац; доврши круна насипа на регулисаном делу корита Великог Луга; пројектује регулација реке Милатовица и изгради главни канал са насипима у дужини од 3500 м; уреде ушћа притоке Великог Луга (16,18).

На подручју општине, иначе, „заступљени су скоро сви типови земљишта сем чернозема“ (4,14). Преко 42% земљишног фонда је у првој, другој и трећој катастарској класи. Од тога су њиве 56,8%, воћњаци 14,6%, виногради 4,9%, ливаде 14,4%, пашњаци 2,3% и шуме 7,0%. У том погледу на првом месту је к.о. Јагњило са 1902 ха; за њом долазе к.о. Ковачевац (1815 ха), Рабровац (1295 ха), Међулужје (1269 ха), Марковац

(1036 ха), Кораћица 991 ха), Пружатовица (848 ха), Велика Иванча (816 ха), Влашка (767 ха), Младеновац 736 ха), Велика Крсна (579 ха), Рајковац (384 ха), Амерић (379 ха), Шепшин (346 ха), Границе (331 ха) и друге са 24—281 ха. Дубона је исте године, са 24 ха од прве до треће катастарске класе, заузимала последње место.

У четвртој и петој катастарској класи има 12.892 ха. По к.о. њихове површине износе од 33 (Марковац) до 2722 ха (Велика Крсна). У читавој општини, према подацима СО Младеновац, има 4793 ха у шестој, седмој и осмој катастарској класи. То су углавном њиве — 4449 ха; остатак од 344 ха отпада на ливаде (23 ха), пашњаке (216 ха) и шуме (105 ха).

По укупној површини под неплодним земљиштем к.о. Младеновац је са 272 ха на првом месту; за њом долази к.о. Велика Крсна (203 ха). У 63,2% к.о. ова површина износи до 100,00 ха (Амерић, Границе, Дубона, Мала Врбица, Марковац, Међулужје, Младеновац село, Пружатовица, Рабровац, Рајковац, Сенаја и Шепшин); од 100,01—150,00 ха — 15,8% к.о. (Велика Иванча, Јагњило и Кораћица); од 150,01—200,00 ха — 10,5% к.о. (Влашка и Ковачевац); преко 200,01 ха — 10,5% к.о. (Младеновац и Велика Крсна). У односу на укупан земљишни фонд, исто тако, к.о. Младеновац заузима прво место (24,93%).

Распоред неплодног земљишта према величини поседа власника на приватном сектору у петој години после увођења комуналног система (28)

ВЕЛИЧИНА ПОСЕДА	Укупна површина у ха	Укупна површина под неплодним земљиштем у ха
До 0,09 ха	—	—
0,10— 0,50 ха	83	14
0,51— 1,00 ха	318	34
1,01— 2,00 ха	1766	109
2,01— 3,00 ха	3101	152
3,01— 4,00 ха	3839	156
4,01— 5,00 ха	3850	140
5,01— 8,00 ха	8659	285
8,01—10,00 ха	3352	86
10,01—15,00 ха	2260	63
15,01—20,00 ха	114	8
20,01 и више ха	183	1
Укупно	27525	1048

Просечне средње месечне температуре земљишта на дубини од 2 см износе од 2,6° до 21,4°. У прва четири месеца вегетационе периоде температурне вредности земљишта на дубини од 5 см колебају се од 7,8° до 20,1°; такав је случај био у 1978. год. Исте године средње месечне температуре земљишта на дубини од 10 см за месец фебруар износиле су 2,5°, март 7,5°, април 11,8°, мај 16,3°, јун 19,8°, август 21,4°, септембар 16,8°, новембар 4,8° и децембар 2,6°. Августа 1978. год. средња температура земљишта на дубини од 2 см износила је 21,4°, а на 5 см — 21,3° (251, 53—94).

СОЦИЈАЛНО-ИМОВИНСКИ ОДНОСИ

Пред други светски рат у срезу Младеновац око 26% пољопривредних газдинстава имало је посед до 2,00 ха. Са поседом већим од 5,01 ха било је њих 34%; остатак од 40% отпадао је на газдинства из социјално-имовинских категорија од 2,01—5,00 ха. Око 34% власника држало је у поседу 66,23% целокупног земљишног фонда. Једно пољопривредно газдинство имало је у просеку 4,93 ха (18, 100—101). У то време мала и ситна газдинства стално су се дробила и смањивала; група „кулачких“ газдинстава непрекидно се повећавала; стално је текао процес раслојавања средњих газдинстава (19). Још у периоду обнове и изградње, од 1944—1946. год., месне власти су предузеле мере да се измени предратни положај и структура пољпривреде; извршиле конфискацију фашистичке земље и спровеле аграрну реформу; створиле државни земљишни фонд; беземљашима дале земљу; повећале категорије ситних и средњих газдинстава; формирале социјалистичка пољопривредна предузећа — државна добра (19).

Јула 1946. год. решењем Министарства пољопривреде НР Србије бр. 23.495/II формиран је Реонски воћни расадник у Младеновцу. Године 1951. он је регистрован код Окружног суда у Пожаревцу као ПП „Расадник“. Петнаест година касније, 1966., предузеће је променило назив у ПК „Младеновац“ (20,1).

Између 1946. и 1948. год. државни и задружни сектор стално су јачали у свим к.о. Међутим, и поред тога приватни сектор је још увек био „одлучујући у пољопривредној производњи“ (19). Пред крај 1948. год. он је учествовао са 98,82% у укупном земљишном фонду. У другој декади јанара 1949. год. социјалистички сектор у ондашњем космајском срезу био је организован у 16 задружних газдинстава, 3 друштвена пољопривредна добра и 43 друге државне установе. Другим речима, социјалистички сектор чинила су 62 газдинства са 562 ха (21,12). Око 6,23% од укупног друштвеног земљишног фонда користило је ПД „Будућност“. Године 1948. оно је реорганизовано у Среску пољопривредну станицу сточарског типа и његова покретна и непокретна имовина уступљена реонском воћном расаднику. Последња се састојала од 16 ха 66 а 14 м² ливада, 2 ха 70 а 93 м² забрана, 16 ха 04 а 93 м² њива, 5 крава, 4 телета, 2 коња, 1 нераста, 4 назимице, 6 прасади, 2 кошнице са пчелама, 1 кола, 1 шар амова, 1 двобразног пуга, 1 плуга тањираче, 1 самовезачице и 1 воћне прскалице. У четвртом кварталу 1948. год. у саставу Среске пољопривредне станице налазила се сточарска станица у Сопоту и живинарска у Јагњилу (227).

Године 1949. „извршене су... најкрупније промене у структури поседа у пољопривреди, које су ишле у правцу брзог јачања социјалистичког сектора. Поред јачања државног сектора нагло је почело ступање сељака у сељачке радне задруге, нарочито после II Пленума ЦК КПЈ“

Упоредни преглед броја сељачких радних задруга на подручју београдске области крајем 1950. год. (241)

СНО — ГНО	Тип СРЗ				Укупан број СРЗ	Укупан број учлањених домаћинстава у СРЗ
	I	II	III	IV		
СНО Београд	—	2	7	—	9	681
СНО Богатић	—	28	—	—	28	1822
СНО Ваљево	—	2	7	—	9	179
СНО Велика Плана	1	11	1	—	13	1016
СНО Велико Градиште	СНО	10	4	—	14	380
СНО Владимирци	—	18	—	—	18	833
СНО Жагубица	—	1	4	—	5	123
СНО Крупањ	—	6	1	—	7	192
СНО Кучево	—	5	3	—	8	164
СНО Лазаревац	—	8	—	4	12	461
СНО Лозница	1	1	10	—	12	309
СНО Љиг	—	1	5	—	6	115
СНО Младеновац	—	12	1	—	13	412
СНО Обреновац	—	9	9	1	19	723
СНО Осечина	4	2	—	—	6	155
СНО Петровац	—	2	7	—	9	221
СНО Пожаревац	—	21	1	—	22	825
СНО Смедерево	1	13	1	—	15	730
СНО Смед. Паланка	—	12	2	—	14	725
СНО Уб	—	6	8	—	14	500
СНО Шабац	—	16	5	—	21	1009
СНО Мионица	—	2	1	—	3	74
СНО Барајево	—	5	—	—	5	230
СНО Гроцка	—	5	1	—	6	238
ГНО Ваљево	—	—	—	—	—	—
ГНО Пожаревац	1	—	—	—	1	70
ГНО Смедерево	—	1	—	—	1	15
ГНО Шабац	—	—	—	1	1	40

(22,1).¹ Крајем априла 1951. год. на подручју СНО Младеновац постојало је 13 СРЗ са 407 учлањених домаћинстава и 1174 члана. Од тога су њих девет биле основане у 1949. год.; остале 1947. (1) и 1950. год. (3). Преко 58% чланова домаћинстава било је способно за рад — 985. У поседу свих СРЗ налазило се 2160 ха у 2299 парцела на удаљености од економског дворишта до 12 км. Око 79,92% од укупног задружног земљишног фонда чиниле су оранице — 1722 ха (243).

¹ Првог јула 1949. год. у читавој београдској области било је 224 СРЗ. У крагујевачкој области њихов број био је нешто мањи — 182. И у једној и другој области до 50 ха користило је 54 СРЗ; од 50—100 ха — 158; од 100—200 ха — 126; 200—300 ха — 32; преко 300 ха — 36. До 15 домаћинстава имало је 64 СРЗ; од 15—20 домаћинстава — 111 СРЗ; 20—30 домаћинстава — 111 СРЗ; 30—40 домаћинстава — 63 СРЗ; 40—70 домаћинстава — 40 СРЗ; 70—100 домаћинстава — 8 СРЗ; више од 100 домаћинстава — 9 СРЗ (23). Њиховим ступањем у сељачке радне задруге „су се знатно именовали имовински односи на селу... колективизација попримила масовни карактер“ (24,79).

Између 31. XII 1948. и 31. XII 1949. год. степен колективизације на подручју НО београдске области порастао је од 0,63% на 4,09%; број сељачких радних задруга увећао за пет пута; број задружних домаћинстава брже растао од новооснованих СРЗ; задружни обрадиви земљишни фонд растао у већем про-

У првој декади августа 1949. год. ИО НОС Младеновац на ванредној седници одобрио је експропријацију земљишта за потребе СРЗ „Љуба Чикић-Космајац“ (Велика Крсна), СРЗ „Миодраг Ивковић“ (Дучина), СРЗ „Космај“ (Ропчево), СРЗ „Варовнице“ (Влашка), СРЗ „Мића Марковић“ (Поповић), СРЗ „Живадинка Марјановић“ (Шепшин) и СРЗ „1. мај“ (Сибница). Извршена је експропријација 17 ха 11 а од Борислава Јоксимовића (2,00 ха), Чедомира Јоксимовића (1,00 ха), Милана Лукића (1,70 ха), Јована Лукића (0,36 ха), Животе Милосављевића (0,60 ха), Наталије Мијаиловић (1,50 ха), Ђуре Јанковића (1,00 ха), Даринке Стефановић (1,60 ха), Радојице Синђелић (1,29 ха), Владимира Јованчевића (1,33 ха), Илије Јованчевића (0,75 ха), Предрага Секулића (3,00 ха), Марка Војиновића (0,35 ха), Младена Војиновића (0,14 ха), Николе Војиновића (0,35 ха) и Софије Војиновић (0,14 ха) (228).

На подручју СНО Младеновац, иначе, реорганизација земљорадничких задруга је извршена половином 1948. год. у правцу стварања земљорадничких задруга општег типа (22,113). Још 17. XI 1948. год. Извршни одбор СНО Младеновац „донео је одлуку да се сва имовина — земљиште које је блио под руководством М.Н.О. преда на руковођење — власништво земљорадничким задругама“ (228). Преко њих отада се у знатном броју к.о. развијала друштвена својина; стварали услови за развијање радних задруга; окупљали привредници на бази заједничких делатности; земљорадници се на сопственом искуству убеђивали у предностима крупне социјалистичке над ситном индивидуалном производњом; олакшавао прелаз на социјалистичке облике производње (34, 218—220). Према попису општинских земљорадничких задруга из 1953., који је извршен у космајском срезу, види се да их је укупно било 27. Према том попису, 1953. у СНО Младеновац се налазило 0,87% од укупног броја свих ОЗО-а у НР Србији. У укупном земљишном фонду србијанских општинских земљорадничких задруга младеновачке учествовале су са 843 ха (2,75%). Једна ОЗО, у просеку, имала је 31,22 ха и 512,33 задругара (26,127).

Крајем маја 1950. год. око 94,0% од укупног земљишног фонда на подручју НОС Младеновац налазило се у поседу индивидуалних газдинстава; остатак од 6,0% углавном отпадао је на задружни сектор (3,8%).

центу од броја домаћинстава; у СРЗ масовније ступала и имућнија газдинства (238,57—58). Првог јула 1951. год. у свим задругама било је 11.582 домаћинстава (6,2% од укупног броја у области). Од тога је „сиромашних“ домаћинстава било 7391 (63%), „средњих“ 3365 (39%) и „богатих“ 826 (7,5%) (245).

Још у периоду административног управљања привредом један број газдинстава иступио је из СРЗ-а због неправилно изабраног типа, неразвијене задружне производње, мале вредности трудодана, бирократизма у управљању, нерешеног питања социјалног обезбеђења и рђавог односа према имовини. Године 1951. појава иступања на подручју Шумадије нарочито је била масовна у околини Крагујевца. Исте године од 963 поднета захтева за иступање из СРЗ-а у НР Србији преко 400 (405) било је из крагујевачке области. Највећи број захтева био је у Грузи — 347; најмање у Темнићу и Левчу — по 1 (25).

Средином јула 1951. год. на подручју београдске области било је 295 СРЗ. По типовима оне су овако биле распоређене: први — 13, други — 192, трећи — 85 и четврти — 5. У свим СРЗ било је учлањено 11.645 домаћинстава са 51.928 чланова. У 1950. год. примљена су у сељачке радне задруге 2153 нова домаћинства, „иступило“ 528 и „кажњено иступом“ 187 (245).

Крајем 1950. и почетком 1951. год. ради унапређења пољопривредне производње на задружном сектору и организационог утврђивања СРЗ-а у скоро свим срезовима оформљени су фондови за механизацију (245).

У укупном земљишном фонду државни сектор учествовао је са 2,2%. Годину дана касније, 1951., постојало је 14 СРЗ са 2025 ха, 426 учлањених домаћинстава и 1946 чланова. По СРЗ-а број учлањених домаћинстава изгледао је овако (232): Велика Крсна 55, Влашка 17, Дучина 32, Дубона 24, Јагњило 18, Ковачевац 34, Међулужје 29, Неминикуће 30, Парцани 36, Поповић 22, Рогача 34, Сибница 28, Сопот 47 и Шепштин 20. Највећи земљишни фонд имала је СРЗ у Великој Крсни — 257 ха; најмањи у Шепшину — 77 ха. Остале СРЗ држале су у поседу од 79—227 ха (Влашка 89 ха, Дучина 82 ха, Дубона 121 ха, Јагњило 79 ха, Ковачевац 150 ха, Међулужје 122 ха, Неминикуће 191 ха, Парцани 175 ха, Поповић 109 ха, Рогаче 137 ха, Сибница 209 ха и Сопот 227 ха). Једна СРЗ, у просеку, била је власник 144,64 ха.

Земљишне категорије по привредним секторима на подручју НОС Младеновац крајем маја 1950. год. (230)

Категорије коришћења земљишта	Површина у хектарима по привредним секторима			
	државни	задружни	приватни	укупно
I. Оранице	82	1.294	29.532	30.908
II. Баште	10	90	1.171	1.271
III. Воћњаци	—	53	3.031	3.084
IV. Виногради	—	39	1.684	1.723
V. Ливаде	13	207	4.834	5.054
A. Обрадива површина	105	1.683	40.252	42.040
VI. Пашњаци	55	96	1.434	1.585
VII. Ри�њаци	—	—	—	—
VIII. Трстици и баре	6	—	15	21
Б. Пољопривредна површина	166	1.779	41.701	43.646
IX. неплодно земљиште	282	57	2.561	2.900
X. Шумско земљиште	718	146	4.944	5.808
Укупно	1.166	1.982	49.206	52.354

До 1,00 ха у 1960. год. имало је 9,86% индивидуалних газдинстава, од 1,01—4,00 ха 49,58%, 4,01—10,00 ха 37,48% и више од 10,01 ха 3,08%. Прва су била власници 1,46% од укупног земљишног фонда на приватном сектору; друга — 31,63%; трећа — 57,62%; четврта — 9,29%. Уопште узев, поседовна структура индивидуалних газдинстава била је „доста... слична структури ужег подручја Србије... нешто уситњенија... као одраз укупних привредних и демографских кретања, посебно као одраз индустријског развоја општине“ (27, 82—83). По социјално-имовинским категоријама њихов пољопривредни земљишни фонд био је овако распоређен: до 1,00 ха 1,35%, од 1,01—4,00 ха 31,65%, 4,01—10,00 ха 58,09%, 10 и више ха 8,91%. Преко 580 (585) газдинстава давало је пољопривредно земљиште у закуп (до 25% њих 569, од 26—50% 10, 51—75% 1 и више од 76% 5). Број оних која су узимала земљу за обраду био је већи — 845. И једна и друга газдинства претежно су била из социјално-имовинских категорија од 1,01—8,00 ха (28).

Пољопривредно становништво према величини поседа на приватном сектору у 1960. год. (28)

Величина поседа	% од укупног пољопривредног становништва на подручју општине
До 0,09 ха	0,2
0,10—0,50 ха	1,7
0,51—1,00 ха	2,9
1,01—2,00 ха	10,9
2,01—3,00 ха	14,3
3,01—4,00 ха	16,0
4,01—5,00 ха	13,8
5,01—8,00 ха	26,9
8,01—10,00 ха	8,3
10,01—15,00 ха	4,8
15,01—20,00 ха	0,1
20,01 и више ха	0,1
Укупно:	100,0

Преко 95% (95,9%) земљишног фонда у 1969. год. налазило се у поседу индивидуалних газдинстава; остатак од 4,1% припадао је друштвеном сектору — ЗЗ „Јагњило“, ЗЗ „Влашка“ (Влашка), ЗЗ „Божидар Дамњановић“ (Ковачевац), ЗЗ „Љуба Чикић“ (Велика Крсна) и ПК „Младеновац“ (Младеновац). Исте године ПК „Младеновац“ имао је 836 ха. То је 60,62% од укупне површине на друштвеном сектору. Око 167 ха користила је ЗЗ „Љуба Чикић“, ЗЗ „Божидар Дамњановић“ 92 ха, ЗЗ „Јагњило“ 182 ха, док ЗЗ „Влашка“ 102 ха (29, 1, 3, 73). Највише њиховог земљишног фонда чиниле су оранице и баште — ЗЗ „Божидар Дамњановић“ 87,0%, ЗЗ „Љуба Чикић“ 85,6%, ЗЗ „Влашка“ 60,8%, ЗЗ „Јагњило“ 83,0% и ПК „Младеновац“ је у поседу од 1,01—2,00 ха; остала од 2,01—3,00 ха (13,21%), 3,01—вршине учествовале су са 90,0%, пољопривредне 93,3% и продуктивне 96,6%. Годину дана касније, 1970., ЗЗ „Влашка“, ЗЗ „Љуба Чикић“ и ЗЗ „Божидар Дамњановић“ ступиле су у интеграционе односе са предузећем „Воћар“, док ПК „Младеновац“ постао члан — оснивач Здруженог предузећа „Србија-продукт“. И комбинат и задруге покушале су да на овај начин „реше своје економске проблеме, а нарочито проблем пламана производа, односно проблем своје дугорочне производне оријентације“ (29, 4).

У седмој деценији XX века на подручју општине нису регистроване значајније промене у поседовној структури на приватном сектору. Управо нешто „већа помрања“ у том погледу запажају се само код газдинстава у социјално-имовинској категорији до 1,00 ха. Њихов удео у укупном броју газдинстава повећан је за 3,2% — са 9,9% у 1960. год. на 13,1% у 1969. Последње је углавном било резултат досељавања индивидуалних произвођача из других крајева, економске диференцијације и деобе поседа виших категорија. Једно индивидуално газдинство у 1969. год. просечно је имало 3,8 ха. Просечна величина коришћеног дела земљишта на поседима до 1 ха износила је 0,5 ха, 1—2 ха 1,3 ха, 2—3 ха 2,5 ха, 3—5 ха 2,9 ха, 5—8 ха 6,1 ха, 8—10 ха 8,7 ха и преко 10 ха 10,9 ха (29, 4, 5).

Пољопривреда друштвеног сектора на подручју
општине Младеновац у 1964. год. (253,47)

Спецификација	Пољопривреда друштвеног сектора
1. Број запосленог особља	203
2. Основна средства по набавној вредности у 000 нов. дин.	10.390
3. Инвестиције у 000 нов. дин.	730
4. Народни доходак у 000 нов. дин.	2.140
5. Акумулација у 000 нов. дин.	1.140
6. Учешће дохотка пољопривреде друштвеног сектора у укупном дохотку (у %)	2

Крајем 1970. год. друштвени сектор држао је у поседу 4,07% од укупног земљишног фонда — 1379 ха. Од тога на оранице и баште отпада 990 ха (71,79%). Исте године учешће друштвеног сектора у укупном фонду ораница и башта износило је 4,5%, воћњака 6,8%, винограда 4,5%, ливада 1,4%, пашњака 0,9%, шума 1,7%, неплодног земљишта 2,7%, трстика и бара 100,0%. Према томе, друштвени сектор Младеновца је располагао са 4,3% обрадивих и 4,4% пољопривредних површина (31, таб. 22).

Око 38,0% од укупног броја домаћинстава у 1971. год. било је без поседа. До 3,00 ха имало је 32,3% домаћинстава; остатак од 29,7% отпадао је на газдинства са поседом од 3,01—5,00 ха (16,2%) и више од 5,01 ха (13,5%) (32, 282). У свм к. о. преовлађивала су домаћинства без и са поседом до 5,00 ха. Њихово учешће по к. о. било је различито. Кретало се од 61,78% на подручју к. о. Дубона до 99,37% у к. о. Младеновац. У к. о. Амерић оно је износило 72,69%, Велика Иванча 68,21%, Влашка 78,08%, Јагњило 71,45%, Ковачевац 87,59%, Кораћица 76,02%, Мала Врбица 71,95%, Међулужје 89,75%, Младеновац село 93,85%, Сенаја 89,33%, Шепшин 68,91%, Пружатовац 78,88%, Рабровац 72,73%, Рајковац 82,10%, Марковац 72,58%, Велика Крсна 77,47% и Границе 95,09%. Апсолутно највећи број домаћинстава без поседа налазио се у к. о. Младеновац — 4123; најмањи у насељима Белуће (2) и Мала Врбица (2). Само једно насеље није имало газдинства без поседа — Црквине. Око 3,77% његових домаћинстава држало је у поседу од 1,01—2,00 ха; остала од 2,01—3,00 ха (13,21%), 3,01—4,00 ха (15,09%), 4,01—5,00 ха (28,30%), 5,01—6,00 ха (13,21%), 6,01—8,00 ха (22,64%), 8,01—10,00 ха (1,89%) и 10,01—15,00 ха (1,89%).

Преко 38% (38,46%) пољопривредног становништва у 1971. год. живело је у домаћинствима са поседом већим од 5,01 ха. У том погледу Црквине са 53,65% налазило се на првом месту; за њим су следила насеља Дубона (51,85%), Белуће (48,85%), Марковац (48,32%), Велика Иванча (46,38%), Јагњило (45,23%), Шепшин (43,58), Мала Врбица (42,86%), Бељевац (42,19%), Амерић (42,11%), Кораћица (40,58%), Рабровац (40,30%), Рајковац (38,87%), Влашка (37,92%), Пружатовац (37,45%), Међулужје (34,49%), Велика Крсна (31,19%), Ковачевац (29,92%), Младеновац село (24,72%), Сенаја (19,19%), Младеновац (18,80%) и Границе (16,18%). Што се тиче овог броја у апсолутним износима, на првом месту се налазила Велика Крсна са 1038 становника. Иза ње су следила насеља Велика Иванча (878), Јагњило (806), Дубона (730), Влашка (625), Кораћица (569), Ковачевац (503), Рабровац (484), Шепшин (421), Амерић (264), Пружатовац (258), Марковац (201), Међулужје

жје (139), Белуће (128), Рајковац (110), Мала Врбица (105), Црквине (103), Младеновац (94), Сенаја (85), Младеновац село (67). Бељевац је те године, са 54 пољопривредна становника у домаћинствима са поседом већим од 5,01 ха, заузимао последње место у општини (33,282).

До 20 пољопривредних становника у 1971. год. живело је у домаћинствима без поседа и до 0,10 ха на подручју 50,00% насеља (Шепшин 1, Рајковац 3, Границе 3, Велика Иванча 7, Белуће 8, Марковац 11, Пружатовац 14, Дубона 16, Кораћица 18, Младеновац село 18 и Бељевац 19); од 20—30 становника — 13,64% насеља (Амерић 21, Ковачевац 22 и Рабровац 22); од 30—40 становника — 4,55% насеља (Међулужје 37); више од 40 становника — 22,73% насеља (Јагњило 42, Влашка 44, Велика Крсна 47, Сенаја 92 и Младеновац 266). Два насеља била су без пољопривредних становника у социјално-имовинским категоријама без и до 0,10 ха — Црквине и Мала Врбица (33,282).

Домаћинства према величини земљишног поседа на подручју
к. о. Кораћица у 1971. год. (32,382)

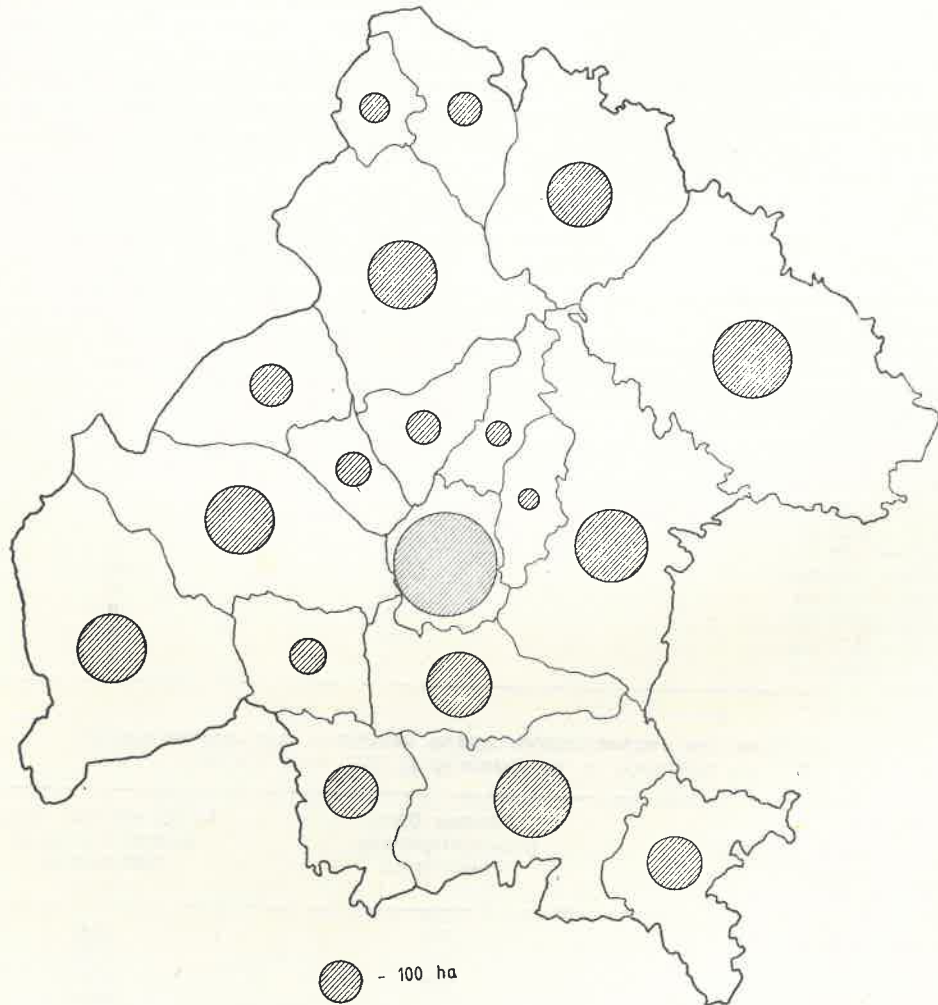
Величина земљишног поседа	Укупан број домаћинстава	% од укупног броја домаћинстава у к. о.
Без земље	23	4
До 0,10 ха	15	3
0,11—0,50 ха	16	3
0,51—1,00 ха	29	5
1,01—2,00 ха	76	14
2,01—3,00 ха	85	16
3,01—4,00 ха	78	15
4,01—5,00 ха	84	16
5,01—6,00 ха	46	9
6,01—8,00 ха	48	9
8,01—10,00 ха	26	5
10,01—15,00 ха	8	1

Пољопривредно становништво према величини земљишног поседа
на подручју к. о. Јагњило у 1971. год. (33,282)

Величина земљишног поседа	Укупан број пољопривредних становника	% од укупног броја пољопривредних становника у к. о.
Без и до 0,10 ха	42	2,4
0,11—1,00 ха	62	3,5
1,01—3,00 ха	309	17,4
3,01—5,00 ха	559	31,4
5,01—10,00 ха	784	44,1
више од 10,01 ха	22	1,2

Бројчано исказано — у 45,45% насеља од 50—60% пољопривредних становника у 1971. год. живело је у домаћинствима без и са поседом до 5,00 ха (Белуће 51,15%, Марковац 51,68%, Велика Иванча 53,62%, Јагњило 54,77%, Шепшин 56,42%, Мала Врбица 57,14%, Бељевац 57,81%, Амерић

57,89%, Кораћица 59,42% и Рабровац 59,70%); од 60—70% — 22,73% насеља (Рајковац 61,13%, Влашка 62,08%, Пружатовицац 62,55%, Међулужје 65,51% и Велика Крсна 68,81%); од 70—80%—9,09% насеља (Ковачевац 70,08% и Младеновац село 75,28%); преко 80%—13,64% насеља (Сенаја 80,81%, Младеновац 81,20% и Границе 83,12%). Према томе, само у 9,09% насеља овај проценат био је мањи од 50,00 — Дубона 48,15% и Црквине 46,35% (33,282).



Ск. 2. — Учешће друштвеног сектора у укупном земљишном фонду по катастарским општинама крајем 1981. год.

Јуна 1981. год. друштвено организовано земљиште користиле су три организације — Радна организација за пољопривредну производњу „Расадињик“ Младеновац, Земљорадничка задруга за пољопривредну производњу „Јагњило“ (Јагњило) и Ловно-шумско газдинство „Јелен“.

Земљишни фонд по секторима власништва у 1981. год. (35)

Категорија земљишта	Земљишни фонд по секторима власништва у ха			Свега ха
	Приватни сектор	Друштвени сектор	Друштвено неорганизовано земљиште	
Оранице и баште	20.309	668	—	20.977
Воћњаци	2.455	280	—	2.735
Виногради	785	10	—	795
Ливаде	3.037	151	—	3.188
Пашњаци	774	5	42	821
Трстици и баре	1	32	—	33
Шумско земљиште	2.715	165	48	2.928
Неплодно земљиште	516	65	1.787	2.368
Укупно:	30.592	1.376	1.877	33.845

На једног пољопривредног становника у 1981. год. долазило је 2,15 ха пољопривредног земљишта. У том погледу постоје знатне регионалне разлике; оне су условљене различитим степеном заступљености пољопривредног становништва по к. о. (36,8). Највише га има на једног активног пољопривредног становника к. о. Границе — 5,64 ха, а најмање к. о. Шепшин — свега 2,10 ха и Рабровац 2,20 ха. У осталим к. о. ова површина креће се од 2,44 до 5,00 ха (Ковачевац 2,44 ха, Сенаја 2,45 ха, Велика Крсна 2,51 ха, Мала Врбица 2,55 ха, Дубона 2,60 ха, Младеновац село 2,67 ха, Јагњило 2,61 ха, Велика Иванча 2,88 ха, Марковац 3,32 ха, Пружатовицац 3,04 ха, Амерић 3,19 ха, Кораћица 3,09 ха, Влашка 3,22 ха, Младено-

Домаћинства која имају пољопривредно газдинство према укупној сопственој и коришћеној површини у 26. год. после увођења комуналног система (185)

Укупна коришћена површина земљишта	Укупан број домаћинства	Земљиште у хектарима			
		сопствено		коришћено	
		укупно	обрадиво	укупно	обрадиво
Без земље	42	—	—	24	21
до 0,10 ха	134	32	14	12	10
0,11— 0,50 ха	740	237	191	215	179
0,51— 1,00 ха	697	599	466	570	453
1,01— 2,00 ха	1348	2177	1716	2151	1703
2,01— 3,00 ха	1308	3538	2768	3484	2732
3,01— 4,00 ха	1030	3771	3050	3778	3062
4,01— 5,00 ха	882	4165	3367	4170	3372
5,01— 6,00 ха	576	3328	2695	3296	2606
6,01— 8,00 ха	685	4862	3980	4890	4019
8,01—10,00 ха	305	2788	2283	2811	2303
10,01—15,00 ха	64	785	539	739	587
15,01—20,00 ха	11	124	107	202	155
преко 20,01 ха	82	1706	1321	4385	3555

вац 3,38 ха, Рајковац 4,90 ха и Међулужје 5,00 ха). По обрадивим површинама на једног активног пољопривредног становника такође је на првом месту к. о. Границе са 5,55 ха, а затим Међулужје са 4,98 ха, па Рајковац са 4,75 ха. Међу осталим к. о. на једног активног пољопривредног становника највише га има Младеновац (3,34 ха), Марковац (3,28 ха), Амерић (3,10 ха) и Влашка (3,09 ха); најмање к. о. Шепшин (2,06 ха) и Рабровац (2,14 ха). То су релативно мале површине. У већини к. о. оне указују на доста низак земљишни стандард пољопривредних произвођача.

Просечна величина пољопривредног земљишта по једном пољопривредном становнику у различитим к. о. крајем марта 1981. год.

Катастарска општина	Просечна величина пољопривредног земљишта по једном пољопривредном становнику у ха
Марковац	2,08
Амерић	2,49
Велика Иванча	2,19
Влашка	2,61
Кораћица	2,46
Мала Врбица	2,19
Међулужје	4,16
Младеновац	2,51
Младеновац село	2,36
Пружатовац	2,36
Рајковац	4,08
Сенаја	1,67
Шепшин	1,62
Дубона	1,84
Велика Крсна	1,75
Границе	5,14
Јагњило	1,97
Ковачевац	2,16
Рабровац	1,66
Просечно:	2,15

Преко 53% (53,98%) од укупног броја домаћинстава у 1981. год. имало је пољопривредно газдинство. По социјално-имовинским категоријама домаћинства која имају пољопривредно газдинство овако су распоређена (185,158): без земље 42, са поседом до 0,10 ха 134, од 0,11—0,50 ха 740, 0,51—1,00 ха 697, 1,01—2,00 ха 1348, 2,01—3,00 ха 1308, 3,01—4,00 ха 1030, 4,01—5,00 ха 882, 5,01—6,00 ха 576, 6,01—8,00 ха 685, 8,01—10,00 ха 305, 10,01—15,00 ха 64, 15,01—20,00 ха 11 и преко 20,01 ха 82.

У првом тромесечју 1981. год. власници поседа до 0,50 ха углавном нису били „пољопривредници или су то само делимично и њима такав мали земљишни посед служи или као додатан извор за снабдевање неким пољопривредним производима (на пример, воћем, поврћем, грожђем) или као место рекреације. У новије време овај други облик малих поседа (рекреативна пољопривреда) постаје све чешћи. Ова оцена добрим делом може се применити и на поседе од 0,5 до 1 ха“ (225,48).

*Домаћинства која имају пољопривредно газдинство по месним заједницама крајем марта 1981. год.**

Месна заједница	Укупан број домаћинстава која имају пољопр. газдинства	Остала домаћинства	Свега
Амерић	307	22	329
Баташево	221	1296	1517
Велика Иванча	562	35	597
Велика Крсна	977	73	1050
Влашка	606	120	726
Границе	182	151	333
Двадесетпети мај	162	973	1135
Дубона	340	30	370
Јагњило	552	68	620
Ковачевац	995	165	1160
Кораћица	473	60	533
Марковац	233	11	244
Међулужје	269	178	447
Младеновац село	239	224	463
Петар Драпшин	212	1105	1317
Пружатовац	225	27	252
Рабровац	327	19	346
Рајковац	142	59	201
Селтерс	281	826	1107
Сенаја	116	46	162
Центар	233	1245	1478
Шепшин	250	6	256
Укупно:	7904	6739	14643

Распоред чланова домаћинства која имају пољопривредно газдинство према укупно коришћеној површини на подручју општине у 1981. год. (185, 157)

Укупна коришћена површина земљишта у ха	Укупно чланова домаћинства
Без земље	164
До 0,10 ха	487
0,11—0,50 ха	2.433
0,51—1,00 ха	2.262
1,01—2,00 ха	4.440
2,01—3,00 ха	4.846
3,01—4,00 ха	4.306
4,01—5,00 ха	2.989
5,01—6,00 ха	2.718
6,01—8,00 ха	3.559
8,01—10,00 ха	1.711
10,01—15,00 ха	350
15,01—20,00 ха	48
преко 20,01 ха	296

* Према подацима Завода за статистику СРС.

*
*
*

На подручју општине Младеновац, према резултатима пописа из 1981. год., у 14.643 домаћинства живи 52.489 становника. У поређењу с пописом из 1971. год., када је овде било 47.134 становника, повећање износи 11,36%. Број пољопривредних становника смањен је за 33,85% и према погледу износи 13.489(2).

Индекс кретања броја пољопривредних становника између 1971. и 1981. год. по насељима (182)

Н а с е љ е	Укупан број пољопривредних становника		И н д е к с 1981/71
	1971	1981	
Амерић			
Белуће	645	379	58,76
Бељевац	270	198	73,33
Велика Иванча	128	71	55,47
Велика Крсна	1917	1202	62,70
Влашка	3377	2318	68,64
Границе	1686	951	56,41
Дубона	162	101	62,35
Јагњило	1421	1049	73,82
Ковачевац	1817	1274	70,12
Кораћица	1700	1340	78,82
Мала Врбица	1410	876	62,13
Марковац	249	171	68,67
Међулужје	426	280	65,73
Младеновац	432	315	72,92
Младеновац село	587	319	54,34
Пружатовац	271	199	73,43
Рабровац	706	401	56,80
Рајковац	1245	853	68,51
Сенаја	284	185	65,14
Црквине	465	218	46,88
Шепшин	192	142	73,96
	1000	653	65,30
С в е г а	20390	13489	66,5

АГРАРНО-ГЕОГРАФСKE КАРАКТЕРИСТИКЕ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ

У Младеновцу и насељима која му административно гравитирају пољопривредна производња обавља се на 28. 549 ха (84,35% од укупне површине). Од тога на друштвени сектор отпада 5,91%; остатак од 94,09% налази се у поседу индивидуалних газдинстава. Око 73,5% пољопривредног земљишта чине оранице и баште. У укупном пољопривредном земљишном фонду воћњаци учествују са 9,6%, виногради 2,8%, ливаде 11,1%, пашњаци 2,9%, трстици и баре 0,1%.

Искоришћавање пољопривредног земљишта у 1981. год.

Земљишне категорије и културе	ха	% од ораница и башта	% од пољопривредне површине	% од скупине А, Б, В, Г, Д, Ђ, Е, Ж, З (I)-II-III-IV
I. ОРЕНИЦЕ И БАШТЕ	20.977	—	73,5	—
А. Жита	14.289	68,1	50,1	100,0
пшеница	4.829	23,0	16,9	33,8
јечам	363	1,7	1,3	2,5
овас	371	1,8	1,3	2,6
кукуруз	8.726	41,6	30,6	61,1
Б. Индустриско биље	395	1,9	1,4	100,0
шећерна репа	206	1,0	0,7	52,1
сунцокрет	110	0,5	0,4	27,9
соја	69	0,3	0,3	17,5
остало инд. биље	10	0,1	0,0	2,5
В. Повргарско биље	2.636	12,6	9,2	100,0
кромпир	598	2,9	2,1	22,7
мрква	60	0,3	0,2	2,3
лук црни	221	1,1	0,9	8,4
лук бели	74	0,4	0,3	2,8
пасуљ	176	0,8	0,6	6,7
грашак	91	0,4	0,3	3,4
купус и кељ	175	0,8	0,5	6,6
парадајз	183	0,9	0,6	6,9
паприка	100	0,5	0,3	3,8
краставци	94	0,4	0,3	3,6
јагоде	591	2,8	2,1	22,4
малине	60	0,3	0,2	2,3
диње и лубенице	128	0,6	0,5	4,9
остало поврће	85	0,4	0,3	3,2
Г. Сточно крмно биље	3.404	16,2	11,9	100,0
дегелина	1.284	6,1	4,5	37,7
луцерка	1.529	7,3	5,4	44,9
кукуруз за крму	133	0,6	0,5	3,9
сточна репа	36	0,2	0,1	1,1
мешавина трава и легуминоза	307	1,5	1,0	9,0
остало крмно биље	115	0,5	0,4	3,4
Д. Расадници	68	0,3	0,3	100,0
Ђ. Цвеће	1	0,0	0,0	100,0
Е. Врбице на ораницама	1	0,0	0,0	100,0
Ж. Угари	10	0,1	0,0	100,0
З. Необр. оран. и баште	173	0,8	0,6	100,0
II. СТАЛНЕ КУЛТУРЕ	3.530		12,4	100,0
воћњаци	2.735		9,6	77,5
виногради	795		2,8	22,5
III. СТАЛНО ЗЕЛЕНЕ ПОВРШИНЕ	4.009		14,0	100,0
ливаде	3.188		11,1	79,5
пашњаци	821		2,9	20,5
IV. ТРСТИЦИ И БАРЕ	33		0,1	100,0
У к у п н о:	28.549	100,0	100,0	—

Начин обраде земље. — У првим послератним годинама знатан број газдинстава био је без пољопривредног инвентара; управо за време другог светског рата „већи део машина, справа и оруђа... је уништен. Нове нису добиване за читаво време окупације“ (38). Стога је Привредни савет НР Србије још 1945. год. један број произведених плугова равњака у Ваљеву доделио домаћинствима из СНО Младеновац (39). Године 1948. у његовом управном подручју на сваких 100 ха долазило је у просеку 13,07 плугова. Око 23,19% газдинстава није имало плуг или дрљачу. Преко 99% (99,10%) од укупног броја плугова припадало је приватном сектору; остатак од 0,09% био је својина државног и задружног сектора. По социјално-имовинским категоријама на приватном сектору они су овако били распоређени: 2,00 ха — 241, од 2,01 — 5,00 ха — 2260, од 5,01 — 10,00 ха — 2200 и преко 10,01 ха — 1115; дрљаче: до 2,01 ха — 127, од 2,01 — 5,00 ха — 1324, од 5,01 — 10,00 ха — 1728 и више од 10,01 ха — 1097. У читавом СНО-у налазило се само 17 тракторских и парних плугова (40).

Још у периоду обнове и изградње, од 1944—1946. год., семе за сетву многих култура увозено је из разних крајева у земљи и из иностранства. Године 1945. за потребе јесење сетве пољопривредницима је подељено 10 вагона пшенице и 1 вагон овса (41). Исте године „Српско пољопривредно друштво преузело је на себе и отпочело производњу елитног семена“ (42). Идуће 1946. год. оно је семе повртарских култура увозило из Бугарске уз компензацију за разне хемијске производе; дистрибуирало семе добијено од УНРРЕ; преко „Центропрома“ и Министарства трговине ФНРЈ набављало семе из Италије и Данске. 7. II 1946. год. СПД имало је закључен уговор са бугарским пољопривредним друштвом у Софији о испоруци меркантилног и елитног семена поврћа (43).

Јуна 1946. год. основана је семенска служба НР Србије и она је одмах „преузела мере за обезбеђење извесних количина семенског материјала за сетвену кампању 1946/47. године“ (44). Семе за „јесењу сетву 1947. год. и пролећну 1948... давано је уз обавезу контрахирања и враћања из наредне сетве. Робу су кредитирала семенска предузећа републичког значаја“. Године 1948. пословање са семенском робом прешло је на семенско одељење при среском задружном савезу, кога је основао СНО Младеновац за своје управно подручје (45). У јесен 1948. год. и пролеће 1949. СНО формирао је „среску семенску парцелу и исту засејао квалитетним семеном (46).

Преко среског семенског предузећа 14. II 1949. год. обезбеђене су знатне количине семена за пролећну сетву — 50 кг семна спанаћа, 40 кг грашка, 100 кг бораније, 1 кг першуна, 1 кг пастрњака, 4 кг купуса, 1 кг келерабе, 100 кг арпаџика, 20 кг белог лука, 1 кг тиквица, 1 кг парадајза, 2 кг лубенице, 100 кесица кеља, 1000 кесица цвекле, 1000 кесица паприке, 250 кесица карфиола и 250 кесица краставаца (47). Исте године од произведеног семена пшенице на савезним пољопривредним добрима у НР Србији додељено је произвођачима из СНО Младеновац 60 мц (48). Јуна 1949. год. Управа за биљну производњу НР Србије обавестила је СНО да ће држава „убудуће испоручивати само сортно семе белих житарица за засејавање семенским парцела социјалистичког сектора и то сваке четврте године за једну четвртину ових“. Управо отада држава на себе није више примала улогу снабдевача већ је преузела „задатак да омогући производњу сортног семена високе вредности која ће сталном применом агротех-

нике осигурати високе приносе“. Због тога СНО морао је производити и обезбеђивати газдинства „потребним семеном, водећи рачуна да социјалистички сектор обезбеди не само у довољној количини већ и најбољим семеном“ (46).

И поред приличних количина вештачког ђубрива план ђубрења на подручју СНО Младеновац и читавој НР Србији у 1948. год. „извршен је... са 23%. То се објашњава тиме, у првом реду, што је сељак могао набављати вештачко ђубриво само по везаним ценама, које су биле прилично високе.“ Сем тога, на то је утицало „и недовољно залагање... стручних органа на терену да ову меру правилно и популарно пропацирају.“ Иначе, исте године на „задружном, а нарочито државном сектору ђубрење је извршено по плану, док је ђубрење стајским ђубривом подбацило због недостатака запрега и других транспортних средстава“ (49). И приватни и социјалистички сектор, у просеку, утрошили су 200 кг вештачких ђубрива по 1 ха обрадиве површине (231).

После увођења комуналног система једно индивидуално газдинство на подручју општине Младеновац, у просеку, трошило је 87 кг вештачког ђубрива по 1 ха ораница. Године 1960. према потрошњи вештачког ђубрива на 1 ха ораница газдинства су овако била распоређена: до 100 кг — 1096, 101—200 кг — 280, 201—300 кг — 100, 301—500 кг — 59, 401—500 кг — 24, 501—600 кг — 12, 601—700 кг — 12, 701—800 кг — 5, преко 800 кг — 8. Исте године потрошња вештачких ђубрива на 1 ха ораница по социјално-имовинским категоријама је износила (у кг): на поседима од 2,01—3,00 ха — 127, 3,01—4,00 ха — 103, 4,01—5,00 ха — 93, 5,01—8,00 ха — 72, 8,01—10,00 ха — 72, 10,01 — 15,00 ха — 57, 15,01—20,00 ха — 16, 20,01 и више ха — кг. 2,01—3,00 ха — 62.916 кг, 3,01—5,00 ха — 61.259 кг, 8,01—10,00 ха — 18. Укупна потрошња по социјално-имовинским категоријама изгледала је овако: на поседима од 5,01—8,00 ха — 125.107 кг, од 3,01—4,00 ха — 70.880 кг, 2,01—3,00 ха — 62.916 кг, 3,01—5,00 ха — 61.259 кг, 8,01—10,00 ха — 54.015 кг, 1,01—2,00 ха — 33.555 кг, 10,01—15,00 ха — 25.600 кг, 0,51—1,00 ха — 4.680 кг, 0,10—0,50 ха — 790 кг, 15,01—20,00 ха — 650 кг, 20,01 и више ха — 314 кг (28).

Индивидуална газдинства према потрошњи вештачког ђубрива на подручју општине Младеновац у петој години после увођења комуналног система (28)

Количина ђубрива у кг	Број газдинстава	% од укупног броја газдинстава која су употребљавала вештачко ђубриво
До 100 кг	617	38,8
101—200 кг	452	28,4
201—300 кг	190	11,9
301—500 кг	155	9,8
501—1000 кг	133	8,4
1001—2000 кг	35	2,2
2001—5000 кг	7	0,4
преко 5000 кг	2	0,1
Укупно	1591	100,1

Економске 1950/51. год. на подручју СНО у свим к.о. налазила се 71 гарнитура за вршај стрних жита. Од тога њих 91,55% „биле су способне за рад.“ До 14. VIII 1951. год. овршено је „око 58% од укупно планиране количине за вршај“. Исте године вршај је почео 5. августа и дневни капацитет свих вршаћих гарнитура износио 6000 кг зрна. На успорени темпо рада вршалица утицало је „недовољно суво зрно... дужина трске... киша која је трајала 5—7 дана“ (229).

У првим годинама после увођења комуналног система техничка опремљеност пољопривреде била је слаба. Преко 1000 индивидуалних газдинстава обрађивало је земљу са радном стоком. Са 1 радним грлом свих врста стоке било их је 2188, два — 1688, са 3 и више грла 182. Око 1330 газдинстава користило је коње за обраду земље. Са 1 коњем било их је 1031, док са 2 и више коњских грла 199. Газдинства само са коњима овако су била распоређена по социјално-имовинским категоријама: 0,10—0,50 ха — 1, 0,51—1,00 ха — 6, 1,01—2,00 ха — 26, 2,01—3,00 ха — 70, 3,01—4,00 ха — 41, 4,01—5,00 ха — 164, 5,01—8,00 ха — 445, 8,01—10,00 ха — 122, 10,01—15,00 ха — 54, 15,01 и више ха — 2; само кржавама: 0,10—0,50 ха — 3, 0,51—1,00 ха — 16, 1,01—2,00 ха — 183, 2,01—3,00 ха — 460, 3,01—4,00 ха — 640, 4,01—5,00 ха — 529, 5,01—8,00 ха — 841, 8,01—10,00 ха — 186, 10,01—15,00 ха — 86, 15,01 и више ха — 5; само са воловима: 0,10—0,50 ха — 1, 1,01—2,00 ха — 2, 2,01—3,00 ха — 1, 3,01—4,00 ха — 2, 4,01—5,00 ха — 6, 5,01—8,00 ха — 24, 8,01—10,00 ха — 15, 10,01—15,00 ха — 8; са кржавама и воловима: 1,01—2,00 ха — 1, 3,01—4,00 ха — 5, 4,01—5,00 ха — 6, 5,01—8,00 ха — 9, 8,01—10,00 ха — 2, 10,01—15,00 ха — 2. Највећи број индивидуалних газдинстава није давао стоку у „најам“ (3429). У „спрези“ обрађивало је земљу њих 2177 (28).

Распоред трактора, плугова, дрљача и сејалица на приватном сектору по социјално-имовинским категоријама власника на подручју општине Младеновац у 1960. год. (28)

ВЕЛИЧИНА ПОСЕДА	Укупан број			
	трактора	плугова	дрљача	сејалица
До 0,09 ха	—	—	—	—
0,10—0,50 ха	—	2	—	—
0,51—1,00 ха	—	13	5	—
1,01—2,00 ха	1	176	96	99
2,01—3,00 ха	—	486	247	253
3,01—4,00 ха	2	760	500	506
4,01—5,00 ха	—	692	486	496
5,01—8,00 ха	7	1287	1028	1072
8,01—10,00 ха	2	364	325	345
10,01—15,00 ха	7	202	188	210
15,01—20,00 ха	—	6	6	6
20,01 и више ха	—	2	3	3

Још у првим годинама после увођења комуналног система један број индивидуалних газдинстава на подручју општине Младеновац почео је да

се бави пољопривредом у кооперацији са друштвеним сектором. Само у 1960. год. коопераната у орању било је 1931. До 10% расположиве орањичне површине обрађивало је 76 коопераната, 11—20% — 246, 21—30% — 309, 31—40% — 280, 41—50% — 232, 51—60% — 145, 61—70% — 153, преко 70% — 448. Исте године газдинства према врсти кооперације овако су била распоређена: у закупу земље — 108, обради земље и сточарству — 246, само у обради земље — 1738, само у сточарској производњи — 180, набавци семена, садница и др. — 2514, набавци стоке и сточне хране — 99. Највећи број газдинстава имао је кооперативне уговоре у производњи пшенице (635) и кукуруза (700). Преко 1900 (1931) газдинстава користило је задружну механизацију за орање (2225 ха), сетву — 295 (295 ха), прашење, копање и ваљање — 18 (12 ха), жетву, косидбу или бербу — 92 (94 ха), прскање или запрашивање — 44 (14 ха), вршидбу (5415 ха) (28).

Године 1965. индивидуални пољопривредници „практично нису имали у поседу тракторе. Друштвени сектор пољопривреде није располагао... ни близу довољно машинским парком за услуге на приватном сектору“ (4,17—18). У том погледу запажа се већи напредак тек од 1966. год. Управо, између 1966. и 1970. год. на подручју општине извршене су осетне промене у броју и структури тракторског парка по секторима власништва. То је период када су младеновачке друштвене пољопривредне организације биле оријентисане на комплетирање сопствене механизације са мањим бројем јачих трактора. Сем тога, када се индивидуални произвођачи брже оријентишу на набавку техничке опреме. У другом кварталу 1970. год. на поседима свих газдинстава налазила су се 183 трактора. Од тога су њих 78,14% била власништво индивидуалних произвођача; остатак од 21,86% отпадао је на друштвени сектор (51,42—43). Две године касније, 1972., пољопривредне организације располагале су са 25 трактора, 27 плугова, 10 дрљача, 14 тањирача, 8 култиватора, 6 ротифреза, 22 сејалице, 3 растурача ђубрива, 14 комбајна, 4 самовезачице, 16 вршилица, 5 селектора, 11 приколица, 11 камиона, 23 прскалице, 7 замагљивача и 3 агрегата за наводњавање (52,52).

Између 1974. и 1983. год. један број пољопривредника користио је средства „зеленог плана“ за набавку механизације, нарочито трактора. Само на подручју ОЗО „Влашка“ у ту сврху је кредитирано близу 20 пољопривредника са 1,798.837,90 дин. То су: Аврамовић Павле (99.450,00 дин.), Аврамовић Живорад (86.900,00 дин.), Варагић Љубомир (96.035,00 дин.), Јовановић Обрад (96.505,90 дин.), Јовановић Миодраг (105.320,00 дин.), Маринковић Милорад (101.850 дин.), Маринковић Милутин (101.050,00 дин.), Матић Бранислав (108.145,00 дин.), Милисављевић Витомир (101.030,00 дин.), Миловановић Милета (116.020,00 дин.), Петровић Радосав (102.120,00 дин.), Петровић Радомир (104.018,00 дин.), Павловић Радмило (109.850,00 дин.), Ракић Борисав (101.850,00 дин.), Ракић Мирослав (58.814,00 дин.), Станковић Живорад (102.760,00 дин.), (211). У гравитационом подручју ОЗО „Љуба Чикић“ Велика Крсна ова средства користило је 48 пољопривредника; укупно су набавила 44 трактора, 25 тањирача, 1 сејалицу за жито, 1 тањирачу и 2 мотокултиватора у вредности од 6,967.242,90 дин. (219).

Процент ораница на приватном сектору пооран задружним тракторима
у 1960. год. (50,371)

Н а с е љ е	Укупна површина под ораницама и баштама у ха	Поорана површина задружним трак- торима у ха	% ораница пооран задружним трак- торима
Границе	340	57	16,76
Јагњило	1588	242	15,24
Кораћица	1259	88	6,99
Ковачевац	1690	251	14,85
Мала Врбица	249	38	15,26
Амерић	570	116	20,35
Белуће	255	3	1,18
Бељевац	137	19	13,87
Црквине	195	39	20,00
Дубона	1256	55	4,38
Марковац	407	100	24,57
Међулужје	587	87	14,87
Младеновац село	398	52	13,07
Пружатовац	637	209	32,81
Велика Крсна	2605	165	6,33
Влашка	1461	125	8,56
Рабровац	940	212	22,55
Рајковац	334	111	33,23
Сенаја	231	69	29,87
Шепшин	744	53	7,12
Велика Иванча	1675	64	3,82

Произвођачи на подручју ЗЗ „Младеновац“ ОЗО „Божидар Дамњановић“
Ковачевац који су користили средства „зеленог плана“ за набавку
механизације*

Презиме и име корисника кредита	Место	Утрошена средства „зеленог плана“ за набавку механизације у динарима
Антонијевић Милован	Ковачевац	155.684,00
Антонијевић Тихомир	Ковачевац	185.267,00
Блажић Милош	Ковачевац	119.932,00
Александрић Слободан	Ковачевац	117.592,00
Гајић Радослав	Ковачевац	212.884,00
Дамњановић Владислав	Ковачевац	105.655,00
Ђукић Никола	Ковачевац	99.432,00
Ескић Миодраг	Ковачевац	123.821,00
Ескић Душан	Ковачевац	60.460,00
Живановић Драгомир	Ковачевац	89.133,00
Живковић Слободан	Ковачевац	275.365,00
Јевђенијевић Радојица	Ковачевац	164.787,00
Јовановић Радомир	Ковачевац	29.920,00
Марић Милорад	Ковачевац	110.168,00
Никшић Живота	Ковачевац	152.434,00
Никшић Љубомир	Ковачевац	55.500,00
Никшић Добривоје	Ковачевац	163.436,00
Милошевић Витомир	Ковачевац	245.212,00
Пантић Душан	Ковачевац	142.371,00
Дамњановић Предраг	Ковачевац	184.388,00
С в е г а:	—	2,793.441,00

* Према подацима ОЗО „Божидар Дамњановић“ за период 1975—1981. год.

И на подручјима осталих ОЗО ЗЗ „Младеновац“ и ЗЗ „Јагњило“ пољо-привредници су користили средства „зеленог плана“ за набавку механизације. Међу њима највише их има из к.о. Јагњило, Шепшин и Рабровац — 124. У периоду 1972—1982. год. они су искористили 20,042.918,20 дин. средстава „зеленог плана“ за набавку трактора и остале механизације (217).

Године 1979. пољопривредна газдинства су располагала са 1602 двоосовинска трактора, 91 комбајном, 65 самоходних косачица и 202 једноосовинска трактора, мотокултиватора и мотофреза. Исте године од укупног броја двоосовинских трактора у поседу друштвеног сектора била су 20; остала су власништво индивидуалних пољопривредника — 1582 (54,14). Крајем 1979. год. на приватном сектору у к.о. Пружатовац имало их је 39, Међулужје 37, Велика Иванча 135, Ковачевац 158, Влашка 172, Шепшин 92, Рајковац 33, Јагњило 164, Сенаја 13, Амерић 31, Мала Врбица 21, Кораћица 96, Марковац 69, Границе 13, Младеновац 22, Велика Крсна 288, Дубона 118, Рабровац 85 и Младеновац село 29 (35).

Број тракторских прикључака на приватном сектору
по к. о. 31. XII 1979. год. (35)

Катастарска општина	Тракторски прикључци							
	плугови	тањираче	дрљаче	сејалице	расипачи вештачког ђубрива	косачице	самовезачице	приколице
Пружатовац	38	15	29	13	—	21	1	11
Међулужје	37	28	29	25	—	18	11	8
Велика Иванча	120	77	107	41	1	89	29	40
Ковачевац	149	125	4	11	2	12	2	57
Влашка	161	31	117	44	—	30	8	5
Шепшин	91	22	43	32	2	30	8	34
Рајковац	28	12	16	8	—	14	—	9
Јагњило	147	85	98	32	2	69	11	57
Сенаја	13	4	1	—	—	1	2	5
Амерић	29	19	21	6	—	10	3	4
Мала Врбица	21	7	12	8	—	8	5	5
Кораћица	90	28	79	26	—	37	12	37
Марковац	55	20	49	15	—	21	6	27
Границе	13	4	6	3	—	2	1	7
Младеновац	18	11	14	2	2	6	—	6
Велика Крсна	249	170	94	87	2	162	68	190
Дубона	103	19	52	18	—	30	21	28
Рабровац	58	10	29	9	—	33	5	26
Младеновац село	17	11	8	3	2	8	6	10

До 25 КС има 10,3% трактора, од 26—35 КС 57,6%, 36—50 КС 14,0% и преко 50 КС 18,1% (54,14). Године 1979. највећи број трактора до 25 КС имала је к.о. Рабровац — 28; најмањи Мала Врбица, Амерић и Сенаја — по 1. У осталим к.о. њихов број износио је 2—24 (35). Исте године на 1 трактор долазило је просечно 17 ха обрадивог земљишта — друштвеном сектору 52 ха и сектору индивидуалне својине 17 ха. Просечна ораницна површина на један трактор била је мања — 13 ха. То је за 3 ха испод просека за подручје града Београда (54,36). По к.о. ова површина на при-

Комбајни у својини чланова домаћинства која имају пољопривредно газдинство према коришћеној површини на подручју општине Младеновац крајем марта 1981. год. (185)

Укупна коришћена површина земљишта	Укупан број комбајна
Без земље	1
до 0,10 ха	1
0,11— 0,50 ха	2
0,51— 1,00 ха	—
1,01— 2,00 ха	4
2,01— 3,00 ха	5
3,01— 4,00 ха	6
4,01— 5,00 ха	8
5,01— 6,00 ха	14
6,01— 8,00 ха	18
8,01—10,00 ха	17
10,01—15,00 ха	5
15,01—20,00 ха	2
преко 20,01 ха	1
У к у п н о	84

ватном сектору износи: Пружатовић 16,59 ха, Међулужје 21,17 ха, Велика Иванча 14,12 ха, Ковачевац 13,16 ха, Влашка 10,22 ха, Шепшин 8,01 ха, Рајковац 17,58 ха, Јагњило 9,81 ха, Сенаја 18,38 ха, Амерић 22,54 ха, Мала Врбица 11,29 ха, Кораћица 14,76 ха, Марковац 9,81 ха, Границе 29,46 ха, Младеновац 14,82 ха, Велика Крсна 16,79 ха, Дубона 12,02 ха, Рабровац 11,46 ха и Младеновац село 11,28 ха.

Упоредни преглед просечне обрадиве и ораничне површине на један трактор у београдском региону крајем 1979. год. (54, 36)

Општина	Просечна површина на један трактор у ха	
	обрадива	оранична
Барајево	23	19
Вождовац	18	15
Врачар	—	—
Гроцка	11	8
Звездара	11	9
Земун	23	22
Лазаревац	22	18
Младеновац	17	13
Нови Београд	13	13
Обреновац	29	27
Палилула	19	18
Раковица	14	12
Савски Венац	—	—
Сопот	21	17
Стари Град	—	—
Чукарица	15	13
Просечно	19	16

Бројчано исказано — бројно стање трактора на подручју општине је „задовољавајуће“. Међутим, потребно је истаћи да недостају прикључци, нарочито сејалице. Још увек поједини индивидуални пољопривредници сетву пшенице обављају „ручно-омашком“ (55,2). Између 1979. и 1980. год., иначе, број двоосовинских трактора на приватном сектору увећан је за 4,30% — од 1582 у 1979. год. на 1650 у 1980. Последње године једна машина била је искоришћена са 490—624 часа; укупно је реализовано 984.780 радних часова. Коришћење осталих машина било је мање: једноосовинских самоходних машина 300 час., самоходних моторних косачица 250 час., комбајна за стрна жита 300 час., моторних прскалица 200 час. и пумпи за наводњавање 120 час. (56, 27).

Трактори у својини чланова домаћинства која имају пољопривредно газдинство према укупно коришћеној површини земљишта крајем марта 1981. год. (185, 163)

Укупна коришћена површина земљишта у ха	Укупан број трактора	
	једноосовинских	двоосовинских
без земље	1	3
до 0,10 ха	1	4
0,11— 0,50 ха	5	6
0,51— 1,00 ха	14	15
1,01— 2,00 ха	54	74
2,01— 3,00 ха	78	162
3,01— 4,00 ха	87	255
4,01— 5,00 ха	106	301
5,01— 6,00 ха	86	251
6,01— 8,00 ха	130	426
8,01—10,00 ха	73	224
10,01—15,00 ха	17	49
15,01—20,00 ха	1	6
преко 20,01 ха	7	12
Свега :	660	1788

Економске 1973/74. год. друштвени сектор у општини Младеновац снабдео је кооперанте са 2906 тона вештачког ђубрива; 1974/75. год. — 2150 тона; 1975/76. год. 3599 тона; 1976/77. год. — 3012 тоне; 1977/78. год. — 4681 тоном; 1978/79. год. — 3359 тона; 1979/80. год. — 4612 тоне (53). Од 15. XII 1980. до 31. V 1981. год. ЗЗ „Јагњило“ продала је индивидуалним произвођачима 1050 тона вештачког ђубрива; ОЗО „Слога“ Младеновац — 220 тона; ОЗО Амерић — 157 тона; ОЗО Кораћица — 180 тона; ОЗО Шепшин — 125 тона; ОЗО Велика Иванча — 260 тона; ОЗО „Љуба Чикић“ Велика Крсна — 288 тона; ОЗО Влашка — 270 тона; ОЗО „Бождар Дамњановић“ Ковачевац — 770 тона; ОЗО Дубона — 180 тона; ОЗО Марковац — 380 тона.

Снабдевање коопераната семеном за сетву у периоду 1973—1979. год. (53)

Економска година	Врста семена у тонама	
	Пшеница	Кукуруз
1973/74	2410	313
1974/75	2330	319
1975/76	3280	288
1976/77	2880	387
1977/78	3280	306
1978/79	3320	368

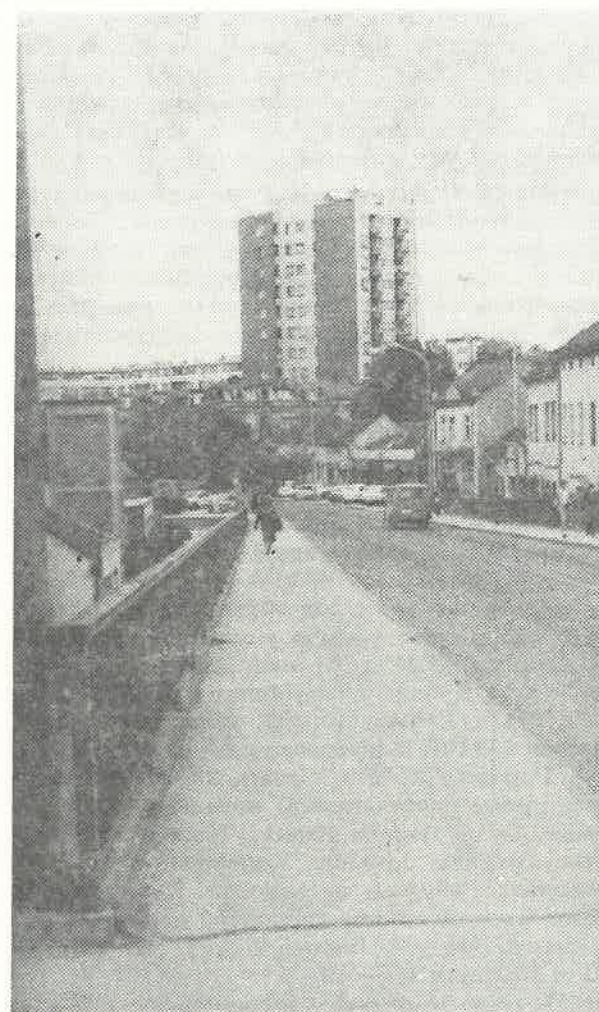
Једно индивидуално газдинство утроши од 50—8000 кг разних вештачких ђубрива годишње. Године 1981. у Црквинама анкетирано газдинство са 2,50 ха обрадиве површине утрошило је 1200 кг, 3,90 ха — 1000 кг, 4,70 ха — 1000 кг, 6,50 ха — 1200 кг, 7,80 ха — 2500 кг, 8,00 ха — 1800 кг; Влашкој: са 0,18 ха обрадиве површине 100 кг, 1,50 ха — 800 кг, 2,00 ха — 500 кг, 2,15 ха — 500 кг; Америћу: са 0,70 ха обрадиве површине — 400 кг, 1,90 ха — 300 кг, 2,29 ха — 600 кг, 3,50 ха — 300 кг; Белућу: са 1,50 ха обрадиве површине — 200 кг, 3,00 ха — 2000 кг, 3,50 ха — 700 кг, 4,00 ха — 2000 кг, 4,50 ха — 900 кг; Пружатовцу: са 0,97 ха обрадиве површине — 200 кг, 2,60 ха — 300 кг, 2,80 ха — 50 кг, 3,00 ха — 500 кг, 3,20 ха — 700 кг, 6,40 ха — 1500 кг, 7,30 ха — 1300 кг; Великој Иванчи: са 1,10 ха обрадиве површине — 200 кг, 4,00 ха — 900 кг, 4,30 — 1000 кг, 5,90 ха — 1600 кг, 7,30 ха — 1000 кг, 8,30 ха — 1300 кг; Дубони: са 3,00 ха обрадиве површине — 800 кг, 4,50 ха — 1500 кг, 5,00 ха — 3000 кг, 7,00 ха — 3000 кг, 8,00 ха — 1500 кг, 10,00 ха — 8000 кг; Јагњилу: са 1,50 ха обрадиве површине — 700 кг, 1,80 ха — 500 кг, 2,30 ха — 600 кг, 2,50 ха — 450 кг, 3,00 ха — 1200 кг, 3,30 ха — 900 кг, 3,60 ха — 1300 кг, 4,00 ха — 1800 кг, 5,00 ха — 500 кг, 5,50 ха — 1000 кг, 6,00 ха — 1200 кг, 8,00 ха — 3500 кг и 9,00 ха — 5000 кг.

И у осталим насељима потрошња вештачких ђубрива на приватном сектору је знатна; она углавном зависи од величине обрадивих површина са којом располаже газдинство, структуре искоришћавања обрадивих површина и расположиве радне снаге.

План потрошње вештачких ђубрива на подручју ЗЗ „Младеновац“ по ОЗО-а у 1982. год. (215)

Основна задружна организација	План потрошње вештачких ђубрива у кг
„Љуба Чикић“	1.100.000
„Божидар Дамњановић“	620.000
„Велика Иванча“	530.000
„Влашка“	460.000
„Слога“	800.000
„Кораћица“	550.000
„Марковац“	400.000
„Дубона“	300.000
„Шепшин“	400.000
„Амерић“	400.000
У к у п н о:	5.560.000

Преко 8000 ха сетвених површина у 1981. год. било је засејано у производној сарадњи — кооперацији. Од тога отпада на жита 7785 ха; остатак на индустријско, крмно и повртарско биље. У производној сарадњи — кооперацији ЗЗ Јагњило имала је засејана 1612 ха, ОЗО Марковац 652 ха, ОЗО „Слога“ Младеновац 235 ха, ОЗО Амерић 105 ха, ОЗО Кораћица 460 ха, ОЗО Шепшин 574 ха, ОЗО Велика Иванча 1428 ха, ОЗО Љуба Чикић“ Велика Крсна 787 ха, ОЗО Влашка 435 ха, ОЗО „Божидар Дамњановић“ Ковачевац 1550 ха и ОЗО Дубона 250 ха.



Сл. 1. — Младеновац — административни и привредни центар општине

Још 1977. год. ОК СКС Младеновац констатовала је да су перманентним повећањима механизације потиснута сточна грла из обраде земље; да пољопривредна газдинства хемизацијом успешно решавају питање плод-

ности земљишта; да коришћење семена високородне пшенице и хибридног кукуруза на поседима произвођача успешно употпуњује технологију производње; да друштвени сектор представља узорну базу за производњу садног и семеног материјала; да друштвено-политичка заједница све тековине производно-технолошких достигнућа у пољопривреди усмерава преко друштвеног сектора (57, 13—15).

У циљу усавршавања технологије пољопривредне производње младе новачке задруге пословно сарађују са научно-истраживачким организацијама. Године 1981. само ЗЗ Јагњило одржавала је пословну сарадњу са Пољопривредним факултетом у Земуну, Институтом за кукуруз (Земун), Институтом за крмно биље (Кршевац), Пољопривредном станицом у Крагујевцу и Заводом за пољопривреду „Космај“ у Младеновцу. И са снабдевачима репроматеријала ова задруга има склопљене самоуправне споразуме (Пословном заједницом „Србија“ из Велике Планае и др.). У том циљу ЗЗ Јагњило врши удруживање средстава (58, 7).

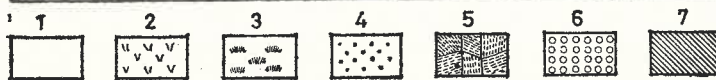
На подручју општине, иначе, већ дуже времена се разрађује метод инжењеринг система комплетне обраде земљишта. То се у првом реду односи на производњу сунцокрета, шећерне репе и пшенице. У догледно време ово ће бити „нов приступ у искоришћавању земљишта, посебно старачких домаћинстава“ (58,10); такав систем рада већ је примењен у неким субијанским општинама у сарадњи са задружним савезом Београда и Србије.

СТРУКТУРА ИСКОРИШЋАВАЊА ОРАНИЦА И БАШТА

Око 12,3% ораница и башта у општини Младеновац налази се у првој и другој катастарској класи. Непто више од 47% (47,25%) овог земљишта је у трећој и четвртој класи, док 40,62% од пете до осме. Дакле, близу 60% (59,38%) од укупне површине под ораницама и баштама је од прве до четврте класе. По к.о. њихово учешће у укупном фонду ораница износи: Амерић 71,58%, Влашка 44,24%, Велика Иванча 45,16%, Велика Крсна 10,53%, Границе 86,95%, Дубона 3,51%, Јагњило 99,50%, Ковачевац 83,85%, Кораћица 71,85%, Мала Врбица 95,18%, Марковац 100,00%, Међулужје 100,00%, Младеновац 99,44%, Младеновац село 65,44%, Пружатовац 98,69%, Рабровац 97,64%, Рајковац 97,78%, Сенаја 27,03% и Шепшин 21,85%. У читавој општини, према расположивим подацима, 73,68% к.о. нема ораница у првој класи. То су Велика Иванча, Велика Крсна, Дубона, Сенаја, Шепшин, Влашка, Границе, Јагњило, Кораћица, Мала Врбица, Младеновац село, Пружатовац, Рабровац и Рајковац. Првих пет к.о. нема њива ни у другој класи. Њихове сетвене површине налазе се од треће до осме класе (Велика Иванча III—IV, Велика Крсна III—VIII, Сенаја III—VII, Дубона III—VIII и Шепшин III—VII).

а) Развој ратарства у првим послератним годинама

Још у периоду обнове и изградње, од 1944—1946. год., месне власти предузеле су биле мере да се интензивира ратарска производња, достигне предратни ниво производње жита, повећа производња повртарског и ин-



Ск. 3. — Искоришћавање земљишта поред Луга између Младеновца и Мале Врбице у првим послератним годинама

1 — њива; 2 — ливала; 3 — пашњак; 4 — виноград;

дустријског биља (59). У то време општенародни интерес је био да се на време и што боље обради свака стопа земље (60). Ипак, услед ратних догађаја и неповољног времена крајем 1944. год. „велики део ораница... остао је непооран и незасејан озимим усевима“. Стога је Претседништво АСНОС-а 18. I 1945. год. наредило СНО Младеновац да у пролетњој сетви искористи сва расположива средства како не би остала необрађена и незасејана ни најмања површина (61). Међутим, поред свега тога „услед суше нису постигнути онакви резултати, какви су се могли очекивати према уложеном раду и труду“ (59).

Сетвени план СНО Младеновац за 1945/46. год. урадило је Одељење за биљну производњу Министарства пољопривреде НР Србије. Као основу за израду плана оно је узело структуру сетве из 1939. и 1944. год. Преко њега су власти настојале да се произвођачи приближе засејаним површинама у 1939. год. уз извесно повећање сетве индустријског (62) и крмног биља (44). У то време највећи проблем за реализацију овог плана „било је обезбеђење довољних количина семена... нарочито житарица“. Међутим, „и поред свих потешкоћа у набавци семена, смањеног броја радних запрега, рђаве кондиције стоке... недостатка и дотрајалости оруђа... сетва је извршена... у задовољавајућој мери“ (44).

Реализација плана сетве раних усева на подручју СНО Младеновац у 1947. год. (64, 2)

Врста усева	Предвиђено по плану да се засеје у ха	Засејано	
		ха	%
Озима пшеница	16.786	16.026	95,5
Озими јечам	205	120	58,5
Јари јечам	75	35	46,7
Озима раж	38	38	100,0
Јара раж	2	3	150,0
Озими овас	2	2	100,0
Јари овас	316	620	196,2

Услед неповољних климатских прилика — раних мразева и суше, с једне стране, раширених биљних болести и инвазије штеточина, с друге стране, план ратарске производње у 1947. год. испуњен је са подбацивањем код појединих култура и пребацавањем код других (63,149). Ево као је изгледало остварење плана сетве позних усева: кукуруз 106%, шећерна репа 114%, конопље 79%, лан 46%, сунцокрет 101%, кромпир 80%, парадајз 165%, купус 171%, пасуљ као засебан усев 233%, грашак као посебан усев 83%, паприка 77%, лук 81%, остало поврће 92%, црвена детелина 56%, луцерка 91%, сточни грашак 71%, сточна репа 117%, грахорица 34%, мухар 79% и остало сточно крмно биље 111%. Један хектар дао је у просеку 1400 кг кукуруза у зрну; произведено је укупно 23.574.600 кг. То је 2,12% од укупно остварене производње у Србији (180, 9—139).

Око 15% од укупне производње пшенице и кукуруза у 1947. год. откупљено је од произвођача као тржни вишак. Још 7. јуна 1947. год. СНО Младеновац административним путем утврдио је план откупа жита за свако насеље. Приликом задуживања „је вођено рачуна о сваком домаћинству да би оно могло да егзистира и да му се остави довољно житари-

ца... да може да контрахира...“ (226). Исте године утврђен план откупа тржних вишкова кукуруза по МНО-а изгледао је овако (у кг): Амерић 183.779, Бабе 38.844, Велика Крсна 614.109, Велика Иванча 236.136, Влашка 180.410, Ковачевац 315.554, Дубона 106.447, Јагњило 570.734, Кораћица 292.609, Међулужје 165.021, Младеновац село 99.742, Пружатовац 109.470, Рајковац 84.055, Шепшин 80.356, Марковац 284.856, Сенаја 24.606, Младеновац 44.953, Мали Пожаревац 198.597, Дучина 112.930, Дрлупа 144.322, Ђуринци 83.920, Неменикуће 287.934, Парцани 83.575, Поповић 234.673, Раља 54.735, Рогача 311.329, Ропчево 266.998, Стојник 146.862, Сопот 30.076, Сибница 186.276 и Губеревац 104.013.

Производња раних усева на подручју СНО Младеновац у 1947. год. (64,2—66)

Врста усева	Пожета површина у ха	Просечан принос по 1 ха у мц	Укупан принос у мц
Озима пшеница	16.026	9,0	144.234
Озими јечам	120	9,0	1.080
Јари јечам	35	8,1	283
Озима раж	38	8,0	304
Јара раж	3	8,0	24
Озими овас	2	6,0	12
Јари овас	620	6,0	3.720

Преко 85% сетвених површина на подручју СНО Младеновац у 1948. год. било је засејано житима; остатак од 14,2% индустријским (3,0%), повртарским (4,2%) и сточним крмним биљем (7,0%). Структура засејаних површина под житима изгледала је овако (181, 3—57): пшеница 51,47%, раж 0,11%, јечам 0,76%, овас 2,87%, кукуруз 44,79%; индустријског биља — лан 0,21%, конопље 8,45%, шећерна репа 15,57%, сунцокрет 74,33% и остало индустријско биље 1,44%; повртарског биља — кромпир 38,99%, лук 12,48%, пасуљ 7,71%, грашак 1,32%, купус и кељ 6,46%, парадајз 3,30%, паприка 2,86%, диње и лубенице 6,98% и остало повртарско биље 19,90%; крмног биља — детелина 14,41%, луцерка 67,48%, грахорица 0,09%, сточни грашак 0,09%, кукуруз за крму 4,70%, сточна репа 0,17% и остало крмно биље 13,06%. У укупној републичкој засејаној површини под житима СНО Младеновац учествовао је са 0,94%, индустријског биља 0,42%, повртарског 0,94% и сточног 1,04%. По укупно засејаној површини под житима он се налазио на седамнаестом месту у Србији (после београдског, ваљевског, зајечарског, добричког, крагујевачког, краинског, лесковачког, мачванског, млавског, нишког, орашачког, параћинског, посавотамнавског, поцерског, расинског и тимочког; индустријског биља — двадесетчетвртим (иза беличког, београдског, бујановачког, добричког, јасеничког, крагујевачког, лесковачког, мачванског, млавског, поморавског, нишког, параћинског, подунавског, пожаревачког, поморавског, посавотамнавског, посавског, поцерског, равничког, рамског, расинског, ресавског и тамнавског; повртарског биља — петнаестом (после беличког, београдског, ваљевског, крагујевачког, лесковачког, љубишко-трнавског и тамнавског; повртарског биља — петнаестом (после беличког, расинског и тамнавског; сточног крмног биља — седамнаестом (иза беличког,

ког београдског, зајечарског, јасеничког, крагујевачког, љубићко-трнавског, мачванског, орашачког, подунавског, пожаревачког, поморавског, пољског, поцерског, расинског и ресавског). Исте године СНО Младеновац прихватио је „све мере које је Влада предузимала“ (34, 186). Још 16. III 1948. год. ИО НОС Младеновац ставио је у дужност „поверенику за пољопривреду да строго води рачуна да се пролетња сетва изврши са оним културама које су у плану предвиђене а у недостатку засеје са оним... са којим се располаже да не би остале поједине површине не засејане“ (227).

У 1948. од младеновачко радно сељаштво „је показало пуно поверење у народну власт и марљиво радило да се засеје свака стопа земље и ... повећа принос, доприноси тако... општим напорима... трудбеника за изградњу социјализма“ (34, 186). Исте године оно је остварило просечан принос пшенице од 14.470 кг/ха. Према проценама месних комисија просечни приноси по МНО-а износили су (у кг/ха): Амерић 1300, Бабе 850, Велика Иванча 1400, Велика Крсна 1430, Влашка 1300, Младеновац 1550, Губеревац 750, Дубона 1350, Дучина 1100, Дрлупа 1000, Ђуринци 1000, Јагњило 1350, Ковачевац 1500, Кораћица 1400, Међулужје 1400, Марковац 1350, Мали Пожаревац 1100, Неминикуће 1100, Пружатово 1400, Парцане 900, Поповић 1200, Рајковац 1300, Раља 1050, Рогача 1200, Ропчево 1150, Младеновац село 1200, Сенаја 850, Сопот 1200, Стојник 1000, Сибница 1200 и Шепшин 1150. Просечан принос јечма износио је 1500 кг/ха, овса 500 кг/ха и ражи 1500 кг/ха (227).

Између 1946. и 1949. год. Главна земљорадничко-прерађивачка задруга из Београда бавила се организацијом контрахирања сетве лана и конопље. Преко Земалске управе за лан и конопље она је обезбеђивала потребне количине семена за сетву и вештачка ђубрива по максимираним ценама (65). До 19. II 1949. год. контрахирана сетва индустријске конопље у СНО Младеновац износила је 298 ха (66). Исте године срезом савез земљорадничких задруга вршио је контрахирање индустријског биља преко месних земљорадничких задруга уз помоћ СНО-а и МНО-а (67). Године 1948. „су се сви пољопривредни производи од приватних произвођача откупљивали по везаним ценама, у... 1949. години трговина по везаним ценама била је до извесне мере ограничена. Сви произвођачи индустријског биља добили су бонове у вредности до 8.000 динара, домаћинства сељачких радних задруга до 10.000 динара...“ (24, 77—78).

До 15. маја 1949. год. извршење пролећног плана сетве на подручју НОС Младеновац изгледало је овако (по културама у %): кукуруз 82, јари јечам 75, приварски јечам 77, овас 59, коношље за влакно 47, конопље за семе 50, конопља као међуусев 57, шећерна репа 100, сунцокрет 81, луцерка 17, црвена детелина 22, грахорица 6, сточна репа 18, кромпир 65 и остало поврће 55. Истог пролећа социјалистичком сектору додељено је семена за сетву (у кг): кукуруза 9820, јарог овса 4400, грахорице 1225, црвене детелине 400, луцерке 1237 и кромпира 17.757; приватном сектору: црвене детелине 581, луцерке 500 и сточне репе 1330 (234).

Јесењи план сетве за 1949. год. није у потпуности остварен; управо сетва је „слабо била организована... Услед овога нису на време предвиђене и спроведене организационе, агитационе и друге мере, нити су пре сетве извршене потребне припреме у правцу руковођења сетвом на приватном

Искоришћавање ораница и башта на подручју СНО Младеновац у 1949. год. (178, 16—60)

СПЕЦИФИКАЦИЈА	% од укупне површине под ораницама и баштама	% од скупине А-Б-В-Г-Д-Ђ
А. ЖИТА	85,3	100,0
пшеница	41,9	49,0
раж	0,1	0,1
јечам	2,0	2,4
овас	1,6	1,9
кукуруз	39,7	46,6
остала жита	0,0	0,0
Б. Индустријско биље	3,9	100,0
лан	0,0	0,7
конопља	1,1	27,2
шећерна репа	0,6	16,2
индустријска паприка	0,1	2,3
сунцокрет	2,0	51,2
остало индустријско биље	0,1	2,4
В. ПОВРТАРСКО БИЉЕ	4,6	100,0
кромпир	1,8	38,1
лук (бели и црни)	0,6	13,4
пасуљ	0,4	9,4
грашак	0,2	4,2
купус и кељ	0,3	6,8
парадајз	0,3	5,9
диње и лубенице	0,3	5,9
остало повртарско биље	0,4	9,7
Г. СТОЧНО БИЉЕ	5,6	100,0
детелина	0,5	8,6
луцерка	3,9	69,2
грахорица	0,1	1,4
сточни грашак	0,0	0,2
кукуруз за крму	0,5	9,1
сточна репа	0,2	3,6
остало сточно биље	0,4	7,9
Д. РАСАДНИЦИ	0,2	100,0
Ђ. НЕОБРАЂЕНЕ ОРАНИЦЕ	0,3	100,0

сектору, код којег се у већој мери осећала незаинтересованост у производњи... Ове слабости и грешке из јесење сетве — учинили су да се организацији пролећне сетве 1950. године пришло озбиљније, чвршће је постављено руковођење сетвом“ (68). Управо план пролећне сетве урађен је био на основу укупног задужења за 1950. год. Његове смернице састојале су се у „томе, да се неизвршење основног плана у озимој сетви изврши у пролећној“. Другим речима, тежња је била „да се незасејане житарице, крмно биље и поврће из плана озиме сетве оствари у пролећној“ (79). Међутим, поред свих предузетих мера нису били изостали извесни недостаци који су утицали на ток сетве и принос усева“ (68).

Просечан принос кукуруза на подручју СНО Младеновац по привредним секторима и МНО-а у 1949. год. (230)

Месни народни одбор	К у к у р у з		Просечан принос по 1 ха у кг
	Површина у ха		
	засејана	пожета	
	а) Државни сектор		
Јагњило	9	9	1850
Младеновац	4	4	1900
Међулужје	23	23	2000
	б) Задружни сектор		
Амерић	6	6	1470
Велика Крсна	49	49	1500
Влашка	18	18	1354
Дучина	20	20	1410
Дубона	22	22	1570
Ковачевац	22	22	1409
Кораћица	7	7	1430
Марковац	7	7	1650
Међулужје	28	28	1964
Неминикуће	24	24	1320
Парцане	33	33	1293
Поповић	20	20	1320
Пружатовач	8	8	1650
Рајковац	2	2	1300
Рогача	1	1	1290
Сопот	29	29	1189
Сибница	—	—	—
Стојник	3	3	1270
Шепшин	24	24	1460
	в) Приватни сектор		
Амерић	345	345	1561
Бабе	183	183	850
Велика Иванча	916	916	1450
Велика Крсна	1211	1211	1621
Влашка	798	798	1250
Губеревац	—	—	—
Дрлупа	286	286	1150
Дучина	306	306	1436
Дубона	621	621	1600
Ђуринци	224	224	1400
Јагњило	568	568	1850
Ковачевац	1054	1054	1500
Кораћица	463	469	1570
Марковац	264	264	1700
Међулужје	281	281	1900
Младеновац	233	233	1888
Младеновац село	145	145	1300
Неминикуће	720	720	1400
Парцане	351	351	1200
Поповић	392	392	1350
Пружатовач	196	196	1700
Раља	32	32	1300
Рајковац	176	176	1450
Рогача	321	321	1400
Сенаја	110	110	950
Сопот	684	684	1450
Сибница	—	—	—
Стојник	567	567	1300
Шепшин	281	281	1350
Мали Пожаревац	500	500	1400

Преглед производње кукуруза на подручју 12 шумадијска среза у периоду административног управљања привредом (177, 4)

С р е з	Петогодишњи просек (1947—1951) укупног приноса у мц
Београдски	321.267
Гружански	149.588
Жупски	31.800
Јасенички	190.786
Колубарски	118.208
Космајски	191.162
Лепенички	78.695
Орашачки	101.939
Левачки	82.194
Опленачки	113.163
Таковски	56.460
Крагујевачки	187.245

Економске 1950/51. год. на подручју читаве београдске административне и привредне области приликом израде производних планова сељачких радних задруга СНО-и нису поклањали довољно пажње, те је било „случајева, да није ни руководство упознато са планом. Осим тога, код већег броја задруга планови су рађени на брзину без учешћа претседника, бригадира, управног одбора, нити су задругари били упознати са планом, за чије остварење треба да се боре... Срески народни одбор — Младеновац планирао је мале приносе овса (7 мц по ха)... јечма 8,6 мц, црног лука 2400 кг уместо 6—7000 кг. Оваквих и сличних случајева било је готово код свих СНО-а из чега се види да су... код већине задруга производни планови рађени без удубљивања и коришћења свих могућности за производњу, те је слободних вишкова било врло мало“ (241).

Године 1950. утврђен план откупа тржних вишкова кукуруза на подручју НОС Младеновац изгледао је овако (по МНО-а у кг): Амерић 54.166, Бабе 18.558, Велика Иванча 100.604, Велика Крсна 210.857, Влашка 100.427, Дрлупа 45.535, Дубона 46.302, Дучина 50.616, Ђуринци 83.841, Јагњило 176.487, Ковачевац 200.257, Кораћица 100.551, Мали Пожаревац 41.142, Марковац 60.525, Младеновац 35.882, Младеновац село 20.053, Међулужје 40.145, Неминикуће 100.689, Парцани 39.684, Поповић 50.996, Пружатовач 40.534, Раља 7.761, Рајковац 26.888, Рогача 70.739, Сенаја 10.128, Сопот 89.622, Стојник 70.474 и Шепшин 33.684(229).¹ До 20. XII 1950. год. план откупа кукуруза реализован је био са 93%, пшенице 86, пасуља 39%, кромпира 66%, сунцокрета 89%, сена 46% и сламе 44%. Реализован план откупа кукуруза реализован је био са 93%, пшенице 86%, пасуља 39%, кромпира 66%, сунцокрета 89%, сена 46%, сламе 44%. Реализован план откупа пшенице по насељима изгледао је овако: Влашка 89%, Рајковац 87%, Ковачевац 86%, Мали Пожаревац 87%, Дучина 87%, Парцани 99%,

¹ Јануара 1971. год. утврђена је територија СО Младеновац у садашњим границама. Она обухвата територије 19 к. о. На овој територији налазе се 22 насељена места (Амерић, Белавац, Бељевац, Велика Иванча, Велика Крсна, Влашка, Границе, Дубона, Јагњило, Ковачевац, Кораћица, Мала Врбица, Марковац, Међулужје, Младеновац село, Младеновац, Пружатовач, Рабровац, Рајковац, Сенаја, Црквине и Шепшин). Једно насеље, у просеку, велико је 15,65 км² (249, 9) Крајем марта 1981. год. остала насеља из НОС Младеновац административно су припадала СО Сопот (Бабе, Дрлупа, Дучина, Ђуринци, Мали Пожаревац, Неминикуће, Парцани, Поповић, Раља, Сопот Стојник и др.) (143, 20).

Дрлупа 97⁰/₀, Бабе 96⁰/₀, Марковац 95⁰/₀, Амерић 95⁰/₀, Стојник 95⁰/₀, Велика Иванча 94⁰/₀, Младеновац село 94⁰/₀, Сенаја 94⁰/₀, Међулужје 93⁰/₀, Раља 93⁰/₀, Сопот 91⁰/₀, Младеновац 91⁰/₀, Ђурињци 90⁰/₀, Шепшин 86⁰/₀, Јагњило 84⁰/₀, Поповић 84⁰/₀, Дубона 82⁰/₀, Пружатовоц 82⁰/₀, Кораћица 80⁰/₀, Неминикуће 79⁰/₀, Рогача 74⁰/₀ и Велика Крсна 70⁰/₀; кукуруза — Младеновац село 104⁰/₀, Дучина 101⁰/₀, Парцани 101⁰/₀, Сопот 99⁰/₀, Дрлупа 99⁰/₀, Младеновац 98⁰/₀, Поповић 98⁰/₀, Марковац 97⁰/₀, Дубона 96⁰/₀, Шепшин 96⁰/₀, Јагњило 95⁰/₀, Неминикуће 96⁰/₀, Велика Крсна 93⁰/₀, Кораћица 93⁰/₀, Међулужје 91⁰/₀, Бабе 91⁰/₀, Раља 91⁰/₀, Влашка 90⁰/₀, Рогача 90⁰/₀, Стојник 90⁰/₀, Ђурињци 90⁰/₀, Сенаја 88⁰/₀, Велика Иванча 87⁰/₀, Амерић 87⁰/₀, Пружатовоц 87⁰/₀, Ковачевац 87⁰/₀, Мали Пожаревац 85⁰/₀ и Рајковац 81⁰/₀ (231).

Још у првом тромесечју 1951. год. Повереништво за пољопривреду НОС Младеновац разрадило је план пролетње сетве по МНО-а. До 14. II 1951. већ је било „поорано 6903 ха за пролетњу сетву“. Према процени план сетве пшенице у економској 1950/51. год. остварен је са 91⁰/₀, ражи 74⁰/₀, пиварског јечма 98⁰/₀, сточног јечма 168⁰/₀, овса 43⁰/₀ и кукуруза 92⁰/₀ (229).

Између 1947. и 1951. год. око 2,06⁰/₀ од просечно пожетих површина под житима у Србији налазило се на подручју СНО Младеновац. Преко 49⁰/₀ (49,41⁰/₀) ових површина налазило се под пшеницом; остатак од 50,59⁰/₀ отпадао је на кукуруз (48,31⁰/₀), раж (0,15⁰/₀), јечам (0,54⁰/₀) и овас (1,59⁰/₀). Са 1 ха, у просеку, остварен је просечан принос пшенице од 12,4 мц, кукуруза 13,2 мц, ражи 12,6 мц, јечма 13,4 мц и овса 7,0 мц. Укупна производња стрних жита просечно је износила 189.889 мц, а производња кукуруза 191.162 мц, рачунајући приносе на свим привредним секторима (177, 4—28).

Петогодишњи просек (1947—1951) укупног приноса важнијих усева на подручју СНО Младеновац (177, 4—28)

Врста усева	Укупан годишњи принос у мц
Пшеница	183.793
Кукуруз	191.162
Раж	566
Јечам	2.162
Овас	3.368
Конопље	4.101
Шећерна репа	23.139
Сунцокрет	5.340
Кромпир	26.871
Пасуљ	1.135
Детелина	4.029
Луцерка	35.410
Граховица	238

И петогодишњи просек пожетих површина и просечних приноса осталих важнијих ратарских усева у условима планиране структуре и обима засејавања био је знатан — 139 ха конопље (29,5 мц/ха), 203 ха шећерне репе (114,0 мц/ха), 772 ха сунцокрета (6,9 мц/ха), 538 ха кромпира (50,0 мц/ха), 148 ха пасуља (7,7 мц/ха), 278 ха детелине (14,5 мц/ха), 1424 ха луцерке (24,9 мц/ха) и 15 ха граховице (15,9 мц/ха) (177,15—31).

Године 1948. на подручју СНО Младеновац произведено је по једном становнику 275 кг пшенице, 1949. год. 270 кг и 1950. год. 230 кг; кукуруза — 1948. год. 275 кг, 1949. год. 304 кг и 1950. год. 134 кг. Откуп пшенице по глави становника у 1948. год. износио је 80 кг, 1949. год. 108 кг и 1950. год. 81 кг; кукуруза — 1948. год. 47 кг, 1949. год. 81 кг и 1950. год. 32 кг. Између 1948. и 1950. год. недовољно усклађивање планова откупа и производње било је условљено честим променама „Уредбе Савезне владе... у циљу побољшања стандарда трудбеника у граду и селу као и потискивања и ограничавања капиталистичких елемената на селу“ (231). План откупа „белих жита“ у 1947. год. износио је 306 вагона, 1948. год. 418 вагона и 1949. год. 697 вагона. У 1947. год. откупљено је 288 вагона „белих жита“, док 1948. год. 405 вагона. Године 1948. план откупа кукуруза износио је 294 вагона и исти реализован са 280 вагона. Идуће 1949. год. он је остварен са 213⁰/₀ у односу на 1948. У периоду административног управљања привредом повећање „откупа било је и код осталих пољопривредних производа, али не у оволикој мери као... код белих жита и кукуруза. У 1949. и 1950. год. на то се највише одразио начин прогресивног задужења и спутавање капиталистичких елемената на селу повећавањем норми задужења по једном хектару...“ (231).

У 1950. год. планови откупа земљорадничких производа били су мањи него у 1949. Поред свега тога „ова година била је најтежа у спровођењу привредних мера, нарочито у откупу пшенице“. Разлог — „МНО нису схватили значај откупа као једне од нужних мера за изградњу социјализма... и због свог несхватања нису се довољно борили да се планови реализују у потпуности“ (231).

б) Производња ратарских култура у условима комуналног система

И после укидања административног начина руковођења пољопривредом месне власти поклањају знатну пажњу унапређивању ратарства. Сем тога, преласком на нови привредни систем, укидањем административних мера, и код самих произвођача пробујен је интерес за побољшање и повећање производње (70,32). При том спровођење социјалистичке политике у развоју ратарства карактеристично стално увећање друштвених улагања за развитак материјално-техничке базе; шира употреба савремених средстава за производњу; већа примена напреднијих метода и нових репродукционих материјала у производњи; развитак социјалистичких облика ратарске производње (71,16). То је период када јаче долазе до изражаја економски фактори у развоју свих пољопривредних грана (72,2—3). У овом времену индивидуални сектор као основни облик ратарске производње све више усваја кооперацију са задругама. Само у економској 1979/80. год. учешће кооперираних у укупно засејаним површинама индивидуалних произвођача износило је 30,7⁰/₀. То је за 14⁰/₀ више од републичког просека. Учешће друштвено организоване производње у сетви било је још веће — 32,8⁰/₀. У том погледу општина Младеновац заузима четврто место на подручју града Београда и деветнаесто у Србији (73, 139—141).

Промене у структури искоришћавања ораничне површине између
1971. и 1978. год. у хектарима

Година	Укупно оранице и баште	Жита	Индустријско биље	Повртарско биље	Сточно-крмно биље	Расадници	Угари, необрађене оранице и баште
1971	21.506	15.093	436	2.399	3.270	55	253
1972	21.419	14.994	393	2.500	3.255	58	219
1973	21.378	14.857	593	2.281	3.358	5	234
1974	21.258	14.779	466	2.457	3.250	62	244
1975	21.013	14.617	335	2.405	3.348	62	246
1976	21.186	14.854	244	2.446	3.255	36	351
1977	20.976	15.084	324	2.398	2.894	1	275
1978	21.076	14.691	458	2.619	3.093	1	214

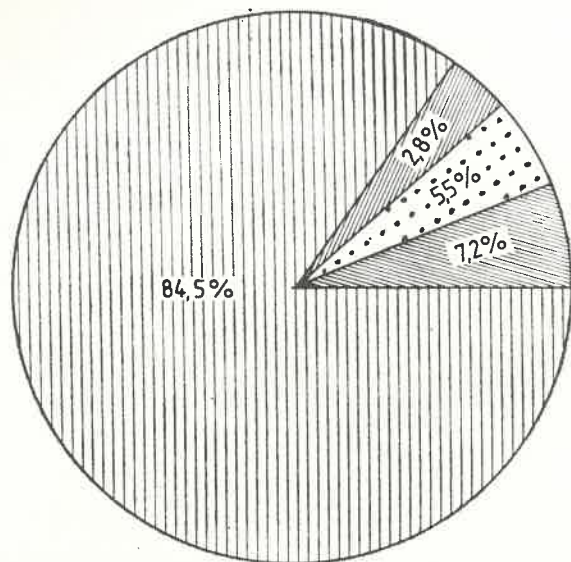
Жита. — Око 68,1% ораничних површина у општини користи се за производњу жита. Највеће површине под њима налазе се на приватном сектору — 13.891 ха (97,21%). У к. о. Влашка ова површина износи 1443 ха, Јагњило 1062 ха, Ковачевац 1450 ха, Велика Крсна 2360 ха, Велика Иванча 1341 ха и Дубона 1057 ха; осталим од 128—885 ха (Младеновац село 189 ха, Међулужје 616 ха, Шепшин 463 ха, Рабровац 629 ха, Марковац 346 ха, Границе 288 ха, Пружатовоц 451 ха, Кораћица 885 ха, Сенаја 128 ха, Мала Врбица 130 ха, Амерић 478 ха, Рајковац 355 ха и Младеновац 220 ха). Међутим, у односу на укупно засејану површину највише их имају индивидуална газдинства у к. о. Влашка (82,88%), Међулужје (71,79%), Велика Крсна (71,49%), Границе (75,79%), Велика Иванча (70,03%), Дубона (75,23%) и Амерић (76,97%); најмање у к. о. Младеновац село (58,33%), Марковац (59,97%), Сенаја (54,70%), Мала Врбица (55,56%) и Младеновац (56,05%). У осталим к. о. овај проценат у 1981. год. износио је од 61, 74—68, 88 (Шепшин 63,95%, Јагњило 66,00%, Рабровац 66,91%, Ковачевац 68,88%, Пружатовоц 68,85%, Кораћица 61,80% и Рајковац 61,74%).

Једна од основних карактеристика укупне сетвене површине под житима је да се она смањује. У односу на 1972. год. она је данас мања за 4,70%. Примера ради, жита су у 1972. год. учествовала са 70,00% у укупној ораничној површини, а 1975. са 69,56%. Године 1980. учешће жита смањило се на 68,52%, а 1981. на 68,12%. Или, у 1972. год. под њима се налазило 14.994 ха, а 1981. око 14.289 ха. Дакле, укупна сетвена површина под житима за десет година смањила се за 705 ха. Реч је углавном о смањивању сетве пшенице. Укупна површина под њом износила је 1981. год. 4829 ха, што представља смањење од 22,67% према 1977., односно 27,91% према 1972. Још 1973. год. СО Младеновац званично је констатовала да се осећа све мање интересовање земљорадника за сетву ове културе (52,33). Као основни разлог за ово су откупне цене тржним вишковима; оне су по правилу такве да уз високе трошкове производње не обезбеђују повољан паритет пшенице према другим културама (51,32).

Оранична површина по начину коришћења у петој години после увођења
комуналног система (102)

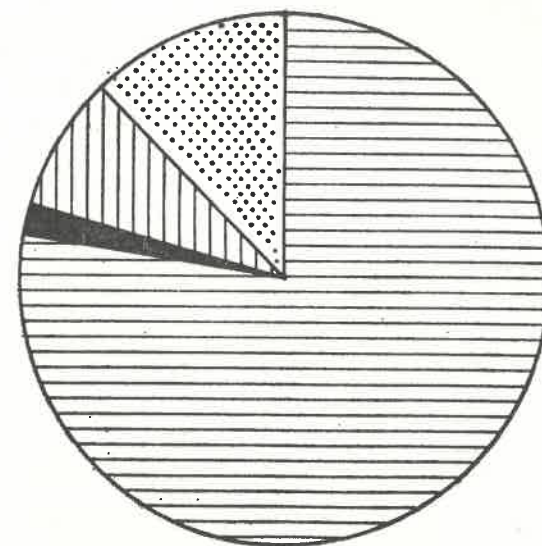
СПЕЦИФИКАЦИЈА	% од укупне површине под ораницама и баштама	% од скупине А - Б - В - Г - Д - Ђ
А. ЖИТА	83,81	100,00
пшеница	42,90	51,19
раж	0,18	0,22
јечам	1,02	1,21
овас	0,92	1,09
кукуруз	38,79	46,29
Б. ИНДУСТРИЈСКО БИЉЕ	2,73	100,00
коноплје	0,22	8,22
шећерна репа	0,48	17,62
сунцокрет	0,88	32,21
остало индустријско биље	1,15	41,95
В. ПОВРТАРСКО БИЉЕ	5,46	100,00
кромпир	1,57	28,78
црни лук	0,43	7,89
пасуљ за зрно	0,38	6,88
купус	0,45	8,22
парадајз	0,24	4,45
паприка	0,24	4,36
остало повртарско биље	2,15	39,42
Г. СТОЧНО-КРМНО БИЉЕ	7,13	100,00
детелина	4,58	64,20
луцерка	2,27	31,82
остало крмно биље	0,28	3,98
Д. РАСАДНИЦИ	0,04	100,00
Ђ. УГАРИ И НЕОБРАЂЕНЕ ОРАНИЦЕ	0,83	100,00
С в е г а :	100,00	—

Економске 1981/82. год. Општински секретаријат за привреду и финансије СО Младеновац са ЗЗ „Јагњило“ (Јагњило), ЗЗ „Младеновац“ (Младеновац), РО „Расаднић“ (Младеновац) и Општинским штабом за координацију радова у пољопривреди приступио је организовано реализацији плана сетве. План сетве утврдили су ИО СО Младеновац. Одбор за пољопривреду, Секција за село при конференцији ССРН и Штаб за координацију радова у пољопривреди. Према њему било је предвиђено да се пшеницом засеје 6000 ха — на друштвеном сектору 275 ха и приватном 5725 ха. Први је реализовао сетву на 90% планираних површина; други — 5% више. Три ОЗО оствариле су план сетве 100% (ОЗО Шепшин, ОЗО Влашка и ОЗО Кораћица); остале више за 2,9% — 16,0% (ОЗО Велика Крсна 3,3%, ЗЗ „Јагњило“ 16,0%, ОЗО Ковачевац 3,3%, ОЗО Амерић 2,9%, ОЗО Велика Иванча 3,3%, ОЗО „Слога“ Младеновац 4,7%, ОЗО Дубона 4,7% и ОЗО Марковац 3,7%). Апсолутно највеће површине биле су засејане на подручју ЗЗ „Јагњило“ (1220 ха), ОЗО Велика Крсна (930 ха), ОЗО Ковачевац (620 ха) и ОЗО Велика Иванча (620 ха); најмање — ОЗО Амерић (180 ха) и ОЗО Марковац (280 ха). У гравитационим подручјима осталих ОЗО-а реализована сетвена површина износила је од 300—500 ха (ОЗО Шепшин 300 ха, ОЗО Влашка 550 ха, ОЗО Кораћица 400 ха, ОЗО „Слога“ Младеновац 480 ха и ОЗО Дубона 450 ха).



Ск. 4. — Сетвена површина према начину коришћења у 1960. год.

Иако је смањивање сетвених површина под пшеницом у периоду 1972—1981. год. осетно, нарочито на приватном сектору, у општини се ипак остварује релативно велика производња услед сетве високородних сорти. У 1972. год. она је износила 15.093 тоне, 1973. год. — 18.530 тона, 1974. год. — 20.729 тона, 1975. год. — 16.545 тона, 1976. год. — 19.469 тона, 1977. год. — 19.998 тона, 1978. год. — 16.398 тона, 1979. год. — 16.517 тона, 1980. год. — 18.221 тона и 1981. год. — 14.147 тона. Просечан принос пшенице повећао се у поређењу са 1972. год. за 420 кг/ха, тј. од 2510 кг/ха у 1972. год. на 2930 кг/ха у 1981. Последње године највеће просечне приносе остварила је РО „Расадник“ Младеновац — 4004 кг/ха. Приноси у производној сарадњи са ЗЗ „Јагњило“ Јагњило — кооперацији на основу уговора са индивидуалним произвођачима износили су 3500 кг/ха, ОЗО Влашка — 2800 кг/ха, ОЗО „Љуба Чикић“ Велика Крсна — 3200 кг/ха, ОЗО „Слога“ Младеновац — 2500 кг/ха, ОЗО Шепшин — 1800 кг/ха, ОЗО Велика Иванча — 2500 кг/ха, ОЗО Амерић — 3000 кг/ха, ОЗО Марковац — 3000 кг/ха, ОЗО Ковачевац — 3500 кг/ха, ОЗО Кораћица — 3000 кг/ха и ОЗО Дубона — 2800 кг/ха.



Ск. 5. — Оранична површина према начину коришћења у деветој години после увођења комуналног система

У 1981. год. на приватном сектору произведено је 13.308 тона пшенице. То је 94,07% од укупно остварене производње. Жетва у к. о. Амерић износила је 297 тона; Мала Врбица — 136 тона; Сенаја — 115 тона; Дубона — 550 тона; Велика Иванча — 1040 тона; Кораћица — 656 тона; Пружатовац — 651 тона; Границе — 210 тона; Ковачевац — 1500 тона; Марковац — 420 тона; Рабровац — 1120 тона; Јагњило — 1596 тона; Влашка — 928 тона; Шепшин — 324 тоне; Велика Крсна — 2320 тона; Међулужје — 744 тоне; Младеновац село — 252 тоне; Рајковац — 232 тоне; Младеновац — 217 тона. Преко 77% (77,11%) индивидуалне производње остварено је у производној сарадњи са друштвеним сектором. Највише је произведено у кооперацији са ЗЗ „Јагњило“ Јагњило — 2324 тоне, ОЗО „Љуба Чикић“ Велика Крсна — 1318 тона, ОЗО Велика Иванча — 1500 тона и ОЗО Марковац — 2100 тона; осталим ОЗО-а од 200—750 тона. Исте године на друштвеном сектору производњом пшенице на сопственом земљишту бавиле су две организације — ОЗО „Јагњило“ Јагњило и РО „Расадник“ Младеновац. Прва организација произвела је 160 тона; друга — 679 тона.

Још један показатељ је интересантан за илустрацију укупне производње пшенице. Према подацима за 1981. год. Младеновац је међу београдским општинама по производњи ове ратрске културе био на четвртом месту (после Обреновца, Палилуле и Земунa). Исте године на подручју

града Београда било је произведено 133.077 тона пшенице. Од ове количине више од 10%, односно 14.147 тона, произведено је у границама општине Младеновац. Остале општине, произвеле су од 110—30.274 тоне: Барајево — 11.249; Чукарица — 4874; Гроцка — 6810; Лазаревац — 11.872; Нови Београд — 513; Обреновац — 16.413; Палилула — 23.014; Раковица — 852; Сопот — 8195; Вождовац — 4754; Земун — 30.274; Звездара — 110.

*Производња пшенице на приватном сектору
у периоду 1973—1980. год. (187)*

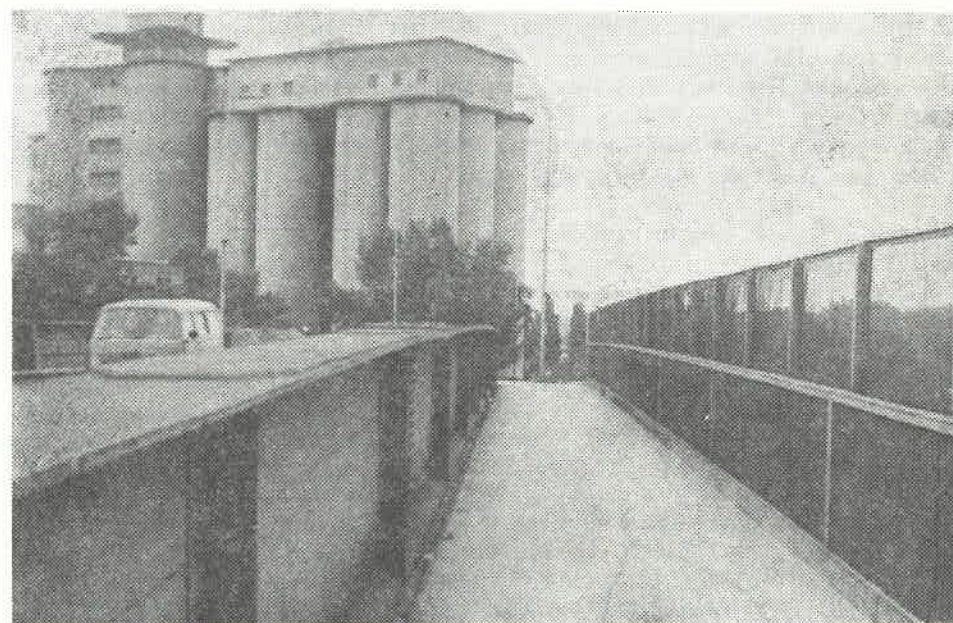
Година	Пожета површина у ха	Принос у 100 кг	
		по 1 ха	укупан
1973.	6013	28,4	170.990
1974.	6126	31,0	190.160
1975.	5560	28,4	157.630
1976.	5873	31,3	183.600
1977.	5942	31,8	189.080
1978.	6109	25,2	153.832
1979.	5593	27,3	152.493
1980.	5499	30,9	169.967

*Упоредни преглед производње пшенице по општинама
на подручју града Београда у 1982. год. (250, 159)*

Општина	Укупан принос у 100 кг	% од укупне производње на територији града Београда
Барајево	168.870	9
Чукарица	67.560	3
Гроцка	105.350	6
Лазаревац	205.450	11
Младеновац	185.670	10
Нови Београд	32.970	2
Обреновац	244.230	13
Палилула	259.500	14
Раковица	15.090	1
Сопот	103.150	6
Вождовац	53.810	2
Земун	420.180	22
Звездара	3.340	1
Укупно:	1.865.170	100

По производњи пшенице по глави становника општина Младеновац је са 269,52 кг на трећем месту у београдском региону (после Барајева и Сопота). У 1981. год. само приватни сектор је, на пример, реализовао принос од 253,54 кг (у к. о. Амерић 336,73 кг, Мала Врбица 386,69 кг, Сенаја 198,96 кг, Дубона 380,62 кг, Велика Иванча 467,84 кг, Кораћица 340,25 кг, Пружатовоц 679,54 кг, Границе 182,29 кг, Ковачевац 332,89 кг, Марковац

391,79 кг, Рабровац 740,74 кг, Јагњило 619,57 кг, Влашка 330,56 кг, Шепшин 330,95 кг, Велика Крсна 542,18 кг, Међулужје 415,18 кг, Младеновац село 156,23 кг, Рајковац 283,97 кг и Младеновац 10,35 кг).

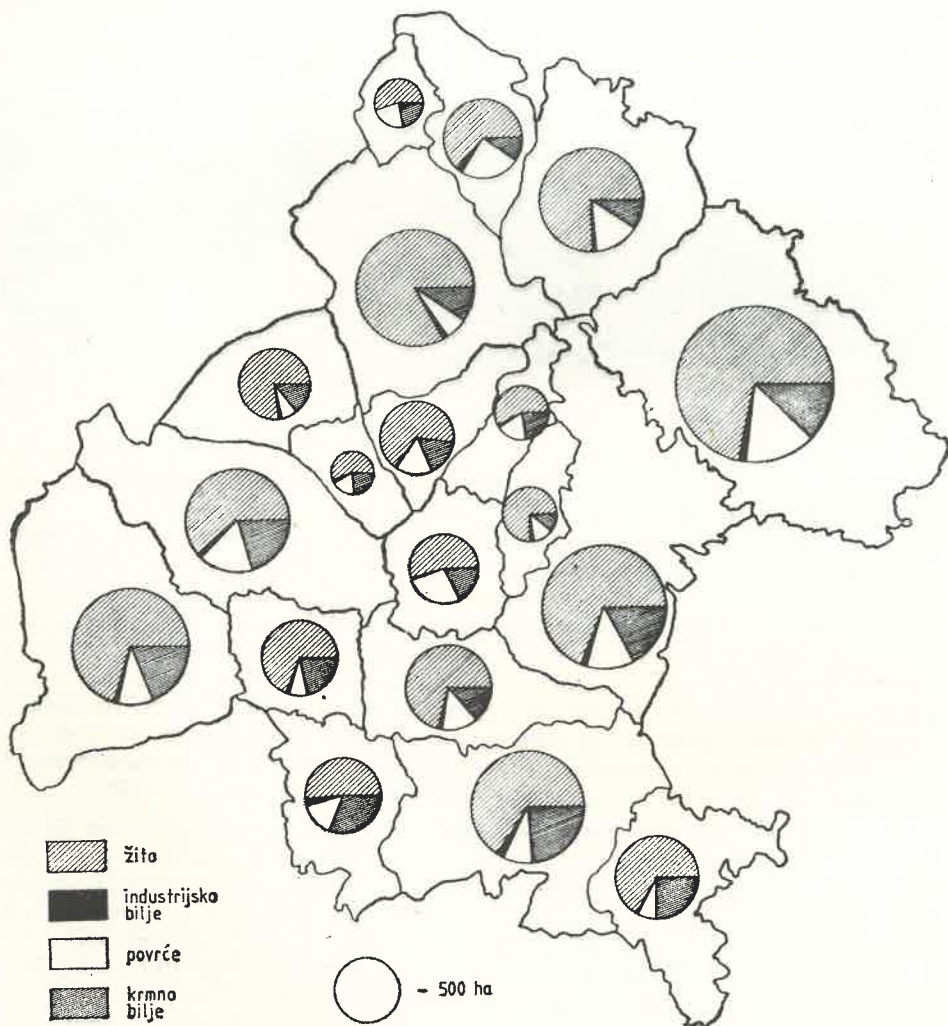


Сл. 2. — Силоси за жито у Младеновцу

Између 1965. и 1971. год. потенцијални тржни вишак пшенице на приватном сектору износио је око 7283 тоне годишње. Међутим, у истом периоду откупне цене стоци и млеку брже су расле од истих за пшеницу. При оваквим условима знатни потенцијални тржни вишкови пшеничног зрна коришћени су за исхрану стоке (4,22). Године 1974. у свим к. о. откупљено је 1816 тона. Четири године касније, 1979. откуп је износио 1294 тоне (158,118). Последње две-три године највећа тржишност производње пшенице остварује се у месним заједницама Шепшин, Рабровац и Јагњило, где износи 70% од укупне производње. Године 1982. то је била на подручју града Београда, у односу на укупну реализовану производњу, највећа откупљена количина. Исте године од преко 100 произвођача на подручју ЗЗ „Јагњило“ откупљено је „по 10 тона пшенице“ (202,5).

У 1983. год. највећу тржишност производње пшенице остварио је друштвени сектор на подручју ЗЗ „Јагњило“, од кога је закључно са 3. августом откупљено 275,0 тона (100,0%). По задружним организацијама тржишност производње код индивидуалног сектора изгледала је овако (% од укупне производње): ОЗО Велика Крсна 24,1 ОЗО Ковачевац 46,1, ОЗО Дубона 49,4, ОЗО „Слога“ Младеновац 28,7, ОЗО Влашка 19,7, ОЗО Шепшин 35,8, ОЗО Амерић 49,7, ОЗО Кораћица 22,1, ОЗО Пружатовоц 31,2 и ЗЗ Јагњило 70,4. Исте године на подручју општине укупно је откупљено 9.743,2 тоне пшенице. То је за 38,2% више него што је планом било предвиђено. План откупа ОЗО Пружатовоц остварила је са 110,8%, ОЗО Кора-

ћица 58,7%, ОЗО Амерић 119,1%, ОЗО Шепшин 96,8%, ОЗО Влашка 64,2%, ОЗО „Слога“ Младеновац 99,7%, ОЗО Дубона 110,4%, ОЗО Марковац 136,9%, ОЗО Велика Иванча 151,0%, ОЗО Ковачевац 112,8%, ОЗО Велика Крсна 113,6% и ЗЗ Јагњило (од индивидуалног сектора) 242,9%. Апсолутно највеће количине рода пшенице из 1983. год. откупила је ЗЗ Јагњило — 3.643,2 тоне. На другом месту је ОЗО Велика Крсна са 963,3 тоне. За њима ОЗО: Велика Иванча (845,7 тона), Ковачевац (744,4 тоне), Марковац (553,1 тона), „Слога“ Младеновац (452,7 тона), Дубона (419,7 тона), Влашка (400,9 тона), Амерић (347,8 тона), Кораћица (338,2 тоне), Пружатовец (332,5 тона) и Шепшин (243,9 тона), (208).



Ск. 6. — Структура укупно засејане површине на приватном сектору по катастарским општинама

Откуп стрних жита на подручју ЗЗ „Младеновац“ у 1981. год. (74)

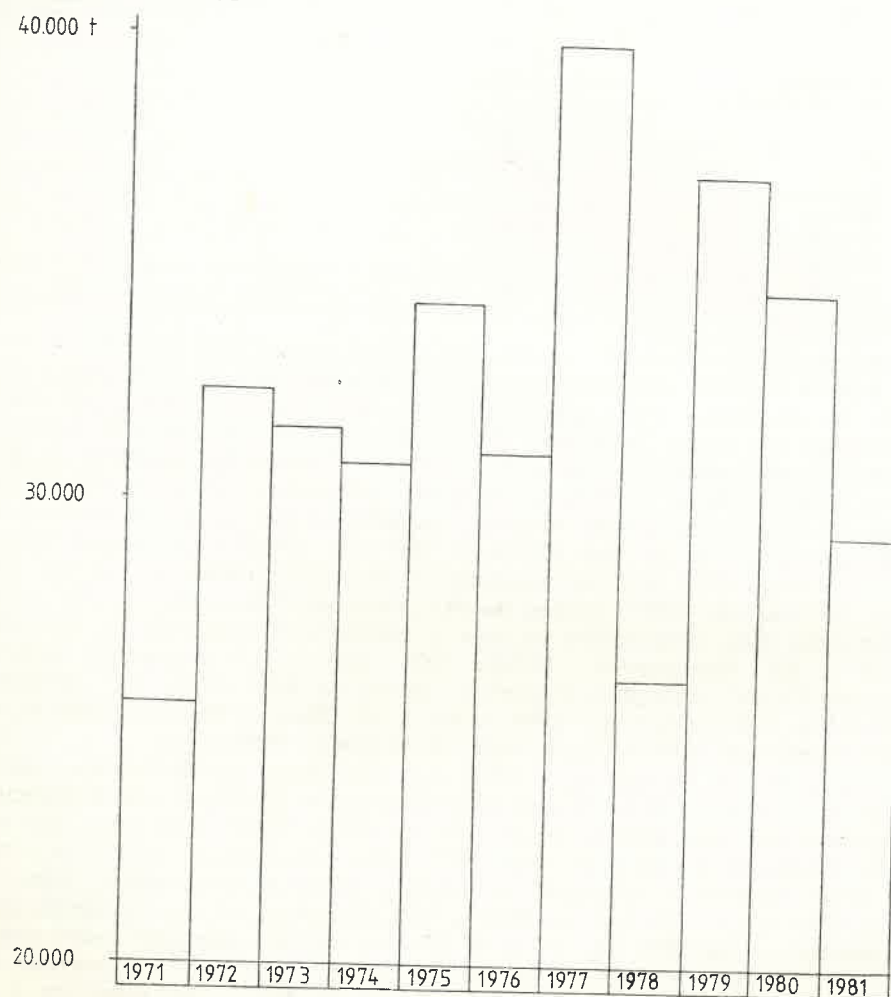
Основна задружна организација	Пшеница	Откуп стрних жита у кг	
		Јечам	Овас
ОЗО Велика Крсна	448.000	—	—
ОЗО Ковачевац	252.534	1.795	—
ОЗО Велика Иванча	107.715	38.924	—
ОЗО Марковац	76.190	3.481	938
ОЗО „Слога“ Младеновац	57.494	—	—
ОЗО Влашка	119.443	—	—
ОЗО Кораћица	85.920	—	—
ОЗО Дубона	95.862	—	—
ОЗО Амерић	45.000	—	—
ОЗО Шепшин	89.726	—	—
Свега:	1,377.884	60.200	938

И производња осталих стрних жита заступљена је у свим к. о. (изузев ражи). Највећи произвођачи овса су газдинства у к. о. Влашка (100 тона), Велика Крсна (140 тона), Дубона (53 тоне), Велика Иванча (136 тона), Ковачевац (58 тона), Кораћица (60 тона) и Велика Крсна (140 тона). У укупној производњи они учествују са 88,65%. Учешће произвођача из других к. о. је незнатно и креће се од 0,26% (Марковац) до 5,43% (Мала Врбица). У производњи јечма, међутим, највеће учешће имају индивидуална газдинства из к. о. Велика Крсна са 168 тона (18,10% од укупне производње). Преко 87% његове производње реализује приватни сектор (808 тона); остатак од 12,93% отпада на РО „Расадник“ Младеновац (120 тона). Један већи број газдинстава га сеје у производној сарадњи са ЗЗ „Јагњило“ и ЗЗ „Младеновац“. Године 1981. они су у кооперацији са ОЗО „Велика Крсна“ остварили просечан принос од 2600 кг/ха, ЗЗ „Јагњило“ 2000 кг/ха, ОЗО „Шепшин“ 2500 кг/ха, ОЗО „Велика Иванча“ 3200 кг/ха, ОЗО „Марковац“ 3000 кг/ха и ОЗО „Ковачевац“ 3000 кг/ха.

Од 14.289 ха, колико се у 1981. год. користило за производњу жита, преко 61% (61,07%) било је засејано кукурузом. Просечна десетогодишња површина под њим износи преко 8000 ха (1972—1981.). Међутим, при том треба истаћи да је она у периоду 1972—1981. год. увећана за 691 ха услед све већих потреба у кукурузу за исхрану стоке и индустријску прераду — од 8035 ха у 1972. год. на 8726 у 1981. Највише га сеју индивидуална газдинства — на 8565 ха. То је 98,15% од укупно засејане површине у општини. Његово учешће у укупној сетвеној површини под житима на приватном сектору је различито. Креће се од 46,03% на подручју к. о. Младеновац село до 75,40% у к. о. Дубона. У к. о. Рајковац оно износи 74,93%, Младеновац 61,82%, Међулужје 58,12%, Шепшин 67,17%, Влашка 71,24%, Јагњило 59,32%, Рабровац 48,17%, Марковац 63,85%, Ковачевац 60,69%, Велика Крсна 61,44%, Границе 71,18%, Пружатовец 49,22%, Кораћица 54,80%, Велика Иванча 50,71%, Сенаја 55,47%, Мала Врбица 60,00% и Амерић 74,90%.

На подручју општине, иначе, кукуруз је једна од најважнијих ратарских култура. Уопште узев, према подацима СО Младеновац, у послератном периоду остварена је врло динамична кукурузна производња. У свим к. о. висок „порастан је постигнут савременом агротехником... квалитетним сортним семеном, при чему су хибриди изазвали праву револуцију у

производњи“ (51,33). По бруто вредности укупног приноса он се данас налази на првом месту међу житима. Међутим, према вредностима нето укупног приноса заузима друго (после пшенице), јер су високи трошкови производње у природи.



Ск. 7. — Производња кукуруза у периоду 1971—1981. год.

Друштвени сектор улаже значајне напоре да се још више увећа сетва кукуруза. Године 1981. око 46,78% од укупне површине под кукурузом било је засејано у производној сарадњи са пољопривредним организацијама — у кооперацији. Крајем маја исте године ЗЗ Јагњило имала је на основу уговора са индивидуалним произвођачима засејано 800 ха са кукурузом, ОЗО Марковац 300 ха, ОЗО „Слога“ Младеновац 130 ха, ОЗО Амерић 100 ха, ОЗО Кораћица 250 ха, ОЗО Шепшин 322 ха, ОЗО Велика Иванча 350 ха, ОЗО „Љуба Чикић“ Велика Крсна 308 ха, ОЗО Влашка 240 ха, ОЗО „Божидар Дамњановић“ Ковачевац 800 ха и ОЗО Дубона 150 ха.

Вредност и трошкови производње жита на приватном сектору у 1980. год. (56, 2—3)

Спецификација	Пшеница	Јечам	Врста жита	
			Овас	Кукуруз
Засејана површина у ха	5.499	278	420	7.680
Пожета површина у ха	5.499	278	420	7.680
Укупан принос у 100 кг	169.967	7.798	8.945	337.371
Просечна цена 100 кг у дин.	600	570	540	510
Вредност приноса у хиљ. дин.	101.980	4.445	4.830	172.059
Просечан утрошак семена по 1 ха у кг	270	175	155	16
Укупан утрошак семена у 100 кг	14.847	486	651	1.229
Вредност трошкова у хиљ. дин.	6.368	212	83	5.321
Трошкови у природи у хиљ. дин.	5.536	1.585	4.830	153.001
Вредност нето приноса у хиљ. дин.	96.444	2.860	—	19.058

Преко ОЗО ЗЗ Младеновац и ЗЗ Јагњило младеновачки произвођачи се углавном снабдевају потребним количинама семена кукуруза за сетву. Сеју хибриде „скоро свих селекција, али ипак, водећи су ЗП СК-704 и НС СК-606. Поред ових хибрида део површина засејан је и осталим високородним и високоприносним селекцијама Института за кукуруз у Земун-Пољу“. Најраспрострањенији је ЗП СК-704; он даје „високе приносе, добар квалитет зрна и силаже“ (222,12).

Производња кукуруза на приватном сектору у периоду 1973—1980. год. (187)

Година	Принос у 100 кг	
	по 1 ха	укупан
1973.	39,6	310.708
1974.	38,4	304.441
1975.	41,3	333.080
1976.	38,1	301.457
1977.	47,8	388.156
1978.	33,7	257.732
1979.	46,5	369.355
1980.	43,9	337.371

Просечни приноси кукуруза по к. о., током последње деценије, релативно су високи. У 1981. год., у читавој општини, они су на друштвеном сектору износили 4785 кг/ха и приватном 3325 кг/ха. По њиховој вели-

чини на приватном сектору к. о. су распоређене по овом редоследу: Марковац 4500 кг/ха, Јагњило 4000 кг/ха, Рабровац 4000 кг/ха, Мала Врбица 4000 кг/ха, Пружатовац 3500 кг/ха, Ковачевац 3500 кг/ха, Влашка 3300 кг/ха, Шепшин 3200 кг/ха, Међулужје 3200 кг/ха, Велика Крсна 3200 кг/ха, Границе 3200 кг/ха, Амерић 3200 кг/ха, Дубона 3100 кг/ха, Велика Иванча 3050 кг/ха, Сенаја 3000 кг/ха, Младеновац 3000 кг/ха, Кораћица 3000 кг/ха, Младеновац село 2900 кг/ха и Рајковац 2900 кг/ха.

Десетогодишња кретања производње кукуруза у општини показују да она износи 26.142—39.795 тона (1972—1981.). Учешће друштвеног сектора у укупној производњи, с обзиром на засејану површину и просечне приносе, још увек је мало. Године 1981. он је произвео 772 тоне сувог кукурузног зрна; остатак од 28.485 тона реализовао је приватни сектор. Међутим, при том треба истаћи да индивидуална газдинства око 52,39% производње реализују у производној сарадњи — кооперацији. У 1981. год., по к. о., она су произвела (у тонама): Амерић 1146, Мала Врбица 312, Сенаја 213, Дубона 2471, Велика Иванча 2040, Кораћица 1455, Пружатовац 777, Границе 656, Велика Крсна 4640, Ковачевац 3080, Марковац 999, Јагњило 2520, Рабровац 1212, Влашка 3392, Шепшин 995, Међулужје 1146, Младеновац село 252, Рајковац 771 и Младеновац 408.

Упоредни преглед производње кукуруза по општинама на подручју града Београда у 1982. год. (250, 159)

Општина	Укупан принос у 100 кг	% од укупне производње на територији града Београда
Барајево	201.290	6,4
Чукарица	146.190	4,7
Гроцка	197.340	6,3
Лазаревац	413.820	13,2
Младеновац	409.010	13,1
Нови Београд	14.490	0,5
Обреновац	476.440	15,2
Палилула	309.210	9,9
Раковица	18.260	0,6
Сопот	219.320	7,0
Вождовац	142.730	4,5
Земун	576.370	18,3
Звездара	10.000	0,3
Укупно:	3.134.470	100,0

По пожетим површинама под кукурузом општина Младеновац у 1980. год. заузимала је четврто место на подручју града Београда (после Лазареваца, Обреновца и Земуне); просечном приносу по 1 ха — шесто (испед Барајева, Гроцке, Лазареваца, Обреновца, Сопота, Вождовца и Звездаре); укупном приносу — треће (после Обреновца и Земуне).

Тржни вишкови кукуруза у зрну нису велики; они зависе од остварене укупне производње и утрошене количине за тов стоке. Између 1974. и 1978. год. откуп је износио у тонама (158,118): 1974. год. — 170, 1975. год. — 91, 1976. год. — 143, 1977. год. — 615 и 1978. год. — 584.

Откуп и продаја ратарских производа преко организација удруженог рада у 1981. год. (188)

НАЗИВ ПРОИЗВОДА	Укупно	Продаја из сопств. производње	Откуп од индив. произвођача
ЖИТА			
Пшеница меркантилна	1725 тона	160 тона	1565 тона
Јечам (без пиварског)	78 тона	27 тона	51 тона
Јечам пиварски	74 тоне	72 тоне	2 тоне
Овас	11 тона	—	11 тона
Кукуруз у зрну	4 тоне	4 тоне	—
Пшеница за семе	180 тона	180 тона	—
Семе осталих жита	89 тона	89 тона	—
ИНДУСТРИЈСКО БИЉЕ			
Сунцокрет	70 тона	68 тона	2 тоне
Соја (суво зрно)	52840 кг	52840 кг	—
Шећерна репа	2091 тона	—	2091 тона
ПОВРЋЕ			
Кромпир	27334 кг	—	27334 кг
Пасуљ (суво зрно)	5897 кг	—	5897 кг
Црни лук	6736 кг	—	6736 кг
Бели лук	1413 кг	—	1413 кг
Парадајз	1414 кг	534 кг	880 кг
Свежа паприка	194 кг	194 кг	—

Пожета површина и производња кукуруза по општинама на подручју града Београда у 1980. год. (183, 147)

Општина	Пожета површина у ха	Принос у 100 кг	
		по 1 ха	укупан
Барајево	6224	30,0	159.047
Чукарица	3247	46,3	150.590
Гроцка	4544	38,1	173.470
Лазаревац	7906	42,3	334.748
Младеновац	7838	43,9	344.811
Нови Београд	540	61,0	32.954
Обреновац	8988	42,7	439.092
Палилула	6101	53,4	325.670
Раковица	470	45,4	21.350
Сопот	5903	35,1	207.329
Вождовац	2537	40,0	101.520
Земун	10146	51,5	523.229
Звездара	200	33,0	6.600

Откуп кукуруза по секторима производње на подручју општине Младеновац у 1975. год. (158, 118)

Сектор производње	Откуп кукуруза у тонама	% од укупног откупа
Приватни	19	20,88
Друштвени	72	79,12
Свега:	91	100,00

Сточно-кормно биље

У периоду 1971—1981. год. индекси укупне површине под сточним крмним биљем на ораницама износе: 1971. год. — 100,00, 1972. год. — 99,54, 1973. год. — 108,81, 1974. год. — 99,39, 1975. год. — 102,39, 1976. год. — 99,54, 1977. год. — 88,50, 1978. год. — 94,59, 1979. год. — 99,02, 1980. год. — 101,87 и 1981. год. — 104,10. Преко 99% од укупне површине у 1981. год. налазило се у поседу индивидуалних газдинстава; остатак од 0,09% отпада на друштвени сектор. И један и други сектор претежно производе детелину и луцерку. Прва се сеје на 37,7% сетвене површине под сточним крмним биљем; друга 44,9%. Највеће површине под сточним крмним биљем на приватном сектору имају к. о. — у ха: Велика Крсна 420, Јагњило 387, Ковачевац 365, Велика Иванча 363, Кораћица 295, Рабровац 240, Марковац 210, Влашка 169, Пружатовоц 143, Дубона 130, Међулужје 115 и Рајковац 103. Просечан принос детелине у тим к. о. износи 3500—5000 кг/ха а луцерке 5000—7000 кг/ха (према подацима из 1981.).

Вредност производње сточног крмног биља као главног усева, међуусева и подусева на приватном сектору у 1981. год. (100, 15)

ВРСТА УСЕВА	Засејана површ. у ха	Укупан принос у тонама	Прос. цена 1 тоне у дин.	Вредност приноса у хиљ. дин.
а) Главни усев				
Детелина — сено	1.284	5.392	3.670	19.789
Луцерка — сено	1.526	9.522	3.103	29.547
Кукуруз за крму — зелена маса	133	3.334	851	2.837
Сточна репа — корен	36	815	1.268	1.032
Мешавина трава и легуминоза-сено	307	1.506	3.387	5.100
Остало крмно биље — сено	115	—	—	1.955
б) Међуусеви и подусеви				
Детелина-сено	325	309	3.670	1.134
Луцерка-сено	123	206	3.103	639
Бундева	156	215	710	153
Мешавина трава — сено	6	11	3.604	40
У к у п н о:	—	—	—	62.226

До 200 тона луцерке у 1981. год. произведено је у 26,32% к. о. (Шепшин, Границе, Велика Иванча, Сенаја и Мала Врбица); од 200—400 тона — 42,11% к. о. (Младеновац, Рајковац, Младеновац село, Међулужје, Пружатовоц, Кораћица, Дубона и Амерић); од 400—600 тона — 5,26% к. о. (Влашка); од 600—800 тона — 5,26% к. о. (Марковац); преко 800 тона — 21,05% к. о. (Јагњило, Рабровац, Ковачевац и Велика Крсна). Највећи укупан принос остварен је у к. о. Ковачевац — 1410 тона; најмањи у к. о. Велика Иванча — 90 тона. Преко 9500 (9522) тона реализовала су индивидуална газдинства; остатак од 9 тона друштвени сектор. Око 1,05% од укупне производње луцерке индивидуална газдинства произвела су у производ-

ној сарадњи — кооперацији (100 тона). Исте године у укупној производњи детелине приватни сектор учествовао је са 100%; произвео је преко 5300 (5392) тона.

Производња детелине и луцерке на приватном сектору у периоду 1973—1980. год. (187)

Година	Детелина			Луцерка		
	пожета површина у ха	Принос у 100 кг		пожета површина у ха	принос у 100 кг	
		по 1 ха	укупан		по 1 ха	укупан
1973	1324	41,2	54.620	1847	52,8	97.484
1974	1280	38,3	49.082	1765	47,6	83.940
1975	1187	46,0	54.635	1847	52,7	97.375
1976	1179	47,1	55.543	1869	53,8	100.612
1977	1124	42,4	47.747	1552	53,2	92.530
1978	1161	44,9	52.172	1576	58,3	91.918
1979	1153	42,7	53.316	1602	63,2	103.261
1980	1226	46,9	57.483	1545	69,7	100.066

Производња детелине по к. о. у 1981. год.

Катастарска општина	Пожета површина у ха	П р и н о с	
		по 1 ха у кг	укупан у тонама
Младеновац	5	5000	25
Рајковац	8	5000	40
Младеновац село	10	5000	50
Међулужје	15	5500	82
Шепшин	20	4500	90
Влашка	59	4500	265
Јагњило	140	5500	770
Рабровац	30	5000	150
Марковац	60	4000	240
Ковачевац	75	4500	337
Велика Крсна	60	4000	240
Границе	15	2500	37
Пружатовоц	110	5000	550
Кораћица	220	3500	770
Велика Иванча	335	3500	1172
Дубона	50	4500	225
Сенаја	21	4500	95
Мала Врбица	19	4500	86
Амерић	32	4300	138

Повртарско биље

Од пре другог светског рата на подручју општине је развијена тржишна повртарска производња, нарочито у долињској равни (75, 72—73). Године 1940. под свим повртарским усевима налазило се 1,4% од укупне ораницне површине (76,22). У послератним годинама овај проценат је знатно увећан. Још 1945. год. предузете су мере за већу производњу поврћа.

Исте године народно-ослободилачки одбори и остале организације почеле су „обрађивати необрађено земљиште и засејавати их поврћем“ (199,1). Годину дана касније, 1946., Пољопривредно одељење СНО Младеновац донело је план унапређивања повртарства. Према овом плану већ у 1946. год. на подручју СНО требало је да се засеје поврћем око 300 ха, и то 40 ха паприком, 40 ха црвеним парадајзом, 60 ха купусом, 10 ха плавим парадајзом, 45 ха луком и 105 ха осталим повртарским усевима. У пролеће 1946. год. повртарима је бесплатно дељено семе за сетву. Да би произвођачи били заинтересовани за сетву даван им је „предујам од 10—15.000 динара по хектару“ (200,6).¹

Просечни приноси повртарских усева по 1 ха у 1950. год. осетно су били ниски у односу на планиране. У свим шумадијским СНО-а ово „је настало, с једне стране, услед рђаве примене агротехничких мера, а с друге стране, услед суше“ (68). Исте године поврће „код кога се није вршило заливање и наводњавање врло тешко је могло да се одржи. У производњи поврћа нарочито су се истакле сељачке радне задруге и државна добра копањем бунара, искоришћавањем потока, подизањем долата, на бавком и употребом пумпи и друго“ (79,155).

До 20. XII 1950. год. реализован план откупа пасуља на подручју СНО Младеновац изгледао је овако (по МНО-а): Ковачевац 22%, Шепшин 27%, Влашка 27%, Сопот 15%, Мали Пожаревац 12%, Дрлупа 35%, Велика Иванча 41%, Рогача 48%, Марковац 51%, Младеновац 53%, Пружатовац 54%, Неминикуће 54%, Рајковац 56%, Међулужје 56%, Стојник 65%, Кораћица 66%, Раља 77%, Амерић 87%, Јагњило 87%, Младеновац село 92%, Бабе 102%, Дучина 107%, Ђуринци 117%, Сенаја 370%, Парцани 14%, Велика Крсна 3%, Поповић 0,5% и Дубона 0,0%; кромпира: Шепшин 180%, Сенаја 151%, Младеновац 130%, Ђуринци 100%, Пружатовац 95%, Младеновац село 75%, Дубона 71%, Кораћица 67%, Неминикуће 58%, Парцани 46%, Рајковац 41%, Велика Иванча 37%, Раља 21%, Јагњило 168%, Међулужје 151%, Дучина 119%, Бабе 97%, Амерић 91%, Рогача 73%, Влашка 68%, Ковачевац 57%, Дрлупа 51%, Марковац 48%, Сопот 38%, Стојник 23%, Мали Пожаревац 10%, Поповић 9% и Велика Крсна 5% (231).

Производња поврћа на подручју општине Младеновац у петој години после увођења комуналног система (102, 163—69)

Врста поврћа	Површина у ха		Принос у мц	
	засејана	пожета	по 1 ха	укупан
Кромпир	343	343	77,6	26.616
Црни лук	94	94	59,3	5.574
Пасуљ за зрно	82	82	14,4	1.150
Купус	98	98	145,9	14.380
Парадајз	53	46	105,3	4.890
Паприка	52	44	50,2	2.235

¹ Године 1946. Министарство пољопривреде НР Србије у циљу повећања производње поврћа ставило је у задатак ИНО Београд да организује повртарске појасеве у околини Београда. У истом циљу оно је свим народним одборима доставило „упутства о организовању повртарских појасева у околини градова и већих места“ (77). И првим петогодишњим планом предвиђено је било да се у Младеновцу и читавој Србији прошире површине под повртарским биљем и повећа производња поврћа за побољшану исхрану сеоског и градског становништва (78, 406).

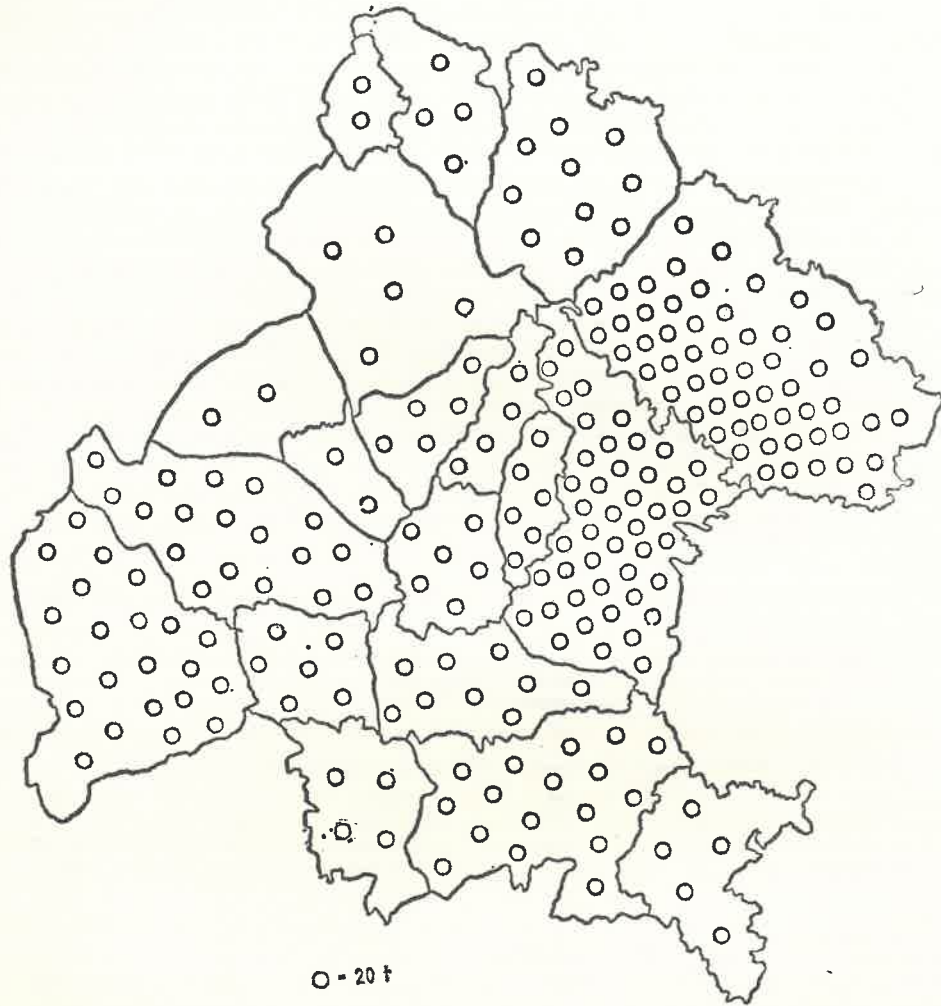
Године 1960. у границама општине Младеновац на приватном сектору наводњавања су 66 ха. До 0,10 ха наводњавало је 1225 газдинства, од 0,11—0,50 ха — њих 62 и више од 0,51 ха 5 произвођача. Највећи број њихових уређаја за наводњавање био је на ручни погон — 1330; остали на сточни — 4, моторни — 1 или погон воде — 31. Према величини поседа власника уређаји на ручни погон овако су били распоређени: 0,10—0,50 ха — 20, 0,51—1,00 ха — 39, 1,01—2,00 ха — 173, 2,01—3,00 ха — 237, 3,01—4,00 ха — 223, 4,01—5,00 ха — 190, 5,01—8,00 ха — 320, 8,01—10,00 ха — 88, 10,01—15,00 ха — 37, 20,01 и више ха — 3; сточни погон: 5,01—8,00 ха — 2, 8,01—10,00 ха — 1, 10,01—15,00 ха — 1; на моторни погон: 5,01—8,00 ха — 1; на погон воде: 0,51—1,00 ха — 1, 1,01—2,00 ха — 2, 2,01—3,00 ха — 2, 3,01—4,00 ха — 4, 4,01—5,00 ха — 5, 5,01—8,00 ха — 11, 8,01—10,00 ха — 4, 10,01—15,00 ха — 2 (28). Деветнаест година касније, 1979., у свим к. о. налазило се 99 пумпи за наводњавање — црпици и агрегата за орошавање. То је 0,13% од укупног броја на територији СР Србије ван територије САП (54, 25). Од тога се 14 пумпе налазе у к. о. Јагњило; остале у к. о. Пружатовац (3), Међулужје (13), Велика Иванча (4), Ковачевац (3), Влашка (9), Шепшин (6), Рајковац (1), Сенаја (1), Кораћица (1), Границе (1), Младеновац (13), Велика Крсна (21), Дубона (6) и Младеновац село (3).

Производња повртарског биља као главног усева на приватном сектору у 1980. год. (56, 13)

ВРСТА УСЕВА	Засејана површина у ха	Укупан принос у 100 кг	Просечна цена 100 кг у дин.	Вредност приноса у хиљ. дин.
Кромпир	590	59.715	426	25.475
Мрква	51	3.085	900	2.776
Црни лук	234	16.080	570	9.166
Пасуљ (зрно)	98	2.398	950	2.278
Купус и келј	182	26.860	190	5.103
Парадајз	182	26.660	450	9.747
Свежа паприка	96	5.499	700	3.850
Краставци	83	6.920	500	3.460
Диње и лубенице	165	28.696	260	7.460
Остало поврће	87	—	—	3.570

У 1981. год. под поврћем се налазило 12,6% од укупне површине под ораницама. Тај проценат највећи је на приватном сектору — 12,88; најмањи на друштвеном — 2,99%. И по укупној површини под поврћем приватни сектор је на првом месту — 2616 ха (99,24% од укупне површине).

Преко 22% од укупне површине под поврћем користи се за производњу кромпира; остатак отпада на све остале повртарске усеве. Године 1980. приватни сектор остварио је укупан принос кромпира од 5990 тона. Од тога је утрошено за исхрану чланова домаћинства 840 тона, за семе 1065 тона и као сточна храна 1198 тона. Остатак од 2887 тона произвођачи су испоручили на тржиште — организацијама удруженог рада и непомредно на пијаци (56). У 1981. год. као главни усев сејан је на 598 ха; произведено је 4554 тоне.



Ск. 8. Производња кромпира по катастарским општинама у 1981. год.

Производња важнијих повртарских усева на приватном сектору у периоду 1973—1979. год. (187)

Година	Производња у 100 кг					
	Кромпир	Пасуљ	Грашак	Купус	Парадајз	Паприка
1973	41.495	9.319	1.426	39.970	22.150	10.405
1974	50.475	6.265	1.147	44.680	20.230	9.170
1975	30.578	3.272	1.286	35.310	9.324	4.825
1976	39.671	3.400	1.435	42.667	16.525	5.760
1977	37.282	3.168	1.023	28.652	25.522	8.302
1978	44.784	2.152	1.018	27.980	21.290	8.230
1979	56.495	3.205	1.144	30.906	17.914	5.197

Још увек структура искоришћавања сетвених површина под поврћем на подручју општине није повољна и неопходно је да се што више прилагоди захтевима београдског тржишта. То би утицало и на повећање бруто вредности остварене производње. Године 1980. укупна вредност оствареног приноса повртног биља на приватном сектору износила је 87.180 хиљ. дин. (9,19% од укупно оствареног бруто прихода на сектору индивидуалне својине). Од тога на кромпир отпада 25.556 хиљ. дин. (29,31% (56).

Производња касног поврћа као главног усева у 1981. год.

Врста поврћа	П р и н о с	
	по 1 ха у кг	укупан у тонама
Мрква	5040	252
Кромпир	7615	4554
Лук црни	5746	1270
Лук бели	3297	244
Пасуљ	903	154
Грашак	1153	105
Купус	13365	2339
Парадајз	8022	1468
Паприка	5340	534
Краставци	5170	484
Диње и лубенице	13289	1701

Индустријско биље

Под индустријским биљем се налази 1,4% пољопривредног земљишта. Заправо, у младеновачкој општини користи се за производњу индустријског биља 1,9% сетвених површина — на приватном сектору 230 ха и друштвеном 165 ха. Преко 60% к. о. у искоришћавању сетвених површина под индустријским биљем на приватном сектору има правац са апсолутном доминацијом шећерне репе (Амерић, Мала Врбица, Дубона, Границе, Велика Крсна, Ковачевац, Међулужје, Младеновац село, Рајковац, Младеновац и Влашка; правац са превагом шећерне репе и већим учешћем сунцокрета — 11,11% к. о. (Кораћица и Јагњило); превагом сунцокрета и учешћем шећерне репе и соје — 5,56% к. о. (Велика Иванча); развијеном производњом шећерне репе са већим учешћем сунцокрета и учешћем соје — 5,56% к. о. (Марковац); доминацијом шећерне репе и учешћем соје — 11,11% к. о. (Шешћин и Пружатовић); подједнаком заступљеношћу сунцокрета и шећерне репе — 5,56% к. о. (Рабровац). Гледано у целини, на приватном сектору заступљен је правац са доминацијом шећерне репе и учешћем сунцокрета, а на друштвеном развијеном производњом сунцокрета, већим учешћем соје и учешћем шећерне репе (систем 6/6).

Још од укидања административног система управљања привредом на правце искоришћавања сетвених површина под индустријским биљем пресудно не утичу природне могућности већ тржишне прилике — пласман. Највеће просечне приносе шећерне репе остварују произвођачи у кооперацији — 31.432 кг/ха; сунцокрета — друштвени сектор (1717 кг/ха); соје —

индивидуална газдинства (1818 кг/ха). Укупна производња шећерне репе износи 4627 тона; сунцокрета — 189 тона, а соје — 73 тоне (према подацима из 1981).

Производња шећерне репе и сунцокрета на приватном сектору у периоду 1973—1979. год. (187)

Година	Шећерна репа		Сунцокрет	
	принос у 100 кг		принос у 100 кг	
	по 1 ха	укупан	по 1 ха	укупан
1973.	287,0	33.290	15,2	2.141
1974.	249,2	30.150	13,9	1.727
1975.	727,5	29.350	10,8	952
1976.	228,4	25.581	13,6	1.201
1977.	263,6	32.960	15,3	690
1978.	216,7	34.460	15,1	743
1979.	266,6	42.660	17,2	552

Вредност приноса индустријског биља на приватном сектору у 1980. год. (56)

Врста усева	Засејана површина у ха	Пожета површина у ха	Укупан принос у тонама	Вредност приноса у хиљ. дин.
Шећерна репа-корен	179	179	4629	4374
Сунцокрет (чист усев)	49	49	87	865
Соја-зрно	15	15	22	272
Остало инд. и аром. биље	5	5		130
Свега:	248	248		5641

У току 1981. год. младеновачки произвођачи били су ослобођени пореза из личног дохотка од пољопривредне делатности на катастарски приход од земљишта која су под уговором сејали индустријским биљем. Последњу одлуку донео је Извршни савет Скупштине града Београда у циљу реализације програма сетве (80). Две године касније, у пролеће 1983. год., шећеране су пољопривредницима који су се били определили да шећерну репу сеју на више од 60 ари давале бесплатно заштитна средства и семе, као и механизацију од сетве до вађења. Истог пролећа приликом уговарања утврђена укупна цена ове културе била је 2,9 динара за 1 кг, додуше оквирна, јер се плаћање врши на бази садржаја шећера у репи (201, 9).

Највећи произвођач соје и сунцокрета је друштвени сектор. Само под сојом у 1981. год. он је имао 58 ха. То је 84,06% од укупно засејане површине. Исте године он је остварио просечан принос од 914 кг/ха; укупно је произвео 53 тоне. У економској 1980/81. год. његова производња сунцокрета била је још већа — 133 тоне (70,37% од укупног жетвеног приноса).

Индекси укупне производње шећерне репе у периоду 1972—1981. год. износе: 1972. год. — 100,00, 1973. год. — 123,51, 1974. год. — 168,15, 1975. год. — 113,05, 1976. год. — 98,47, 1977. год. — 52,54, 1978. год. — 129,48, 1979.

год. — 162,17, 1980. год. — 171,74 и 1981. год. — 171,67; сунцокрета: 1972. год. — 100,00, 1973. год. — 150,06, 1974. год. — 92,40, 1975. год. — 70,30, 1976. год. — 33,49, 1977. год. — 77,71, 1978. год. — 97,07, 1979. год. — 93,56, 1980. год. — 68,56 и 1981. год. — 43,92.

Упоредни преглед производње важнијег индустријског биља на подручју града Београда по општинама у 1981. год. (203, 295)

Општина	Шећерна репа	Принос у 100 кг	
		Сунцокрет	Соја
Барајево	30.270	1.030	60
Чукарица	5.550	180	440
Гроцка	—	850	—
Лазаревац	—	2.050	600
Младеновац	40.270	1.890	730
Нови Београд	38.750	—	1.360
Обреновац	43.910	620	5.910
Палилула	714.650	320	9.900
Раковица	—	—	680
Сопот	6.680	110	—
Вождовац	—	130	—
Земун	485.510	13.820	15.510
Звездара	—	—	—

До 1985. год. површине под кукурузом на друштвеном сектору биће осетно смањене у корист индустријског биља. У овом периоду друштвене пољопривредне организације предвиделе су „повећавање површина под шећерном репом на 70 ха... сунцокрета... са 20... на 83 ха“ (16,14).

И на приватном сектору предвиђено је повећање производње индустријског биља — „за 1090 тона шећерне репе и 100 тона сунцокрета“ (16,15).

Полазећи од обима и структуре тражње, прерађивачке организације у наредном периоду предвиђају низ подстицајних мера за већу сетву индустријског биља. Од свих подстицајних мера, највећу популарност до 1985. год. имаће побољшање паритета цена уљарица и шећерне репе у односу на пшеницу. Јуна 1983. год. уљарска предузећа предложила су „доношење ванредног договора. По њему потрошачи би плаћали литру уља два динара скупље, а тај би новац ишао произвођачима сунцокрета, уљане репице и соје. Новац за ове потребе издвајали би и сами произвођачи и уљаре“. У периоду 1984—1985. год. паритет „цена пшенице и уљарица би требало да буде такав да се за килограм соје и уљане репице може купити два и по килограма пшенице, док би код сунцокрета тај однос био још повољнији“ (191, 8).

в) Петогодишњи просек пожетих површина и приноса важнијих ратарских усева (1977—1981)

Петогодишњи просек пожетих површина у општини износи 20.764 ха (98,88% од просечне површине под ораницама и баштама). У периоду 1977—1981. год. око 70,33% ових површина коришћено је за производњу жита; остатак од 26,67% отпада на индустријско (1,82%) и савремено (18,45%)

сточно крмно биље (15,37%). Структура искоришћавања сетвених површина под житима, у овом раздобљу, изгледала је овако: пшеница 39,9%, јечам 1,7%, овас 2,8% и кукуруз 55,6%. Са 1 ха, у просеку, оствариван је просечан принос пшенице од 2926 кг. Производња кукуруза износила је 4114 кг/ха, рачунајући приносе на свим привредним секторима.

Петогодишњи просек (1977—1981) укупног приноса важнијих ратарских усева на подручју општине Младеновац

Врста усева	Укупан годишњи принос у кг
Пшеница	17,056.200
Кукуруз	33,415.900
Јечам	628.940
Овас	656.500
Шећерна репа	4,106.600
Сунцокрет	327.820
Кромпир	4,865.240
Лук	1,692.160
Пасуљ	179.060
Купус	2,447.080
Парадајз	2,125.600
Паприка	679.200
Детелина	5,211.620
Луцерка	9,625.800

Петогодишњи просек пожетих површина осталих важнијих ратарских усева износи од 104 — 1561 ха — 252 ха јечма (2496 кг/ха), 401 ха овса (1637 кг/ха), 589 ха кромпира (8260 кг/ха), 295 ха лука (5736 кг/ха), 180 ха пасуља (995 кг/ха), 167 ха купуса (14.653 кг/ха), 190 ха парадајза (11.187 кг/ха), 104 ха паприке (6531 кг/ха), 168 ха шећерне репе (24.444 кг/ха), 177 ха сунцокрета (1852 кг/ха), 1210 ха детелине (43.071 кг/ха) и 1561 ха луцерке (6166 кг/ха).

До 1985. год. треба да се увећа учешће интензивних култура у сетвеним површинама; смањи сетва стрних жита; увећа производња стрних жита на бази раста просечних приноса; највише заступљена култура по сетвеној површини и обиму производње буде кукуруз услед предвиђене увећане сточарске производње, извоза и индустријске прераде. При том треба истаћи да битна претпоставка за остварење предвиђених задатака у развоју ратарства и читаве пољопривреде у периоду до 1985. год. „јесте обезбеђење трајних и стабилних услова привређивања. Јачање постојећих и оснивање нових самоуправних фондова за унапређење и стабилизацију производње и пласмана производње; ангажовање науке у решавању актуелних проблема и изналагање нових решења, развијање стручних служби које би се старале о унапређењу производње на бази резултата научних истраживања и др. Цео инструментариј економске политике треба да обезбеди стабилност производње и дохотка на нивоу који се постиже у другим гранама производње, при чему је посебно значајно да се успоставе односи у размени између пољопривреде и индустријских произвођача. Основу за конституисање овакве политике треба да чине друштвени договори и самоуправни споразуми. Све то претпоставља да се конституише и нов друштвени и економски статус индивидуалних произвођача“ (184, 79—80).

г) Правци искоришћавања ораница и башта по катастарским општинама

Преко 15% (15,79%) к. о. у искоришћавању ораница има правац са доминацијом окопавина и учешћем стрног жита (Шепшин, Влашка и Дубона); превагом окопавина и учешћем крмног биља и стрних жита — 31,58% к. о. (Младеновац, Рајковац, Ковачевац, Границе, Мала Врбица и Амерић); окопавински са већим учешћем стрних жита и учешћем крмног биља — 36,84% к. о. (Младеновац село, Међулужје, Јагњило, Рабровац, Пружатово, Кораћица и Велика Иванча); окопавински са већим учешћем крмног биља и учешћем стрних жита — 10,53% к. о. (Марковац и Сенаја); превагом окопавина и већим учешћем стрних жита — 5,26% к. о. (Велика Крсна). Код индивидуалних газдинстава, која користе највећи део сетвених површина, заступљен је окопавински правац са учешћем стрних жита и крмног биља. Међутим, на друштвеном сектору — према подацима из 1981. год. — преовлађује окопавински са већим учешћем стрних жита (систем 6/6). И код једног и другог секотра међу стрним житима преовлађује пшеница; окопавинама — кукуруз; сточним — крмним биљем — луцерка.

д) Структура биљне производње на ораницама и баштама

Око 684.855 житних јединица износи укупна биљна производња са ораница и башта (53,35% од укупне пољопривредне). Од тога су 76,88% жита. У укупној производњи поврће учествује са 13,62%, индустријско биље 2,33% и крмно 21,42%. Године 1981. структура производње жита изгледала је овако: пшеница 31,36%, јечам 2,06%, овас 1,72% и кукуруз 64,86%; поврћа — кромпир 11,62%, црни лук 3,88%, пасуљ (суво зрно) 2,95%, парадајз 2,24%, паприка 1,63%, краставци 1,48%, грашак 1,28% и остало поврће 74,92%; индустријског биља — шећерна репа 68,82%, сунцокрет 22,49% и соја 8,69%; крмног биља — детелина 23,98%, луцерка 40,95% и остало крмно биље 35,07%.

Преко 30 (32,94) житних јединица износи биљна производња по 1 ха ораница и башта; такав је случај био у 1981. год. Један активни пољопривредни становник, у просеку, произвео је биљних производа у вредности од 66,46 житних јединица.

СТАЛНЕ КУЛТУРЕ

Под сталним културама налазе се 3530 ха. То је 12,4% од укупне пољопривредне површине. Од тога су воћњаци 77,5%; остатак од 22,5% отпада на винограде. Индекс пораста површина под сталним културама у периоду 1971—1981. год. износи 100,48. У укупној површини друштвени сектор учествује са 8,22%. Приватни сектор има 3240 ха, што чини 12,19% његових обрадивих површина. Највеће површине у сектору индивидуалне својине налазе се у к. о. Велика Крсна (395 ха), Влашка (332 ха) и Ковачевац (307 ха). Међутим, у односу на укупно пољопривредно земљиште највећу површину имају индивидуална газдинства у к. о. Сенаја (24,85%), Шепшин (20,98%), Младеновац село (21,72%) и Амерић (15,85%).

Процент обрадивог земљишта под сталним културама
на приватном сектору у 1981. год.

Катастарска општина	Процент обрадивог земљишта под сталним културама
Амерић	16,03
Мала Врбица	11,38
Сенаја	25,00
Дубона	14,86
Велика Иванча	9,72
Кораћица	12,79
Пружатовац	12,88
Границе	13,83
Велика Крсна	9,56
Ковачевац	11,31
Марковац	9,68
Рабровац	11,25
Јагњило	10,84
Влашка	14,53
Шепшин	21,37
Међулужје	5,95
Младеновац село	22,95
Рајковац	9,13
Младеновац	10,15
Просечно	12,19

1) Воћњаци

Преко 1% (1,47%) воћњака у општини Младеновац налази се у првој катастарској класи, другој 16,10%, трећој 65,13%, четвртој 11,89% и петој 5,41%. У 84,21% к. о. они су 50 и више одсто у трећој катастарској класи (Амерић 72,89%, Влашка 76,89%, Велика Иванча 72,73%, Велика Крсна 71,32%, Границе 100,00%, Јагњило 100,00%, Кораћица 76,80%, Мала Врбица 100,00%, Марковац 100,00%, Међулужје 61,79%, Младеновац 54,79%, Младеновац село 98,41%, Рабровац 100,00%, Рајковац 50,00%, Сенаја 98,68% и Шепшин 67,04%). Три к. о. имају воћњаке у првој класи. То су Влашка (1,68%), Ковачевац (6,30%) и Младеновац (21,92%). У другој класи има их 9 к. о. (Амерић 7,23%, Влашка 16,39%, Велика Иванча 1,82%, Велика Крсна 18,75%, Ковачевац 71,85%, Кораћица 11,60%, Међулужје 1,67%, Младеновац 19,18% и Пружатовац 70,75%); четвртој класи — 12 к. о. (Младеновац село 1,59%, Младеновац 4,11%, Међулужје 36,67%, Кораћица 11,60%, Дубона 28,42%, Велика Крсна 9,93%, Велика Иванча 25,45, Влашка 4,62%, Амерић 20,48%, Рајковац 50,00%, Сенаја 1,32% и Шепшин 32,96%); петој класи — 2 к. о. (Влашка 0,42% и Дубона 71,05%).

Крајем 1982. год. под воћњацима на подручју општине Младеновац налазило се око 7% од укупног земљишног фонда. Према подацима Градског геодетског завода они су били распоређени у 19 к. о. То су следеће к. о. (у загради површине под воћњацима у ха): 1. Амерић (84 ха 17 а 15 м²), 2. Мала Врбица (35 ха 11 а 44 м²), 3. Влашка (241 ха 99 а 81 м²), 4. Велика Иванча (221 ха 36 а 12 м²), 5. Велика Крсна (274 ха 37 а 90 м²), 6. Дубона

(170 ха 31 а 27 м²), 7. Јагњило (194 ха 20 а 72 м²), 8. Ковачевац (272 ха 49 а 88 м²), 9. Границе (50 ха 32 а 95 м²), 10. Кораћица (184 ха 2 а 1 м²), 11. Пружатовац (106 ха 46 а 89 м²), 12. Марковац (74 ха 62 а 17 м²), 13. Младеновац (73 ха 35 а 75 м²), 14. Младеновац село (62 ха 51 а 75 м²), 15. Међулужје (63 ха 83 а 68 м²), Рајковац (55 ха 34 а 40 м²), 17. Рабровац (102 ха 77 а 48 м²), 18. Сенаја (77 ха 44 а 40 м²) и 19. Шепшин (177 ха 69 а 90 м²).



Ск. 9. — Искоришћавање земљишта у Великој Крсни у првим послератним годинама

1—њива; 2—ливада; 3—пашњак; 4—виноград;
5—врт (башта); 6—воћњак; 7—шума

Још у предратним годинама воћарство је заузимало значајно место у привреди Младеновца и његове околине. У то време младеновачки срез по развијености воћарства био је међу првим у београдском округу. Вредност његових воћних стабала представљала је огроман народни капитал; имао је 455.545 родних стабала воћа — шљива 364.200, јабука 25.990, крушака 17.730, ораха 13.340, кајсија 5140, брескви 8200, трешања 9870, вишања 6300 и дуња 4775 (76, 57—61). Међутим, за време другог светског рата многи воћњаци су пропали или налазили на путу пропадања. Још у периоду обнове и изградње, од 1944—1946. год., месне власти предузеле су низ мера да унапреде воћарство. Крајем 1946. год. преко 13% (13,02%) од укупног броја воћних стабала на подручју СНО Младеновац чиниле су младе саднице — 5390 јабука, 4591 крушака, 2067 дуња, 80.130 шљива, 2617 трешања, 1612 вишње, 1819 кајсија, 2389 брескви и 2178 ораха (84, 3—31). И стара и млада воћна стабла била су разних сорти. Неке су сорте биле одомаћене или домаће; друге су унели појединци — љубитељи воћака или установе и друштва, која су у предратним годинама радила на унапређивању воћарства (81).

Структура воћних стабала на подручју СНО Младеновац у 1946. год. (84, 3—31)

Врста воћа	Укупан број воћних стабала	% од укупног броја воћних стабала
Јабуре	30.552	3,87
Крушке	29.794	3,77
Дуње	9.727	1,23
Шљиве	631.247	79,97
Трешње	18.051	2,29
Вишње	14.652	1,86
Кајсије	16.598	2,10
Брескве	24.458	3,10
Ораси	14.292	1,81

Јака суша у 1946. год. „проузроковала је насилно зрење воћа... нарочито шљива, те су плодови... остали недовољно слатки... Губици од суше код појединих врста воћа били су следећи: трешања 10%, кајсија 15%, јабука 20%, крушака 15%, а код осталог воћа 10%“ (82). Из истог разлога реонски воћни расадник у Младеновцу произвео је само 200 кг јабука, 300 кг крушака, 300 кг шљива, 200 кг брескви, 55 кг трешања, 70 кг вишања, 55 кг кајсија, 39,5 кг малина и 5 кг јагода. Од убраних воћних плодова он је прерадио у ракију 147 кг јабука, 300 кг крушака, 187 кг брескви и 139 кг шљива. У свежег стању расадник је продао 52 кг јабука, 61 кг шљива, 55 кг кајсија, 13 кг брескви, 55 кг трешања, 70 кг вишања, 39,5 кг малина и 5 кг јагода у укупној вредности од 1918 дин. (83). Са једног родног стабла у границама СНО Младеновац просечно је убрано 7,6—17,4 кг плода — јабука 12,0 кг, крушака 15,1 кг, дуња 9,0 кг, шљива 15,0 кг, трешања 13,1 кг, вишања 9,8 кг, кајсија 17,4 кг, брескви 8,9 кг и ораха 7,6 кг (84,43).

Укупан принос воћа на подручју СНО Младеновац у 1946. год. (84, 33)

Врста воћа	Укупан принос у 100 кг	Вредност приноса у 000 дин.
Крушке	3797	2278
Јабуре	3015	1809
Дуње	692	554
Шљиве	82537	41268
Трешње	2023	1821
Вишње	1280	1152
Кајсије	2569	1541
Брескве	1974	1579
Ораси	*919	1838

Просечан принос плода по једном шљивовом стаблу на подручју СНО Младеновац по МНО-а у 1949. год. (230)

Месни народни одбор	Укупан број шљивових стабала способних за род	стабала родило у 1949. год.	Просечан принос плода по једном стаблу у кг
Амерић	12.943	12.600	6
Бабе	2.882	—	—
Велика Иванча	43.797	27.943	6
Велика Крсна	34.400	32.400	15
Влашка	20.996	13.324	12
Губеревац	11.982	2.378	3
Дубона	11.615	10.208	15
Дучина	15.862	3.709	2
Дрлупа	12.483	2.272	2
Ђуринци	11.118	9.300	12
Јагњило	21.544	19.042	12
Кораћица	22.132	13.050	8
Ковачевац	45.917	39.102	13
Марковац	11.235	10.305	8
Међулужје	8.079	7.054	8
Мали Пожаревац	19.479	15.409	12
Младеновац	8.787	8.587	10
Младеновац село	9.363	9.303	14
Неминикуће	28.801	11.807	6
Парцани	26.031	11.057	5
Поповић	15.889	10.089	12
Пружатовац	16.339	14.239	12
Рајковац	6.307	5.708	15
Раља	3.124	2.104	8
Рогача	21.595	—	—
Стојник	19.380	—	—
Сенаја	5.395	4.095	12
Сибница	16.848	—	—
Сопот	27.058	14.070	10
Шепшин	16.237	13.207	11

Између 1948. и 1950. год. скоро ништа није постигнуто на унапређивању воћарства, „јер се мало посветило пажњи набавци садног материјала, тако да су стари воћњаци... крчени, а нови нису подизани. Није се

водила упорна борба против губара — гусенице, која је нанела... воћарству огромну штету, мада је имало средстава и начина да се води већа борба, јер је средстава за прскање имало у довољној количини...“ (231). И у погледу структуре стање воћарства није било задовољавајуће. Преко 77% од укупног броја стабала отпадало је на шљиве. Године 1949. СНО Младеновац по њиховом броју заузимао је прво место у ниској Шумадији. Државни сектор располагао је са 0,15% шљивових стабала. У укупном њиховом броју задружни сектор учествовао је са 0,19%; остатак од 99,66% био је својина индивидуалног сектора (85,16).

Крајем првог петогодишњег плана највећи произвођач воћних садница био је расадник у Младеновцу. Године 1950. структура његових воћних засада изгледала је овако (у стаблима): јабуке 760, крушке 399, шљиве 437, кајсије 10, брескве 159, трешње 27, вишње 12, ораси 17 и дуње 33 (87). До 1949. год. расадник је имао републички значај. Исте године он је пренет у надлежност Народног одбора београдске области, његов посед проширен и „арондиран у циљу повећања садног материјала“ (238). Годину дана касније, 6. јуна 1950., НО на свом другом редовном заседању донео је одлуку о преношењу воћног расадника у надлежност СНО Младеновац (239).

Размештај воћњака по МНО-а на подручју СНО Младеновац 31. V 1950. год. (230)

Месни народни одбор	Површина по воћњацима у хектарима по привредним секторима			
	државни	задружни	приватни	укупно
Амерић	—	—	95	95
Бабе	—	—	27	27
Велика Иванча	—	—	215	215
Велика Крсна	—	5	225	230
Влашка	—	4	213	217
Дрлупа	—	—	95	95
Дубона	—	1	93	94
Дучина	—	2	78	80
Ђуринци	—	—	57	57
Јагњило	—	4	189	193
Ковачевац	—	5	230	235
Кораћица	—	—	184	184
Мале Пожаревац	—	—	102	102
Марковац	—	—	72	72
Међулужје	—	1	58	59
Младеновац	—	—	64	64
Младеновац село	—	—	51	51
Неминикуће	—	2	138	140
Парцани	—	2	104	106
Поповић	—	1	136	137
Пружатово	—	—	76	76
Рајковац	—	—	24	24
Раља	—	—	20	20
Рогача	—	20	139	159
Сенаја	—	—	38	38
Сопот	—	4	121	125
Стојник	—	—	86	86
Шепшин	—	2	96	93
Укупно	—	53	3031	3084

Прерада воћа у првим послератним годинама представљала је озбиљан проблем. У циљу решавања овог проблема између 1945. и 1948. год. набављен је извстан број гарнитуре за печење пекмеза, али и поред тога на подручју читавог космајског среза било их је још увек мало — 51. Последње године 0,52% од укупног броја гарнитуре за печење ракије у НР Србији налазило се на подручју СНО Младеновац — 253 (88, 342). Друштвени сектор имао је само једну гарнитuru; остале су биле власништво задружних (2) и индивидуалних газдинстава (250).

Године 1960. индивидуална газдинства располагала су са 200 казана за печење ракије и 7 сушнице за воће. Први су према величини поседа власника овако били распоређени: од 0,10—0,50 ха — 2, 0,51—1,00 ха — 5, 1,01—2,00 ха — 11, 2,01—3,00 ха — 27, 3,01—4,00 ха — 42, 4,01—5,00 ха — 33, 5,01—8,00 ха — 83, 8,01—10,00 ха — 37, 10,01—15,00 ха — 20; сушнице за воће: 3,01—4,00 ха — 4, 4,01—5,00 ха — 1, 8,01—10,00 ха — 1, 10,01—15,00 ха — 1 (28).

Производња и прерада воћа на подручју општине Младеновац у петог години после увођења комуналног система (102, 99—114, 123)

Врста воћа	А. Производња воћа			
	Број стабала		Принос	
	укупан	способних за род	по 1 стаблу у кг	укупан у мц
Трешње	10.568	8.638	22,3	1.927
Вишње	14.705	11.711	11,7	1.356
Кајсије	11.968	10.006	6,3	630
Јабуке	20.940	16.757	13,2	2.208
Крушке	16.851	13.011	18,8	2.450
Дуње	4.027	3.004	12,1	362
Брескве	37.139	29.541	8,0	2.364
Шљиве	406.119	329.930	5,2	17.156
Ораси	7.559	5.867	12,6	743

Врста прерађевине	Б. Прерађевине од воћа	
	Производња у хл и мц	
Мека ракија	1796 хл	
Љута ракија	24 хл	
Суве шљиве	239 мц	
Пекмез од шљива	445 мц	
Остали пекмези (без шљива)	70 мц	

После увођења комуналног система увећаване су укупне пољопривредне површине под воћњацима, нарочито засади вишања, кајсија, јабука и ораха. Мере које су предузимале месне власти заједно са Пољопривредном станицом и територијалним пољопривредним организацијама, везане за снабдевање произвођача са воћним садницама, просторно и економско планирање, допринеле су увећаном коришћењу побрђа за гајење воћа. У међувремену извршена је асанација многих индивидуалних воћњака; подигнути су плантажни воћњаци на 262 ха; друштвени сектор по-

љопривреде „претворен је у узорну базу за производњу... садног материјала за потребе овог и ширег производног подручја“. Године 1978. младеновачки друштвени сектор налазио се „на првом месту у Југославији са производном воћног садног материјала“ (89, 1). Међутим, поред свега тога још увек се максимално не користе погодни производно-економски услови за воћарство. Сем тога, код већине индивидуалних „произвођача са традицијом гајења стоке... и узредног воћарења, није дошло до диференцијације ка специјализацији производње воћа“. У свим к. о., према подацима Завода за планирање града Београда, у „воћарству је доминантан удео шљиве, што је несагласно близини београдског тржишта“ (4, 33).

Број воћних стабала у 1981. год.

Врста воћа	Број стабала	
	укупно	родних
Трешње	19.250	17.307
Вишње	219.777	190.306
Кајсије	21.852	18.736
Јабукe	104.330	86.303
Крушке	163.656	160.245
Дуње	6.989	6.207
Шљиве	362.273	351.764
Брескве	21.056	73.482
Ораси	14.728	12.549

Између 1974. и 1983. год. један број пољопривредника користио је средства „зеленог плана“ за подизање воћњака, нарочито засада вишања. На подручју ОЗО „Љуба Чикић“ Велика Крсна у ту сврху је кредитирано преко 20 пољопривредника са 1,619.032,05 дин. То су: Алексић Драгомир, Анђелковић Милоје, Анђелковић Жарко, Бељаковић Душан, Бркић Радомир, Бранковић Војислав, Бркић Живота, Вићовац Милутин, Вићовац Стеван, Давидовић Светислав, Давидовић Драгован, Живојиновић Бранислав, Ивановић Богосав, Кузмић Момчило, Лејић Чедомир, Лукић Љубомир, Миловић Немања, Ђосић Живомир, Ђосић Живко, Ђорђевић Божи дар, Ракић Томислав, Максимовић Душан и Максимовић Бранислав. Око 95,24% ових пољопривредника искористило је кредите за подизање засада вишања; осталих 4,76% за шљиве (219). Преко 33 „Јагњило“ досада утрошена средства „зеленог плана“ за подизање дуготодишњих засада још су већа — 6,414.709,95 дин.; користило их је близу 70 пољопривредника. Највише су их искористила газдинства Вићовац Загорке (Рабровац), Чокић Милорада (Јагњило), Јовановић Србољуба (Рабровац) и Анђелковић Предрага (Јагњило); укупно 1,590.000 дин. или просечно по 397.500,00 дин. (217).

И преко осталих ОЗО-а пољопривредна газдинства су користила средства „зеленог плана“ за подизање воћних засада. Међу њима само на подручју ОЗО „Кораћница“ преко 30 (32) газдинстава утрошила су 2,296.982,25 дин. из фонда „зеленог плана“ за подизање шљивара и засада вишања (218). То су: Радојевић Ратко (165.106,50 дин.), Ивковић Слободан (53.604,70 дин.), Симић Миодраг (2500,00 дин.), Милојевић Лазар (157.609,35 дин.), Љубичић Драговије (109.744,05 дин.), Прокић Радмила (3000,00 дин.),



Ск. 10. — Размештај воћњака по катастарским општинама у 1981. год.

Ђурић Живојин (65.718,95 дин.), Петронијевић Милорад (67.026,25 дин.), Лазаревић Драгутин (56.025,00 дин.), Живковић Радован (63.791,85 дин.), Николић Славољуб (67.739,65 дин.), Жутић Војислав (152.102,00 дин.), Радојевић Миладин (156.031,10 дин.), Милојевић Танасије (98.297,00 дин.), Драгојловић Светолик (82.789,25 дин.), Симић Јован (46.850,00 дин.), Милетић Драгослав (46.578,00 дин.), Милетић Богомир (156.659,10 дин.), Милојкић Радивоје (76.560,00 дин.), Живојиновић Милан (103.115,00 дин.), Живојиновић Зоран (82.240,65 дин.), Белић Миленије (54.322,35 дин.), Илић Милосав (33.000,00 дин.), Беримовић Милорад (96.889, 35 дин.), Радоичић Љубомир (100.800,00 дин.), Стејић Драган (90.000,15 дин.), Лазаревић Милован (53.700,00 дин.), Илић Драговије (10.867,50 дин.), Расулић Милован (6520,50 дин.), Јанковић Миливоје (4347,00 дин.), Живановић Слободан (4347,00 дин.) и Радосављевић Милутин (29.100,00 дин.).

Произвођачи на подручју ОЗО „Шепшин“ који су користили средства „зеленог плана“ за подизање воћних засада (220)

Презиме и име корисника кредита	Место	Искоришћени кредити за подизање воћних засада у динарима
Јовановић Никола	Сенаја	33.445,75
Вуковић Томислав	Шепшин	15.624,05
Павловић Милан	Шепшин	13.068,00
Гајић Живорад	Шепшин	110.155,00
Ристић Радојко	Шепшин	118.871,30
Војиновић Момир	Шепшин	4.928,00
Вуковић Љиљана	Шепшин	92.871,80
Гајић Јанко	Шепшин	50.000,60
Симић Радосав	Шепшин	77.912,60
Ивановић Милан	Шепшин	107.598,15
Мијаиловић Милутин	Шепшин	181.833,80
Илић Радомир	Шепшин	6.776,00
Обрадовић Драгослав	Шепшин	39.863,70
Марковић Бранислав	Шепшин	24.004,00
Вуковић Љубомир	Шепшин	5.043,70
Михаиловић Чедомир	Сенаја	195.380,10
Антолић Сава	Шепшин	50.880,40

Просечна величина парцела под воћем на поседима 14 газдинстава из различитих социјално-имовинских категорија у к. о. Шепшин са развијеним воћарством крајем јуна 1983. год.

Презиме и име власника	Укупан земљишни фонд			Површина под воћњацима			Број парцела под воћем	Просечна величина једне парцеле под воћем		
	ха	а	м ²	ха	а	м ²		ха	а	м ²
1. Вуковић Михаило	1	12	58	0	09	74	1	0	09	74
2. Марковић Солбодан	0	65	10	0	58	77	3	0	19	59
3. Војиновић Никола	6	04	34	1	12	63	6	0	18	77
4. Војиновић Станко	5	49	16	2	65	49	9	0	29	49
5. Стевановић Живорад	3	35	48	0	45	32	2	0	22	66
6. Стевановић Славко	3	38	53	1	24	12	7	0	17	73
7. Гајић Арсеније	7	27	73	0	64	55	4	0	16	13
8. Вуковић Вукадин	1	61	93	0	67	01	3	0	22	33
9. Војиновић Миодраг	2	33	24	0	41	19	3	0	13	73
10. Вуковић Петар	3	90	99	0	53	87	4	0	13	46
11. Милојевић Радосав	3	33	50	1	10	40	11	0	10	03
12. Јовановић Милорад	2	97	90	0	47	34	3	0	15	78
13. Глишић Драгутин	3	17	07	1	08	85	5	0	21	77
14. Милојевић Бранко	3	06	09	0	38	21	5	0	07	64

Око 25,40% родних стабала воћа у 1981. год. налазило се у плантажним воћњацима; остатак од 74,60% у осталим засадима. И у једним и другим приноси по стаблу воћа варирају из године у годину; на то најчешће утиче недовољна примена агромера у воћњацима, нарочито на приватном сектору. Између 1971. и 1981. год. они су износили од 3,5 до 28,5 кг по

родном стаблу — шљива од 5,2 до 17,7 кг; трешања од 9,8 до 18,3 кг; вишања од 6,0 до 15,9 кг; кајсија од 7,4 до 21,8 кг; јабука од 6,8 до 28,5 кг; крушака од 4,6 до 22,3 кг; дуња од 3,5 до 25,7 кг; брескви од 5,9 до 23,4 кг и ораха од 5,3 до 25,1 кг (35).

Структура искоришћавања плантажних воћњака у 1981. год.

Врста воћа	Површина у ха		Број стабала	
	укупно	родних	укупно	родних
Трешње	1	1	154	154
Вишње	64	64	30.000	30.000
Јабукe	53	50	52.000	41.200
Крушке	60	60	125.000	125.000
Шљиве	14	14	6.500	6.500
Брескве	70	70	30.000	30.000
Укупно:	262	259	243.654	232.854

Од укупне производње воћа у 1981. год. на индивидуална газдинства отпада 91,24%; остатак од 8,76% остварио је друштвени сектор. Највећи произвођачи раног воћа на приватном сектору били су пољопривредници из к. о. Велика Крсна — 410 тона, затим Ковачевац 353 тоне и Дубона 351 тона. Код приватног сектора производња шљива по к. о. износила је (у тонама): Амерић 159, Мала Врбица 45, Сенаја 30, Дубона 153, Велика Иванча 318, Кораћица 252, Пружатовач 103, Границе 184, Ковачевац 1164, Марковац 52, Рабровац 165, Јагњило 363, Влашка 212, Шепшин 213, Велика Крсна 576, Међулужје 65, Младеновац село 56, Рајковац 73 и Младеновац б.

Производња воћа на приватном сектору у периоду 1973—1980. год. (187)

Година	Производња у 100 кг					
	Трешње	Вишње	Кајсије	Јабукe	Крушке	Шљиве
1973	2234	6546	3112	9827	6610	54161
1974	2869	10124	3859	7164	5079	56688
1975	2048	6618	1308	7789	6863	71837
1976	1736	10337	1656	6729	5144	20681
1977	1814	7798	2095	6846	5726	66386
1978	1481	7871	5713	3069	2564	21954
1979	2093	13958	1656	5695	5241	30739
1980	1343	16004	2422	6061	4278	38340

Године 1981. произведено је 9875 тона воћа, од чега преко 42% шљива, око 20,60% вишања и 36,88% осталог воћа. Ови подаци показују да је општина у погледу воћарске производње претежно шљиварска. То потврђује и бруто продукт воћарске производње. Код приватног сектора од укупно 28.663 хиљ. дина. на шљиву долази 34,78%, орахе — 16,64%, а на све остало воће 48,58%. Иза шљива и ораха долазе, по укупној вредности производње, брескве; такав је случај био у 1980. год. (56).

Производња воћа по једном становнику у 1981. год.

Врста воћа	Производња воћа по једном становнику у кг		
	Приватни сектор	Друштвени сектор	Свега
Трешње	5,24	—	5,24
Вишње	37,99	0,76	38,75
Кајсије	6,48	—	6,48
Јабуре	13,66	2,86	16,52
Крушке	10,25	3,81	14,06
Дуње	1,52	—	1,52
Шљиве	79,81	0,19	80,00
Брескве	13,47	8,86	22,33
Орах	3,24	—	3,24
С в е г а:	171,66	16,48	188,14

Укупна производња воћа по секторима власништва у 1981. год.

Врста воћа	Укупна производња у тонама		
	Приватни сектор	Друштвени сектор	Свега
Трешње	275	—	275
Вишње	1994	40	2034
Кајсије	340	—	340
Јабуре	717	150	867
Крушке	538	200	738
Дуње	80	—	80
Шљиве	4189	10	4199
Брескве	707	465	1172
Ораси	170	—	170

Иако постоји тенденција пораста потрошње и извоза воћа у свежем стању, још увек се знатне количине прерађују. То се у првом реду односи на шљиве и индивидуална газдинства. У 1981. год. прерађено је 3561 тона шљива и продато у свежем стању за прераду 638 тона; произведено је 17 тона сувих шљива, 63 тоне пекмеза, 2849 хл меке и 1888 хл љуте ракије. Највећи произвођачи меке шљивове ракије у општини 1981. год. били су пољопривредници из к. о. Кораћица (160 хл), Пружатовач (110 хл), Границе (166 хл), Велика Крсна (392 хл), Ковачевац (616 хл), Јагњило (480 хл), Шепшин (121 хл) и Рајковац (100 хл); љуте шљивове ракије — Амерић (212 хл), Велика Крсна (200 хл), Ковачевац (750 хл), Влашке (158 хл) и Шепшин (140 хл); пекмеза од шљива — Ковачевац (17 тона) и Рабровац (10 мц); сувих шљива — Границе (17 тона).

Тржни вишкови воћа нису исти у свим годинама; они зависе од остварене укупне производње. У 1980. год. од индивидуалног сектора је откупљено 512,6 тона шљива, 0,6 тона брескви, 35,5 тона кајсија и 505,5 тона вишњи. Међутим, треба истаћи да су тржни вишкови били већи од откупљених преко организација, јер знатан број произвођача уновчава воће непосредно — преко пијаце. Исте године пољопривредници су испоручили на тржиште још 448 тона јабука, 347,8 тона крушака, 40 тона дуња, 429,6 тона шљива, 630,1 тону брескви, 156,7 тона кајсија, 100,5 тона трешњи, 1194,9 тона вишњи и 77,1 тону ораха (56, 17). Највећи купци воћа су 33

„Младеновац“ и 33 „Јагњило“. Прва задруга испоручује откупљено воће „Хладњачи“ у Младеновцу и „Центропром“-у; друга углавном „Воћар-кооп-у (Београд).

Прерада воћа на приватном сектору у периоду 1978—1980. год. (90)

Врста производа	Јединица мере	Г о д и н а		
		1978	1979	1980
Мека шљивова ракија	хл	1.324	1.753	1.319
Љута шљивова ракија	хл	1.109	1.228	1.588
Ракија од осталог воћа	хл	93	1.060	37
Воћни сокови (без шећера)	хл	60	110	—
Суве шљиве	кг	17.800	18.000	84.000
Остало суво воће	кг	2.000	—	—
Воћно вино	хл	90	—	—
Пекмез од шљива	кг	21.900	37.300	43.300
Остали пекмези	кг	5.800	—	—

Производња, прерада, потрошња и продаја сировог воћа на приватном сектору у 1977. год. (91)

Врста воћа	Укупна производња у кг	Прерађено на газдинствима у кг	Утрошено за исхрану чланова домаћинства у кг	Продато на пијаци и организацијама удруженог рада у кг
Јабуре	684.600	—	104.600	580.000
Крушке	572.600	—	72.600	500.000
Дуње	36.400	—	16.400	20.000
Шљиве	6.638.600	5.931.100	191.000	516.500
Брескве	563.600	—	63.100	500.500
Кајсије	209.500	17.500	5.900	186.100
Трешње	181.400	—	56.800	124.600
Вишње	779.800	—	79.800	700.000
Ораси	159.300	—	59.300	100.000

До 1985. год. на друштвеном сектору планира се подизање 50 ха нових воћњака. Код приватног сектора предвиђена је асанација старих воћних засада и повећање броја родних стабала. У економској 1984/85. год. индивидуални произвођачи треба да произведу 12.897 тона разног воћа (16, 14 —15).

2) Виногради

И виноградарство је пре другог светског рата било релативно добро развијено. У то време околина Младеновца била је позната као микрореон за производњу претежно винских сорти грожђа. Међутим, за време немачке окупације виногради нису обнављани, па су се налазили у последњем стадијуму живота (92). Још у првим послератним годинама власти су се заузеле да обнове младеновачке винограде (93). Само при том треба истаћи да је у то време обнова виноградарства била условљена резницама америчке лозе чија је производња у Србији била сведена на најмању меру и задовољавала потребе обнове од 0,2—0,3%. Сем тога, да је године 1947. стање у виноградарству било „погоршано тиме што су окца на питомој лози јако страдала од мраза“ (94). Но, без обзира на то, исте године Министарство пољопривреде НР Србије није се сложило са понуђеним увозом калемова из Бугарске, јер је желело да задржи постојећи сортимент, не поремети установљени ред подлога и обезбеди сопствену производњу резница.¹

Крајем 1946. год. у СНО Младеновац, под виноградима се налазило 1926 ха. Преко 94% од укупно засађене површине заузимала је племенита лоза. Од тога било је родно 98,51%. Исте године остварен је просечан принос грожђа по 1 ха од 43 мц; убрано је 81.644 мц. Највећи део произведеног грожђа прерађен је у вино; укупно је произведено 32.993 хл у вредности од 65.315 хиљ. дин. (97, 3, 14, 25).

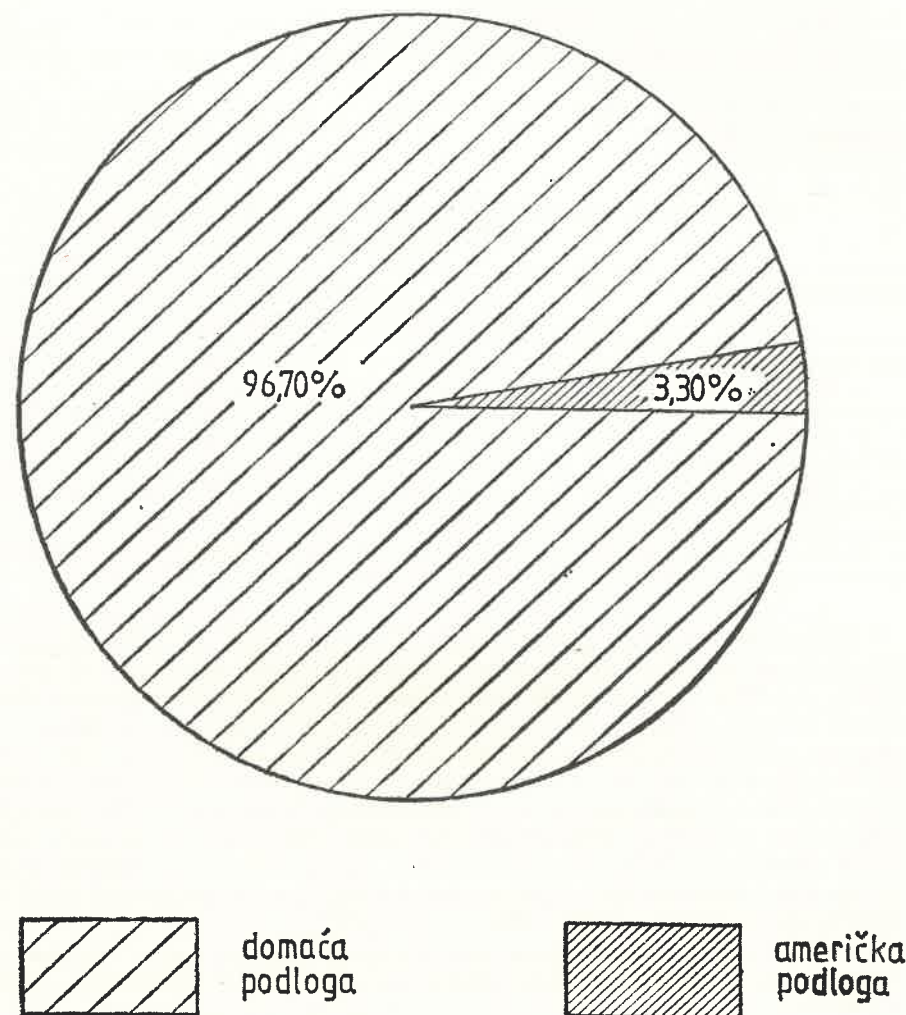
Упоредни преглед производње вина на подручју десет шумадијских срезова у 1946. год. (97, 23)

ПРОИЗВОДЊА ВИНА У ХЕКТОЛИТРИМА

Срез	од винограда на америчкој подлози	од винограда домаће лозе	од хибрида	Укупно
Белички	14.537	32	749	15.318
Београдски	14.303	3.965	1.172	19.440
Гружански	8.573	266	837	9.676
Јасенички	16.990	1.966	1.306	20.262
Колубарски	3.301	1.332	448	5.081
Космајски	30.033	1.005	1.955	32.993
Крагујевачки	19.152	135	1.609	20.896
Орашачки	33.307	1.446	748	35.501
Подунавски	11.770	3.268	2.766	17.804
Поморавски	32.684	2.896	808	36.388

¹ Још 1945. год. да би се при унапређивању виноградарства радило по једном утврђеном јединственом плану у Шумадији су званично издвојена три виногорја — венчачко, јовачко и смедеревско (95). У прва два виногорја претежно су гајене винске сорте грожђа или подједнако са стоним; трећем — „Смедеревка“, Краљев дренак“, „Мускат хамбург“ и друго стано грожђе (96). До 1947. год. к. о. Амерић, Кораћица, Стојник и Марковац сматране су као продужетак венчачко-опленачког виногорја. Међутим, отада су месне власти предузеле мере да се од њих формира космајски виноградарски микрореон за гајење стоних сорти грожђа. У то време оно је преко железничких станица Младеновац и Влашко Поље извожено у Београд. Највећи произвођачи грожђа за тржиште била су газдинства из к. о. Кораћица.

И у 1947. год. просечни приноси грожђа били су већи од републичког просека. Преко 40 мц грожђа по 1 ха произведено је у виноградима на америчкој подлози — 41 мц/ха; осталим од 30—40 мц/ха. Око 67,20% грожђа прерађено је у алкохол — 37.345 мц; произведено је 20.170 хл вина и 2509 хл ракије (98, 21, 30).



Ск. 11. — Виногради према подлози у 1949. год.

Из извештаја СНО Младеновац упућених Планској комисији НРС види се да су у периоду административног управљања привредом искрчени многи дотрајали виногради. Године 1949. на подручју читавог космајског среза било је засађено 8.280.267 чокота винове лозе. То је 7,1% од укупног броја у ондашњој београдској административној области. Од тога отпадало је на приватни сектор 8.244.113 чокота; остатак од 36.154 чокота био је

власништво задружних и државних газдинстава. По социјално-имовинским категоријама на приватном сектору чокоти су овако били распоређени: до 2,00 ха — 545.601, од 2,01 — 5,00 ха — 2.668.677, од 5,01 — 8,00 ха — 2.097.500, од 8,01 — 10,00 ха — 891.828, преко 10,01 ха — 1.871.263, непољопривредна домаћинства — 139.320 и газдинства чланова СРЗ — 29.924 (85, 5, 16).

Године 1948. у поседу свих газдинстава налазило се 2344 леђних виноградарских прскалица, према 8 „превозних“. Од овога броја 99,2% их је било на приватном сектору, друштвеном 0,1% и задружном 0,7%. Исте године виноградарски имали су 235 муљача, 67 преса, 3 филтера и 2 пумпе за вино (99, 261).

Виноградарска производња на подручју СНО Младеновац у 1954. год. (26, 113)

СПЕЦИФИКАЦИЈА	Производња у комадима, килограмима, тонама и хектолитрима
Укупан број родних чокота у 000 комада	12.173
Принос грожђа по 1 чокоту у кг	0,4
Укупан принос грожђа у тонама	4.858
Производња вина у хл	18.001
Производња ракије комовице у хл	3.182

После увођења комуналног система, све до 1970. год., површине под виноградима, и поред осцилација, углавном су биле веће од 1300 ха. Међутим, од 1970. год. (када је под њима било 1303 ха) површина стално опада, тако да је 1981. износила 795 ха. Још у 1972. год. у свим к. о. виноградима су били проређени (52, 35). Између 1980. и 1981. год. само у к. о. Велика Иванча смањене су виноградарске површине за 30 ха. Последње године у к. о. Кораћица „било је запуштених винограда“. Као последица напуштања и крчења виноградарских површина данас је реткост видети добар виноград, а још ређе квалитетно грожђе. По к. о. тако-рећи нема „добро однегованог вина... На другој страни врло је евидентна потрошња индустријских алкохолних пића...“ (57, 16).

Класична садња, претежна заступљеност винских сорти грожђа, проређеност стереотипних засада, слаба механизованост производње, то је, укратко речено, најважнија карактеристика савременог младеновачког виноградарства (57, 16). У свим к. о. виноградима су „са претежно старим засадима, мало се спроводе мере заштите од биљних болести и штеточина, тако да су... приноси мали и лошијег квалитета“ (16, 15). Томе има више узрока. Главна су два: први, несразмеран раст цена репроматеријала у односу на грожђе, и други, што се осећа недостатак радне снаге за обраду стереотипних виноградарских засада. Године 1972. није ни вршен откуп вина (52, 35). Излаз из овако испољене негативне тенденције развоја виноградарства је „у преоријентацији на висококвалитетне сорте грожђа, обзиром на близину Београда“ (4, 28).

Просечна величина једне виноградарске парцеле на поседима 18 газдинстава из различитих социјално-имовинских категорија на подручју к. о. Дубона са развијеним виноградарством крајем јуна 1983. год.

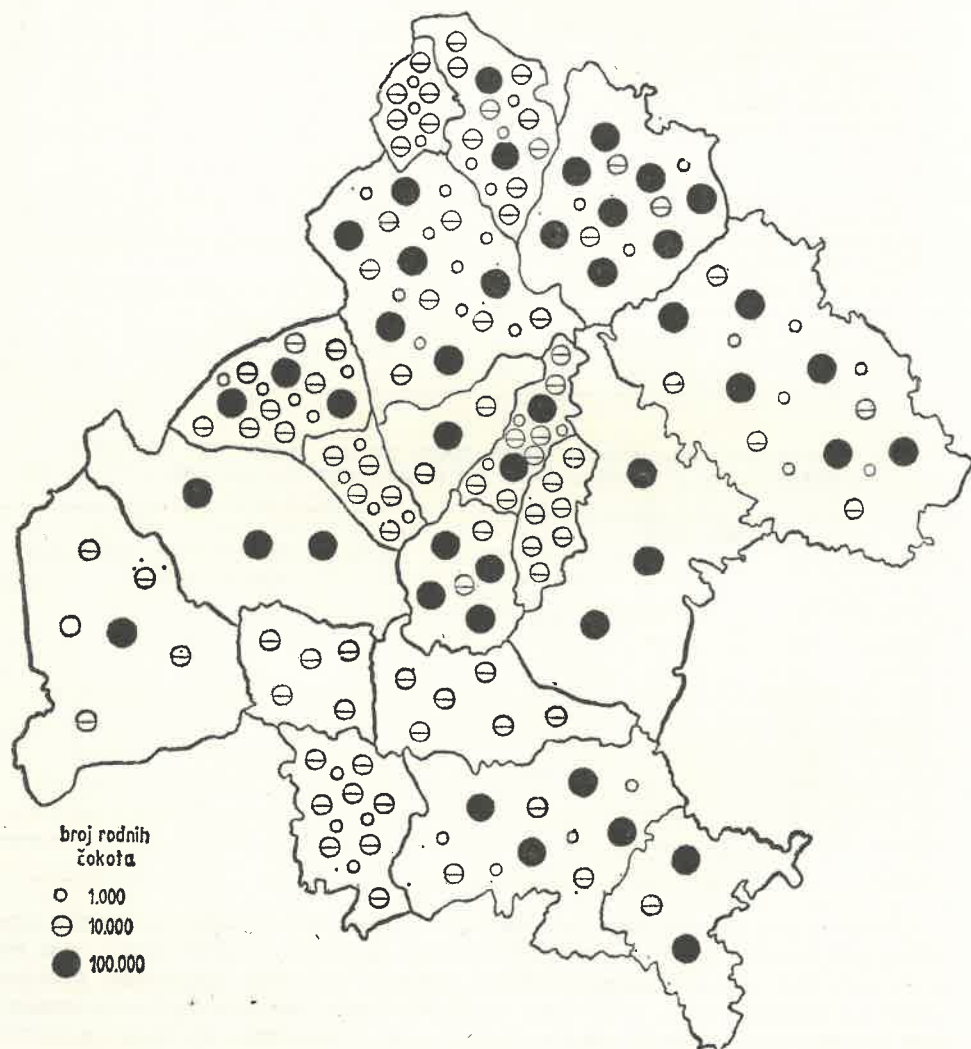
Презиме и име власника	Укупан земљишни фонд власника			Површина под виноградима			Број парцела под виновом лозом	Просечна величина једне виноградарске парцеле		
	ха	а	м ²	ха	а	м ²		ха	а	м ²
1. Мијаиловић Живомир	1	66	32	0	30	00	1	0	30	00
2. Младеновић Велимир	6	07	08	0	59	52	2	0	29	76
3. Голубовић Радисав	4	42	61	0	46	86	2	0	23	43
4. Тодоровић Живко	1	44	31	0	14	38	1	0	14	38
5. Глишић Радосав	3	30	83	0	64	02	2	0	32	01
6. Јаковљевић Чедомир	1	87	89	0	37	22	1	0	37	22
7. Тодоровић Наталија	1	85	11	0	20	80	2	0	10	40
8. Прокић Радосав	4	47	62	0	60	44	1	0	60	44
9. Тодоровић Мирослава	2	77	27	0	08	12	1	0	08	12
10. Љубисављевић Живадин	2	09	86	0	10	00	1	0	10	00
11. Павловић Вукосава	2	10	25	0	16	44	1	0	16	44
12. Радојковић Лепосава	5	29	65	0	05	02	1	0	05	02
13. Павловић Илија	4	46	24	0	27	00	1	0	27	00
14. Прокић Благоје	1	82	45	0	39	80	1	0	39	80
15. Аћимовић Новица	4	52	93	0	36	00	1	0	36	00
16. Аврамовић Милан	0	44	41	0	32	85	1	0	32	85
17. Павловић Милан	3	67	68	0	18	93	2	0	09	46
18. Младеновић Драгослав	8	56	09	0	56	01	2	0	28	00

Индивидуални виноградарски према броју родних чокота на подручју општине Младеновац у петој години после увођења комуналног система (28)

Родних чокота	Укупан број	
	власника	родних чокота
		% од укупног броја власника родних чокота
До 100	111	2,1
101 — 200	256	4,8
200 — 500	1.291	24,1
501 — 1.000	1.712	32,0
1.001 — 3.000	1.672	31,2
3.001 — 5.000	245	4,6
5.001 — 7.000	39	0,7
7.001 — 10.000	19	0,3
10.001 — 15.000	5	0,1
преко 15.001	3	0,1
Свега :	5.355	100,0

Још од пре другог светског рата младеновачка газдинства немају посебно издвојене потесе за виноградарство, односно винову лозу гаје на свим местима где за њено успевање постоје повољни природни услови. Тако, на пример, у к. о. Дубона са развијеним виноградарством винова лоза се гаји на близу 50 места. Највећи број власника их има на месту зв. Медведник (41), Слатина (34), Ђелија (32) и Долови (32). Остали власници имају винограде на местима: Маковица (27 вл.), Пољана (17 вл.),

Предео (16 вл.), Село (11 вл.), Ширина (3 вл.), Свинчина (6 вл.), Криви брег (2 вл.), Водице (8 вл.), Рибник (21 вл.), Маријановац (4 вл.), Планиште (9 вл.), Бело Поље (15 вл.), Дренак (8 вл.), Злим Брод (6 вл.), Липар (17 вл.), Равни Гај (22 вл.), Дошљаковац (10 вл.), Кривина (27 вл.), Врљај (5 вл.), Бркићев бунар (1 вл.), Сипача (7 вл.), Пазариште (5 вл.), Бара (1 вл.), Виногради (20 вл.), Збеговиште (2 вл.), Бељевина (7 вл.), Кречана (1 вл.), Поље (9 вл.), Појиште (4 вл.), Рибник (5 вл.), Кадин До (2 вл.), Стручица (1 вл.), Суварје (2 вл.), Вигњиште (4 вл.), Брестова бара (1 вл.), Трлина (1 вл.), Коса (3 вл.), Карабљевац (1 вл.), Бостаниште (1 вл.), Ковалучина (3 вл.), Гумниште (6 вл.), Криви Белик (3 вл.), Кравујевац (2 вл.), Церјак (2 вл.) и Варовница (2 вл.).



Ск. 12. — Размештај родних чокота винове лозе на приватном сектору по катастарским општинама у 1981. год.

Виногради по катастарским класама крајем 1981. год.

Катастарска општина	Виногради по катастарским класама у %				
	I	II	III	IV	V
Амерић	—	7,55	83,02	9,43	—
Влашка	—	0,20	72,45	17,35	—
Велика Иванча	—	—	24,36	75,64	—
Велика Крсна	—	4,44	92,59	2,96	—
Границе	—	—	73,91	26,09	—
Дубона	—	—	7,59	92,41	—
Јагњило	—	28,38	71,62	—	—
Ковачевац	—	41,94	58,06	—	—
Кораћица	9,82	14,29	70,54	3,57	1,78
Мала Врбица	—	—	85,71	14,29	—
Марковац	—	—	—	100,00	—
Међулужје	—	—	—	100,00	—
Младеновац	16,67	—	33,33	50,00	—
Младеновац село	—	—	91,89	8,11	—
Пружатовац	—	—	22,73	77,27	—
Рабровац	—	22,73	75,00	2,27	—
Рајковац	—	—	50,00	50,00	—
Сенаја	—	—	100,00	—	—
Шепшин	—	—	39,53	58,14	2,33

У општини, иначе, на 795 ха у 1981. год. било је засађено 5,435.200 чокота винове лозе. Од тога отпада на друштвени сектор 0,61% у савременим засадима; остатак од 99,39% власништво је индивидуалних газдинстава. У укупном броју способних за род је 93,15%. Између 1971. и 1981. год. њихов апсолутни број износио је (у 000 комада): 1971. год. — 7045, 1972. год. — 6990, 1973. год. — 6852, 1974. год. — 6774, 1975. год. — 6363, 1976. год. — 6947, 1977. год. — 6550, 1978. год. — 5454, 1979. год. — 5870, 1980. год. — 5745 и 1981. год. — 5064. Највећи број родних чокота је, иначе, на америчкој подлози — 5,054.200, од чега на друштвеном сектору 10.000, или 0,20% од укупног броја. Само две к.о. имају и директно родне хибриде — Велика Крсна (6000) и Јагњило (4000); остале искључиво на америчкој подлози.

Производња грозђа на подручју општине у периоду 1971—1980. год. (35)

Година	Укупна производња грозђа у тонама
1971.	7614
1972.	5750
1973.	7758
1974.	5473
1975.	3766
1976.	4995
1977.	6339
1978.	1579
1979.	5564
1980.	5702

Од укупно 3314 тоне грозђа, колико је у 1981. год. произведено у општини, на приватни сектор отпада 99,76%. Рачуна се да је један родни чокот дао у просеку од 0,5—1,2 кг. плода. Према званичним подацима, највећи просечни приноси остварени су на друштвеном сектору — 1,2 кг. Илустрације ради навешћемо да су они код приватног сектора у к.о. Амерић износили 0,5 кг, Мала Врбица 0,5 кг, Сенаја 0,8 кг, Дубона 0,5 кг, Велика Иванча 0,5 кг, Кораћица 0,5 кг, Пружачтовац 0,5 кг, Границе 0,9 кг, Велика Крсна 1,0 кг, Ковачевац 0,9 кг, Марковац 0,5 кг, Јагњило 1,0 кг, Рабровац 1,0 кг, Влашка 0,5 кг, Шепшин 0,7 кг, Међулужје 1,0 кг, Младеновац село 1,0 кг, Рајковац 1,0 кг и Младеновац 1,0 кг.

Упоредни преглед виноградарске производње на подручју града Београда по општинама у 1981. год. (203, 297)

Општина	Укупан принос грозђа у 100 кг	Прерађено	
		вина хл	комовице
Барајево	1.650	740	77
Чукарица	15.520	7.020	700
Гроцка	100.430	23.592	1.826
Лазаревац	10.250	3.160	320
Младеновац	33.140	13.575	1.052
Нови Београд	1.500	420	50
Обреновац	5.100	780	80
Палилула	9.710	643	47
Раковица	450	120	11
Сопот	11.360	3.645	311
Вождовац	14.460	3.000	292
Земун	4.910	2.348	220
Звездара	3.570	1.100	110

Приноси грозђа по једном родном чокоту су, дакле, у знатном броју к.о. приближни или исти. Муђутим, укупна производња је различита; на то утиче неједнак број родних чокота. У 1981. год. највећа укупна производња остварена је у к.о. Велика Крсна — 656 тона (19,79% од укупне производње). Од тога отпада на племените сорте грозђа 99,09%; остатак од 0,91% производње чине директно родни хибриди.

Близу 30% (27,07%) произведеног грозђа у 1981. год. утрошено је за исхрану и извоз из општине у свежем стању. Све остало — 2417 тона — прерађено је у алкохол; произведено је 13.575 хл вина и 1052 хл комовице. Прерађене количине грозђа износиле су по к.о. (у тонама): Амерић 154, Мала Врбица 25, Сенаја 37, Дубона 333, Велика Иванча 60, Кораћица 100, Пружачтовац 20, Границе 50, Велика Крсна 400, Ковачевац 170, Марковац 24, Јагњило 30, Рабровац 180, Влашка 300, Шепшин 164, Међулужје 30, Младеновац село 230, Рајковац 80 и Младеновац 70. Исте године највећи произвођачи вина била су газдинства из к.о. Дубона (1898 хл), Велика Крсна (2400 хл), Ковачевац (1045 хл), Рабровац (1050 хл), Влашка (1560 хл), Младеновац село (1200 хл) и Младеновац (1800 хл); комовице — Дубона 120 хл, Велика Крсна (240 хл), Ковачевац (102 хл) и Влашка (150 хл).

Производња, прерада, потрошња и продаја грозђа на приватном сектору у периоду 1977—1980. год. (90)

СПЕЦИФИКАЦИЈА	Година			
	1977	1978	1979	1980
Укупна производња у кг	6.272.800	1.549.200	5.512.800	5.662.000
Прерађено на газдинствима у кг	5.037.500	608.600	3.330.700	3.850.100
Утрошено за исхрану чланова домаћинства у кг	810.000	120.000	182.500	200.000
Продато организацијама удруженог рада и непосредно на пијаци у кг	925.300	820.600	1.999.600	1.611.900

До 1985. год. производња грозђа на друштвеном сектору „са симболичне површине од 10 ха... биће повећана на 20 ха, јер нема услова да се виноградарство брже развија због ниских откупних цена грозђа“ (16,14).

ПРОИЗВОДЊА СИТНОГ ЈАГОДИЧАСТОГ ВОЋА

Још пре другог светског рата један мањи број пољопривредних газдинстава бавио се гајењем малина и јагода на окућницама за сопствене потребе и младеновачко тржиште; после увођења комуналног система у знатном броју к.о. „преовладао је њивска производња јагодичастиг воћа“ (51,16). То се у првом реду односи на јагоде у к.о. Шепшин, Сенаја, Дубона, Влашка, Велика Крсна и Амерић. Најважнији разлози за то су: висок принос по 1 ха, вишеструко повећање дохотка, близина и велика потражња овог воћа на београдском тржишту. Године 1960. производњом јагода бавила су се 556 произвођача. До 0,01 ха под њима имало је 5 произвођача, од 0,02—0,03 ха — 33, 0,04—0,05 ха — 56, 0,06—0,10 ха — 132, 0,11—0,30 ха — 235, 0,31—0,50 ха — 70, преко 0,51 ха — 25. По социјално-имовинским категоријама произвођачи су овако били распоређени: са поседом од 0,10—0,50 ха — 5, 0,51—1,00 ха — 7, 1,01—2,00 ха — 34, 2,01—3,00 ха — 67, 3,01—4,00 ха — 79, 4,01—5,00 ха — 78, 5,01—8,00 ха — 187, 8,01—10,00 ха — 62, 10,01—15,00 ха — 36, 15,01 и више ха — 37 (28).

Године 1981. под овим сортама и врстама јагодичастиг воћа налазио се 651 ха оранице (2,3% од укупног пољопривредног земљишта). Од тога отпада на јагоде 591 ха; остатак од 60 ха налази се под малинама. Гледано по ко., највеће површине под јагодама биле су у 1981. год. у к.о. Дубона (145 ха), Шепшин (140 ха), Велика Крсна (100 ха), Влашка (70 ха) и Амерић (23 ха); малинама — Шепшин (10 ха), Дубона (10 ха), Велика Крсна (8 ха), Влашка (6 ха) и Мала Врбица (6 ха). У осталим к.о. ова површина износи од 1—17 ха.

Просечан принос јагода 1981. год. износио је 3221 кг/ха. Највиши приноси постигнути су у к.о. Јагњило (4000 кг/ха), Мала Врбица (3500 кг/ха), Дубона (3500 кг/ха), Влашка 3000 кг/ха), Шепшин (3300 кг/ха) и Младеновац (4300 кг/ха). Најнижи био је у к.о. Амерић, Сенаја, Велика Иванча, Границе, Ковачевац, Марковац, Међулужје, Младеновац село и Рајковац — 3000 кг/ха. У к.о. Ковачевац просечан принос малина био је

1000 кг/ха; осталим к.о. око 2500 кг/ха. Укупна производња ситног јагодичастог воћа износила је 2022 тоне — 1897 тона јагода и 125 тона малина.

Производња, прерада, потрошња и продаја јагода на приватном сектору у периоду 1977—1980. год. (90)

СПЕЦИФИКАЦИЈА	Г о д и н а			
	1977	1978	1979	1980
Укупна производња у кг	1,954.300	2,159.000	2,483.200	2,846.000
Прерађено на газдинствима у кг	—	5.000	5.000	—
Утрошено за исхрану на поседима произвођача у кг	30.000	90.000	170.000	200.000
Продато на пијаци и организацијама удруженог рада у кг	1,924.300	2,064.000	2,308.100	2,646.000

Један мањи део произведеног јагодичастог воћа утроши се на газдинствима за исхрану чланова домаћинства. У 1981. год. на приватном сектору произведено је 125.000 кг малина и 1,897.000 кг јагода у укупној вредности од 23.565 хиљ. дин.; прерађено је на газдинствима 3000 кг јагода; утрошено за исхрану чланова домаћинства произвођача 30.000 кг малина и 300.000 кг јагода; продато друштвеним организацијама (откуп) 4000 кг малина и 370.000 кг јагода; уновчено непосредно — на пијаци 91.000 кг малина и 1,224.000 кг јагода (100).

У плану је да се увећа производња јагодичастог воћа. ПКБ — „Комерц“ изразио је спремност „да на младеновачким њивама финансира производњу јагода и малина, почев од засада, техничке неге, заштитних средстава и гарантованог откупа по тржишним ценама у наредних десет година, под условом да произвођачи прихвате овај вид кооперације на површинама већим од 30 ари“ (101,4). Из спроведене анкете види се да постоји интересовање код произвођача за овакав вид кооперације, јер преко јагодичастог воћа обезбеђују висок доходак по 1 ха.

СТАЛНО ЗЕЛЕНЕ И ШУМСКЕ ПОВРШИНЕ

а) Стално зелене површине

Уочи другог светског рата срез Младеновац са 14,8% од укупног пољоприведног земљишта под стално зеленим површинама сврставао се међу највеће произвођаче сена у ниској Шумадији. Године 1940. он се по укупној производњи ливадског сена налазио на првом месту у београдском округу — 73.852 мц (76, 20, 51). Испред срезова: Београд (40.050 мц), Гроцка (35.826 мц), Смедеревска Паланка (63.696 мц), Лазаревац (67.268 мц), Сопот (26.233 мц), Велико Орашје (15.873 мц), Смедерево (54.315 мц) и Умка (44.151 мц). Међутим, за време немачке окупације његове стално зелене површине биле су запуштене. С обзиром да је већи број стоке био упућен на храну са ливада и пашњака, између 1947. и 1951. год. предузет је био

низ мера за побољшање репродукционе способности стално зелених површина (38). Ефекат предузетих мера није био задовољавајући, нарочито на задружном сектору. Године 1950. ливаде и пашњаци у поседу СРЗ-а нерационално су коришћени и слабо или никако неговани. Исте године задружна стока је пуштана „по читавој територији пашњака без система... без прегона“ (241). Колико је износила репродуктивна способност стално зелених површина после увођења комуналног система, најбоље показује податак да су сва газдинства из општине Младеновац у 1960. год. остварила просечан принос ливадског сена 15,0 мц/ха. То је за 5,8 мц мање од среског просека. Укупна производња сена са стално зелених површина износила је 59.058 мц — са ливада 51.255 мц и пашњака 7803 мц. Исте године у републичкој производњи сена са стално зелених површина младеновачка пољопривредна газдинства учествовала су са 0,35% (102, 91, 93). По укупној производњи ливадског сена општина Младеновац заузимала је друго место у ондашњем срезу Смедерево (после Смедеревске Паланке); са пашњака — прво (испред Азање, Колара, Мале Крсне, Сараораца, Смедеревске Паланке и Велике Планае); са парлога и из воћњака — друго (после Колара).

Између 1960. и 1981. год. индекси стално зелених површина износе: 1960. год. — 100,00, 1961. год. — 100,98, 1962. год. — 99,39, 1963. год. — 86,79, 1964. год. — 84,36, 1965. год. — 90,99, 1966. год. — 89,73, 1967. год. — 90,73, 1968. год. — 86,53, 1969. год. — 90,17, 1970. год. — 90,52, 1971. год. — 94,79, 1972. год. — 93,73, 1973. год. — 92,60, 1974. год. — 91,20, 1975. год. — 89,96, 1976. год. — 88,84, 1977. год. — 91,32, 1978. год. — 91,99, 1979. год. — 91,71, 1980. год. — 93,37 и 1981. год. — 93,58. Ако се укупно пољопривредно земљиште изрази са 100 процената, онда стално зелених површина у процентима има (по к.о.): Марковац — 17,06, Амерић — 12,73, Велика Иванча — 14,62, Влашка — 12,07, Кораћица — 16,54% Мала Врбица — 21,07, Међулужје — 21,37, Младеновац — 22,13, Младеновац село — 8,30, Пружатово — 13,33, Рајковац — 13,53, Сенаја — 5,23, Шепшин — 8,49, Дубона — 6,72, Велика Крсна — 11,90, Границе — 11,75, Јагњило — 18,04, Ковачевац — 10,75 и Рабровац — 17,98. Преко 95% ливада и 94,28% пашњака у поседу је индивидуалних газдинстава. Учесће друштвених стално зелених површина износи у к.о. Мала Врбица 8,86%, Кораћица 4,78%, Влашка 2,67%, Велика Иванча 4,16%, Амерић 3,39%, Марковац 1,14%, Међулужје 14,29%, Младеновац 33,90%, Младеновац село 5,13%, Пружатово 0,79%, Рајковац 3,92%, Сенаја 16,67%, Шепшин 2,22%, Дубона 6,92%, Велика Крсна 3,06%, Границе 1,64%, Јагњило 4,20%, Рабровац 9,06% и Ковачевац 1,39%.

Преко 86% (86,46%) од укупне површине под ливадама налази се од друге до четврте катастарске класе. У првој класи их има 0,74%, петој 12,09% и шестој 0,71%. Највећи проценат ливада у првој класи је у к.о. Младеновац (7,60%); другој — Пружатово (70,54%); трећој — Рабровац (83,87%); четвртој — Дубона (90,91%); петој — Велика Крсна (44,84%); шестој — Шепшин (17,14%).

И пашњаци се претежно налазе до четврте катастарске класе — 63,91%; остатак у већини к.о. је у петој (10,19%), шестој (13,19%), седмој (10,55%) и осмој класи (2,16%). По укупној површини у првој класи к.о. Младеновац је са 37,50% на првом месту; за њом долази к.о. Међулужје (33,33%), Рабровац (32,43%), Марковац (25,00%), Пружатово (12,50%),

Ковачевац (12,05%), Јагњило (11,67%), Кораћица (1,77%) и Велика Иванча (0,88%). У 52,63% к.о. нема пашњака у првој класи (Амерић, Влашка, Велика Крсна, Границе, Дубона, Мала Врбица, Младеновац село, Рајковац, Сенаја и Шепшин); другој — 50,00% к.о. (Сенаја, Рајковац, Младеновац село, Младеновац, Мала Врбица, Дубона, Границе, Влашка и Амерић); трећој — 5,26% к.о. (Марковац); четвртој — 21,05% к.о. (Међулужје, Марковац, Рајковац и Сенаја); петој — 50,00% к.о. (Границе, Мала Врбица, Марковац, Међулужје, Младеновац, Пружатовац, Рабровац, Сенаја и Шепшин); шестој — 52,63% к.о. (Јагњило, Ковачевац, Мала Врбица, Марковац, Међулужје, Младеновац, Пружатовац, Рабровац, Рајковац и Сенаја); седмој — 78,95% к.о. (Влашка, Велика Иванча, Велика Крсна, Границе, Јагњило, Ковачевац, Мала Врбица, Марковац, Међулужје, Младеновац, Пружатовац, Рабровац, Рајковац, Сенаја и Шепшин); осмој — 89,47% к.о. (Влашка, Велика Иванча, Велика Крсна, Границе, Дубона, Јагњило, Ковачевац, Мала Врбица, Марковац, Међулужје, Младеновац, Младеновац село, Пружатовац, Рабровац, Рајковац, Сенаја и Шепшин). У осмој класи имају пашњаке, заправо, само две к.о. — Амерић (26,09%) и Кораћица (10,62%).

Производња сена са ливада и пашњака на приватном сектору у периоду 1973—1980. год. (187)

Година	Ливаде			Пашњаци		
	пожета површина у ха	принос у 100 кг		пожета површина у ха	принос у 100 кг	
		по 1 ха	укупан		по 1 ха	укупан
1973	2989	26,9	80.404	790	14,8	11.692
1974	2966	27,9	82.687	780	13,9	10.078
1975	2946	16,6	48.915	775	5,8	4.513
1976	2929	25,3	74.168	775	8,6	6.694
1977	2991	26,1	78.229	748	10,3	7.672
1978	3005	26,5	79.910	747	8,3	6.223
1979	3026	29,7	91.407	748	11,1	8.364
1980	3042	26,8	81.647	768	9,9	7.648

У 1981. год., по к.о., остварен је просечан принос ливадског сена од 1000—3900 кг/ха, а са пашњака 600—2000 кг/ха. На подручју општине, према процени, укупно је произведено 8985 тона сена. Од тога на индивидуална газдинства отпада 99,72%; остатак од 0,28% реализовао је друштвени сектор. Само у к.о. Велика Крсна на приватном сектору произведено је 945 тона ливадског сена, према 200 тона у Малој Врбици. Према процени, индивидуани произвођачи из различитих к.о. су у 1981. год. учествовали у укупној производњи сена на приватном сектору (у тонама са стално зелених површина): Амерић 351, Мала Врбица 215, Сенаја 47, Дубона 319, Велика Иванча 721, Кораћица 669, Пружатовац 345, Велика Крсна 921, Ковачевац 740, Марковац 171, Јагњило 1181- Рабровац 661, Влашка 786, Шепшин 264, Међулужје 716, Младеновац село 61, Рајковац 274, Младеновац 371 и Границе 147.

б) Шумске површине

Под шумским земљиштем се налази 8,65% од укупне површине општине. У 26,32% к.о. овај проценат износи до 5,00 (Марковац 3,71%, Младеновац 2,02% Пружатовац 3,60%, Јагњило 3,67% и Рабровац 4,48%); од 5,01 — 10,00% — 36,84% к.о. (Мала Врбица 8,15%, Међулужје 6,83%, Рајковац 6,34%, Шепшин 9,49%, Велика Крсна 6,85%, Границе 7,73% и Ковачевац 7,16%); преко 10,01% — 36,84% к.о. (Амерић 10,78%, Велика Иванча 14,47%, Влашка 10,58%, Кораћица 14,98%, Младеновац село 11,48%, Сенаја 11,78% и Дубона 12,23%). Око 7,27% од укупног шумског земљишта је у поседу друштвеног сектора; остатак од 92,73% својина је грађана. Првим газдује Предузеће за газдовање шумама из Београда, РО „Расадињик“ Младеновац и ЗЗ „Јагњило“ (16,16). Од 27. III 1956. год. Предузеће за газдовање шумама из Београда непосредно управља шумама у општердруштвеној својини. То му је право поверило Веће произвођача СНО Младеновац (236).



Сл. 3. — Шума на подручју к. о. Марковац (власништво РО „Расадињик“)

Још 29. X 1951. год. Извршни одбор СНО Младеновац донео је први послератни дугорочни план обнове шума. Према овом плану између 1951. и 1971. год. требало је да се изврши пошумљавање на 70 ха. Од тога отпада на шумско земљиште републичког значаја 46 ха; остатак од 24 на земљиште у поседу индивидуалних власника. У истом периоду требало је „привести редовном стању“ још 548 ха шумског земљишта (229).

Преко 90% шумског земљишта у 1953. год. било је обухваћено инвентаризацијом и дупорочним основама сече. Исте године произведено је

187.000 шумских садница; пошумљено 7,94 ха голети; нега састојина обављена на 20 ха; ресурекција, чишћење и окопавање шумских култура извршена на 70 ха. У то време структура шумског земљишта под шумама изгледала је овако: очуване 96,37%, шижаре 1,37%, превише искоришћене и опустошене 2,26%. Од укупне површине под шумама високих једнодобних било је 14,4% и ниских 85,6%. Међу првим преовлађивале су шуме од 21—40 год. (52,38%); другим старе до 10 год. (61,04%). И једне и друге на подручју СНО Младеновац имале су укупну дрвну масу од 124.582 м³. Просечан годишњи прираст дрвне масе износио је 9210 м³. У укупном прирасту брест китњак и лужњак учествовали су са 22,61%, буква 11,72% и остали тврди лишћари 65,67% (233).

Распоред шума према величини поседа власника на приватном сектору у општини Младеновац 1960. год. (28)

ВЕЛИЧИНА ПОСЕДА	Укупна површина	Укупна површина под шумама у ха
До 0,09 ха	—	—
0,10—0,50 ха	83	2
0,51—1,00 ха	318	23
1,01—2,00 ха	1766	110
2,01—3,00 ха	3101	208
3,01—4,00 ха	3839	249
4,01—5,00 ха	3850	262
5,01—8,00 ха	8659	649
8,01—10,00 ха	3352	276
10,01—15,00 ха	2260	271
15,01—20,00 ха	114	7
20,01 и више ха	183	21
У к у п н о	27525	2078

Око 9% од укупне шумске површине на подручју града Београда у 1979. год. налазило се у општини Младеновац. Исте године по проценту шумовитости младеновачка општина је заузимала шесто место у београдском региону (после Барајева, Вождовца, Гроцке, Лазареваца и Сопота). Према површини на једног становника, међутим, она је стајала на четвртом месту са 0,06 ха (после Барајева, Лазареваца и Сопота). Структура привредних шума на друштвеном сектору изгледала је овако: високе шуме 4,69% и изданачке 95,31%; приватном сектору: високе шуме 9,89% и изданачке 90,31%. Укупна дрвна маса прелазила је 400.000 хиљ. м³ — на друштвеном сектору износила 16,2 хиљ. м³ и приватном 391,7 хиљ. м³. Од тога се у високим шумама налазило 41,2 хиљ. м³ и изданачким 336,7 м³. У шумама на које је постојало право својине укупан годишњи прираст износио је 11,5 хиљ. м³. По 1 ха, у просеку, дрвна маса кретала се око 133 м³ (247, 16, 56—57).

Општина Младеновац је са 407,9 хиљ. м³ дрвне масе у 1979. год. била на четвртом месту у београдском региону, што је 12,17% од укупне дрвне масе на подручју града Београда. Прво место је заузимала општина Бара-

јево са 482,6 хиљ. м³, друго Лазаревац са 749,6 хиљ. м³, а треће Земун са 422,0 хиљ. м³. И по укупном годишњем прирасту дрвне масе Младеновац је на четвртом месту са 12,2 хиљ. м³ (после Барајева, Земуна и Лазареваца). Испред општина: Вождовац, Палилула, Звездара, Нови Београд, Обреновац, Палилула, Раковица, Сопот и Чукарица (247, 55—59).

Упоредни преглед дрвне масе по 1 ха на подручју града Београда (247)

О п ш т и н а	Дрвна маса по 1 ха у м ³
Барајево	118
Вождовац	70
Гроцка	47
Звездара	53
Земун	184
Лазаревац	115
Младеновац	133
Нови Београд	202
Обреновац	127
Палилула	123
Раковица	88
Сопот	59
Чукарица	96

Процент текућег годишњег запреминског прираста у општини Младеновац је испод просека за београдски регион — 3,2%. Прво место заузима општина Звездара (7,2%), на другом је Раковица (6,0%), трећем Барајево (4,0%) и Вождовац (4,0%). Следе затим Чукарица (3,9%), Нови Београд (3,8%), Гроцка (3,6%), Палилула (3,6%), Сопот (3,6%), Земун (3,2%), Лазаревац (3,2%), Младеновац (3,0%) и Обреновац (1,9%) (247, 55—59).

На подручју општине, иначе, око 65% (65,49%) шумског земљишта у 1981. год. било је у трећој и четвртој катастарској класи; остатак од 34,51% претежно у петој класи (20,06%). Данас око 70% шума има до 40 год. старости. У добним разредима од 41—80 год. налази се 20% и више од 81. год. око 10% (16, 16). Један индивидуални власник, у просеку, има 1,5 парцела шумског земљишта. Њихова просечна величина је мала — рачуна се да износи 0,40 ха. Поједине „шумске парцеле груписане су у мање или веће... комплексе... Маковица, Космај... Но и ови већи комплекси шума испресецани су пољопривредним земљиштима енкавираним у шумске комплексе“ (51, 47)

По шумама преовлађују састојине лишћара. Ако се укупно шумско земљиште на друштвеном сектору значи са 100, структура шума по састојинама изгледа овако: чисте састојине лишћара 95, 31% и чисте састојине четинара 4,69%; приватном сектору: чисте састојине лишћара 87,45% и мешовите састојине лишћара 12,55%. Структура чистих састојина лишћара по врстама дрвећа на друштвеном сектору је следећа: хрст 4,92% и остали тврди лишћари 95,08%; чистих састојина четинара: црни бор 83,33% и бели бор 16,67%. У чистим састојинама лишћара на које постоји право својине грађана букве учествују са 2,11%; остатак од 97,89% отпада на хрст (63,38%) и остале тврде лишћаре (34,51%). По њиховим мешовитим састојинама лишћара буква је заступљена са 27, 17%, хрст 30,44% и остали лишћари 42,39% (248).

Дрвна маса по врстама састојинама у 1979. год. (248)

Састојина	Дрвна маса у м ³		
	Приватни сектор	Друштвени сектор	Укупно
Чисте састојине лишћара	350.620	14.975	365.595
Чисте састојине четинара	—	1.247	1.247
Мешовите састојине лишћара	41.070	—	41.070
С в е г а:	391.690	16.222	407.912

Између 1976. и 1979. год. пошумљено је 38 ха шумског земљишта — у шуми 15 ха и изван шума 23 ха (103). Просечна залиха „дрвене масе по једном хектару креће се од 80 до 150 м³ (51, 48). Једне године посече се од 7885—10.271 м³ дрвене масе. Само у 1978. год посечен је 10.271 м³. Идуће 1979. године ова количина износила је 10.207 м³ (103). То је око 85% од прираста дрвене масе (51, 48). Године 1980. структура производње дрвета на приватном сектору изгледала је овако: техничко дрво — 5850 м³, огревно — 3602 м³ и отпадак — 92 м³. Прво је имало вредност 10.823 хиљ. дин., друго — 1958 хиљ. дин. и треће — 21 хиљ. дин. (56, 25).

Месне власти настоје да се по шумама „задржи повољан однос свих доба старости и дебљинских разреда са циљем да се обезбеди трајност приноса и уз што мања улагања постигне већи ефекат“ (104, 61). У периоду 1972—1977. год. и на друштвеном сектору извршено је пошумљавање на 9 ха, нега шума сечењем — 111 ха, нега проредом — 12 ха, заштита од инсеката — 678 ха, уређивање (израда пројеката) — 130 ха, реамбулација граница — 22 км и израда путева — 3 км; приватном сектору — обављена пошумљавања на 67 ха, нега шума чишћењем — 1730 ха, нега проредом — 2330 ха, крчење — 24 ха, чиста сеча — 136 ха и мелiorација подсађивањем — 52 ха (104, 62—63).

У периоду 1981—1985. год. месне власти планирају да путем прореда и чишћења створе услове за формирање што квалитетније дрвне масе лишћарског дрвећа. Према плану СО Младеновац до 1985. год. треба да се обаве пошумљавања на 103 ха, нега шума чишћењем — 1893 ха, нега проредом — 2144 ха, крчење — 10 ха, заштита од инсеката — 550 ха, реамбулација граница — 5 км, израда шумских путева — 5 км, чиста сеча — 290 ха и мелiorација — 85 ха (16, 17).

ПРАВЦИ ИСКОРИШЋАВАЊА УКУПНОГ ФОНДА ЗЕМЉИШТА ПО КАТАСТАРСКИМ ОПШТИНАМА

Преко 26% (26,32%) к. о. у искоришћавању укупног земљишног фонда има апсолутно доминантни оранични правац (Ковачевац; Велика Крсна, Границе, Рајковац и Пружатоваци); доминантно оранични правац са учешћем ливада — 26,32% к. о. (Марковац, Рабровац, Јагњило, Међулужје и Мала Врбица); доминантно оранични правац са учешћем шумског тла — 31, 58% к. о. (Дубона, Младеновац село, Амерић, Кораћица, Велика

Иванча и Влашка); претежно оранични правац са учешћем воћњака и шумског тла — 5,26% к. о. (Сенаја); претежно оранични правац са учешћем ливада и шумског тла — 5, 26% к. о. (Младеновац).

Године 1981. подручје општине као целина у искоришћавању земљишног фонда имало је апсолутно доминантни оранични правац (систем 6/6).

СТОЧАРСТВО

1) Развој сточарства у првим послератним годинама

Пред други светски рат, 1940. год., око 7,17% коња, 10,26% говеда, 14,65% свиња, 10,94% оваца и 9, 14% живине у београдском округу било је власништво младеновачких газдинстава (76, 64—73). По броју свиња на 100 ха пољопривредне површине срез Младеновац је стајао на првом месту (испред Београда, Гроцке, Смедеревске Паланке, Лазареваца, Сопота, Великог Орашја, Смедерева и Умке); оваца — другом (после Сопота); говеда — четвртом (испред Београда, Гроцке, Смедеревске Паланке, Великог Орашја и Смедерева); коња — седмом (после Умке, Смедерева, Великог Орашја, Смедеревске Паланке, Гроцке и Београда). Међутим, његово сточарство је „у рату претрпело огромне губитке... по броју... у квалитету и кондицији стоке“ (59). У првом тромесечју 1945. год. оно је толико било смањено да ни изблиза није покривало потребе у радној и приплодној стоци. Још у периоду обнове и изградње, од 1944—1946. год., Повереништво за пољопривреду Претседништва АСНОС-а предузело је мере да се оно у младеновачком и осталим србијанским срезovima „што пре подигне...“ (105). У том циљу оно је у 1945. год. приступило оснивању сточарских станица по месним Н. О. О (106); наредило да се за клање одређује само она стока која не може служити за приплод и рад (107); обавезало свако пољопривредно имање да мора имати стоку. Код државних пољопривредних установа то је требало „да буде првокласна стока, која ће служити за унапређивање... сточарства“ (108). Преко УНРР-е у 1946. год. ОНО Београд додељено је 480 коња. Исте оно је расподелило СНО Младеновац (51), Београд (94), Гроцка (19), Смедерево (107), Лазаревац (18), Умка (26), Сопот (19), Смедеревска Паланка (76), Велика Плана (68) и окружној машинској станици у Смедеревској Паланци (109).

Још средином 1945. год. коњи са којима је располагао Штаб I Армије ЈА, сем 4000 грла, уступљени су „народним властима на привремену употребу“ (110). Исте године ОНО Београд, у чијим се границама налазио СНО Младеновац, добио је 1379 коња (111).

Крајем 1946. год. бесправно клање стоке „знатно је отежавало унапређивање сточарства“. 18. XI 1946. год. оно је на подручју СНО Младеновац било „општа појава“ (112). Из Чоке су тада снабдевене сточарске задруге са приплодним крмачама и нерастовима (77). 16. IV 1946. год. Земаљско пољопривредно добро „Панчевачки рит“ уступило је „Среској сточарској станици у Младеновцу 50 комада крва од оних које су прикупљене од фашистичких породица“ (113). Исте године Управа за сточарство Министарства пољопривреде НР Србије форсирајући масовну живинарску производњу урадила је била план извођења живине путем инку-

батора. Према овом плану добра и задруге које нису имале своје инкубаторе била су дужна склопити уговоре о лежењу живине са инкубаторским станицама Дирекције за промет живине Министарства трговине НР Србије (114). Једна од већих шумадијских станица живине налазила се у Младеновцу; она је 14. IV 1949. год. из сопствене производње имала насађених 1024 кокошијих, 157 пловчијих и 80 гушчијих јаја (115).

Првим Петогодишњим Планом у НР Србији, у чијим се границама налази територија општине Младеновац, предвиђено је било да се премаши број грла стоке према 1939. год. код свиња за 100%, код говеда за 24%, живине 38%, оваца 36%; повећа производња свих главних сточарских производа у односу на 1946. год. — млека за 96%, масти за 123%, вуне 148%; квалитативно унапреде све сточарске гране одабирањем, укрштањем и увођењем нових раса стоке (78, 302, 407—408).

Све до краја 1946. год. у Шумадији гајено је више типова и раса стоке. Али отада је извршена реонизација свих врста стоке. Првим петогодишњим планом предвиђено је било да младеновачка газдинства држе сименталска говеда;¹ овце — мерино и домаће расе; свиње — беле мангалице. Између 1947. и 1951. год., према подацима Планске комисије НР Србије, дозвољено је било држање само енглеских полукрвних коња (116).

Главна одлика Акционог програма сточарске производње за 1948. год. — који је СНО Младеновац — иначе, доставила Управа за сточарство Министарства пољопривреде НР Србије — била је настојање да се унапреде све гране, повећа производња, број стоке и живине. У првој половини 1948. год. његови пољопривредници били су задужени да до краја децембра произведу меса: говеђег 2930 мц, свињског 5905 мц, овчијег 2730 мц, козијег 148 мц, зечијег 33 мц и живинског 3798 мц; масти — 3798 мц; млека — крављег 7,465.000 л, овчијег 866.000 л и козијег 114.000 л; вуне — 578 мц; кострети од коза — 4 мц; јаја — 4,588.083 ком.; крупних кожа — 3774 ком.; ситних кожа — 36.309 ком. То је, по свему судећи, био велики план за СНО Младеновац. Да би се он остварио Управа за сточарство НР Србије препоручила је СНО-у да посебну пажњу обрати приплођавању стоке; пропагандно делује за што правилнију негу, држање и исхрану стоке; предузме мере за заштиту стоке од болести; из-

¹ Услед слабо организованог откупа и прераде млека непосредно после другог светског рата говедарство се у Шумадији више „развијало... у правцу меснатог типа сименталца уместо млечног“ (116). Једна крвава музара, у просеку, давала је 1200 л млека (118). Године 1945. откупом и прерадом млека у београдском округу бавило се 9 млекарских задруга; крајем исте године оне су се налазиле у Липама (1), Сремчици (1), Остружници (1), Реснику (1), Водњу (1), Башину (1), Азањи (1) и Жаркову (2). У крагујевачком округу њихов број био је мањи — 4 (119).

У 1946. год. реорганизоване су све предратне шумадијске сточарске задруге. Према их са новооснованим није било много, те се осећао њихов недостатак, њихов утицај био је знатан на унапређивање сточарства. То су све биле задруге општег типа. Крајем марта 1946. год. у младеновачком срезу било их је 3, јасничком 10, а орашком 8. У првом срезу оне су се налазиле у к. о. Дубона (1), Влашка (1) и Кораћица (1); другом к. о. Азања (1), Баничина (1), Вашић (1), Водица (1), Кусадак (1), Мраморак (1), Ратари (1), Церовац (1), Придворица (1) и Селевац (1); трећем — к. о. Велика Плана (3), Старо Село (1), Ново Село (1), Ракинац (1), Велико Орашје (1) и Трновче (1). У сва три ова среза у матичне књиге уписано је било 2126 говеда, 7 бикова, 1187 крава и 932 телета. Само јаснички срез имао је уписаних 7 бикова, 367 крава и 92 телета. У орашком срезу број уписаних грла био је највећи — 813 телета и 731 крава (120).

гради једну припусну станицу; откупи предвиђени број и заведе евиденцију приплодних грла; изврши кастрацију нелиценцираних мушких приплодних грла; обави правилну расподелу плоткиња; двоструко повећа број оваца и смањи фонд коза за 20%; спречи клање вреднијег подмлатка за приплод и предузме још низ других мера (117). Међутим, поред свега тога план сточарске производње на подручју СНО Младеновац и читавој НР Србији у 1948. год. подбацио је по обиму и вредности, нарочито у производњи крављег млека. Поред осталог, узрок овоме био је велики откуп крава за клање. Сем тога, исте године у свим к. о. краве су коришћене за обраду земље. Наравно, било је од овога отступања; али и у таквим случајевима мужа музних грла била је ниска, јер се осећао недостатак „крепке хране“ (49).

Близу 1,300.000 кг у 1948. год. износио је план откупа меса на подручју НОС Младеновац. Још 7. маја 1948. год. ИО НОС Младеновац административним путем утврдио је „разрез“ откупа за свако насеље (227). Исте године утврђен план откупа тржних вишкова меса по МНО-а изгледао је овако (у кг): Амерић 41.923, Бабе 15.378, Велика Иванча 67.395, Велика Крсна 103.396, Влашка 60.906, Губеревац 43.720, Дрлупа 33.726, Дубона 38.578, Дучина 36.380, Буринци 26.006, Јагњило 86.025, Ковачевац 101.967, Кораћица 69.667, Мали Пожаревац 35.860, Марковац 35.663, Младеновац 14.046, Младеновац село 25.186, Међулужје 30.906, Неминикуће 71.232, Парцани 30.218, Поповић 43.802, Пружатово 28.674, Раља 5.708, Рајковац 16.750, Рогача 33.095, Ропчево 70.386, Сенаја 8.199, Сопот 3357, Сибница 55.220, Стојник 40.983 и Шепшин 27.398.

Године 1948. на задружном сектору у границама СНО Младеновац сточарством се бавила само СРЗ у Парцанима. На њеном поседу није био усклађен однос сточне производње и броја стоке према осталим пољопривредним гранама. У жељи да је економски ојача Министарство пољопривреде НР Србије је настојало да њено сточарство унапреди и комплетира стоком (121). Исте године, уз помоћ СНО-а, а уз руководећу улогу Министарства пољопривреде НР Србије, СРЗ у Парцанима је снабдевана стоком из обавезног откупа. 8. III 1949. год. ова и остале новоформиране СРЗ у СНО Младеновац имале су 1 бика, 6 јуница, 24 краве и 4 јунца (134). Структура фонда свиња на задружном сектору у правитационом подручју среског савеза у Младеновцу изгледала је овако: нерастови — 9, крмаче — 32, назимад — 60 и прасад — 102 (122).

План развитака сточарства и осталих пољопривредних грана на поседима младеновачких СРЗ-а за 1949. год. урадило је Министарство пољопривреде НР Србије (23). Ради унапређивања задружног сточарства средином 1950. год. Министарство пољопривреде и Планска комисија НР Србије прописали су нормативе за држање стоке, а ИО СНО Младеновац, на предлог СРЗ-а, одредио минимум сточног фонда за сваку СРЗ. Према наређењу министарства пољопривреде НР Србије све СРЗ основане до 1. I 1950. год. биле су обавезне да до краја 1953. год. постигну стање сточног фонда према прописаном минимуму; остале у року од четири године од дана регистрације (124).

Као полазна основа за одређивање норматива гајења стоке на поседима СРЗ-а у СНО Младеновац узет је постојећи број грла, годишња производња сточне хране, потребе за стајским ђубретом, захтеви индустрије и потрошња сточарских производа у људској исхрани. При том је вођено рачуна да се повећање сточних грла на 100 ха „углавном оства-

рује из сопственог задружног запата стоке, нешто из откупа са окућнице... и преко трговачке мреже из општег откупа“ (125)¹.

Од средине 1950. год. СРЗ у СНО Младеновац биле су обавезне да на сваких 100 ха пољспривредне површине држе 35 говечета и 65 оваца. Норматив за држање свиња на 100 ха ораница био је исти као у подунавском СНО-у — 61 (125). Крајем 1950. год. све младеновачке СРЗ имале су 386 грла крупне и 1282 грла ситне стоке (231). У то време по наређењу Народнoг одбора београдске области све економски јаче СРЗ обавезне су биле да имају приплодне центре за одгој сименталске говеди (241).

Не само задружни, већ и приватни сектор био је обавезан да држи одређен број и врсту стоке. Још 1949. да би се одржало постојеће стање говеда, повећала продуктивност, осигурао потребан сточни фонд за државне потребе и спречиле шпекулације у продаји сточних грла заведено је обавезно држање стоке од стране сваког индивидуалног домаћинства. Године 1950. на основу Уредбе о обавезном држању стоке, а према упутству које је добио од Министарства пољопривреде НР Србије, СНО Младеновац извршио је задужење приватних домаћинстава са бројем и врстама стоке коју су обавезна била да имају на свом поседу (126).²

Иако је између 1949. и 1950. год. предузет низ мера за квалитативно и квантитативно унапређење сточарства, на том пољу код приватног сектора нису постигнути задовољавајући успеси. Систем размене био је такав да није довољно стимулисао индивидуалне одгајиваче стоке на већу сточарску производњу, посебну робну. Предузимане мере на сектору размене преко којих се осигуравао одређен степен робности сточарске произ-

¹ У појединим шумадијским СНО-а нормативи за држање стоке нису били прихватљиви за СРЗ-е. Године 1951. скоро све задруге у лепеничком СНО-у када су добиле задужење на основу Уредбе о обавезном држању стоке предložиле су много мањи број „него што им следује“. На подручју овог СНО-а, иначе, 8. II 1951. год. налазило се 11 СРЗ — у Великим Крчмарима („Победа“), Бошњанима („Светлост“), Вучићу („Слобода Мазуер“), Малим Крчмарима („Браћа Хаџићи“), Вишевцу („Бољи живот“), Довој Рачи („Петар Стамболић“), Сипићу („29. новембар“), Рачи („Слобода“), Сепцима („Будућност“), Борцима („Напредак“) и Трски („Црвена застава“) по 1 (128).

До 1951. год. Повереништво за пољопривреду СНО Младеновац руководило је развојем и организацијом СРЗ-а углавном преко среског савеза земљорадничких задруга. То је имало за последицу да Повереништво за пољопривреду као орган државне Управе није пружало потребну неопходну помоћ за развој СРЗ-а, јер се ослањало на срески савез земљорадничких задруга. Исте године из делокруга рада ССЗ3 изузети су задаци који се односе на руковођење развојем СРЗ-а и те задатке чвршће и непосредније преузело је Повереништво за пољопривреду СНО-а (246).

² И остали СНО-и у Шумадији вршили су задужења индивидуалних домаћинстава са бројем и врстама стоке коју су обавезна била да држе на свом поседу. До 16. августа 1950. год. на подручју лепеничког СНО-а преко 3500 (3522) газдинства добила су решења о обавезном држању одређеног броја стоке. То је 84,46% од укупног броја (126). По задужењу од 3. VIII 1950. год. 2777 газдинства подручју 10 МНО-а у грузанском срезу требала су да држе 7979 говеда, 15.950 оваца и 8510 свиња. У односу на јануар месец исте године то је представљало увећање говеда за 11,07%, оваца 14,74% и свиња 24,74% (129).

До 3. VIII 1950. год. на подручју ГНО Смедерево од 556 газдинстава њих 195 добила су решења о држању одређеног броја стоке. Јануара 1950. год. она су држала 226 говеда, 330 оваца и 881 свињу. Према задужењу њихов број говеда крајем децембра требао је да буде већи за 41,15%, оваца 95,14% и свиња 156,53% (130).

водње биле су више административног него економског карактера (131). Међу њима на првом месту био је обавезан откуп, који је дестимулативно деловао на одгајиваче стоке.¹

Сточни фонд по привредним секторима на подручју СНО Младеновац у 1950. год. (127, 32—33, 58—59)

Врста стоке	Укупан број стоке по привредни секторима			
	државни	задружни	приватни	свега
Коњи	31	96	1.831	1.958
Мазге и муле	2	9	17	28
Магарци	—	—	2	2
Говеда	42	403	15.606	16.051
Овце	—	941	32.457	33.398
Козе	—	52	1.754	1.806
Свиње	208	914	20.271	21.393

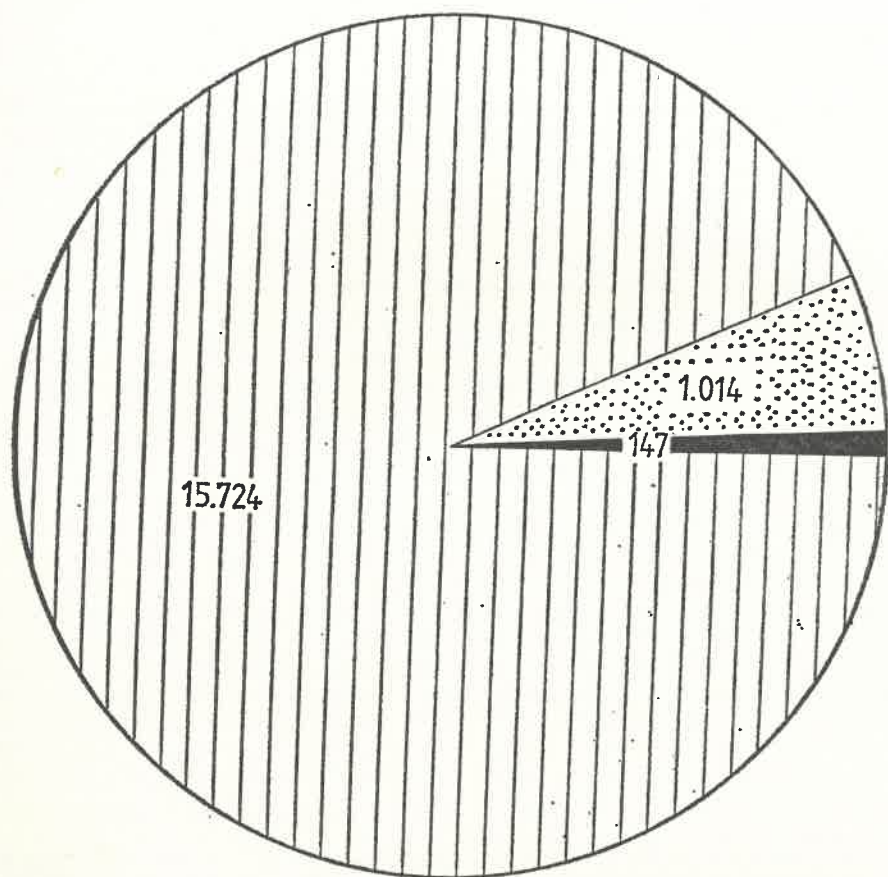
Око 10,29% републичког фонда коња, 18,21% говеда, 15,90% оваца и 22,17% свиња у 1949. год. налазио се на подручју београдске области. Од тога су 4,14% коња, 4,44% говеда, 4,72% оваца и 4,66% свиња држала газдинства у СНО Младеновац. На подручју свог СНО-а једно газдинство, у просеку, имало је 0,16 коња, 1,47 говеда, 3,86 оваца и 2,15 коња. У укупном фонду коња индивидуална газдинства учествовала су са 97,84%, говеда 99,54%, оваца 99,82% и свиња 98,82%; остатак био је својина задружног и државног сектора. Код приватног сектора највећи број стоке држала су газдинства са поседом од 5,01—10,00 ха; она су била власници 631 коња, 6053 говеда, 14.519 оваца и 8622 свиње. На 100 ха укупне површине у поседу газдинстава индивидуалних произвођача просечно је долазило 3,56 коња, 33,39 говеда, 87,99 оваца и 13,75 свиња; задружног сектора — 2,5 коња, 6,5 говечета, 13,5 оваца и 13,75 свиња; државног сектора — 13,5 коња, 23,0 говечета, 11,0 оваца и 108,5 свиња (21, 2, 5, 12). Исте године газдинства са поседом до 2,00 ха у границама СНО Младеновац држала су 58 коња, 745 говеда, 3035 оваца и 1683 свиње; са поседом од 2,01—5,00 ха — 315 коња, 5792 говечета, 13.939 оваца и 7850 свиња; поседом од 5,01—8,00 ха — 415 коња, 4371 говече, 9991 овцу и 6127 свиња; 8,01—

¹ Реализација среских планова сточарске производње предвиђена првим петогодишњим планом у многим шумадијским СНО-а била је отежана непланским откупом стоке. Између 1947. и 1948. год. само на подручју СНО Аранђеловац број свиња је смањен од 22.221 на 20.212; на то је утицао неплански откуп свиња за клање. Крајем марта 1949. год. Повереништво за пољопривреду СНО Смед. Паланка видело је једини излаз да сачува свој сточни фонд и оствари план сточарске производње да га Министарство пољопривреде НР Србије „поштеди са слањем појединих лица која долазе у овај срез ради куповине крупне стоке (говеда) по вишим комерцијалним ценама“. У 1946., 1947. и 1948. год. са подручја овог СНО-а изведено је „око 2000 вагона рогате стоке“ (133).

Године 1949. економски јача газдинства на подручју СНО Младеновац пружала су јак отпор откупу меса, јер су иста „довела свој сточни фонд на минимум“, те на тај начин онемогућавала „извршење плана откупа крупне стоке и мршавих свиња... Услед отпора појединих економско јачих газдинстава комисија за прекршаје је казнила око 48 шпекуланата“ (228). 8. XI 1950. год. младеновачка пољопривредна газдинства договала су на име откупа 6480 кг мршавих свиња (229).

И у првом тромесечју 1951. год. СНО Младеновац имао је „на дугу доста велике количине меса и масти“ (229).

10,00 ха — 216 коња, 1682 говечета, 4528 оваца и 2495 свиња; преко 10,01 ха — 644 коња, 2917 говеда, 9103 овце и 3964 свиње; пољопривредна домаћинства без властите земље — 1 коња, 2 говечета, 56 оваца и 20 свиња; непољопривредна домаћинства — 26 коња, 199 говеда, 624 овце и 550 свиња; газдинства чланови СРЗ — 21 говече, 168 оваца и 99 свиња (21, 12).



■ državni

▨ zadružni

▤ privatni

Ск. 13. — Фонд свиња по секторима власништва на подручју СНО Младеновац у 1951. год.

Упоредни преглед броја стоке и живине на поседима сељачких радних задруга у београдској области крајем 1950. год. (241)

СНО — ГНО	Укупан број СРЗ	Број стоке и живине на поседима СРЗ				
		Коњи	Говеда	Овце	Свиње	Живина
СНО Београд	9	202	670	1636	1457	4610
СНО Богатић	28	828	3236	5173	7147	19626
СНО Ваљево	9	34	484	1142	362	1692
СНО Велика Плана	13	133	402	973	1567	5721
СНО Велико Градиште	14	148	381	1543	1356	3525
СНО Владимирци	18	203	1519	2847	2051	7258
СНО Жагубица	5	30	174	1653	270	746
СНО Крупањ	7	30	518	1760	442	2184
СНО Кучево	8	62	168	1010	520	1450
СНО Лазаревац	12	86	709	1310	1043	3588
СНО Лозница	12	78	611	1639	722	2433
СНО Љиг	6	27	232	595	336	1241
СНО Младеновац	13	118	293	1182	801	2793
СНО Обреновац	19	270	1101	2062	2035	5720
СНО Осечина	6	25	209	1035	281	1447
СНО Петровац	9	104	204	555	872	1756
СНО Пожаревац	22	312	755	2120	3257	8525
СНО Смедерево	15	242	501	1195	2405	6890
СНО Смед. Паланка	14	337	537	2236	2102	7536
СНО Уб	14	134	778	1928	1248	3109
СНО Шабац	21	556	2353	3539	4384	13782
СНО Мионица	3	7	53	218	430	505
СНО Барајево	5	66	255	719	448	1388
СНО Гроцка	6	82	113	368	398	1583
ГНО Ваљево	—	—	—	—	—	—
ГНО Пожаревац	1	4	7	45	128	582
ГНО Смедерево	1	10	9	18	61	139
ГНО Шабац	1	17	108	55	213	515

Индекс кретања говеда код приватног сектора за период од 1949—1950. год. на подручју СНО Младеновац износио је 96,1; оваца — 75; свиња — 87,6 (135).¹ До великог смањења броја оваца дошло је „услед откупа“; свиња — „што је прилично била распрострањена зараза, а није имало серума у довољним количинама те се није могло свуда извршити шприцање“ (231).

Једно домаћинство у другој декади јануара 1950. год., у просеку, држало је 0,18 коња, 1,50 говеда, 3,13 овце, 0,17 коза, 2,00 свиње и 8,60 живине (136, 33, 58). У овај број урачуната је стока на сва три привредна сектора — државном, задружном и приватном. Просечна тежина једног говечета износила је 145,4 кг. У том погледу СНО Младеновац налазио се на шестом месту у Шумадији (после јасеничког, подунавског, поморавског, посавског и темнићског). Једна овца, у просеку, мерила је 18,6 кг. То је за 2,2 кг више од просека за београдску покрајину (127).

¹ У првој половини 1950. год. извршење плана сточног фонда на државним добрима у Шумадији било је „врло добро“. Међутим, поред тога поједина дбора неких дирекција нису била довољно оптерећена стоком. У границама дирекције Београд III на сваких 100 ха држано је 47 условних грла. На подручју дирекције Београд V овај број је износио 95. То је истовремено био максималан број условних грла на републичким добрима у НР Србији; остала су имала 30—85 условних грла (68).

Реализација плана откупа стоке на подручју СНО Младеновац
у 1949. год. (242)

Врста стоке	План откупа у грлима	Реализација плана откупа у грлима	у %
Крупна приплодна стока	1149	215	18,7
Ситна приплодна стока	200	200	100,0
Приплодне крмаче	1107	569	51,4
Радни коњи	20	—	—
Дебеле свиње	4076	4127	101,2
Мршаве свиње	8345	6664	79,8

Преко 1200 (1268,1) тона стоке за клање у 1950. год. износио је обавезан откуп са подручја СНО Младеновац. Од тога отпада на приватни сектор 1247,9 тона (98,41%); остатак од 20,2 тоне откупљен је од задружних организација (1,59%). У том погледу приватни сектор СНО Младеновац налазио се на другом месту у Шумадији — после грузанског (135). До 20. XII 1950. год. план откупа меса остварен је био са 79%. Реализован план откупа меса по насељима изгледао је овако: Марковац 81%, Стојник 80%, Дубона 80%, Ковачевац 77%, Велика Иванча 77%, Ђурињци 76%, Кораћица 75%, Неминикуће 74%, Пружатовац 74%, Велика Крсна 73%, Рогача 73%, Поповић 72%, Рајковац 70%, Мали Пожаревац 61%, Дубона 99%, Раља 99%, Сопот 96%, Дрлупа 94%, Међулужје 91%, Шепшин 90%, Влашка 89%, Бабе 87%, Амерић 86%, Младеновац село 85%, Парцани 84%, Јагњило 83%, Сенаја 82% и Младеновац 81%; масти — Ковачевац 72%, Сопот 69%, Неминикуће 68%, Велика Иванча 67%, Велика Крсна 64%, Мали Пожаревац 63%, Стојник 61%, Рогача 58%, Младеновац 100%, Парцани 99%, Међулужје 95%, Дубона 93%, Раља 91%, Шепшин 88%, Бабе 88%, Поповић 87%, Младеновац село 85%, Ђурињци 83%, Јагњило 80%, Влашка 80%, Пружатовац 78%, Амерић 77%, Рајковац 76%, Дубона 74%, Кораћица 74%, Марковац 74%, Дрлупа 74% и Сенаја 73% (231).

План откупа стоке за 1951. год. износио је 1274 тоне (135). Само у фебруару 1951. год. „је откупљено 125.955 кг меса... Масти је откупљено 9011 кг“ (229). Исте године „план обавезног откупа вуне извршен је са 101,5% у чему су најбоље резултате постигли Дубона, Раља, Поповић, с. Младеновац, Парцане и Међулужје, који су уједно ове планове и пребацили, док су најслабије резултате показали В. Иванча, Пружатовац, Сенаја и Дрлупа“ (231). У првом тромесечју 1951. год. тежиште СНО-а у спровођењу откупа масти било је „усмерено на одборе у Америћу, Великој Иванчи, Влашки, Дубони, Ковачевцу, Кораћици, Малом Пожаревцу, Марковцу, Неминикући, Поповићу, Рогачи, Сопоту и Стојнику, где је откуп... слабо спроведен“ (229).

Пред укидање административног система управљања привредом најважнија сточарска грана била је говедарство. Године 1951. сточни фонд СНО Младеновац је сачињавало: (137, 36, 39): 1977 коња, 12.443 говечета, 30.236 оваца, 1641 коза и 16.885 свиња. Код говеда су много била заступљена непродуктивна грла. На волове је отпадало 6,42%, што је резултат њиховог коришћења у пољопривреди, јер су они у овом периоду на седима многих газдинстава били незаменљиви у обради земље.

Упоредни преглед откупа стоке за клање од приватног сектора
на подручју Шумадије у 1950. год. (155)

Срез	Укупан откуп стоке за клање у тонама
београдски	782,3
грожански	580,6
јасенички	1225,7
колубарски	962,2
космајски	1247,9
липовачки	789,3
подунавски	1067,6
поморавски	1231,9
посавски	1055,4
белички	1075,2
гружански	1296,6
крагујевачки	1136,8
левачки	739,1
лепенички	508,2
опленачки	713,6
орашачки	887,1
таковски	975,5
темњишки	897,5
ГНО Смедерево	0,3
ГНО Крагујевац	1,6
ГНО Светозарево	—

Године 1951. масовно клање женских телади и велики број неприплодних крава знатно је отежавао унапређивање говедарства. Још 5. IV 1951. год. СНО Младеновац у циљу унапређивања ове сточарске гране одлучио је да се приступи вештачком осемењавању крава и забрани клање женских телади (229).

Близу 1200 (1182) газдинстава у 1952. год. држало је коње за рад. Број газдинстава са радном говеди био је далеко већи — 5661. Са једним радним говечетом било је 2923 газдинстава, два — 2665 газдинстава, три и више — 73 газдинстава. Највећи број газдинстава са радном говеди имао је МНО Велика Иванча (403), Велика Крсна (505), Јагњило (329), Ковачевац (550), Кораћица (334) и Неминикуће (344); најмањи МНО Бабе (77), Међулужје (94), Младеновац (86), Младеновац село (90), Рајковац (83), Раља (25) и Сенаја (45). У осталим МНО-а њихов број износио је од 100—289. Са једним радним коњем највише газдинстава имао је МНО Велика Крсна — 143. Од тога су 129 домаћинства држала по једног коња; осталих седам по два. У свим МНО-а, иначе, без радне стоке било је 4290 газдинстава (41,29% од укупног броја). По МНО-а њихов број износио је: Амерић 60 (20,76% од укупног броја), Бабе 53 (41,44%), Велика Иванча 217 (34,40%), Велика Крсна 460 (44,83%), Влашка 275 (44,57), Дрлупе 68 (31,48%), Дубона 163 (43,35%), Дучина 72 (29,27%), Ђурињци 55 (28,35%), Јагњило 196 (34,94%), Ковачевац 442 (43,12%), Кораћица 181 (34,09%), Мали Пожаревац 141 (45,48%), Марковац 64 (26,67%), Међулужје 117 (55,19%), Младеновац 95 (48,72%), Младеновац село 76 (38,19%), Неминикуће 178 (33,90%), Парцане 173 (57,86%), Поповић 193 (52,54%), Пружатовац 43

(18,78%), Рајковац 45 (33,58%), Раља 109 (77,56%), Рогача 119 (32,78%), Сенаја 22 (12,94%), Сопот 269 (45,90%), Стојник 119 (34,10%) и Шепшин 87 (38,68%) (231).¹

Број газдинстава са и без крава на подручју
СНО Младеновац, 15. I 1952. год. (232)

Месни народни одбор	Укупан број пописаних газдинстава	Број газдинстава	
		без крава	са кравама
Амерић	289	71	218
Бабе	128	51	77
Велика Иванча	630	292	398
Влашка	617	312	305
Велика Крсна	1026	536	490
Дрлупа	216	68	148
Дубона	376	203	173
Дучина	246	78	168
Ђуринци	194	92	102
Јагњило	561	215	346
Ковачевац	1025	485	540
Кораћица	531	177	354
Мали Пожаревац	310	136	174
Марковац	240	680	172
Међулужје	212	69	143
Младеновац	195	101	94
Младеновац село	199	102	92
Неминикуће	525	177	348
Парцане	299	127	172
Поповић	368	152	216
Пружатовац	229	77	152
Рајковац	134	50	84
Раља	137	108	29
Рогача	363	130	233
Сенаја	170	127	43
Сопот	586	274	312
Стојник	349	131	218
Шепшин	225	106	119

Јуна 1952. год. сточни фонд социјалистичког сектора је сачињавало (232): 183 коња, 136 говеда, 175 оваца и 1072 свиње. У укупном фонду говеда задружни сектор учествовао је са 86,32%, оваца 100,00% и свиња 86,01%; остатак сточног фонда налазио се у поседу реонског војног расадника и среског пољопривредног добра „Будућност“. Преко 60% организација држало је живину — 393 кокошке и пилета. У том погледу на првом месту налазила се СРЗ у Великој Крсни са 98 пилета.

¹ Још пре укидања административног система управљања привредом Извршни одбор СНО Младеновац предложио је да се изврши реорганизација СНО Младеновац „услед великог пространства“. Године 1971. формирана је општина Младеновац у данашњим границама и отада се у њеном саставу налазе 22 насељена места (Амерић, Белиће, Бељевац, Велика Иванча, Велика Крсна, Влашка, Границе, Дубона, Јагњило, Ковачевац, Кораћица, Мала Врбица, Марковац, Међулужје, Младеновац, Младеновац село, Пружатовац, Рабровац, Рајковац, Сенаја, Црквине и Шепшин). Крајем 1981. год. остала насеља која су била у границама СНО Младеновац административно су припадала СО Сопот (Раља, Ђуринци и др.).

2) Структура и размештај сточарства у условима комуналног система

И после увођења комуналног система сточарство на подручју СНО Младеновац карактеристично се колебањима „по годинама услед нестабилности тржишта у условима недовољне организованости произвођача“ (4,15). Још у другој декади новембра 1973. год. — тачније 20. XI — Савет за пољопривреду и шумарство СО Младеновац прихватио је самоуправни споразум о оснивању Регионалног фонда за унапређење и стабилизацију сточарске производње. Поред осталог његов задатак је да повезује све субјекте заинтересоване за бржи развој сточарства; да унапређује производњу и прераду свих врста крупне и ситне стоке; да развија живинарску производњу; да утиче на стабилност цена стоке, сточних производа и сточне хране; да обезбеђује средства за унапређење и већу репродукцију у сточарству (138).

Још у првим годинама после увођења комуналног система један број младеновачких индивидуалних газдинстава почео је да се бави сточарством у кооперацији са друштвеним сектором. Само у 1960. год. на подручју општине било је 525 газдинстава са кооперативним уговорима у сточарству — у сточној производњи 426, набавци стоке и сточне хране 99. До 1,00 ха имало је 9 коопераната, од 1,01—4,00 ха — 164, 4,01—10,00 ха — 261, 10,01 и више ха — 26. Газдинства са кооперативним уговорима у сточној производњи овако су била распоређена по социјално-имовинским категоријама: 0,10—0,50 ха — 1, 0,51—1,00 ха — 7, 1,01—2,00 ха — 34, 2,01—3,00 ха — 65, 3,01—4,00 ха — 52, 4,01—5,00 ха — 65, 5,01—8,00 ха — 137, 8,01—10,00 ха — 41, 10,01 и више ха — 24; у набавци стоке и сточне хране: 0,51—1,00 ха — 8, 1,02—2,00 ха — 9, 2,01—3,00 ха — 16, 3,01—4,00 ха — 14, 4,01—5,00 ха — 7, 5,01—8,00 ха — 31, 8,01—10,00 ха — 13, 10,01 и више ха — 1 (28).

Индивидуална газдинства према броју говеда на подручју
општине Младеновац 1960. год. (28)

Величина поседа	Свега	Газдинства са говедима				
		са 1 грлом	2	3	4	5 и више
До 0,09 ха	—	—	—	—	—	—
0,10 — 0,50 ха	13	10	2	—	1	—
0,51 — 1,00 ха	32	16	12	3	1	—
1,01 — 2,00 ха	299	176	95	22	6	—
2,01 — 3,00 ха	639	282	271	63	20	3
3,01 — 4,00 ха	814	556	349	146	49	14
4,01 — 5,00 ха	697	145	292	160	84	16
5,01 — 8,00 ха	1226	161	451	335	210	69
8,01 — 10,00 ха	338	22	115	78	77	46
10,01 — 15,00	181	9	45	41	37	49
15,01 — 20,00 ха	4	—	3	—	1	—
20,01 и више	4	1	1	—	1	1
Укупно:	4247	1078	1636	848	487	198

У петој години после увођења комуналног система укупан број грла радне стоке на приватном сектору износио је 6123 (50, 371). На првом месту по њиховом броју налазило се насеље Велика Крсна са 949 грла; затим следе Велика Иванча (644), Ковачевац (603), Јагњило (523), Влашка (493), Кораћица (483), Рабровац (367), Дубона (360), Амерић (237), Међулужје (216), Шепшин (199), Пружатовац (193), Младеновац село (138), Границе (133), Рајковац (130), Марковац (121), Белуће (98), Мала Врбица (83), Сенаја (62), Црквине (45), Бељевац (42) и Младеновац (4).

Према попису из 1960. год., највише оваца за приплод имала су газдинства у Великој Крсни (1426), затим у Великој Иванчи (1191) и Ковачевцу (1063). У читавој општини приватни сектор држао је 8649 приплодних крмача и — по њиховом броју — на првом месту налазила се Велика Крсна — 1143 (50, 371).

Регионални размештај приплодних оваца и крмача на приватном сектору по насељима у 1960. год. (50, 371)

Н а с е љ е	Укупан број	
	оваца	крмача
Велика Крсна	1426	1143
Влашка	853	706
Велика Иванча	1191	479
Рабровац	635	600
Рајковац	256	159
Сенаја	100	84
Шепшин	524	390
Марковац	240	258
Међулужје	358	328
Младеновац село	227	223
Младеновац	—	9
Пружатовац	426	291
Границе	267	227
Јагњило	837	937
Кораћица	744	474
Ковачевац	1063	1101
Мала Врбица	182	134
Амерић	488	335
Белуће	190	96
Бељевац	80	90
Црквине	155	109
Дубона	524	476

Године 1971. концентрација говеда на младеновачким индивидуалним газдинствима била је већа од просека за Србију. На сваких 100 ха пољопривредног земљишта она су држала 44 грла (4, 15). Структура сточарске производње на приватном сектору изгледала је овако (у тонама): товна јунад — 1183, мршава говеда — 430, телад — 364, меснате свиње — 265, масне свиње — 649, прасад — 175, живина — 87, јагњад — 16, вуна — 1, мед — 30 и млеко — 21.500; друштвеном сектору — товна јунад 44 (52, 47). Следеће године, 1972., биланс говеда на поседима индивидуалних газдинстава био је следећи (139, 52): стање на почетку године — 11.841, приплод — 6642, куповина — 2028, продаја — 5780, угинуће — 280, стање на крају

године — 14.451. Исте године од приватног сектора је откупљено (у тонама): товних говеда 1399, остале говеди 208, меснатих свиња 80, масних свиња 83, прасади 15, коња 1, живине 7775 и млека 967 (52, 53).

Говеда по категоријама узраста на подручју општине 15. I 1974. год. (140, 1)

Говеда по категоријама узраста	Укупан број говеда
Телад до 6 месеци	2971
Јунад од 6 месеци до 1 године	1329
Јунад од 1—2 године	1661
Јунад преко 2 године	66
Стеоне јунице	380
Краве	8168
Краве које се користе за рад	4985
Говеда у тову	1578
Број говеда на 100 ха обрадиве површине	57

Између 1974. и 1980. год. индекси броја говеда износе: 1974. год. — 100, 1975. год. — 110, 1976. год. — 103, 1977. год. — 99, 1978. год. — 89, 1979. год. — 84 и 1980. год. — 90; свиња: 1974. год. — 100, 1975. год. — 109, 1976. год. — 91, 1977. год. — 89, 1978. год. — 114, 1979. год. — 104 и 1980. год. — 98; оваца: 1974. год. — 100, 1975. год. — 110, 1976. год. — 103, 1977. год. — 102, 1978. год. — 108, 1979. год. — 109 и 1980. год. — 99; живине: 1974. год. — 100, 1975. год. — 101, 1976. год. — 104, 1977. год. — 105, 1978. год. — 89, 1979. год. — 98 и 1980. год. — 105. Број говеда, као што се види увећан је у периоду од 1974. до 1976. год. за три индексна поена, а између 1977. и 1980. год. смањен за десет поена или у целом овом периоду смањен за 1495 грла. Најмање је смањен број оваца. Од 1974. до 1980. год. њихов број је смањен за 70. Истовремено је смањен број свиња за 570, или за 2 индексна поена у односу на 1974. год. Напредак је једино у производњи живине — у односу на 1974. год., у 1980. било је 5 индексних поена више живине.

Прираст стоке на приватном сектору у 1980. год. (56)

Врста стоке	Прираст стоке	
	прираст у кг	вредност прираста
Говеда	2,350.400	107.178
Овце	188.000	10.360
Свиње	3,359.300	123.622

Поред смањеног броја грла гајење крупне рогате стоке је водећа грана сточарства. У укупној индивидуалној вредности сточарске производње говедарство учествује са 60,00% (подаци за 1981), а укупној пољопривредној производњи са 23,44%. Биланс говеда на поседу једног анкетираниог газ-

динства са 2,00 ха обрадиве површине у 1981. год. изгледао је овако (Кораћица): стање на почетку године — 7, приплод — 2, продаја — 3, стање на крају године — 6; 2,50 ха обрадиве површине (Велика Крсна): стање на почетку године — 3, приплод — 2, продаја — 1, стање на крају године — 4; 3,00 ха обрадиве површине (Пружатовач): стање на почетку године — 4, приплод — 1, продаја — 2, стање на крају године — 3; 3,50 ха обрадиве површине (Рајковац): стање на почетку године — 3, приплод — 1, продаја — 1, стање на крају године — 3; 5,50 ха обрадиве површине (Јагњило): стање на почетку године — 4, приплод — 1, продаја — 2, стање на крају године — 3; 7,00 ха обрадиве површине (Велика Иванча): стање на почетку године — 4, приплод — 2, продаја — 2, стање на крају године — 4; 8,00 ха обрадиве површине (Шепшин): стање на почетку године — 12, приплод — 4, продаја — 11, стање на крају године — 5. Последње газдинство у 1981. год. испоручило је на тржиште 5 јунади и 6 крава. Прва су просечно имала по 300 кг; краве по 500 кг.

Број говеда на 100 ха пољопривредне површине по к. о. крајем марта 1981. год.

Катастарска општине	Број говеда на 100 ха пољопривредне површине
Велика Крсна	52,19
Ковачевац	55,74
Велика Иванча	53,82
Влашка	32,35
Јагњило	55,75
Кораћица	45,46
Дубона	34,69
Рабровац	73,46
Међулужје	29,69
Шепшин	42,08
Марковац	63,84
Амерић	38,94
Младеновац	32,13
Пружатовач	48,89
Рајковац	32,76
Границе	41,23
Младеновац село	51,06
Мала Врбица	43,73
Сенаја	33,61

Пре 25 год. на подручју општине Младеновац отпочело је да се врши вештачко осемењавање крава и захваљујући њему умногоме је побољшан расни састав говеда и млечност (16, 15) музних грла. У 94,74% к. о. данас је ова мера обавезна (Велика Крсна, Влашка, Велика Иванча, Дубона, Јагњило, Ковачевац, Кораћица, Младеновац, Шепшин, Младеновац село, Границе, Рајковац, Међулужје, Пружатовач, Амерић, Марковац, Мала Врбица и Рабровац); у осталим дозвољено је контролисано природно парење (Сенаја). Године 1982. преко 95% фонда говеда чинило је домаће шарено говече у типу сименталца. У плану је да свако насеље у догледно време има пункт за вештачко осемењавање говеда.

Стока у својини чланова домаћинстава са пољопривредним газдинством према укупној коришћеној површини земљишта у 26 год. после увођења комуналног система (185)

Укупна коришћена површина земљишта	Врста и број стоке			
	Коњи	Говеда	Овце	Свиње
Без земље	5	42	56	224
До 0,10 ха	2	32	82	224
0,11— 0,50 ха	10	55	165	877
0,51— 1,00 ха	9	145	258	1241
1,01— 2,00 ха	61	647	954	4424
2,01— 3,00 ха	113	1565	1575	6612
3,01— 4,00 ха	139	2087	1740	6844
4,01— 5,00 ха	158	2426	2072	7269
5,01— 6,00 ха	118	1875	1474	5078
6,01— 8,00 ха	164	2830	2558	7566
8,01—10,00 ха	88	1630	1375	3662
10,01—15,00 ха	11	421	312	682
15,01—20,00 ха	1	72	35	182
Преко 20,01 ха	14	102	125	182

Једна крава даје у просеку 1525—1850 л млека. Године 1980. музних грла било је 6956 (86,85% од укупног броја крава) и произведено 13,091.506 л млека. Од тога је откупљено 2,935.061 л (56). Остатак је утрошен за исхрану чланова домаћинстава (1,967.726 л), прераду у млечне производе (7,813.065 л) и исхрану стоке (375.654 л). За сваки продат литар млека организацијама удруженог рада произвођачи добијају 3,75 дин. по једној мочној јединици; такав је случај био 30. VIII 1982. год.

У трећем тромесечју 1983. год. знатан број газдинстава користио је млеко за исхрану стоке. Разлог — „све већи диспаритет између откупних цена свежег млека и стоке“. Истог тромесечја откупна цена за литар млека била је 20 динара а за килограм јунећег меса живе мере плаћало се 190 до 200 дин., док свињског 150 дин. Због тога су произвођачи све више користили млеко за исхрану прасади и телаци. Разлике у цени би требало, сматрају власти, што пре отклонити (237, 9).

Производња крављег млека на подручју општине у периоду 1977—1979. год. (90)

СПЕЦИФИКАЦИЈА	Г о д и н а		
	1977	1978	1979
Производња млека по грлу које се музе у литрима	1.565	1.525	1.780
Укупна производња млека у литрима	13,540.277	11,445.436	12,721.769
Цена 1 литра млека у дин.	4,10	4,19	4,85
Вредност произведеног млека у хиљ. дин.	55.546	48.013	61.700
Утрошено млека на газдинствима у литрима	11,411.308	9,204.442	10,152.610
Вредност утрошеног млека у хиљ. дин.	45.742	38.941	48.175
Продато млека у литрима	2,128.969	2,236.934	2,569.159

Највећи купац млека у свежег стању је ПКБ „Имлек“ Падинска Скела. Само јануара 1982. год. његова јединица удруженог рада у Влашкој Пољу откупила је 464.428 л млека. Од тога она је реализовала на подручју општине Младеновац 195.450 л; остатак од 268.978 л отпада на суседне општине — Тополу и Аранђеловац. По ОЗО — а откуп млека износио је (у л): Марковац 11.416, Велика Иванча 32.215, Младеновац 22.520, Кораћица 19.421, Дубона 8550, Шепшин 4069, Велика Крсна 38.206, Ковачевац 33.954, Амерић 4759 и Влашка 20.340. У гравитационим подручјима ових ОЗО-а има 17 сабирних центара са раскладним уређајима — Влашкој 2, Америћу 1, Шепшину 1, Дубони 1, Великој Крсни 2, Ковачевцу 1, Кораћици 2, Међулужју 1, Пружатовцу 1, Великој Иванчи 3, Црквинама 1 и Марковцу 1. До 1985. год. ЗЗ Младеновац планира да увећа откуп свежег млека. Према плану њен откуп свежег млека у 1982. год. треба да износи 5.493.250 л, 1983. год. — 6.500.650 л, 1984. год. — 7.690.550 л и 1985. год. — 8.906.000 л.

Производња крављег млека на поседима 18 газдинстава из различитих насеља у 1981. год.

Н а с е љ е	Површина коју анкетирано домаћинство користи у ха	Број музних крава	Укупно помужено млека у л	Број месеци муже
Рабровац	5,00	2	3650	12
Велика Иванча	2,80	1	1500	6
Велика Крсна	8,00	2	3570	17
Рајковац	3,50	1	2000	9
Амерић	4,90	1	1550	7
Белуће	4,00	2	2800	16
Влашка	4,00	2	4200	14
Дубона	3,70	1	2100	7
Границе	2,80	1	1800	6
Јагњило	5,50	1	1500	5
Ковачевац	5,00	2	3800	16
Шепшин	8,00	3	5600	18
Црквине	5,50	1	1800	6
Кораћица	7,80	3	4900	18
Пружатовцац	4,00	4	19200	29
Међулужје	4,00	1	1300	6
Младеновац село	9,00	4	7600	30
Марковац	4,00	1	2000	6

Године 1983. на подручју ЗЗ „Младеновац“ дневни откуп млека треба да износи (по ОЗО-а у л): Дубона — 1000, Младеновац — 2910, Ковачевац — 3000, Велика Крсна — 2500, Влашка — 1600, Марковац — 1300, Шепшин — 950, Велика Иванча — 2800 л, Амерић — 250 и Кораћица — 1500. Једну годину касније, 1984., откуп ће изгледати овако (по ОЗО-а у л): Дубона — 1200, Младеновац — 3490, Ковачевац — 3500, Велика Крсна —

3500, Влашка — 1800, Марковац — 1300, Шепшин — 1100, Велика Иванча — 3300, Амерић — 280 и Кораћица — 1600. Реализација овог откупа умногосте ће зависити од унапређивања краварства. Иако су претходних година уложена знатна средства, још увек говедарство има више узгојни смер (4, 25).

Број крава музара на поседима индивидуалних газдинстава у периоду 1973—1981. год. (187)

Година	Укупан број крава музара
1973	7057
1974	7674
1975	8308
1976	8016
1977	8648
1978	7503
1979	7147
1980	6956
1981	6855

ЗЗ „Младеновац“ у сарадњи са ПК „Београд“ израдила је програм „према коме би на газдинствима 137 удружених земљорадника, на подручју десет ОЗО, било уложено 94,5 милиона динара за унапређење производње млека. Из средстава, која треба да обезбеде „Беобанка“, Међународна банка, удружени произвођачи и Задруга као носилац инвестиција, предвиђена је набавка 553 комада расних приплодних јуница, адаптација и изградња стаја за 1.200 музних крава, апарати за мужу крава. Затим, појилице, апарати за изјубривање стаја, изградња 720 силоса за силирање сточне хране и 20 силокомбајна. Ефекат улагања било би повећање производње млека за даљих 2 милиона литара и производња 500 нових јунади годишње. Овај програм се делимично остварује, иако је било извесних потешкоћа око затварања конструкције финансирања, због измененог предлога по коме партиципација земљорадника, у овим кредитима, треба да се повећа за још 10 одсто — од предвиђених 20 одсто“ (216).

Откуп стоке за клање од индивидуалних произвођача у периоду 1978—1980. год. (205)

Врста стоке за клање	Укупан откуп по годинама у грлима		
	1978	1979	1980
Товљена говеда	73	268	162
Товљена јунад	971	1697	2012
Товљена телад	30	88	340
Остала говеда за клање	301	104	285
Остала јунад за клање	1454	—	77
Остала телад за клање	587	—	178
Меснате свиње	1027	1031	2541
Масне и полумасне свиње	2091	1952	505
Прасад за клање	833	2473	2898
Овце и шилежад	—	—	—
Јагњад	—	—	—
Коњи за клање	149	8	15

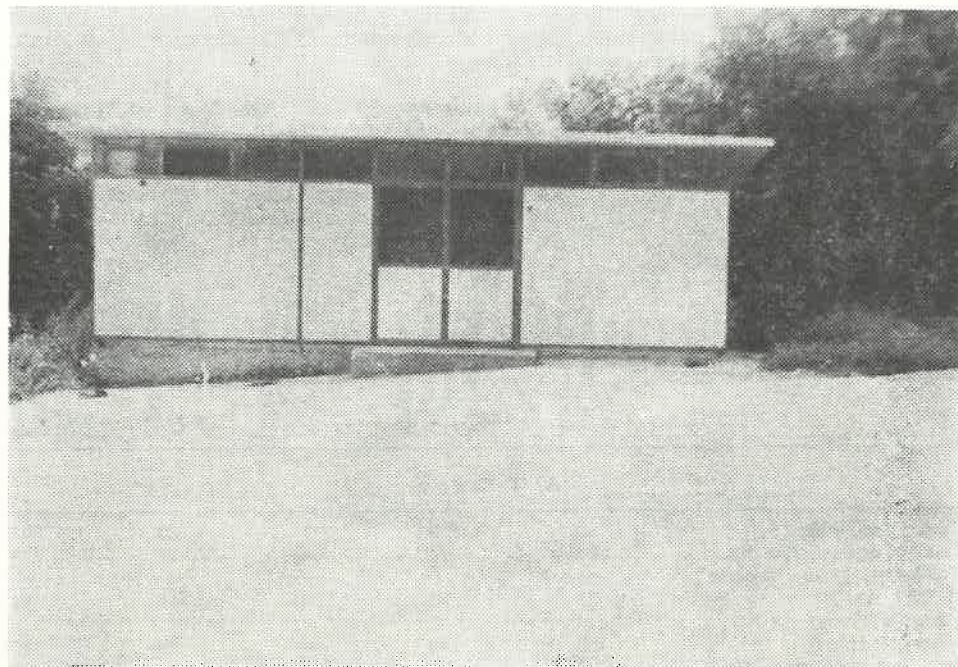
Пољопривредници који су преко 33 „Младеновац“ ОЗО Велика Иванча користили средства „зеленог плана“ за набавку стоке (224)

Презиме и име корисника кредита	Износ коришћених средстава „зеленог плана“ у динарима
Арсић Драгован	36.000,00
Васић Градимир	66.000,00
Деспотовић Александар	132.000,00
Милојевић Милисав	86.320,00
Неколић Драгољуб	74.550,00
Радосављевић Милан	21.350,00
Терзић Витомир	131.200,00
Ташковић Радован	159.840,00
Ташковић Паца	21.350,00
Јовановић Живко	58.700,00
Марковић Јанко	71.800,00
Војиновић Миливоје	135.540,00
Војисављевић Стеван	129.060,00
Милошевић Милорад	86.400,00
Милановић Ратко	150.120,00
Ђорђевић Ратко	126.900,00
Живојиновић Светомир	75.920,00
Степановић Радиша	159.760,00
Марковић Милутин	126.880,00
Јешић Младен	226.500,00
Јовановић Љубомир	66.000,00
Мијаиловић Миодраг	66.000,00
Митровић Миодраг	66.000,00
Јовановић Миодраг	69.120,00
Терзић Миодраг	69.120,00
Марковић Милан	126.880,00
Мијатовић Милован	67.600,00
Сердаревић Живојин	124.800,00
Максимовић Радослав	86.400,00
Јанић Миливоје	65.880,00
Степановић Радојко	70.704,00
Петровић Радојко	70.200,00
Марковић Злативоје	141.480,00
Мосић Миливоје	136.080,00
Милошевић Раца	68.580,00
Марковић Радомир	133.920,00
Бркић Добрица	69.120,00
Стевановић Младен	86.400,00
Радојичић Милоје	135.540,00
Степановић Павле	78.840,00
Марковић Миодраг	78.840,00
Радмило Иле	62.400,00
Укупно:	4.016.094,00

Један од већих робних произвођача млека на подручју општине је Зоран Ташковић из Велике Иванче. У првом тромесечју 1983. он је на поседу држао 14 краве музаре. Његово домаћинство у 1982. год. произвело је 45.700 л млека. У 1983. год. оно планира да оствари мужу од „бар 50, ако не и свих 60 хиљада литара“ (141, 8).

Јуна 1982. год. откупом млека у свежем стању бавиле су се две јединице удруженог рада ПКБ „ИМЛЕК“ Падинска Скепа — ООУР „Стандард“ ЈУР млекара Влашко Поље и Велика Плана. Прва га је откупљивала преко 33 Младеновац, друга 33 Јагњило. Још од 1954. год. у

Влашком Пољу постоји млекара. Године 1972. она се интегрисала са ПК Београд. Њен дневни капацитет износи 25.000 л. У току је реконструкција млекаре ради увећања капацитета на 50.000 л.



Сл. 4. — Откупна станица за млеко у Великој Крсни

На подручју општине најбољи сабирач млека је Мирјана Тошаковић из Велике Иванче. Њена породица је удружена са ОЗО Велика Иванча. Крајем марта 1983. год. она је поред савремене стаје, у којој се налазило 15 крава са генетским потенцијалом, имала просторију за сабирање млека снабдевену расхладним уређајем типа „Горење“ капацитета 1000 литара. Уз својих 140 литара млека дневно породица Тошаковић „прима млеко и из суседства — 400 до 800 литара о којима води уредну евиденцију и контролу квалитета... у овог пункта... у току 1982. године београдским потрошачима је испоручено 45.713 литара млека“ (176, 18).

Услови за тов говеда постоје у свим к. о., а интересовање пољопривредника за овај облик сточарске производње велико. Управо производња говеђег меса на подручју општине „испољава потпуно робни карактер. Ретка су газдинства која не тове бар по једно крупно грло, а има их и таквих која поред сопственог подмлатка купују телад за тов на слободном тржишту“ (57, 18).

Крајем трећег тромесечја 1981. год. налазила су се 3253 говечета у организованом тову. То је 42,55% од укупног броја на подручју прада Београда. Поједине задружне организације имале су у организованом тову следећи број грла говеда: 33 Јагњило — 320, ОЗО Амерић — 149, ОЗО Дубона — 100, ОЗО Велика Крсна — 612, ОЗО Шепшин — 26, ОЗО Ко-

раћица — 450, ОЗО Влашка — 162, ОЗО Марковац — 532, ОЗО Ковачевац — 321, ОЗО Велика Иванча — 307 и ОЗО Младеновац — 274. У четвртој тромесечју исте године преко организованог това у кооперацији са индивидуалним оргајивачима испоручено је на тржиште 1438 говеда у тежини од 568.746 кг. Највише их је испоручила 33 Младеновац ОЗО Велика Иванча — 257 грла; најмање 33 Младеновац ОЗО Шепшин — 5 грла.

Организован тов стоке у кооперацији на подручју ОЗО Кораћица и Марковац у првом тромесечју 1981. год. (194)

Врста и категорија стоке	Стављено у тов у току тромесечја					Број грла у тову на крају првог тромесечја
	Број грла на почетку тромесечја	из властите запата индивидуалног газдинства	властите стоке друштва	Испоручено на тржиште у току тромесечја		
А. Говеда						
Телада до 200 кг	39	200	—	35	204	
Телада преко 200 кг	188	64	—	23	229	
Товљена јунада преко 350 кг	72	52	—	40	84	
Остала јунада од 1—2 год.	55	150	—	88	117	
Одрасла говеда	24	30	—	19	35	
Свега:	378	496	—	205	669	
Б. Свиње						
Свиње до 80 кг	48	170	—	48	170	
Меснате свиње од 80—125 кг	12	40	—	14	39	
Полумасне и масне од 80—125 кг	44	70	—	38	76	
Масне преко 125 кг	57	45	—	45	52	
Свега:	156	325	—	145	336	

Највећи број грла говеда у организованом тову крајем 1981. год. имала је ОЗО Марковац — 849. После ње долази ОЗО Велика Крсна са 697 грла, затим ОЗО Кораћица (627) и 33 Јагњило (470). Код осталих ОЗО-а укупан број говеда у тову износио је од 34—263, а највише их је имала ОЗО Ковачевац — 263.

До 1985. год. највеће повећање производње у сточарству очекује се код това јунади. У последњој години текућег средњерочног планског периода на подручју општине треба да буде утовљено „5000 грла“ (16, 15). По једној крави, иначе, просечно се производи око 400 кг јунећег меса годишње. То није задовољавајући производни ниво. Прво, што у поведарству постоји доста резерви у погледу побољшања исхране, расног састава и

примене зоотехничких мера. Друго, што има и низ других компаративних предности које одгајивачи стоке треба да искористе (57, 18). У плану је да се увећа производња јунећег меса по једној крави.

Откуп говеда на подручју 33 „Младеновац“ у 1981. год. (74)

Основна задружна организација	Откупљена говеда у кг		
	Телада	Јунада	Краве
ОЗО Велика Крсна	39.675	299.175	48.915
ОЗО Велика Иванча	14.490	257.145	—
ОЗО „Слога“ Младеновац	12.075	135.895	50.966
ОЗО Марковац	—	192.821	4.946
ОЗО Кораћица	93.141	230.797	124.242
ОЗО Дубона	29.000	68.593	—
ОЗО Амерић	56.412	258.934	171.189
ОЗО Шепшин	3.752	85.153	3.034
ОЗО Ковачевац	20.150	120.398	66.577
ОЗО Влашка	142	47.999	14.823
Укупно:	268.837	1.696.910	484.692

Производња говећег и осталог меса на приватном сектору у периоду 1977—1980. год. (90)

Врста меса	Производња меса у кг			
	1977.	1978.	1979.	1980.
Говеће	2.117.300	1.542.100	2.148.400	2.350.400
Овчије	209.000	93.600	133.400	188.000
Свињско	2.799.500	2.819.000	3.073.400	3.359.300
Коњско	9.900	10.395	16.830	22.400
Живинско	555.000	534.000	540.000	592.602

Највећи удео у укупном фонду свиња имају к. о. Велика Крсна (16,89%), Ковачевац (12,91%) и Јагњило (9,82%), али је тај проценат различит у разним годинама. Између к. о. Сенаја (0,89%) и Рабровац (7,63%), с обзиром на учешће у укупном броју свиња су: Влашка (7,33%), Велика Иванча (6,49%), Кораћица (5,78%), Дубона (4,69%), Марковац (4,51%), Младеновац (3,73%), Пружатовић (3,24%), Међулужје (2,84%), Амерић (2,83%), Младеновац село (2,35%), Границе (1,98%), Рајковац (1,55%), Мала Врбица (1,31%) и Шепшин (0,31%). Овај редослед није исти са распоредом к. о. с обзиром на број у односу на 100 ха пољопривредне површине, који је у 1981. год. за општину као целину износио 158,42. Управо највише свиња на 100 ха пољопривредне површине имају к. о. Рабровац (244,09), Младеновац село (226,38), Младеновац (211,13) и Марковац (199,03); остале од 98,02 (Међулужје) до 177,21 (Јагњило).

Удео општине у укупном броју товних свиња СР Србије је знатан. То је и разумљиво с обзиром на то да је развијена производња кукуруза, који се највећим делом уновчава кроз тов стоке. Између 1974. и 1979. год. откуп свиња износио је (у тонама): 1974. год. — 174, 1975. год. — 193, 1976. год. — 35, 1977. год. — 65, 1978. год. — 290 и 1979. год. — 426. На осцилације у откуп утичу „циклични падови на тржишту свињског

меса“ (57, 18). Крајем четвртог тромесечја 1981. год. у организованом тову налазило се 3075 свиња. Од тога је ОЗО Дубона имала 50 свиња, ОЗО Амерић 422, ОЗО Велика Крсна 1194, ОЗО Шепшин 17, ОЗО Кораћица 350, ОЗО Марковац 215, ОЗО Ковачевац 328, ОЗО Велика Иванча 217 и ОЗО Младеновац 282. У истом тромесечју преко организованог това испоручено је на тржиште 1690 свиња у тежини од 191.885 кг — ОЗО Амерић 333 (33.633 кг), ОЗО Дубона 100 (11.000 кг), ОЗО Велика Крсна 250 (31.250 кг), ОЗО Шепшин 15 (1625 кг), ОЗО Кораћица 145 (19.070 кг), ОЗО Влашка 480 кг (54.995 кг), ОЗО Марковац 132 (12.553 кг), ОЗО Ковачевац 20 (2459 кг), ОЗО Велика Иванча 105 (11.550 кг) и ОЗО Младеновац 110 (13.750 кг).

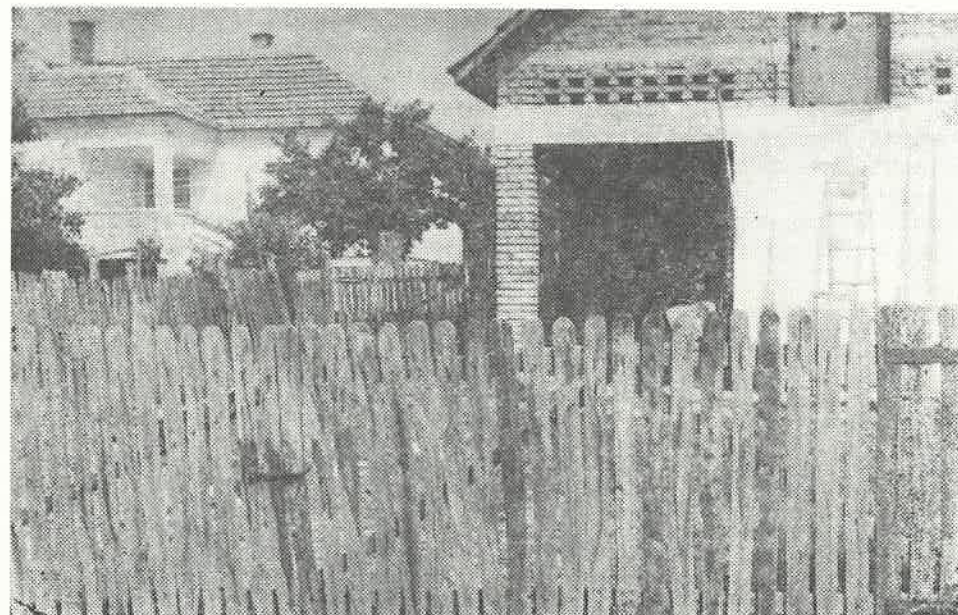
Свиње у својини чланова домаћинства са пољопривредним газдинством према укупно коришћеној површини земљишта крајем марта 1981. год. (185, 162)

Укупна коришћена површина земљишта у ха	Укупан број свиња
Без земље	224
До 0,10 ха	224
0,11 — 0,50 ха	877
0,51 — 1,00 ха	1.241
1,01 — 2,00 ха	4.424
2,01 — 3,00 ха	6.612
3,01 — 4,00 ха	6.844
4,01 — 5,00 ха	7.269
5,01 — 6,00 ха	5.078
6,01 — 8,00 ха	7.566
8,01 — 10,00 ха	3.662
10,01 — 15,00 ха	682
15,01 — 20,00 ха	41
преко 20,01 ха	182
Свега :	44.926

Још увек на подручју општине расни састав свиња „не задовољава“ (16, 15). У плану је да се масне расе свиња замене меснатим.

Промет свиња на поседу једног типичног домаћинства са 4,00 ха обрадиве површине у 1981. год. (Марковац)

СПЕЦИФИКАЦИЈА	Број свиња	Укупна тежина у кг
Стање 15. I 1981. год.	12	260
Опашено прасади	40	
Продато прасади (до 6 м)	25	570
Заклано свиња	15	660
прасади до 6 м	(10)	(180)
мршаве свиње до 80 кг	(2)	(120)
свиње од 80—125 кг	(3)	(360)
Стање 15. I 1982. год.	12	750



Сл. 5. — Економско двориште Боре Јовановића у Кораћици

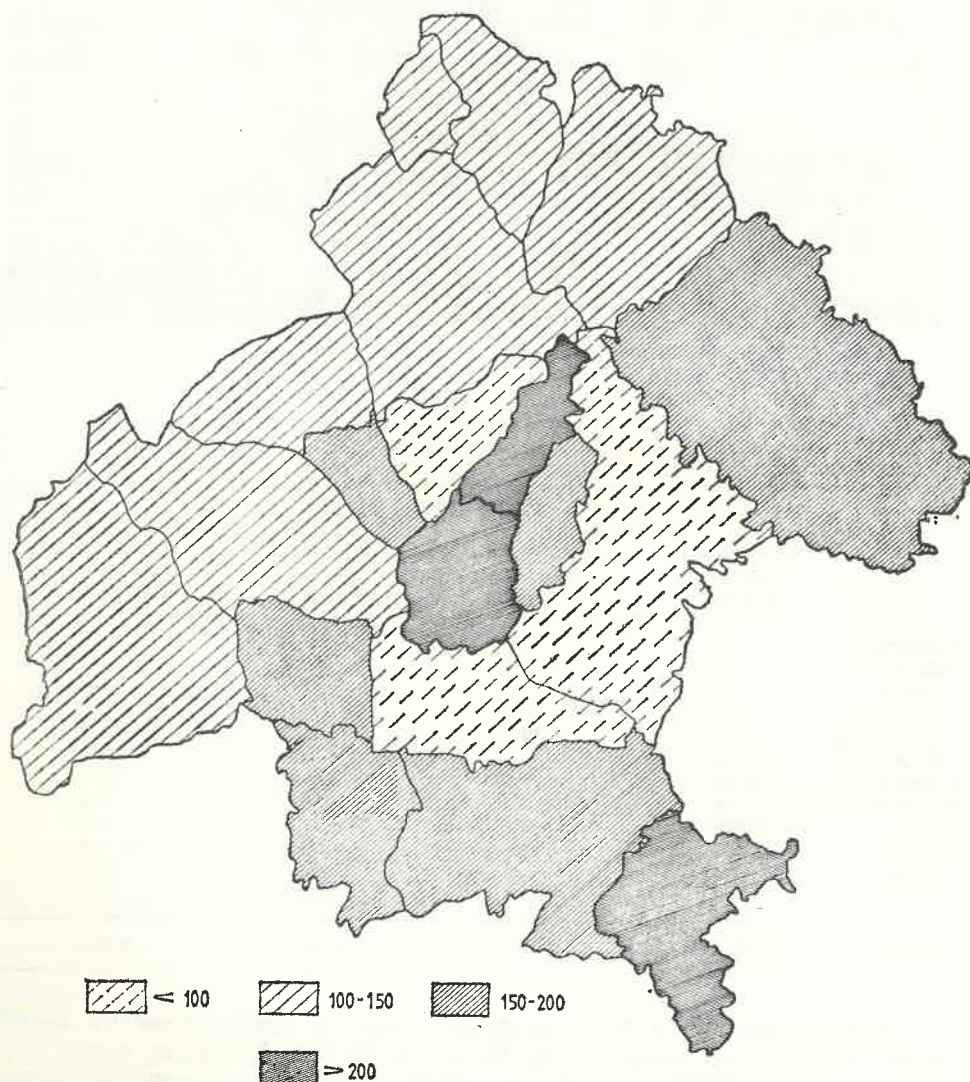
Упоредни преглед организованог това стоке по општинама на територији града Београда крајем 1982. год. (250, 164)

Општина	Врста стоке у грлима			
	Број грла на крају године	Говеда % од укупног броја грла на територији града	Број грла на крају године	Свиње % од укупног броја грла на територији града
Барајево	40	0,2	—	—
Чукарица	9	0,1	—	—
Гроцка	468	2,6	167	0,4
Лазаревац	2374	13,2	902	2,3
Младеновац	7278	40,5	6311	15,7
Обреновац	410	2,3	5726	14,3
Палилула	6026	33,5	6880	17,1
Раковица	16	0,1	499	1,3
Сопот	486	2,7	731	1,8
Вождовац	88	0,5	735	1,8
Земун	690	3,8	13986	34,8
Звездара	89	0,5	4226	10,5
Укупно:	17.974	100,0	40163	100,0

Једно газдинство у к.о. Кораћица и многим другим тови по 1—700 свиња. Године 1984. само Милан Матјевић из к.о. Кораћица товио је у турнусу по 700 свиња. Из ове к.о., иначе, знатан број пољопривредника одлази у околне градове својом радном снагом за време њене активизације у градском радном процесу, док преостало време проводи у Кора-

ћици, где се на свом поседу бави свињарством. Такав је случај, на пример, са Љубовијем Лазаревићем; он ради у београдском предузећу „КОМ-ГРАП“. У првом тромесечју 1984. год. он је заједно са братом товио по 200 свиња. Њихов заједнички посед велики је 5 ха. Од тога 4 ха (80%) користе за производњу кукуруза, кога уновчавају кроз тов стоке. Још пре седам година они су набавили 7 крмача за праћење расе „шведски лан-драс“.

Општина, иначе, са 12.749 оваца (у 1981. години) заузима прво место у ниској Шумадији (143, 17—22). Иако је овчарство „у послератном пери-



Ск. 14. — Број свиња на 100 ха пољопривредне површине по катастарским општинама крајем марта 1981. год.

оду губило економски значај, концентрација оваца... још увек је знатна“ (4, 17). Између 1971. и 1981. год. индекс за овце износи 119,3. То је за 34,5 индексних поена више од републичког просека (144, 17). Највише овчијих грла држе пољопривредници у к. о. Велика Крсна — 2051 (16,09% од укупног броја). По укупном броју на 100 ха пољопривредне површине истичу се к. о.: Велика Иванча (64,41), Рабровац (68, 16), Марковац (66, 67), Пружатовач (58, 62), Младеновац село (53, 40) и Амерић (58, 36). Једно грло које се стриже просечно даје 1,5 — 1,8 кг вуне. Укупна производња вуне 1981. год. износила је 11.749 кг у вредности од 587 хиљ. дин. (100).

Производња овчијег млека и вуне на подручју општине у периоду 1977—1980. год. (90)

СПЕЦИФИКАЦИЈА	Година			
	1977.	1978.	1979.	1980.
Број грла која се стрижу	7.511	8.290	6.989	8.492
Производња вуне по грлу у кг	1,8	1,5	1,7	1,6
Укупна производња вуне у кг	13.397	12.813	11.989	13.686
Број грла која се музу	1.565	140	—	—
Производња млека по грлу у л	14,8	12,1	—	—
Укупна производња млека у л	10.538	1.690	—	—
Потрошња млека на газдинствима у л	10.538	1.690	—	—
Продаја млека у л	—	—	—	—

Још у претходним планским периодима на подручју општине почеле су да се подижу фарме за тов стоке — свиња и говеда. Међутим, њихов број још увек је мали. То се у првом реду односи на гравитационо подручје ЗЗ „Јагњило“, где има само „две праве фарме са 250 јунади и 200 свиња“ (175, 13). Томе има више узрока. Најважнији је тај што у задрузи сматрају да је боље да имају „хиљаду произвођача са пет јунади који се хране травом, него десет који концентрованом храном тове 300 јунаца. Скупим концентратом, понекад купљеним за доларе, јуне ће се утовити за седам месеци, а са травом (нека мало и пасе) то ће се урадити за 15 месеци, али биће много јефтиније“ (175, 13).

Године 1974. друштвени сектор бавио се само товом јунади; остала сточарска производња на његовом поседу била је запостављена. Исте године он је утовии и испоручио на тржиште 1000 грла јунади у тежини 416 тона. Производња на приватном сектору, нарочито у кооперацији са друштвеним сектором, била је неупоредиво већа — 429 тона мршавих говеда, 1700 тона утовљених јунади, 403 тоне телади за клање, 678 тона масних свиња, 310 тона меснатих свиња, 208 тона прасади, 91 тона живине, 17 тона јагњаци, 12.267 тона млека, 10 тона вуне и 27 тона меда (145, 5).

Произвођачи који су преко 33 „Младеновац“ ОЗО „Кораћица“ Кораћица користили средства „зеленог плана“ за изградњу нових и адаптацију постојећих сточарско-живинарских објеката (218)¹

Презиме и име корисника кредита	Место	Износ коришћених средстава „зеленог плана“ у динарима
Радојевић Ратко	Кораћица	299.525,15
Павловић Александар	Кораћица	70.536,00
Лукић Драгољуб	Кораћица	244.107,65
Милошевић Павле	Кораћица	144.775,40
Милојевић Миодраг	Кораћица	8.423,20
Живојиновић Живадин	Кораћица	63.137,45
Јовановић Живадин	Кораћица	99.512,30
Коцић Светозар	Кораћица	605.756,30
Чокић Новица	Кораћица	78.127,70
Радосављевић Радомир	Кораћица	845.444,30
Прокић Радмила	Кораћица	30.591,25
Ивковић Петар	Кораћица	148.807,75
Лазаревић Драгутин	Кораћица	294.909,95
Милојкић Боривоје	Кораћица	135.165,75
Милошевић Живан	Кораћица	42.658,75
Павловић Миодраг	Кораћица	24.509,85
Милановић Драгољуб	Кораћица	74.730,90
Јешић Милисав	Кораћица	107.125,00
Милићевић Живорад	Кораћица	54.381,90
Живојиновић Зоран	Кораћица	149.365,40
Радојчић Пера	Кораћица	70.398,55
Матијевић Милан	Младеновац	1.290.215,75
Спасојевић Богољуб	Кораћица	67.229,45
Станчић Радмило	Кораћица	177.946,60
Милошевић Божидар	Кораћица	679.563,90
Петровић Александар	Кораћица	106.497,20
Павловић Томислав	Кораћица	270.239,00
Јанковић Драгомир	Кораћица	139.910,60
Боричкић Малиша	Кораћица	91.097,70
Живковић Олга	Кораћица	99.993,00
Радоичић Милан	Кораћица	16.293,90
Илић Душан	Кораћица	131.153,40
Свега :		6.662.131,00

Пре пет и више година друштвени сектор престао је да се бави сточарством у сопственој режији. Отада он се бави организовањем сточарске производње „код индивидуалних произвођача. Та организација се огледа кроз обезбеђење квалитетних приплодних грла, сточних хранива, пружања стручних и ветеринарских услуга и удруживање рада и средстава са задругама, као носиоцима пољопривредне производње у општини“ (216).

¹ Између 1975. и 1980. год. на подручју 33 „Младеновац“ ОЗО „Кораћица“ средствима „зеленог плана“ изграђено је 7 објеката за тов јунади. Године 1981. произвођачима одобрена су средства за адаптирање 22 штале, изградњу 2 живинарника и једног товилишта за свиње (218).

И на подручјима осталих ОЗО 33 „Младеновац“ и 33 „Јагњило“ произвођачи су користили средства „Зеленог плана“ за изградњу нових и адаптирање постојећих сточарско-живинарских објеката (ОЗО Шеншин 1.030.851,20 дин., ОЗО „Љуба Чикић“ Велика Крсна 10.932.441,30 дин., 33 Јагњило 37.155.209,80 дин., ОЗО Влашка 1.589.189,90 дин. итд.).

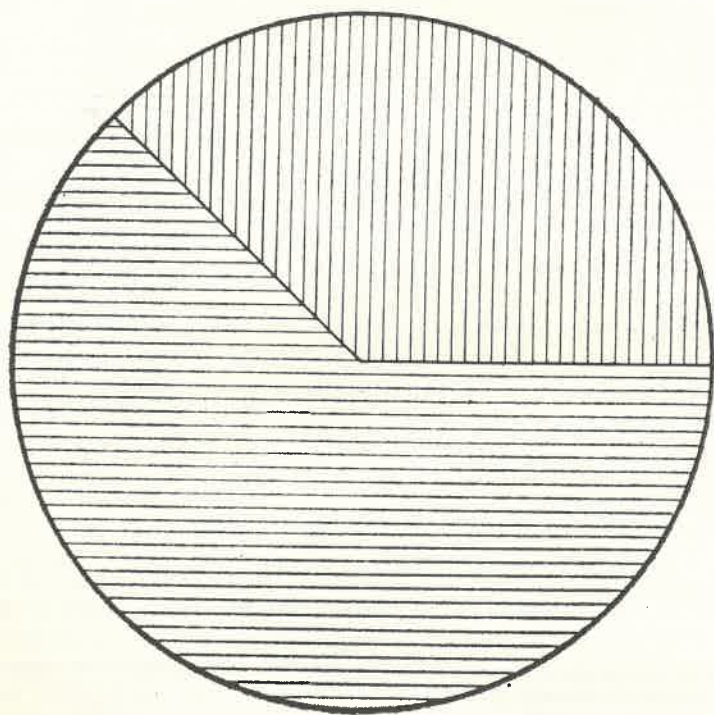
Јуна 1982. год. организованим товом стоке и живине бавиле су се 33 „Јагњило“, Сточарско-ветеринарска станица „Младеновац“ и 33 „Младеновац“ са својих 10 ОЗО-а.

Бројно стање стоке по категоријама на подручју општине у другој декади јануара 1983. год. (196)

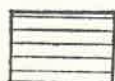
Категорија и врста стоке	Укупан број
а) Говеда	
Телад до 6 месеци	3.054
Јунад од 6 месеци до 1 године	2.094
Јунад од 1 до 2 године	1.937
Јунад преко 2 године	19
Стеоне јунице	999
Краве	8.218
Бикови за приплод	137
Волови	19
Укупно	16.477
б) Коњи	
Ждребад и омад	72
Кобиле и ждревне омице	373
Пастуви кастрати и пастуви за рад	290
Укупно	735
в) Свиње	
Прасад до 2 месеца	12.282
Прасад од 2 до 6 месеци	8.762
Назимад преко 6 месеци	7.415
Супрасне назимице	1.775
Крмаче	9.401
Нерастови за приплод	521
Свиње у тову	1.064
Укупно	41.220
г) Овце	
Јагњад и шиљежад до 1 године	1.710
Овце за приплод	6.806
Овнови и јалове овце	1.929
Укупно	10.445

Године 1983. пољопривредни стручњаци СО Младеновац проценили су да бројно стање стоке на подручју општине омогућује да се годишње испоручује на тржиште око 1500 мршавих крава, 5500 утовљених јунади, 3500 телади, 10.000 меснатих свиња, 5500 масних свиња, 25.000 прасади и 5.000.000 лит. млека. Исте године структура остварене сточарске производње по привредним секторима изгледала је овако:

СПЕЦИФИКАЦИЈА	Привредни сектор	
	Друштвени	Индивидуални
Млеко		
кравље	—	14,864.726 лит.
овчије	—	—
Вуна	—	10.591 кг
Јаја	7,980.000 ком.	13,065.081 ком.
Мед	—	46.758 кг
Месо		
говеђе	255.263 кг	2,764.790 кг
свињско	26.420 кг	3.415 кг
овчије	—	272 кг
живинско	146.803 кг	555.000 кг



stočarstvo

ostale poljoprivredne
grane

Ск. 15. — Учешће сточарства у бруто вредности пољопривредне производње на приватном сектору у 1980. год.

Просечна тежина једног телета износи 119—136 кг, јунета 231—457 кг, краве 486—504 кг, прасета 16—20 кг, назимета 58—61 кг, свиње преко 12 месеца 111—126 кг, јатњета 21—30 кг и овце 55—57 кг.

У првом тромесечју 1984. год. СОУР ПКБ покренуо је акцију за конституисање репроцелине за производњу говеда, товне јунади и свиња, прераду и промет меса ради заједничког пословања. Субјекти удруживања су ОУР-и из састава и ван састава СОУР ПКБ и то основне организације коопераната, основне оргнизције удруженог рада, радне организације коопераната и земљорадничке задруге које у свом саставу немају основне организације, а које се баве производњом говеда, товне јунади и свиња, прерадом меса и производа од меса, производњом сточне хране, научно-истраживачким радом и прометом роба и услуга. Носиоц активности конституисања и будућег рада репроцелине је РО ПКБ—СЛАВИЈА. Поред осталих, члан ОУР репродукционе целине је РО ПКБ „7. јули“ — Младеновац (без ОУР) и 33 ПКБ „Младеновац са 12 ОЗО („Божидар Дамњановић“, „Језеро“, „Шепшин“, „Велика Иванча“, „Љуба Чикић“, „Влашка“, „Амерић“, „Дубона“, „Слога“, „Кораћица“, „Марковац“ и Пружатовач“).

Укупан приход 10 организација удруженог рада које учествују у репроцелини за производњу говеда, товне јунади и свиња, прераду и промет меса и производа (252)

Организација удруженог рада	Укупан приход	Доходак
РО ПКБ БИМ „Славија“	32,787.044	1,899.102
РО ПКБ „Комерц“	24,993.044	1,832.334
РО ПКБ „Јединство“	5,395.731	1,843.920
РО ПКБ „Инсхра“	3,510.233	270.845
РО ПКБ „Драган Марковић“	3,479.358	790.530
РО ПКБ „Агроиндустрија“ — Чајетина	2,284.865	276.486
РО ПКБ „Братство“	2,243.886	1,065.206
РО ПКБ „7. јули“ — Младеновац	1,999.630	103.488
РО ПКБ „Алексинац“	1,740.324	276.171
РО ПКБ „Агроекономик“	864.643	405.179

Заједнички циљеви удруживања рада и средстава у репроцелину су: усклађивање производње, прераде и промета у процесу репродукције; развој самоуправних односа; обезбеђење дугорочног развоја заснованог на заједничким интересима; обезбеђивање услова за спровођење принципа доследног распоређивање заједничког прихода према уложеном раду и средствима. Предмети заједничког пословања су: производња говеда, товне јунади и свиња; прерада и промет меса и производа од меса; производња концентроване и кабасте сточне хране; прерада концентроване сточне хране; производња сточних смеша; научно-истраживачки рад у области репродукције (252).

3) Живинарство, пчеларство, лов и риболов

По оствареној бруто вредности производње живинарство се налази испред овчарства. У преко 78% (78, 95%) к. о. на сваких 100 ха пољопривредног земљишта држи се до 500 живине (Велика Крсна, Ковачевац, Ве-

С П И С А К

радних организација, радних организација коопераната и земљорадничких задруга које су усвојиле самоуправни споразум о удруживању рада и средстава у репродукциону целину за производњу говеда, товне јунади и свиња, прераду и промет меса и производа*

НАЗИВ РО, РОК И ЗЗ	Укупан број		
	ООУР	ОЗО	ООК
1. РО ПКБ — Славија	14		
2. РО ПКБ „Јединство“	10		
3. РО ПКБ „Инсхра“			
4. РО ПКБ „Братство“	4		
5. РО „Драган Марковић“	1		5
6. РО ПКБ „Агроиндустрија“ — Чајетина	3		
7. РО ПКБ „7. јули“ — Младеновац			
8. РО ПКБ „Требић“			
9. РО ПКБ „Агроекономик“			
10. РО ПКБ „Комерц“	14		
11. РО ПКБ „Опово“	3		
12. РО ПКБ „Уљарица“	1		
13. РО ПКБ „Срем“			7
14. РО ПКБ „Винарска“		1	
15. РОК ПКБ „Барајево“			4
16. РОК ПКБ „Чукарица“			2
17. РО ПКБ „Бољевац“	2		1
18. РОК ПКБ „Сопот“			7
19. РОК ПКБ „Гроцка“			10
20. РОК ПКБ „Авалски венац“			2
21. РОК ПКБ „Напредак“			1
22. РОК ПКБ „Тамиш“			4
23. РОК ПКБ „Банат“ — Чента			
24. РОК ПКБ „Колубара“	1		4
25. ЗЗ ПКБ „Младеновац“		12	
26. РО ПКБ „Власина продукт“	3		
27. РО ПКБ „Алексинач“			
28. ЗЗ ПКБ „Партизан“			
29. РО ПКБ „Будућност“		1	

лика Иванча, Влашка, Јагњило, Кораћица, Дубона, Међулужје, Шепшин, Марковац, Амерић, Пружатово, Рајковац, Младеновац село и Сенаја); од 500—1000 живине — 15,79% к.о. (Рабровац, Границе и Мала Врбица); више од 1000 живине — 5,26% к.о. (Младеновац). Биланс живинарске производње на приватном сектору у 1980. год. изгледао је овако (56): број живине на почетку године — 117.193; број прирасле живине — 589.465; укупна тежина прираста — 59.260 тона; број носиља — 29.807; укупна производња јаја — 2.324.489 комада. Од једне носиље добијено је у просеку 78 јаја. Из сопствене производње утрошено је 14.900 јаја за насад у вредности од 34 хиљ. дин. Код друштвеног сектора биланс живине био је следећи: стање на почетку године — 27.980 (61.560 кг), излезено у току године из властите производње — 1.200.000, купљено — 42.000 (21.000 кг), продато — 1.227.980 (438.344 кг). У периоду јануар — децембар 1980. год. друштвени сектор имао је просечно 40.000 кокошки носиља и испоручио на тржиште 1.200.000 једнодневних пилића; произвео је 1.360.000 јаја

* Према подацима РО ПКБ „Славија“.

Производња јаја на приватном сектору у периоду 1973—1981. год. (187)

Година	Број кокошака носиља	Производња јаја у комадима	
		укупно	по једној носиљи
1973	93.598	6.241.919	67
1974	31.332	2.530.608	68
1975	32.867	2.941.772	89
1976	30.434	2.496.169	82
1977	36.719	2.985.636	81
1978	25.137	1.959.131	78
1979	28.016	2.183.005	78
1980	29.807	2.324.489	78
1981	31.197	2.377.077	76

Број прирасле живине из сопствене производње на приватном сектору доста је мали. У 1980. год. он је износио 11.465. Највећи број домаћинства купује једнодневни подмладак за приплод и тов. Према подацима друштвеног сектора у 1980. год. индивидуална газдинства набавила су 600.000 једнодневних пилића и 2000 осталог подмлатка у вредности од 6644 хиљ. дин. Набавна цена једног једнодневног пилета износила је 11,00 дин. Остали једнодневни подмладак био је скупљи — 21,18 дин. за један комад (56).

Живина свих врста у својини чланова домаћинства са пољопривредним газдинством према укупно коришћеној површини земљишта у првом тромесечју 1981. год. (185, 162)

Укупна коришћена површина земљишта у ха	Укупан број живине свих врста
Без земље	891
до 0,10 ха	1.846
0,11— 0,50 ха	3.554
0,51— 1,00 ха	4.769
1,01— 2,00 ха	13.492
2,01— 3,00 ха	18.411
3,01— 4,00 ха	16.393
4,01— 5,00 ха	16.330
5,01— 6,00 ха	10.068
6,01— 8,00 ха	18.529
8,01—10,00 ха	8.383
10,01—15,00 ха	1.741
15,01—20,00 ха	158
преко 20,01 ха	540
С в е г а:	115.110

Око 77,84% бруто вредности живинарске производње на приватном сектору потиче од прираста живине — 18.778 хиљ. дин.; остатак од 5346 хиљ. дин. отпада на јаја (22,16%). У укупној вредности пољопривредне производње код индивидуалних газдинства производи живинарства учествују са 2,54% — 24.124 хиљ. дин.; такав је случај био у 1980. год. (56).

Укупна производња јаја на поседима 19 газдинстава у 1981. год.

Место	Укупна површина обрадиве земље анкетираног газдинстава у ха	Број кокошака носиља на поседу анкетираног газдинстава у 1981. год.	Укупна производња јаја у комадима
Марковац	4,30	8	900
Марковац	1,64	10	1500
Марковац	7,00	20	2800
Ковачевац	2,50	20	1000
Ковачевац	3,00	12	1200
Ковачевац	3,60	20	1000
Пружатовац	3,20	20	1500
Пружатовац	2,60	10	800
Пружатовац	5,30	20	1800
Црквине	5,50	10	1600
Црквине	3,90	15	950
Црквине	2,50	10	1200
Шепшин	5,00	20	2000
Шепшин	3,00	20	2000
Марковац	4,00	20	1200
Марковац	1,76	10	800
Марковац	4,70	20	2600
Ковачевац	1,00	15	1800
Ковачевац	4,60	15	900

На подручју општине, иначе, пионир савременог живинарства је РО Сточарско-ветеринарска станица „Младеновац“ (146). Још од 1973. год. стално се увећава број „сеоских домаћинстава, која поред подмирења сопствених потреба, стављају у промет и значајан део тржишних вишкова“ (57, 18). У 1973. год. она су се снабдевала товном пилаци од „Емоне“ из Љубљане и са Пољопривредне станице у Младеновцу (147, 1—4).

Биланс властите живине (перади) свих врста на друштвеном сектору у 1982. год. (197)

СПЕЦИФИКАЦИЈА	Комада
Стање 1. I 1982.	52.528
Изложено у току 1982. год.	3.011.472
Купљено	38.000
Продато све живине	3.052.000
Угинуло	3.712
Стање 31. XII 1982.	46.288

Јануара 1983. год. РО Сточарско-ветеринарска станица „Младеновац“ заједно са земљорадницима имала је „40.000 кокошака носиља... и сопствено репро — јаго“ (146, 9).

Још 1947. год. на подручју општине основана су *ловишта*. Између 1947. и 1966. год. њихове границе су мењане „саобразно територијалној подели“. Године 1966. установљена су данашња четири *ловишта* и дата на

коришћење ловачким друштвима у саставу општинског ловачког савеза.¹ Осам година касније, 1974., она су уступљена на газдовање ловачкој организацији „Варовнице“ из Младеновца. Њу сачињавају четири ловачка друштва — „Космај“ (Младеновац), „Маковица“ (Ковачевац), „Фазан“ (Влашка) и „Кошутница“ (Пружатовац). Највеће је *ловиште* бр. I — 10.994 ха; најмање бр. III — 5.988 ха. Прво обухвата територије к.о. Међулужје, Рабровац, Младеновац, Јагњило, Младеновац село, Рајковац, део Пружатовца, Мале Врбице Кораћице Границе и Ковачевца; друго — к.о. Влашка, Амерић, Сенаја, Шепшин и део Мале Врбице. *Ловиште* бр. II простира се на територији к.о. Велика Крсна, Дубона, делу Ковачевца и Границе; има 10.646 ха. По свом пространству *ловиште* бр. IV са 6345 ха налази се на трећем месту; заузима територије к.о. Велика Иванча, Марковац, део Кораћице и Пружатовца (5).

Од заштићене дивљачи у *ловиштима* има фазана, срна, зечева и пољских *јаребица*. Први су унети у *ловиште* између 1945. и 1950. год.; срне су спонтано насељене из других *ловишта*; зечеви су аутохтона дивљач; пољске *јаребице* су стални становници. Капацитет *ловишта* бр. I износи: срна 70, зечева 5500, фазана 3000 и пољских *јаребица* 5400; *ловишта* бр. II — срна 80, зечева 5500, фазана 3200 и пољских *јаребица* 5500; *ловишта* бр. III — срна 58, зечева 2500, фазана 1800 и пољских *јаребица* 2500; *ловишта* бр. IV — срна 58, зечева 3000, фазана 2000 и пољских *јаребица* 3000 (5).

На 31.000 ха у првом тромесечју 1966. год. налазило се 100 срна, 2000 фазана, 6000 *јаребица*, 5000 зечева и многа друга племенита дивљач. Између 1966. и 1970. год. одстрел срна изгледао је овако: 1966. год. — 4, 1967. год. — 4, 1968. год. — 6, 1969. год. — 6 и 1970. год. — 4; зечева: 1966. год. — 2031, 1967. год. — 1893, 1968. год. — 1698, 1969. год. — 1500 и 1970. год. — 2000; фазана: 1966. год. — 144, 1967. год. — 447, 1968. год. — 595, 1969. год. — 500 и 1970. год. — 500; *јаребица*: 1966. год. — 468, 1967. год. — 408, 1968. год. — 309, 1969. год. — 350 и 1970. год. — 500. У истом периоду ловачка друштва вршила су извоз дивљачи ради остварења већих прихода; укупно су извезла 1823 зеца и 451 *јаребицу* (51, 49—50).

Почетком 1980. год. процењено је да на подручју општине има 4100 фазана, 222 срне, 4000 зечева и 3800 пољских *јаребица*. У *ловишту* бр. I било је 1000 фазана, 50 срна, 1000 зечева и 1000 пољских *јаребица*; *ловишту* бр. II — 1300 фазана, 70 срна, 1200 зечева и 1000 пољских *јаребица*; *ловишту* бр. III — 900 фазана, 50 срна, 900 зечева и 900 пољских

¹ Уочи другог светског рата у читавој Шумадији био је заведен регални систем у ловству, тј. „лов је био искључиво право државе и могло се ловити свуда ако се држави плати одређена такса. У оваквом систему типично је то што се уствари ловило свуда без контроле и без обзира на већи или мањи број дивљачи, а нико није хтео да се стара о одгајивању дивљачи. Практично то је била права ловна анархија“. Управо ондашњи „Закон о лову из 1931. године био је у суштини реакционарни, јер лов није био признат сваком власнику земљишта, већ само великим поседницима. Ситан сељачки посед се спајао у општинска *ловишта*, која су путем лиценца узимали један или више богатих закупаца. Карактер оваквог права лова рђаво се одражавао у самој ловној привреди. Стога се лов у старој Југославији није могао ни развити као грана привреде. Он је углавном био спорско-забавног карактера, а ако је привреда и имала „извесне користи од лова, то је било неорганизовано — стихиски“ (34, 36). Услед тога су власти у првим послератним годинама предузеле мере да се дивљач прогласи општенародном имовином; заведе управљање ловом као привредном граном; унапређивање ловства обавља „на принципу трајности“ (34, 38—39).

јаребица. И једна и друга ловишта првенствено служе за производњу дивљачи високог и ниског лова ради задовољења спортско-туристичких и ловно-економских потреба корисника (5). У периоду јануар—децембар 1981. год. у сва ловишта пуштено је 2000 фазанских пилаци.

Једну петину од укупне површине ловишта чине резервати; има их 9. У њима је забрањен лов; они служе као природна плодишта (5). Још увек ловишта немају потребан број објеката трајног карактера. Од овога изузетак чине хранилишта. У 1981. год. изграђено је близу 200 (197) нових хранилишта; утрошено је за прехрану дивљачи 300 кг пшенице и 6700 кг кукуруза.

Чланови ЛД „Космај“ Младеновац према добу
узроста и занимању у 1972. год.

СПЕЦИФИКАЦИЈА	Укупан број
а) Број чланова према добу узроста	
До 30 год.	53
31—40 год.	54
41—50 год.	89
51—60 год.	57
61—70 год.	17
преко 71 год.	4
Свега :	274
б) Број чланова према занимању	
Пензионери	45
Радници	189
Студенти	5
Пољопривредници	28
Остала занимања	7
Свега :	274

Око 36,24% ловаца су чланови ЛД „Космај“ Младеновац — 274; осталих 63,76% су чланови ЛД „Фазан“ (Влашка), „Кошута“ (Пружатовоц) и „Маковица“ (Ковачевац). У ЛД „Фазан“ (Влашка) највећи број њих су радници — 95. Преостала 42 члана су претежно земљорадници (30). Преко 56% чланова ЛД „Фазан“ има до 44 год. старости.

Чланови ЛД „Кошутница“ Пружатовоц према месту
станована у 1982. год.

Место станована	Укупан број ловаца учлањених у ЛД „Кошутница“
Марковац	27
Младеновац	46
Пружатовоц	21
Велика Иванча	32
Београд	19
Кораћница	16
Свега :	161

Од свог оснивања ловачка друштва у границама општине Младеновац знатну пажњу поклањају уништавању штеточина. Године 1981. њихови су чланови одстрелили 336 лисица, 28 јазаваца, 867 паса, 473 мачке, 674 врानе, 1203 свраке, 29 творова и 21 копча.

Између 1980. и 1984. год. ловачка организација „Варовнице“ предвиђа низ мера за максимално коришћење ловишта ради узгоја дивљачи. У 1982. год. динамика развоја стада срна треба да изгледа овако: стање на почетку године 246, прираштај 117, губици 48, одстрел 66, стање на крају године 249; зечева — стање на почетку године 4860, прираштај 5490, губици 930, одстрел 3150, хватање 700, стање на крају године 5570; фазана — стање на почетку године 6100, прираштај 8800, губици 1890, одстрел 6400, стање на крају године 6610; пољских јаребица — стање на почетку године 4600, прираштај 4600, губици 1100, одстрел 2600, хватање 500, стање на крају године 5000. Највећи прираштај срна планиран је у ловишту бр. II (37), затим у бр. I (27) и IV (27). По ловиштима, највећи одстрел предвиђен је у ловишту бр. I (21) и II (20), а најмањи у бр. III (11) и IV (14) (5).

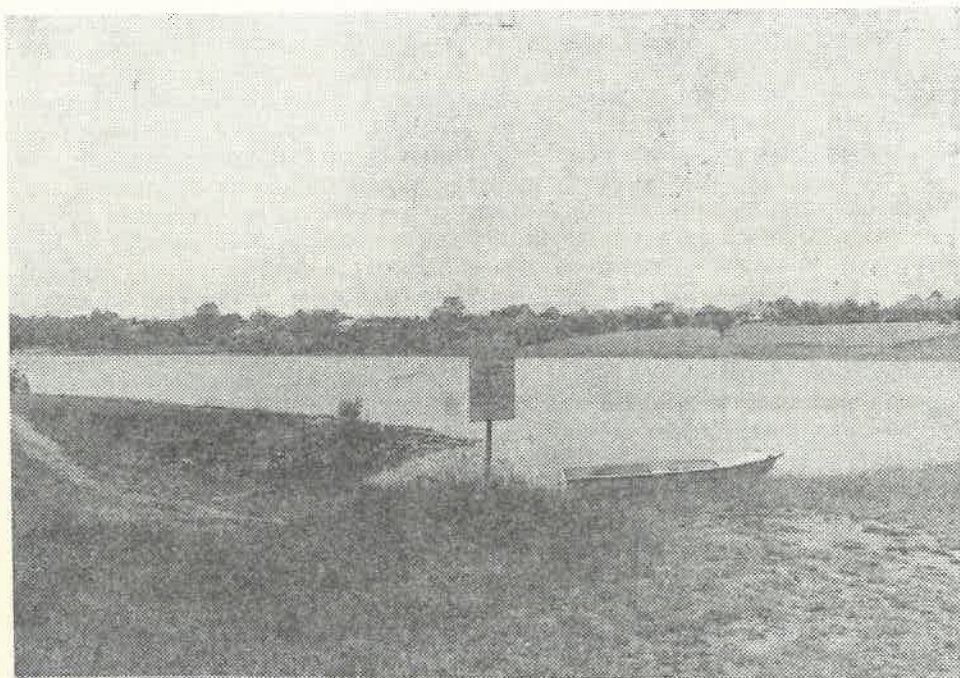
Још у периоду 1947—1951. год. унапређивање пчеларства у Младеновцу и његовој околини престало је да буде брига појединаца. У то време за његов напредак старала се држава и све мере које су у ту сврху предузимале предвиђане су државним планом (148). Главна одлика акционог програма пчеларске производње до 1951. год. — који је свим србијанским СНО-а доставила Управа за сточарство Министарства пољопривреде НР Србије — била је да се забрани убијање пчела ради добијања меда из вршкарца; нови ројеви смештају у кошнице са покретним саћем; плански замењују вршкарце са сандучарима; стварају државни пчелињаци као угледни и произвођачи матица; оснивају пчелињаци на поседима СРЗ-а; одржавају курсеви ради стручног уздизања пчелара. Као основа за планирање у првом петогодишњем плану „узето је бројно стање кошница у 1946. и 1939. год. Укупно бројно стање кошница у 1946. години смањено је за 23% тј. 30% кошница са покретним саћем и 10% вршкарца, које су угинуле у току зиме 1946—1947. године од глади и хладноће“ (38). Према усвојеном републичком плану у 1947. год. бројно стање ројева требало је да се увећа за 2% у односу на 1946. и тај број послужи као база плана за 1948. Последње године кошнице са покретним саћем требале су да дају 10% нових ројева, а у 1949., 1950. и 1951. по 52% од „свог укупног броја из претходне године“ (38).¹

Јануара 1951. год. структура кошница на подручју СНО Младеновац изгледала је овако: укупан број — 2504, са покретним саћем — 2164 и вршкарце — 340. И једне и друге углавном су биле власништво приватног сектора — 2405 (137, 39). Девет година касније, 1960., приватни сектор био је власник 3927 пчелињих друштава. До 5 кошница имало је 316 газдинстава, 6—10 кошница — 80, 11—15 кошница — 21, 16—20 кошница 9, 21 и више — 7 (28).

¹ Године 1950. Извршни одбор београдске области одлучио је да се у свим СНО-а оснују срески пчелињаци и одатле снабдевају сељачке радне задруге са потребним бројем ројева. До краја 1951. год. у среским пчелињацима требало је да буде најмање 20 пчелињих друштава, чији би се број касније стално увећавао. На трећем редовном заседању, одржаном 3. новембра 1950. год., Извршни одбор обавезао је све СНО-е да „обезбеде средства и материјал и изврше набавку ројева за све матичне пчеларске центре“ (244).

Број газдинстава са кошницама по социјално-имовинским категоријама на подручју општине Младеновац у 1960. год. (28)

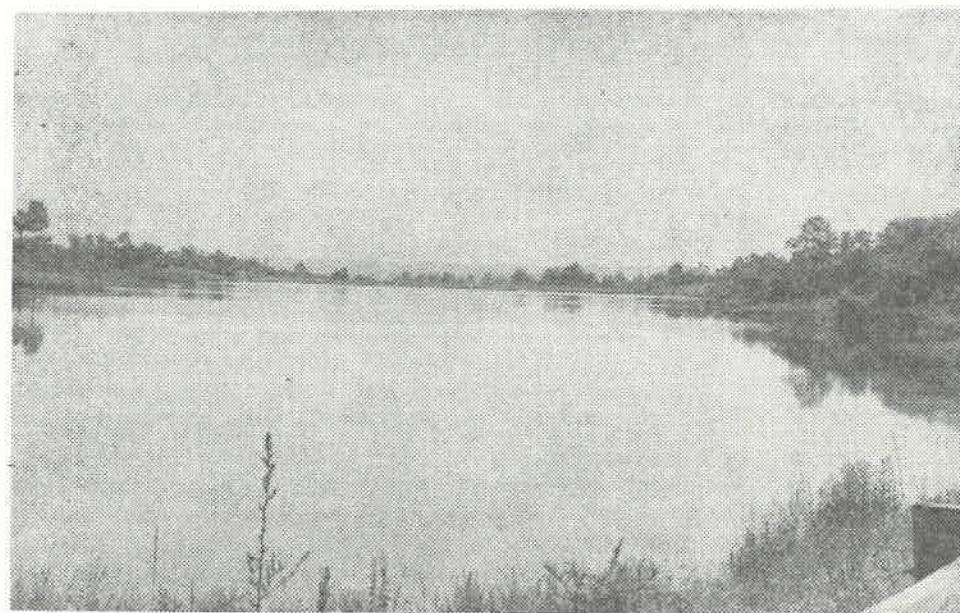
Величина поседа власника	Број газдинстава са кошницама
До 0,09 ха	1
0,10 — 0,50 ха	5
0,51 — 1,00 ха	4
1,01 — 2,00 ха	25
2,01 — 3,00 ха	46
3,01 — 4,00 ха	49
4,01 — 5,00 ха	56
5,01 — 8,00 ха	141
8,01 — 10,00 ха	66
10,01 — 15,00 ха	39
15,01 — 20,00 ха	—
20,01 и више ха	1



Сл. 6. Марковачко језеро

Године 1982. у Младеновцу постојало је једно удружење пчелара. Око 39,61% његових чланова су из Кораћице (29), Велике Крсне (31) и Велике Иванче (22); осталих 60,39% из Дубоне (16), Јагњила (11), Ковачевца (15), Мале Врбице (2), Рабровца (19), Међулужја (10), Пружатовца (2), Влашке

(15) и других насеља (32). Од 30—40 год. старости има 19 чланова, од 41—50 год. 12, од 51—60 год. 114 и преко 61 год. 62. У њиховом власништву налази се 55,66% од укупног броја кошница на подручју општине.



Сл. 7. — Рабровачко језеро

Број кошница на 100 ха укупне и пољопривредне површине по к. о. 31. 12. 1981. год. (2)

Катастарска општина	Број кошница	
	на 100 ха укупне површине	на 100 ха пољопривредне површине
Марковац	13,81	15,59
Велика Крсна	11,57	12,99
Амерић	9,88	11,77
Велика Иванча	10,99	13,44
Влашка	1,83	2,80
Границе	11,78	13,49
Дубона	7,33	9,21
Јагњило	4,77	5,15
Ковачевац	11,72	13,42
Кораћица	3,84	4,68
Мала Врбица	8,15	9,89
Међулужје	7,30	8,40
Младеновац	71,22	97,25
Младеновац село	10,80	12,79
Пружатовцац	0,68	0,74
Рабровац	9,29	10,40
Рајковац	1,50	1,72
Шепшин	15,92	18,68
Просечно:	10,03	11,71

Један члан удружења пчелара, у просеку, има 9 кошница. Највећи број их имају чланови из Амерића — по 25. Иза њих следе пчелари из Међулужја (14), Пружатовца (14), Ковачевца (12), Влашке (11), Границе (11), Јагњила (11), Шепшина (11), Дубоне 11), Младеновца села (9), Кораћице (8), Рабровца (7), Велике Иванче (7), Младеновца (7), Велике Крсне (6), Мале Врбице (3) и Рајковца (2). Апсолутно највећи број кошница држе чланови — пчелари у Кораћици (245); најмањи у Рајковцу (2). У осталим насељима овај број износи од 5—197. И у једним и другим насељима преовлађују два типа кошница — „полошке“ и „даданблат“; такво је стање било 14. IX 1982. год.

Кошнице пчела у својини чланова домаћинстава са пољопривредним газдинством према укупно коришћеној површини земљишта у првом тромесечју 1981. год. (185, 162)

Без земље	162
до 0,10 ха	95
0,11 — 0,50 ха	213
0,51 — 1,00 ха	152
1,01 — 2,00 ха	198
2,01 — 3,00 ха	348
3,01 — 4,00 ха	395
4,01 — 5,00 ха	447
5,01 — 6,00 ха	264
6,01 — 8,00 ха	468
8,01 — 10,00 ха	215
10,01 — 15,00 ха	64
15,01 — 20,00 ха	13
преко 20,01 ха	44
Свега :	3078

Тежиште у пчеларској производњи је на мед. То уосталом показује и структура производње. У свим к.о., на пример, у 1980. год. налазило се око 3400 кошница. Исте године од једне кошнице добијено је просечно 4,6 кг меда и 0,4 кг воска. Меда је произведено 15.612 кг; воска 1358 кг. И од једног и другог индивидуална газдинства остварила су бруто вредност производње од 981 хиљ. дин. Колико је рентабилна производња меда најбоље показује податак да му је продајна цена 57,00 дин. за 1 кг. Откупна цена воску је већа — 67,00 дин. Међутим, он се производи мање и због тога његово учешће у укупној пчеларској производњи износи само 9,28%.

И спортски риболов развијен је на подручју општине. У ту сврху користи се Марковачко језеро. Године 1983. риболов на језеру се, уз годишњу дозволу СРС Београда, обављао без надокнаде у дане државних празника, суботом и недељом; у осталим данима риболовци су плаћали „дневну дозволу“. Последње се „не односи на риболовце из главних градова СР и СП као и на риболовце из оних заједница спортских риболоваца са којима СРС Београда има договоре о реципроцитету“ (149, 17). Највећи број спортских риболоваца „лови рибу на језеру у дане викенда“. Само 10. јуна 1984. год. било их је 95 из Београда, Младеновца и Аранђеловца.

Један риболовац у току дана може да улови 3 кг беле рибе и 2 шарана или сома и кечиге дужине веће од 30 см. До сада најтеже уловљена риба имала је 13,6 кг; уловио је Стојковић Миле из Младеновца.

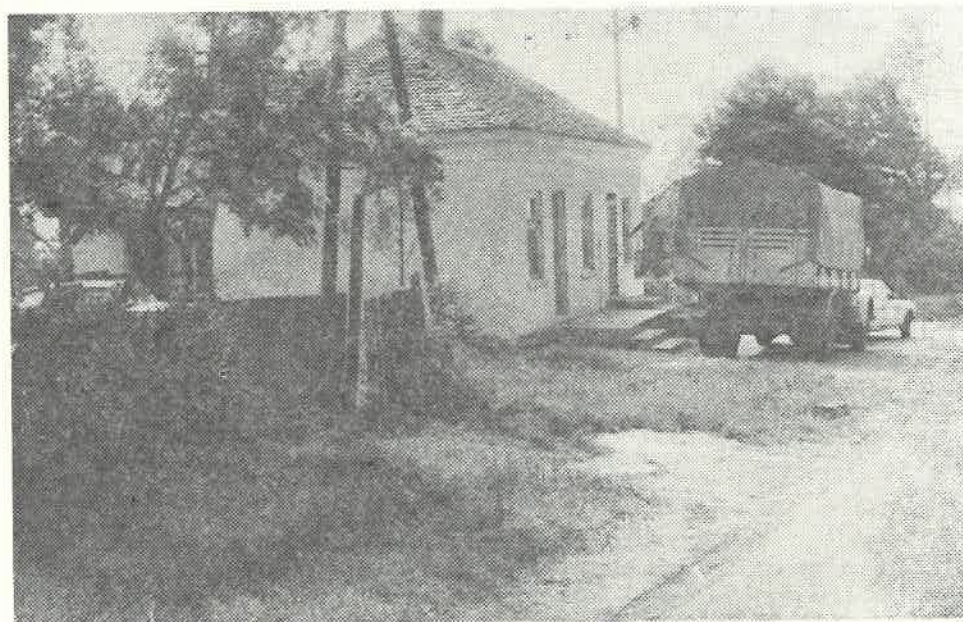
Јануара 1984. год. Марковачко језеро порибљено је са 2500 кг шарана и 1500 кг бабушке.

И у Рабровцу постоји једно вештачко језеро. Године 1983. оно је порибљено са шараном.

4) Правац сточарства по катастарским општинама

Преко 26% (26,32%) к.о. има правац сточарства са превагом говедарства и већим учешћем свињарства (Младеновац село, Младеновац, Границе, Велика Крсна и Влашка); доминацијом говедарства и учешћем свињарства — 68,42% к.о. (Мала Врбица, Сенаја, Рајковац, Међулужје, Шепшин, Амерић, Јагњило, Кораћица, Дубона, Рабровац, Ковачевац, Велика Иванча и Пружатовца); развијеним говедарством, већим учешћем свињарства и учешћем овчарства — 5,16% к.о. (Марковац).

Године 1981. око 10.305 активних пољопривредника укупно су произвела 512.631 житну јединицу разних сточарских производа. Један активни пољопривредник, у просеку, остварио је 49,75 јединица. Око 35,40% производње опада на свињско месо. Међу осталим производима преовлађује говеће месо и кравље млеко. На 1 ха пољопривредног земљишта, у просеку, производи се 17,96 житних јединица сточарских производа.



Сл. 8. — Основна задружна организација у Кораћици

Структура коришћења средстава „зеленог плана“ по наменама на подручју ОЗО „Влашка“ (211)

Презиме и име корисника	Засади	Намена кредита		Механизација
		Грађевински објекти	Приплодни материјал	
1. Аврамовић Павле	—	—	—	99.450,00
2. Аврамовић Живорад	—	—	—	86.900,00
3. Буквић Тихомир	—	—	—	99.450,00
4. Буквић Драгован	—	259.602,95	—	—
6. Буквић Зоран	—	—	52.000,00	—
6. Буквић Велисав	—	—	50.500,00	—
7. Варагић Љубомир	—	—	—	96.035,00
8. Глишић Драгољуб	115.660,00	—	—	—
9. Ђурђевић Ружица	—	—	50.500,00	—
10. Ивањковић Витомир	—	—	37.000,00	—
11. Лазић Зорка	6.500,00	—	—	—
12. Јовановић Радомир	150.750,20	—	—	—
13. Јеловчић Томислав	275.403,85	—	—	—
14. Јанковић Милорад	—	899.562,10	—	—
15. Јовановић Обрад	—	—	—	96.505,90
16. Јованчевић Миодраг	—	—	—	105.320,00
17. Маринковић Милорад	—	—	—	101.850,00
18. Маринковић Милутин	—	—	—	101.050,00
19. Милутиновић Предраг	401.320,00	—	—	—
20. Митровић Љубивоје	—	200.003,60	76.500,00	—
21. Милинковић Момчило	—	—	37.000,00	—
22. Миловановић Ангелина	—	—	18.000,00	—
23. Матић Бранислав	—	—	—	108.145,00
24. Милисављевић Витомир	—	—	—	101.030,00
25. Милошевић Божидар	49.000,00	—	—	—
26. Миловановић Милета	—	—	—	116.020,00
27. Нинковић Божидар	59.990,00	—	—	—
28. Недељковић Момир	—	—	—	107.670,00
29. Петровић Радосав	—	—	—	102.120,00
30. Петровић Радомир	—	—	—	104.018,00
31. Петровић Панта	—	—	25.500,00	—
32. Павловић Радмило	—	—	—	109.850,00
33. Петровић Даринка	72.800,00	—	30.500,00	—
34. Петровић Живадин	—	—	91.000,00	—
35. Павловић Миодраг	—	—	30.500,00	—
36. Ракић Борисав	—	—	—	101.850,00
37. Радојковић Живадин	—	—	50.500,00	—
38. Радовановић Милутин	96.576,00	—	—	—
39. Ракић Мирослав	—	—	—	58.814,00
40. Станковић Живорад	—	—	17.500,00	102.760,00
41. Станковић Станислав	—	—	16.500,00	—
42. Стевановић Милорад	—	230.020,85	—	—
43. Тодоровић Радмило	—	—	37.000,00	—
Свега :	1.228.000,85	1.589.189,50	620.500,00	1.798.837,90

УЛАГАЊА У ПОЉОПРИВРЕДУ

Последњих година предузет је низ мера за јачање материјалне основе пољопривредне производње и стварање услова за већу робну производњу (150, 37). Одлучујући заокрет ка већим инвестиционим улагањима у пољопривреду запажа се од 1973. год. — тачније од када се шири друштвено-политичка заједница определила за повећана улагања у пољопривреду. Уп-

раво, у периоду 1972—1983. год. у развој младеновачке пољопривреде укупно је уложено „300 милиона динара средстава зеленог плана и готово исто толико по основу кооперације и заједничког улагања“ (195, 11). Само ЗЗ „Јагњило“ између 1974. и 1981. год. из средстава „зеленог плана“ и Међународне банке у пољопривреду је уложила 63,612.837,95 дин. (217). Од тога је око 37,155.209,80 дин. искоришћено за изградњу сточних стаја; остатак за подизање воћних засада (6,414.709,95 дин.) и набавку механизације (20,042.918,20 дин.). Око 95% кредита корисници враћају у пољопривредним производима; остатак у новцу са одговарајућом каматом.

Досада су из фонда „зеленог плана“ уложена знатна средства за набавку механизације. Између 1975. и 1980. год. у ту сврху само ОЗО „Кораћица“ ЗЗ Младеновац“ инвестирала је 4,074.873,45 дин. (218).

И остале ОЗО ЗЗ „Младеновац“ искористиле су знатна средства „зеленог плана“ (ОЗО „Влашка“ 5,240.000,00 дин., ОЗО „Љуба Чикић“ Велика Крсна 22,472.339,70 дин., ОЗО „Божидар Дамњановић, Ковачевац 15,003.348,00 дин. итд.). Улагањем тих средстава „на 28.000 хектара обрадивих површина постигнути су резултати који у републичким оквирима заслужују пажњу. О томе сведоче све већи тржни вишкови“ (195, 11) пољопривредних производа.

Између 1981. и 1985. год. младеновачке организације удруженог рада планирају да инвестициона улагања у пољопривреду износе 493,500.000 дин. Од тога 234,700.000 дин. отпада на друштвени сектор; остатак од 258,800.000 дин. на индивидуална газдинства. По организацијама инвестициона улагања ће изгледати овако: ЗЗ „Младеновац“ — 312,000.000 дин., ЗЗ „Јагњило“ — 84,000.000 дин., РО „Расадник“ — 60,000.000 дин. и РО Сточарско-ветеринарска станица „Младеновац“ — 37,500.000 дин. (209, 3). У току 1982. год. само ЗЗ „Младеновац“ планира да на поседима индивидуалних газдинстава из средстава „зеленог плана“ изгради 187 сточарско-живинарских објеката и подигне на 200 ха сталне засаде; друштвеном сектору — изгради товилиште за јунад капацитета 1000 грла (ОЗО „Љуба Чикић“) и једну мешаону сточне хране капацитета 500 вагона (ОЗО „Влашка“). У говедарству по линији млека на приватном сектору задруга предвиђа да јој инвестициона улагања износе 85,000.000 дин. (215, 3).

Јула 1983. год. Скупштина општине Младеновац званично је констатовала да развој пољопривреде на њеном подручју „у протеклом периоду, у доброј мери је и резултат повећаних друштвених улагања... Таквим улагањем постигнуто је да ова привредна грана смањи своје заостајање у односу на остале гране привреде и учини пољопривреду значајним фактором друштвено-економске стабилизације“. Сем тога, да су средства „зеленог плана и кооперације, као саставни део укупних друштвених улагања у пољопривредну производњу, у протеклих десет година, оправдала... своју намену првенствено са аспекта увођења савремене технологије производње; производње млека и меса; у тржишним вишковима пшенице; у развоју живинарства, сточарства, воћарства... и ... повртарства“ (223).

НОСИОЦИ АГРОКОМПЛЕКСА

У Младеновцу и насељима која му административно припадају пољопривредном производњом активно се бави преко десет хиљада пољопривредних становника, ЗЗ за пољопривредну производњу „Јагњило“ (Јаг-

њило), РО за пољопривредну производњу „Расадник“ (Младеновац) и ЗЗ за пољопривредну производњу „Младеновац“ (Младеновац). Од стручних служби везаних за делатност пољопривреде постоје две радне организације — РО Сточарско-ветеринарска станица „Младеновац“ (Младеновац) и РО Завод за пољопривреду „Космај“ (Младеновац) (151, 3).

Године 1981. организовањем пољопривредне производње на приватном сектору бавиле су се две задруге — ЗЗ „Јагњило“ (Јагњило) и ЗЗ „Младеновац“ — Младеновац (152, 4).

а) Земљорадничка задруга за пољопривредну производњу „Јагњило“ — Јагњило

Још 27. јуна 1914. год. у Јагњилу била је основана једна кредитно-штедна задруга. Уочи другог светског рата она је пословала као кредитно-потрошачка задруга и при њој је постојао отсек за сточарство (основан 1937. год.).¹ Године 1957. кредитно-потрошачка задруга је трансформирана у општу земљорадничку задругу. У 1959. год. задруга је проширила делатност на пољопривреду и трговину. Три године касније, 1962., њој је припојено ПД Рабровац. Од 1972. год. ОЗО Јагњило „организује се на принципу удруживања земљорадника“. Крајем првог тромесечја у 1980. год. пререгистрована је у земљорадничку задругу за пољопривредну производњу. Исте године имала је 687 удружених земљорадника (по Закону из 1972. год.) (151, 1—3).

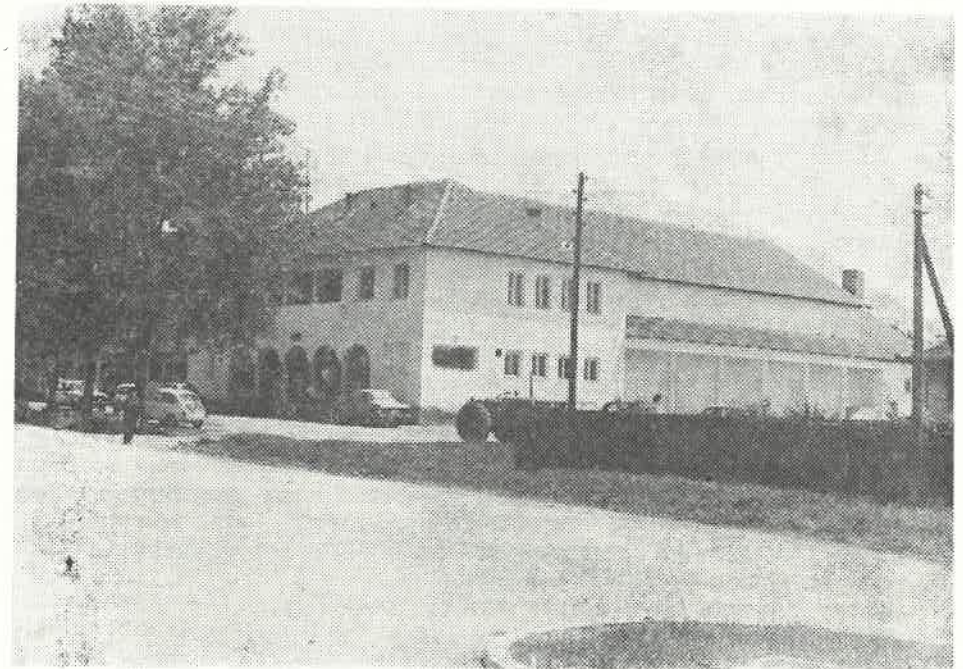
ЗЗ „Јагњило“ је једна од тридесетак других у Србији које „представљају најбољи путаоцак какве су задруге потребне земљорадницима“ (175, 12). Управо од њих се „очекује не само да организују пољопривредне произвођаче у циљу производње веће количине хране, него оне морају и требају да буду носиоци свега новог и прогресивног како у области развоја пољопривреде, тако и у мењању друштвено-економских односа“ (186, 3). Оне „земљораднику треба да обезбеде ђубриво, семе, кредите, савете стручњака, треба да буду стезиште договора за организовану пољопривреду производњу... мост за повезивање земљорадника са системом удруженог рада агроиндустрије“ (175, 12). У свему томе „Јагњило“ служи као пример. По много чему, а пре свега по крајњим резултатима у производњи, она предњачи не само у општини Младеновац него и читавој СР Србији. Крајем маја 1983. год. ЗЗ „Јагњило“ имала је „преко 300 задругара којим Самоуправни споразум и статут ове задруге омогућава да, по измирењу свих обавеза, 40 процената од дохотка међусобно поделе“ (175, 13).

¹ Између 1937. и 1941. год. кредитно-потрошачка задруга изградила је своју зграду у Јагњилу.

И после избијања другог светског рата задруга је наставила са радом. У 1942. год. на њеном челу налазили су селаци, радници и интелектуалци чланови КПЈ и СКОЈ-а. Први председник био је Живорад Милојевић, а чланови Милица Милошевић, Драгољуб Крстић и Милка Милошевић.

Године 1947. задруга је имала преко 200 чланова. Преко 70% задругара били су чланови радне јединице сточара.

У периоду обнове и изградње, од 1941—1946. год., и административном управљању привредом преко задруге вршена је планска расподела индустријске робе и откуп пољопривредних производа.



Сл. 9. — Задружни дом у Јагњилу

Јула 1980. год. задруга је имала три пословне јединице и обављала своју делатност на подручју к.о. Јагњило, Рабровац и Шепшин. Преко 87% земљишног фонда у њеном гравитационом подручју чине оранице (4526 ха); остатак отпада на воћњаке (205 ха), шуме (223 ха) и остало земљиште (223 ха).

Искористићавање ораница код удружених пољопривредника у 1980. год. изгледало је овако (151, 3): пшеница — 205 ха, кукуруз — 300 ха, шећерна репа — 120 ха и сунцокрет — 90 ха; уговорена производња у кооперацији: пшеница — 600 ха, кукуруз — 750 ха, шећерна репа — 110 ха и сунцокрет — 130 ха. Две године касније, 1982., на подручју задруге под пшеницом се налазило 1010 ха, јечмом 350 ха, кукурузом 1140 ха, сунцокретом 160 ха, шећерном репом 170 ха, детелином 1075 ха и поврћем 621 ха. У укупној сетвеној површини индивидуална газдинства учествују са 95,91%; остатак од 4,09% отпада на друштвени сектор.

Вишегодишња улагања у развој примарне пољопривредне производње на имањима земљорадника и обострано поверење између произвођача и задруге створили су услове да њено гравитационо подручје постане значајан произвођач хране за тржиште. Ради веће робне производње задруга посебну пажњу поклања повезивању са организацијама удруженог рада из промета и прераде; има склопљене самоуправне споразуме о испоруци пољопривредних производа (млека и др.) (151, 4).

На пословном подручју ЗЗ „Јагњило“, у просеку, производи се годишње 5.500.000 кг пшенице, 7.000.000 кг кукуруза, 625.000 кг јечма, 7.800.000

кг шећерне репе и 375.000 кг сунцокрета. И сточарска производња је знатна — 2.500.000 кг јунади, 450.000 кг свиња и преко 6.800.000 литара млека (210, 3).

Задруга знатну пажњу поклања тову стоке за потребе индустријске кланице „7 јули“. У 1982. год. она треба да организује тов 6000 грла јунади од 150—430 кг и 3600 свиња. У производњи свињског меса задруга ће учествовати са вредношћу свиња унетих у тов и делу исхране — 56,67% од укупних улагања; остатак уложиће удружени земљорадници. Квалитативни показатељи за тов једног товљеника су следећи: дужина трајања това — 180 дана, почетна тежина товљеника — 25 кг, дневни прираст — 0,528 кг и укупан прираст — 95 кг.

До марта 1981. год. ЗЗ „Јагњило“ уложила је знатна финансијска средства за јачање материјалне основе пољопривредне производње и стварање услова за већу робну производњу у свом гравитационом подручју. У периоду 1981—1985. год. она планира да инвестициона средства на поседима индивидуалних газдинстава првенствено искористи за подизање воћних засада, набавку пољопривредне механизације, куповину приплодне стоке, изградњу објеката за узгој ситне и крупне стоке; друштвеном сектору — реконструкцију мешаоне сточне хране и млина, изградњу магацинског простора, набавку трактора, комбајна за бербу кукуруза, силоспремача и друге опреме (58, 2, 9—10).

У другој декади јануара 1982. год. задруга је располагала са знатним производним капацитетима; има 11 комбајна за стрна жита, 4 сило комбајна за силирање сточне хране, три трактора са преко 70 КС, један трактор Р-60, два камиона носивости 20 тона, магацин за пријем тржњих вишкова пшенице капацитета 2.000.000 кг, кошеве за смештај 1.750.000 кг кукуруза, стругару за обраду дрвета и машинску радионицу са опремом за вршење услуга на сопственим и основним средствима у поседу индивидуалних газдинстава (210, 3).

Тржње вишкове пшенице и кукуруза ЗЗ „Јагњило“ прерађује у сопственим прерађивачким капацитетима; има једну мешаону сточне хране капацитета 700.000 кг и два млина (у Јагњилу и Рабровцу по 1). Последњи имају капацитет 3.500.000 кг (210, 3).

Године 1982. у ЗЗ Јагњило било је упуслено 56 радника. Од тога су њих 17 квалификовани и висококвалификовани; остали су неквалификовани (7), полуквалификовани (10), са нижом (4), средњом (16), вишом (1) или високом стручном спремом (1) (151, 1—5). И једни и други успешно остварују утврђену политику у развоју друштвено-економских односа.

б) Земљорадничка задруга за пољопривредну производњу „Младеновац“ — Младеновац

Процес издвајања ООУР „Кооперација“ из састава ПП „Младеновац“ покренут је 1977. год. Једну годину касније, 1978., од ње је формирана задружна организација ЗЗ „Младеновац“ „као језгро даљег организовања земљорадника“ (153, 41). Њу су основала 417 земљорадника (154, 3). Крајем 1979. год. задруга је извршила реорганизацију и отада послује као „Земљорадничка задруга за пољопривредну производњу „Младеновац“ у Младеновцу са 10 Основних задружних организација, ООУР Угоститељство „Језеро“ Марковац и РЗЗП“ (157, 1). У то време њене ОЗО-е нала-

зиле су се у Марковцу, Младеновцу, Великој Иванчи, Дубони, Ковачевцу, Шепшину, Америћу, Кораћици, Великој Крсни и Влашкој — по 1. Јануара 1983. год. Пружатовчани су се издвојили из ОЗО у Великој Иванчи и основали своју Задругу. То је једанаеста ОЗО ЗЗ „Младеновац“ (155, 8).¹

Године 1980. ЗЗ „Младеновац“ имала је 724 удружена пољопривредника. По ОЗО-а број удружених изгледао је овако (156, 55—69): ОЗО „Љуба Чикић“ — 180 (Велика Крсна), ОЗО „Велика Иванча“ — 98 (Велика Иванча), ОЗО „Кораћица“ — 73 (Кораћица), ОЗО „Слога“ — 66 (Младеновац), ОЗО „Амерић“ — 40 (Амерић), ОЗО „Марковац“ — 36 (Марковац), ОЗО „Дубона“ — 39 (Дубона), ОЗО „Бождар Дамњановић“ — 65 (Ковачевац), ОЗО „Шепшин“ — 85 (Шепшин) и ОЗО „Влашка“ — 42 (Влашка).

Подручје задруге располаже са значајним производним потенцијалом. Највећи део тих потенцијала држе индивидуални земљорадници. Они располажу са око 25.374 ха земљишта, са преко 11.600 грла говеда, 747 коња, 38.658 свиња и 11.373 овце. На овом подручју од пољопривреде живи 10.709 становника (22,58% од укупног становништва на подручју задруге).

ОЗО ЗЗ „Младеновац“ баве се унапређивањем „пољопривредне производње на газдинствима земљорадника. Своју земљу и погоне немају“ (155, 8). До краја 1985. год. оне ће инвестирати знатна средства за бржи и стабилнији развој индивидуалне пољопривреде. У том циљу ОЗО ће између 1981. и 1985. год. користити средства зеленог плана, кредите пословних банака, добављача опреме, удружена и сопствена средства. Прва ће искористити за подизање нових сталних засада (винограда, вишања, шљива, кајсија осталих врста воћа), изградњу фарми за одгој прасади и тов, производњу бројлера и конзумних јаја, набавку приплодних јуница, изградњу нових штала, силоса, откупних места за млеко и набавку механизације; остала средства утрошиће за изградњу две мешаоне сточне хране, 4 товилишта за јунад, 2 товилишта за свиње, подрум за вино (капацитет 250 вагона), погона за прераду шљива са пећаром и сушаром, две хладњаче за воће, адаптацију мотела „Језеро“ и изградњу управне зграде. Хладњаче за воће треба да буду подигнуте на подручју ОЗО „Влашка“ и ОЗО „Љуба Чикић“; товилишта за јунад — ОЗО „Велика Иванча“, „Влашка“, „Бождар Дамњановић“ и „Љуба Чикић“; товилишта за свиње —

¹ Године 1981. ЗЗ „Младеновац“ покренула је иницијативу за удруживање са СОУР ПК „Београд“. То је у складу са тенденцијама о организовању агроиндустријског комплекса на ужем и ширем подручју града Београда, јер „обједињена и модерно организована производња хране представља прихватљиву и трајну алтернативу за свеобухватно, целисходно и рационално снабдевање Београда храном“. На линији репродукционог повезивања и удруживања ЗЗ „Младеновац“ са СОУР ПК „Београд“ повољну околност представља чињеница што је СОУР ПКБ уходан и развијен систем интегралног развоја производње, прераде и пласмана и располаже савременим прерађивачким капацитетима са великим потребама у сировинама и великим могућностима прераде, пласмана готових производа на ширем домаћем и ино-тржишту“ (221, 1).

И представници осталих младеновачких пољопривредних и прерађивачких организација у 1981. год. водили су разговоре са ПК „Београд“ о гранском репродукционом повезивању примарне производње са прерадом и прометом. Том „приликом дат је велики акценат примарној производњи као основи развоја целокупне пољопривреде и остварења даље повезаности кроз заједничке програме развоја свих учесника. Оваква повезаност агрокомплекса треба да допринесе већем степену развоја пољопривреде општине... брже јачање друштвеног сектора пољопривреде... послужи као основа за активирање укупног пољопривредног потенцијала путем удруживања рада и средстава са индивидуалним произвођачима“ (209, 6).

ОЗО „Љуба Чикић“ и „Влашка“; подрум за вино — ОЗО „Дубона“; погон за прераду шљива — ОЗО „Божидар Дамњановић“ (136, 40—41). У првој години текућег средњерочног плана, 1981., задруга је већ инвестирала у пољопривреду 76,413.489 дин. из фонда средстава „зеленог плана“. Исте године, по основу „зеленог плана“, она је уложила средства у изградњу 137 мини фарми за производњу млека, подизање 4 товилишта за тов пилица и набавку расне говеди — крвава и јуница (209).

Крајем децембра 1981. ЗЗ „Младеновац“ усвојила је самоуправни производно-финансијски план за 1982. год. Према овом плану у 1982. она предвиђа раст средстава укупног прихода за 47%, раст средстава за проширење материјалне основе за рад за 194%, запосленост за 14%. У 1982. год. њена укупна реализација прихода треба да износи 643.012 хиљ. дин. Од тога на сточарску производњу отпада 320.726 хиљ. дин.; остатак од 322.286 хиљ. дин. на ратарску производњу и др. По ОЗО-а укупна реализација сточарске производње треба да изгледа овако (у 000 дин.): „Љуба Чикић“ 68.727, „Божидар Дамњановић“ 52.411, „Велика Иванча“ 32.025, „Влашка“ 20.496, „Слога“ 19.446, „Кораћица“ 23.191, „Марковац“ 31.285, „Дубона“ 17.354, „Шепшин“ 19.171 и „Амерић“ 36.620; ратарске производње: „Љуба Чикић“ 7285, „Божидар Дамњановић“ 5320, „Велика Иванча“ 5860, „Влашка“ 4980, „Слога“ 3120, „Кораћица“ 2766, „Марковац“ 3192, „Дубона“ 5270, „Шепшин“ 3510 и „Амерић“ 2400; воћарске производње: „Љуба Чикић“ 11.260, „Божидар Дамњановић“ 4220, „Велика Иванча“ 3100, „Влашка“ 6614, „Слога“ 3750, „Кораћица“ 2937, „Марковац“ 1726, „Дубона“ 11.270, „Шепшин“ 11.500 и „Амерић“ 2000 (215).

Око 52,89% упослених у ЗЗ „Младеновац“ има средњу (56) или вишу стручну спрему (8); остали су углавном квалификовани (20) или нискоквалификовани радници (33). Највећи број запослених у 1981. год. имала је ООУР Угоститељство „Језеро“ — 30; најмањи ОЗО „Шепшин“ (7) и „Амерић“ (7). У осталим ОЗО-а број запослених износи од 8—20 (157,1).

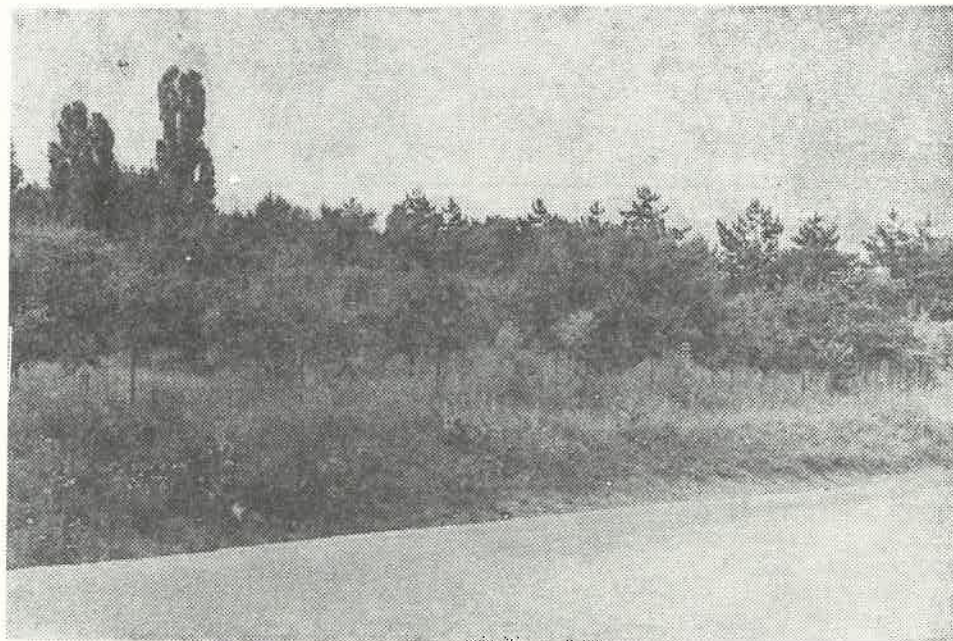
в) Искоришћавање земљишта на поседу радне организације за пољопривредну производњу „Расадник“ — Младеновац

Године 1978. формирана је РО „Расадник“ без основних организација. Њена основна делатност је пољопривреда. У оквиру воћарске производње бави се производњом и продајом воћних садница, дуња, крушака, јабука, шљива, кајсија и другог воћа; виноградарске — тржишном производњом лозних садница, калемова, стоних и осталих сорти грожђа; ратарске — производњом и продајом жита, индустријског биља, поврћа, цвећа, семена, сточног — крмног и украсног биља. Године 1978. код Окружног привредног суда у Београду као споредна делатност организације утврђена је узгој, заштита и искоришћавање шума; пружање пољопривредних услуга; рибарство на Марковачком језеру; искоришћавање и употреба вода за наводњавање. Има две јединице удруженог рада — ЈУР „Ратарство“ и ЈУР „Сточарство“ (20, 1—4).

Укупан земљишни фонд РО „Расадник“ износи 1084 ха; има 553 ха ораница и башта (51,0%), 280 ха воћњака (25,8%), 10 ха винограда (0,9%), 112 ха ливада и пашњака (10,3%), 32 ха трстика и бара (3,0%), 32 ха шумског (3,0%) и 65 ха неплодног земљишта (6,0%). Око 69,0% сетвених површина у 1981. год. користила је за производњу жита; индустријског биља

26,75% и поврћа 4,25%. У укупном фонду њених ораничних површина радници учествују са 12,30%, угари 1,81% и необрађене оранице 0,72%. Сеје високородне сорте ратарских култура. Године 1981. произвела је 110.388 кг јечма, 464.861 кг кукуруза, 941.160 кг шећерне репе, 65.760 кг сунцокрета, 2837 кг паприке, 5510 кг парадајза, 51.840 кг соје и 679.130 кг пшенице (20).

Преко 97% сталних култура у поседу РО налази се у плантажним засадима — 10 ха винограда и 262 ха воћњака. У плантажним виноградима засађено је 33.200 чокота винове лозе; воћним плантажама 125.000 крушака, 30.000 брескви, 6500 шљива, 52.000 јабука, 30.000 вишања и 154 трешње. Највеће просечне приносе од сталних култура постиже од брескви — 6,6 т/ха; такав је случај био у 1981. год.



Сл. 10. — Воћњак на скономском дворишту РО за пољопривредну производњу „Расадник“ у Младеновцу

Од свог оснивања РО „Расадник“ посебну пажњу поклања производњи воћних садница. Њена ЈУР „Воћарство“ позната је по расадничкој производњи у СФРЈ; укупно је у 1981. год. произвела 309.064 садница (20).

Крајем 1981. год. РО је имала сопствену механизацију за обраду земље — 4 комбајна, 2 камиона и 16 трактора са одговарајућим прикључцима. Око 31,94% њених запослених радника су квалификовани (23); остали су неквалификовани (19), висококвалификовани (2), са нижом (3), средњом (14), вишом (3) или високом стручном спремом — 8 (20, 4—5).

Према програму развоја РО „Расадник“ предвиђа да ће до 1985. год. инвестирати 40.180.000 дин. за куповину 150 ха земљишта и подизање 50 ха плантажних воћњака (16, 14).

План производње РО „Расадник“ за 1982. год. (214)

СПЕЦИФИКАЦИЈА	Површина у ха	Укупна производња у кг и ком.
а) ЈУР „Ратарство“		
Пшеница	178	801.000 кг
Кукуруз	84	378.000 кг
Сунцокрет	84	210.000 кг
Соја	50	110.000 кг
Шећерна репа	37	1.665.000 кг
б) ЈУР „Воћарство“		
Брескве	70	490.000 кг
Јабуке	50	700.000 кг
Крушке	50	175.000 кг
Вишње	40	112.000 кг
Остало воће	6	20.000 кг
Грожђе	8	40.000 кг
Саднице	12	400.000 ком.
Окуланти	7	300.000 ком.

У трећем тромесечју 1982. год. РО интензивно је радила на изради закључака о друштвено-економској оправданости удруживања са СОУР ПК „Београд“. Према мишљењу заједничке комисије постоји обострани интерес за удруживање рада и средстава — интеграцију. Од удруживања и повезивања са прерадом и прометом на бази јединства интереса кроз стицање и расподелу заједничког дохотка очекује се стварање услова за стабилнији и равномернији развој, разноврснију производњу и прераду, сигурнији и равномернији материјални положај радника у удруженом раду. Преко њега треба да се постигну бољи пословни и производни резултати, рационалније коришћење и развој капацитета, већа комплементарност производње, боље коришћење прерађивачких и прометних капацитета, па самим тим већа продуктивност, рентабилност и економичност производње (221, 8).

РО ЗАВОД ЗА ПОЉОПРИВРЕДУ „КОСМАЈ“ МЛАДЕНОВАЦ

РО Завод за пољопривреду „Космај“ постоји 25 година. Основана је 1958. године, прво као пољопривредна станица, а затим реорганизована у завод. У првом тромесечју 1983. год. завод се налазио у саставу СОУР за истраживање и развој пољопривреде „Србија“ — Београд. Његова основна делатност је пружање стручних услуга у унапређивању сточарства, ратарства, воћарства, виноградарства и заштити биља.

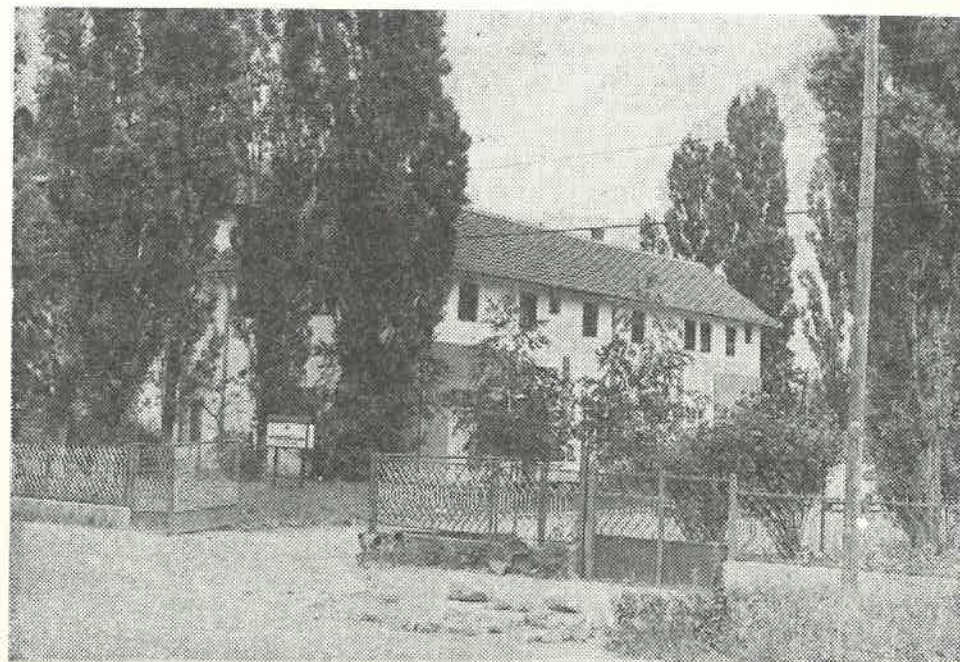
Године 1983. завод је имао 5 организационих јединица — сточарску, воћарско-виноградарску, за биљну производњу, транспорт и општи смер. У њима је запослено 11 радника. Највећи број уписаних су пољопривредни стручњаци (7). Преко 40% радника су са високом стручном спремом (3).

Завод у Младеновцу успоставио је тесну сарадњу са пољопривредним произвођачима. Свима пружа стручне савете како би се увећала производња.

РО СТОЧАРСКО-ВЕТЕРИНАРСКА СТАНИЦА „МЛАДЕНОВАЦ“

И РО Сточарско-ветеринарска станица „Младеновац“ бави се пружањем стручних услуга у унапређивању сточарства. Основана је 1952. год. и има две основне организације — ООК за пољопривредну производњу „Живинарство“ и ООУР „Ветеринарска станица“. У првом тромесечју 1983. год. станица је имала 7 инкубатора (у Међулужју 2, Границама 1, Умчарима 3 и Великој Крсни 1). Истог тромесечја највећи капацитет у функцији имала је инкубаторска станица у Међулужју — 54.000 јаја недељно; остале од 8.000—42.000 јаја.

У станичним инкубаторима „у 1983. биће произведено преко милион и по једнодневних пилића“ (146, 9).



Сл. 11. — Сточарско-ветеринарска станица у Младеновцу

Још пре оснивања ООК за пољопривредну производњу „Живинарство“ један број младеновачких индивидуалних газдинстава држао је приплодна јата кокошака. 14. III 1983. год. они су за рачун ООК држали 41.988 кокица и 4952 петла. Преко 47% њених држаоца приплодних јаата у кооперацији су из Велике Крсне — 9; остали су из Кораћице (1), Пружатовца (1), Умчара (1), Црквине (2), Међулужја (1), Границе (1), Шепштина (1), Великог Поповића (1) и Рајковца (1). И једних и других коопераната има 19. То су домаћинства Давидовић Миладина (Велика Крсна), Давидовић Ратка (Кораћица), Вићовац Живомира (Велика Крсна), Марковић Радована (Пружатовца), Милојевић Милана (Велика Крсна), Стојковић Драгослава (Рајковац), Максимовић Тихомира (Велика Крсна), Живојиновић Владислава (Умчари), Обрадовић Томислава (Велика Крсна), Ра-

досављевић Јаворке (Црквине), Терзић Миодрага (Велика Крсна), Кулић Драгољуба (Међулужје), Бранковић Радмиле (Велика Крсна), Петровић Биљане (Црквине), Мијаиловић Миодрага (Велика Крсна), Вукадиновић Петра (Границе), Живанчевић Вукашина (Велика Крсна), Ивановић Витомира (Шепшин) и Корунувић Стојадина (Велики Поповић).

Преко станице досада су 22 индивидуална газдинства користила средства „зеленог плана“ за подизање живинарских објеката. Од тога су њих 20 из насеља са подручја општине Младеновац; остала из Умчара (1) и Поповића (1). Највећа средства искористила је Мијаиловић Славка за подизање инкубаторске станице — 2,213.234,00 дин. (Велика Крсна); најмање Симић Радослав — 168.850,00 дин. (Умчаре). Остали корисници средстава „зеленог плана“ за подизање живинарских објеката су: Живанчевић Вукашин (Велика Крсна), Стојковић Драгослав (Младеновац), Давидовић Ратко (Мала Врбца), Вићовац Живомир (Велика Крсна), Милојевић Милан (Велика Крсна), Милошевић Живомир (Влашка), Давидовић Миладин (Велика Крсна), Мијаиловић Миодраг (Велика Крсна), Марковић Радван (Пружатово), Петровић Биљана (Марковац), Вукадиновић Петар (Границе), Гајић Марија (Велика Крсна), Бранковић Радмила (Велика Крсна), Корунувић Стојадин (Поповић), Живанчевић Драгослав (Велика Крсна), Чокић Предраг (Ковачевац), Ђорђевић Љиљана (Међулужје) и Ивановић Витомир (Шепшин).

Између 1981. и 1985. год. станица „Младеновац“ планира изградњу око 30 нових живинарских објеката. Последње ће подићи у заједници са индивидуалним произвођачима; укупна вредност ове инвестиције износиће 36.000 хиљ. дин. (16, 15).

СТЕПЕН И НИВО РОБНЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ

Још у предратним годинама Младеновац и његова околина били су познати у Србији по знатним тржним вишковима стоке и зрнасте хране. У току године промет пшенице на младеновачкој пијаци износио је „450 до 2000 вагона, овса 18 вагона, јечма 32, кукуруза у зрну до 1000 вагона, пасуља 18 вагона, сирових шљива 33 вагона, а при добром роду и више“. И извоз стоке са четири младеновачка вашара био је знатан — 3000 комада ситне стоке и 2000 грла говеда (159, 25). До првог светског рата познати „извозници жита и товљених свиња за Београд и Аустрију били су Цветко, Јован и Милован Ђорђевић, Пера Николић, Антоније Лазић, Светозар Марксвић, Живан Михајловић и Наум Атанасијевић“ (160, 139). Између два светска рата извозом пољопривредних производа бавили су се трговци „Риста А. Христић, Милосав Ђорђевић, Јанко Баџак, Јован Ђорђевић, Аћим Радосављевић, Светозар Прокић (говеда 20 вагона), Радмило Ђорђевић, Лазар Ђодић, Драгутин Благојевић, Љубомир Миловановић, Антоније Лазић, Илија Ђорђевић“ (159, 25).

У условима комуналног система на подручју општине највећи робни произвођачи су удружени пољопривредници са ЗЗ „Јагњило“ и ЗЗ „Младеновац“; они су се већ афирмисали као робни произвођачи са оријентацијом на даље јачање производње за тржиште“ (58, 6—75).

Преко ЗЗ „Јагњило“ и ЗЗ „Младеновац“ удружени и остали земљорадници углавном уновчавају тржне вишкове пољопривредних производа. У 1981. год. само ЗЗ „Јагњило“ преузела је од земљорадника као тржни

вишак 450.000 кг товних свиња, 2,420.800 кг товних јунади, 2,056.000 кг пшенице, 2,311.000 кг кукуруза, 680.000 л млека и 720.300 кг разног воћа (210, 4).

Откуп пољопривредних производа по групама производа између 1974. и 1978. год. у хиљ. дин. (158, 4—101)

Група производа	Г о д и н а				
	1974	1975	1976	1977	1978
Житарице	4.551	5.537	548	3.921	9.113
Индустријско биље	1.258	1.696	36	1.624	486
Поврће	167	178	—	151	—
Воће	18.158	771	800	15.863	9.943
Алкохолна пића	854	—	—	25	1
Стока	19.781	23.323	11.690	17.590	34.430
Живина и јаја	—	—	—	—	95
Млеко и млечни производи	2.707	2.766	606	2.827	4.319
Кожа, вуна и перје	155	219	434	567	1.027
Остали производи	307	1.141	2	323	2.285

Између јануара и августа 1980. год. преко зелене пијаце у Младеновцу продато је 8500 кг пшеничног брашна, 18.700 кг кукурузног брашна, 15.800 кг живе живине, 49.700 кг заклане живине, 160.000 јаја, 13.500 л млека, 10.050 кг кајмака, 76.000 кг сира, 16.100 кг пасуља, 76.000 кг кромпира, 15.000 кг црног лука, 4100 кг белог лука, 52.400 кг слатког купуса, 90.000 кг парадајза, 70.000 кг паприке, 8000 кг бораније, 4000 кг тиквица, 8000 кг краставаца, 45.000 кг јабука, 15.000 кг крушака, 20.000 кг грожђа, 80.000 кг лубеница, 6000 кг диња, 4000 кг ораха, 4000 кг спанаћа, 20.000 кг киселог купуса, 2000 кг меда, 79.500 кг зелени, 20.500 кг брескви, 1000 кг сувих шљива, 10.000 кг јагода, 4000 кг шљива у свежем стању, 1000 кг малина и 6000 кг трешања (161, 8—9).

И преко трговинске мреже обавља се промет пољопривредних производа на мало. У периоду јануар—август 1980. год. трговинске организације „Центропром“ и „Јединство“ продале су 21.259 кг пасуља, 13.063 кг црног лука, 55.000 кг парадајза, 1500 кг паприке, 15.000 кг кромпира, 118.549 кг јабука, 3600 кг крушака, 11.565 кг грожђа, 745.640 л млека, 24.778 кг бутера, 44.187 кг сира, 138.849 кг кобасичарских производа, 44.402 кг сланине, 578.359 јаја, 38.126 кг свињске и 61.443 кг биљне масти. У истом периоду индустријска кланица „7. јули“ Младеновац испоручила је на тржиште 126.066 кг меса, 93.394 кг изнутрица, 69.552 кг свињске масти, 61.600 јаја, 197.040 кг кобасичарских и 53.078 кг сухомеснатих производа (161, 6—7).

Учешће робне у укупној младеновачкој пољопривредној производњи износи 22,76% или 10,24 житне јединице на 1 ха пољопривредне површине. У укупној робној пољопривредној производњи друштвени сектор учествује са 9,38% и приватни 90,62%. Од тога 31,40% отпада на биљне производе; остатак од 68,60% у 1981. год. чинили су сточарски производи.

У 1982. год. вредност откупа и продаје пољопривредних производа преко организација удруженог рада износила је 540,828.376 дин., од чега на стоку отпада 315,719.039 дин., а жита 75,482.701 дин. (193). Исте године

у укупној вредности откупа воће је учествовало са 58, 067.857 дин., остатак отпада на индустријско биље (17,044.562 дин.), млеко (31,308. 841 дин.) и остале производе (43,205.376 дин.). Откуп стоке од индивидуалних пољопривредних газдинстава изгледао је овако (у грлима): товљена говеда за клање 698, товљена јунад за клање 3598, товљена телад за клање 108, остала говеда за клање 870, остала јунад за клање 90, остала телад за клање 542, меснате свиње 4274, масне и полумасне свиње 970, прасад за клање 556, коњи за клање 6, јунад за тов 610, телад за тов 1284, свиње за тов (укљ. прасад и назимад) 1174, говеда за приплод 24, свиње за приплод (укљ. прасад и назимад) 67.

Структура откупа и продаје пољопривредних производа преко организација удруженог рада у 1982. год. (193)

НАЗИВ ПРОИЗВОДА	Укупан откуп и продаја	Продаја из сопствене производње	Откуп од индивидуалних газдинстава
Жита			
Пшеница меркантилна	4.585 тона	—	4.585 тона
Јечам (без пиварског)	180 тона	—	180 тона
Јечам пиварски	75 тона	15 тона	60 тона
Кукуруз у зрну	634 тоне	64 тоне	570 тона
Пшеница за семе	450 тона	450 тона	—
Семе осталих жита	46 тона	46 тона	—
Индустријско биље			
Сунцокрет	252 тоне	252 тоне	—
Соја (суво зрно)	130.916 кг	130.916 кг	—
Шећерна репа	3.704 тоне	2.589 тона	1.115 тона
Поврће			
Пасуљ (суво зрно)	2.318 кг	—	2.318 кг
Црни лук (зр. главице)	9.998 кг	8.950 кг	1.048 кг
Бели лук (зр. главице)	2.058 кг	—	2.058 кг
Парадајз	13.222 кг	13.222 кг	—
Остало свеже поврће	7.671 кг	—	7.671 кг
Воће			
Свеже шљиве	479.857 кг	18.405 кг	461.452 кг
Јабуре за јело	600.896 кг	600.896 кг	—
Јабуре за прераду	198.848 кг	198.848 кг	—
Крушке	109.462 кг	109.462 кг	—
Дуње	17.334 кг	17.334 кг	—
Вишње	1.568.468 кг	—	1.568.468 кг
Кајсије	31.320 кг	—	31.320 кг
Брескве	593.986 кг	593.986 кг	—
Ораси у љусци	367 кг	—	367 кг
Јагоде	86.903 кг	—	86.903 кг
Малине	5.733 кг	—	5.733 кг
Остало воће	13.006 кг	—	13.006 кг
Грожђе			
Грожђе за јело	2.256 кг	2.256 кг	—
Грожђе за прераду	56.710 кг	36.300 кг	20.410 кг

	Укупан продаја откуп и	Продаја из сопствене производње	Откуп од индивидуалних газдинстава
Стока (жива мера)			
Товљена говеда	308.357 кг	—	308.357 кг
Товљена јунад	1.564.937 кг	—	1.564.937 кг
Товљена телад	15.248 кг	—	15.248 кг
Остала говеда за клање	431.404 кг	—	431.404 кг
Остала јунад за клање	38.294 кг	—	38.294 кг
Остала телад за клање	74.166 кг	—	74.166 кг
Меснате свиње	403.337 кг	—	403.337 кг
Масне и полумасне свиње	116.965 кг	—	116.965 кг
Прасад за клање	8.252 кг	—	8.252 кг
Јунад за тов	187.322 кг	—	187.322 кг
Телад за тов	165.520 кг	—	165.520 кг
Свиње за тов	70.813 кг	—	70.813 кг
Говеда за приплод	10.200 кг	—	10.200 кг
Свиње за приплод	1.789 кг	—	1.789 кг
Живина и јаја			
Јаја (конзумна)	283.680 ком	—	283.680 ком
Једнодневни пилићи	7.950 ком	—	7.950 ком
Млеко			
Свеже кравље млеко	2.457.672 л	—	2.457.672 л
Млечни производи			
Кајмак (скоруп)	298 кг	—	298 кг
Меки сиреви	1.481 кг	—	1.481 кг
Кожа			
Сир. гов. и тел. кожа	23.290 кг	—	23.290 кг
Сирова свињ. кожа	34.862 кг	—	34.862 кг
Сува овч. и јаг. кожа	20.624 кг	—	20.624 кг
Остали производи			
Семе детелине и луцерке	17.551 кг	—	17.551 кг

Просечна цена једне тоне меркантилне пшенице у 1982. год. износила је 11.756,73 дин., јечма (сточног) 14.400,00 дин., јечма пиварског 13.226,67 дин., кукуруза у зрну 12.384,15 дин., пшенице за семе 20.757,89 дин., сунцокрета 21. 157,14 дин., шећерне репе 2172,90 дин., једног килограма свежих шљива 8,12 дин., јабука за јело 10,84 дин., јабука за прераду 3,52 дин, крушка 18,05 дин., дуња 10,00 дин., вишања 20,00 дин., кајсија 20,88 дин., брескве 16,80 дин., ораха у љусци 65,00 дин., јагода 24,00 дин., малина 36,00 дин., грожђа 10,81 дин., товљене говеди 100,40 дин., товљене јунади 95,18 дин., товљене телад 107,98 дин., меснатих свиња 76,17 дин., прасади за клање 121,75 дин., говеда за приплод 90,00 дин., свиња за приплод 120,00 дин., кајмака 250,00 дин. (193) итд.

Највећи купац стоке за клање је индустријска кланица „7 јули“ (Младеновац). Само у 1981. год. она је откупила и заклала 14.313 говечета и 43.266 свиња. По тромесечјима њен откуп стоке за клање изгледао је овако: прво тромесечје — 3221 говече и 10.560 свиња; друго тромесечје — 4034 говечета и 10.887 свиња; треће тромесечје — 3565 говеда и 10.557 свиња; четврто тромесечје — 3493 говечета и 11.262 свиња. Исте године кланица је куповала стоку за клање и на подручју САП Војводина (189).

КАТАСТАРСКИ ПРИХОД ПО ЈЕДНОМ ХЕКТАРУ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА

У 42,1% к.о. катастарски приход по једном хектару пољопривредног земљишта износи до 3000,00 дин. (Амерић, Велика Иванча, Влашка, Кораћница, Сенаја, Шепшин, Дубона и Велика Крсна); од 3000,01—3500,00 дин. — 15,8% к. о. (Мала Врбица, Младеновац село и Рајковац); преко 3500,01 дин. — 42,1% к. о. (Марковац, Међулужје, Младеновац, Пружатовац, Границе, Јагњило, Ковачевац и Рабровац). Највеће учешће у укупном приходу има к. о. Ковачевац — 10,419.360,15 дин.; најмање к. о. Сенаја — 959.813,90 дин. У осталим к. о. приход је у 1980. год. износио од 1,174,992,60—10,305.048,20 дин.

Катастарски приход од пољопривредног земљишта по катастарским општинама у 1980. год.

Катастарска општина	Катастарски приход од пољопривредног земљишта у динарима
Марковац	4.053.870,15
Амерић	2.731.002,40
Велика Иванча	6.644.068,35
Влашка	6.289.039,35
Кораћница	6.125.947,80
Мала Врбица	1.174.992,60
Међулужје	5.072.690,15
Младеновац	3.057.937,35
Младеновац село	1.411.060,40
Пружатовац	3.638.222,75
Рајковац	2.300.537,75
Сенаја	959.813,90
Шепшин	2.500.963,95
Дубона	4.098.636,90
Велика Крсна	10.305.048,20
Границе	1.825.935,40
Јагњило	9.415.937,40
Ковачевац	10.419.560,15
Рабровац	5.456.256,65

а) Општине према приходу од њива и вртова

Преко 69 мил. дин. износи катастарски приход од њива и вртова. У 15,79% к. о. овај приход је до 1,000.000,00 дин. (Мала Врбица, Младеновац и Сенаја); од 1,000.000,01—2,000.000,00 дин. — 15,79% к. о. (Рајковац,

Шепшин и Границе); од 2,000.000,01—3,000.000,00 дин. — 21,05% к. о. (Амерић, Младеновац село, Пружатовац и Дубона); од 3,000.000,01—4,000.000,00 дин. — 5,26% к. о. (Марковац); од 4,000.000,01—5,000.000,00 дин. — 21,05% к. о. (Влашка, Кораћница, Међулужје и Рабровац); више од 5,000.000,01 дин. — 21,05% к. о. (Велика Иванча, Велика Крсна, Јагњило и Ковачевац).

1) До 3000,00 дин. катастарског прихода по 1 ха под њивама и вртовима у 1980. год. имало је 36,84% к. о. (Велика Иванча, Влашка, Кораћница, Сенаја, Шепшин, Дубона и Велика Крсна);

2) Од 3000,01—3500,00 дин. — 15,79% (Амерић, Младеновац село и Рајковац);

3) Од 3500,01—4000,00 дин. — 15,79% к. о. (Мала Врбица, Границе и Ковачевац);

4) Од 4000,01—4500,00 дин. — 10,53% к. о. (Пружатовац, и Јагњило);

5) Преко 4500,01 дин. — 21,05% к. о. (Марковац, Међулужје, Младеновац и Рабровац).

Катастарски приход од појединих земљишних парцела на поседу Поповић Драгомира са 4 ха 71а 20м² у 1981. год. (Сенаја)

Потес Звано место	Катастарска култура	Класа	ха	Површина а м ²	Катастарски приход у динарима	
Пољане	њива	4	10	61	314,05	
Пољане	њива	4	15	69	464,40	
Пољане	шума	3	16	90	51,55	
Пољане	њива	4	22	04	652,40	
Пољане	њива	4	03	47	102,70	
Пољане	њива	5	09	98	239,50	
Пољане	шума	3	04	93	15,05	
Пољане	шума	3	03	50	10,70	
Пољане	њива	5	08	29	198,95	
Пољане	воћњак	3	14	38	457,30	
Пољане	шума	3	04	86	14,80	
Пољане	шума	3	03	58	10,90	
Пољане	шума	3	04	52	13,80	
Село	воћњак	3	35	43	1126,65	
Село	кућа	0	00	36	—	
Село	двориште	0	05	00	—	
Село	воћњак	3	16	10	512,00	
Пројиште	њива	5	53	22	1277,30	
Пројиште	њива	5	60	60	1454,40	
Пројиште	њива	5	43	62	1046,90	
Пројиште	њива	5	58	12	1394,90	
Пројиште	њива	5	30	00	720,00	
Пројиште	воћњак	3	25	40	807,70	
Пројиште	шума	3	20	60	62,85	
Свега :	—	—	4	71	20	10948,80

б) Општине према приходу од сталних култура

Висина катастарског прихода од сталних култура по к. о. је различита; он се креће од 144.242,18—1,599.917,00 дин. Највећи укупан приход има к. о. Велика Крсна — 1,599.917,00 дин.; такав је случај био у 1980. год. У осталим к. о. он износи (у дин.): Марковац — 292.140,80, Амерић

— 549.520,45, Велика Иванча — 1.000.978,95, Влашка — 1.312.319,90, Кораћица — 1.224.568,50, Мала Врбица — 144.242,80, Међулужје — 208.147,15, Младеновац — 319.726,30, Младеновац село — 399.392,90, Пружатовоц — 526.632,90, Рајковац — 217.196,70, Сенаја — 290.842,00, Шепшин — 698.323,80, Дубона — 1.501.037,25, Границе — 249.472,45, Јагњило — 954.652,20, Ковачевац — 1.593.607,05 и Рабровац — 525.745,35.

1) До 3500,00 дин. катастарског прихода по 1 ха под сталним културама у 1980. год. имало је 36,84% к. о. (Марковац, Велика Иванча, Међулужје, Рајковац, Сенаја, Шепшин и Границе);

2) Од 3500,01—4000,00 дин. — 36,84% к. о. (Амерић, Влашка, Мала Врбица, Младеновац село, Велика Крсна, Јагњило и Рабровац);

3) Од 4000,01—4500,00 дин. — 21,05% к. о. (Ковачевац, Кораћица, Младеновац и Пружатовоц);

4) Преко 4500,01 дин. — 5,26% к. о. (Дубона).

в) Општине према приходу од стално зелених површина

Највећи укупан приход од стално зелених површина има к. о. Јагњило (553.058,60 дин.), затим Велика Крсна (514.887,35 дин.), Ковачевац (501.241,75 дин.) и Велика Иванча (470.159,35 дин.) Преко 400.000,01 дин. има још к. о. Међулужје (403.181,30 дин.). Најмањи укупан приход има к. о. Сенаја (18.480,20 дин.). За њом следе к. о.: Младеновац село (21.370,10 дин.), Шепшин (83.796,15 дин.), Границе (87.596,00 дин.), Дубона (95.110,05 дин.), Мала Врбица (101.166,60 дин.), Рајковац (110.903,85 дин.), Амерић (137.587,70 дин.), Пружатовоц (205.323,10 дин.), Влашка (282.873,95 дин.), Младеновац (287.946,00 дин.), Марковац (304.332,40 дин.), Рабровац (354.174,10 дин.) и Кораћица (374.044,40 дин.).

1) До 1000,00 дин. у 1980. год. регистрован је катастарски приход по 1 ха под стално зеленим површинама у 31,6% к. о. (Младеновац, Влашка, Сенаја, Шепшин, Дубона и Велика Крсна);

2) Од 1000,01—1200,00 дин. — 10,5% к. о. (Амерић и Рајковац);

3) Од 1200,01—1400,00 дин. — 31,6% к. о. (Велика Иванча, Мала Врбица, Младеновац село, Јагњило, Ковачевац и Рабровац);

4) Од 1400,01—1600,00 дин. — 10,5% к. о. (Међулужје и Границе);

5) Преко 1600,01 дин. — 15,8% к. о. (Марковац, Кораћица и Пружатовоц).

ВАЛОРИЗАЦИЈА ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА НА ЈЕДАН ХЕКТАР ОРАНИЦА

Око 27.146 ха износи редукована пољопривредна површина на један хектар ораница према катастарском приходу. То је преко 90% од стварног стања. У 43,37% к. о. ова површина износи до 1000,00 ха (Мала Врбица, Сенаја, Границе, Марковац, Амерић, Младеновац село, Младеновац село, Пружатовоц и Рајковац); од 1000,01—2000,00 ха — 15,79% к. о. (Међулужје, Шепшин и Рабровац); више од 2000,01 ха — 36,84% к. о. (Велика Иванча, Влашка, Кораћица, Дубона, Јагњило, Велика Крсна и Ковачевац). Највећу валоризовану површину има к. о. Велика Крсна — 4324 ха; најмању к. о. Мала Врбица — 322 ха. У свим к. о. она указује да општина Младеновац има равничарски производно-економски потенцијал.

У првом тромесечју 1981. год. по к. о. до 1000,00 ха редуковане пољопривредне површине живео је 28.441 становник (54,18% од укупног броја у општини); од 1000,01—2000,00 ха — 4283 становника (8,16%); преко 2000,01 ха — 19.765 становника (37,66%). У 57,79% к. о. на једног становника долази до 0,50 ха редуковане површине (Младеновац 0,03 ха, Младеновац село 0,31 ха и Границе 0,41 ха); од 0,51—1,00 ха — 52,63% к. о. (Марковац 0,83 ха, Влашка 0,83 ха, Мала Врбица 0,91 ха, Међулужје 0,61 ха, Пружатовоц 0,90 ха, Рајковац 0,85 ха, Сенаја 0,66 ха, Јагњило 0,83 ха, Ковачевац 0,60 ха и Рабровац 0,80 ха); 1,01—1,50 ха — 26,32% к. о. (Амерић 1,01 ха, Велика Иванча 1,12 ха, Кораћица 1,06 ха, Шепшин 1,12 ха и Велика Крсна 1,01 ха); више од 1,51 ха — 5,26% к. о. (Дубона 1,69 ха).

Преко 81% од укупног броја пољопривредних становника живи у к. о. са више од 1000,01 ха редуковане пољопривредне површине (Међулужје 315, Шепшин 653, Рабровац 853, Велика Иванча 1202, Влашка 951, Кораћица 876, Дубона 1043, Јагњило 1274, Велика Крсна 2516 и Ковачевац 1340).

КАТАСТАРСКЕ ОПШТИНЕ ПРЕМА УКУПНОЈ, ПОЉОПРИВРЕДНОЈ И ОБРАДИВОЈ ПОВРШИНИ

Општина Младеновац обухвата производно подручје са 33.845 ха (од тога 84,35% под обрадивим земљиштем). Још пре другог светског рата њен земљишни фонд распоређен је по к. о. Од ослобођења до данас регионални размештај укупних површина није мењан. Једна к. о. у просеку има 1781,32 ха. У том погледу општина се налази изнад просека за СР Србију. Од укупно 19 к. о. само три имају преко 3000 ха — Велика Крсна (4946 ха), Ковачевац (3311 ха) и Велика Иванча (3220 ха). На четвртном месту долази, по укупној површини, к. о. Влашка са 2978 ха, затим следе Јагњило (2751 ха), Кораћица (2677 ха), Дубона (2305 ха), Рабровац (1584 ха), Међулужје (1507 ха), Шепшин (1244 ха), Марковац (1160 ха), Амерић (1103 ха), Младеновац (1091 ха), Пружатовоц (1028 ха), Рајковац (867 ха), Границе (594 ха), Младеновац село (575 ха), Мала Врбица (454 ха) и Сенаја (450 ха).

Распоред становништва по к. о. према величини пољопривредног земљишта

Катастарске општине према величини пољопривредног земљишта	катастарских општина	Укупан број становника
До 500 ха	3	2.544
од 501 — 1000 ха	5	24.825
од 1001 — 1500 ха	4	5.355
од 1501 — 2000 ха	1	1.445
од 2001 — 2500 ха	2	4.736
од 2501 — 3000 ха	3	9.305
више од 3001 ха	1	4.279
Свега :	19	52.489

У односу на предратне године данас је осетно увећан проценат пољопривредног од укупног земљишта. До 500 ха пољопривредног земљишта има 15,79% к. о. (Мала Врбица, Младеновац село и Сенаја); од 501—1000 ха — 26,62% к. о. (Амерић, Младеновац, Рајковац, Пружатовац и Границе); од 1001—1500 ха — 21,05% к. о. (Марковац, Међулужје, Рабровац и Шепшин); од 1501—2000 ха — 5,26% к. о. (Дубона); од 2001—2500 ха — 10,53% к. о. (Влашка и Кораћица); од 2501—3000 ха — 15,79% к. о. (Велика Иванча, Јагњило и Ковачевац); више од 30001 ха — 5,26% к. о. (Велика Крсна).

И обрадиво земљиште различито је распоређено по к. о. У 1981. год. до 1000 ха налазило се у 42% к. о. (Мала Врбица, Младеновац село, Сенаја, Амерић, Младеновац, Границе, Пружатовац и Рајковац). Та површина у 26% к. о. износи од 1000—2000 ха (Марковац, Међулужје, Шепшин, Рабровац и Дубона). У 32% к. о. она се креће од 2046—4302 ха (Влашка, Кораћица, Јагњило, Велика Иванча, Ковачевац и Велика Крсна).

Преко 52% (52,14%) становништва живи у к. о. до 1000 ха пољопривредног земљишта (Мала Врбица, Младеновац село, Сенаја, Амерић, Младеновац, Рајковац, Пружатовац и Границе).

СТЕПЕН ПОДРУШТВЉЕНОСТИ СРЕДСТАВА ЗА ПОЉОПРИВРЕДНУ ПРОИЗВОДЊУ

Друштвени сектор пољопривреде, који у границама СО Младеновац има велики утицај на развитак агрокомплекса, још увек, на жалост, располаже минималним земљишним фондом. У читавој општини, по к. о., друштвени сектор поседује свега 9,61% од укупног земљишног фонда, или само 4,16% укупних пољопривредних површина. У 66,7% сеоских к. о. овај сектор поседује до 10,00% од укупног земљишног фонда (Границе 3,70%, Шепшин 5,79%, Младеновац село 5,92%, Велика Крсна 6,52%, Рајковац 6,70%, Ковачевац 6,83%, Велика Иванча 7,27%, Влашка 8,26%, Пружатовац 8,27%, Амерић 8,79%, Дубона 9,07% и Кораћица 9,90%); од 10,01—15,00% — 27,8% к. о. (Рабровац 10,68%, Сенаја 11,33%, Јагњило 11,35%, Мала Врбица 14,10% и Међулужје 14,21%); преко 15,01%—5,5% к. о. (Марковац).

Према подацима 33 „Јагњило“ и 33 „Младеновац“ број домаћинстава која сарађују са задругама и организацијама удруженог рада на подручју општине се, из године у годину, повећава. У периоду од економске 1973/74. до 1979/80. год. учешће кооперираних површина у укупно засејаним површинама индивидуалних произвођача увећано је од 18,5 на 30,7%, док учешће друштвено организоване производње у сетви од 21,6 на 32,8%. Укупно засејана површина у кооперацији истовремено је повећана од 3726 на 6167 ха (162).

Око 23,59% од укупног броја младеновачких домаћинстава пословно сарађује са задругама и организацијама удруженог рада (163). У 33,33% сеоских к. о. овај проценат износи до 30,00 (Велика Крсна 22,60%, Границе 3,26%, Међулужје 10,00%, Младеновац село 17,61%, Рајковац 7,43% и Сенаја 28,40%); од 30,01—50,00% — 16,67% к. о. (Амерић 43,75%, Ковачевац 34,79% и Марковац 32,53%); преко 50,01%—50,00% к. о. (Велика Иванча 55,31%, Влашка 57,09%, Дубона 51,63%, Јагњило 65,88%, Кораћица 55,91%, Мала Врбица 72,41%, Пружатовац 50,40%, Рабровац 88,39% и Шепшин 66,17%). И у једним и другим к. о. овај проценат није до-

вољан за остваривање постављених циљева у производњи хране. Прво, што ова газдинства најчешће нису чисто пољопривредна, него мешовита према извору прихода. Друго, што већа продуктивност у пољопривреди изискује укључивање сваког газдинства у друштвене облике удруживања рада и средстава.

Домаћинства која имају пољопривредно газдинство и пословно сарађују са земљорадничком задругом или ОУР-ом према коришћеној површини земљишта (185, 159)

Укупна коришћена површина земљишта	Укупан број домаћинстава која имају пољопривредно газдинство и пословно сарађују са земљорадничком задругом или ОУР-ом
Без земље	4
до 0,10 ха	4
0,11 — 0,50 ха	50
0,51 — 1,00 ха	120
1,02 — 2,00 ха	400
2,01 — 3,00 ха	558
3,01 — 4,00 ха	530
4,01 — 5,00 ха	549
5,01 — 6,00 ха	365
6,01 — 8,00 ха	470
8,01 — 10,00 ха	226
10,01 — 15,00 ха	46
15,01 — 20,00 ха	6
преко 20,01 ха	15
Свега :	3343

До сада је око 300 земљорадника потписало самоуправне споразуме о удруживању са задружним организацијама у Јагњилу и Младеновцу; такав је случај био 10. IV 1981. год. (152).

На подручју општине, иначе, до 1985. год. свака месна заједница треба да има по једну задружну организацију (164,3).

КОНЦЕНТРАЦИЈА СТАНОВНИШТВА ПО КАТАСТАРСКИМ ОПШТИНАМА

Око 0,92% од укупног броја становника на територији СР Србије ван територија САП живи у општини Младеновац. У свим к. о. 1981. год. било их је 52.489, према 47.134 у 1971. год. (2). Увећан број у 1981. последица је наглог пораста становништва пре свега у к. о. Младеновац (са 15.858 у 1971. на 21.016 становника 1981.) и Младеновац село (са 1306 на 1613). Највећи број становника у општини 1981. имале су к. о. Младеновац (21.016), Ковачевац (4506) и Велика Крсна (4279). У осталим к. о. њихов број износи од 353—2808 (Мала Врбица 353, Сенаја 578, Рајковац 817, Амерић 882, Пружатовац 958, Шепшин 979, Марковац 1072, Границе 1152, Дубона 1445, Рабровац 1512, Младеновац село 1613, Међулужје 1792, Кораћица 1928, Велика Иванча 2213, Јагњило 2576 и Влашка (2808).

Упоредни преглед броја домаћинстава и становника на подручју општине у периоду 1961—1981. год. (165)

Година	Укупан број	
	домаћинстава	становника
1961.	11.312	44.769
1971.	12.841	47.134
1981.	14.643	52.489

Преко 26% (26,62%) од укупног сталног становништва чини пољопривредно. У овај проценат урачунато је стално пољопривредно становништво како у сеоским к. о., тако и оно у к. о. Младеновац (2). Највише га има у апсолутним показатељима (по к. о.): Велика Крсна (2516), Ковачевац (1340), Јагњило (1274), Велика Иванча (1202) и Дубона (1049). Затим у к. о. Влашка (951), Кораћица (876), Рабровац (853), Шепшин (653), Марковац (493), Пружатовац (401), Амерић (373), Младеновац (319), Међулужје (315), Сенаја (218), Младеновац село (199), Рајковац (185), Мала Врбица (171) и Границе (101). У релативним показатељима, међутим, највише га има к. о. Дубона (73,66%), Шепшин (69,25%) и Велика Крсна (62,42%). У укупном броју становника по осталим к. о. оно учествује са 1,57—57,64% (Рабровац 57,64%, Велика Иванча 56,83%, Јагњило 50,50%, Мала Врбица 49,28%, Марковац 46,91%, Кораћица 46,13%, Пружатовац 45,31%, Амерић 43,73%, Сенаја 42,17%, Влашка 35,67%, Ковачевац 30,28%, Рајковац 22,81%, Међулужје 18,40%, Младеновац село 12,82%, Границе 9,06% и Младеновац 1,57%).

Још од пре увођења комуналног система преко 50% пољопривредног становништва живи у пет к. о. — Дубона, Велика Иванча, Велика Крсна, Јагњило и Ковачевац.

УЧЕШЋЕ АКТИВНОГ У УКУПНОМ И ПОЉОПРИВРЕДНОМ СТАНОВНИШТВУ

По проценту активног од укупног броја сталних становника општина Младеновац се налази на првом месту у ниској Шумадији. Она има 27.140 активних становника (166,78). Процент активних од укупног броја становника за целу општину износи 53,55, с тим што се колеба од 46,23 у к. о. Сенаја до 68,40 у к. о. Шепшин. У 21,05% к. о. проценат активних од укупног броја пољопривредних становника је мањи од 70. Ако се укупан број пољопривредних становника изрази са 100 процената, онда активних у процентима има (по к. о.): Марковац 62,68, Амерић 78,02, Велика Иванча 76,12, Влашка 81,18, Кораћица 79,68, Мала Врбица 85,96, Међулужје 83,17, Младеновац 74,29, Младеновац село 88,44, Пружатовац 77,56, Рајковац 83,24, Сенаја 67,89, Шепшин 77,34, Дубона 53,38, Велика Крсна 69,79, Границе 91,09, Јагњило 75,35, Ковачевац 88,51 и Рабровац 75,38. У укупном активном пољопривредно становништву учествује са 37,97%.

Једна к. о., у просеку, има 542 активна пољопривредника свих узраста. Највише их има к. о. Велика Крсна — 1756. Иза ње следе к. о. Ковачевац (1186), Јагњило (960) и Велика Иванча (915). У осталим к. о. њихов број је мањи од 780, а најмањи је у к. о. Границе (92) и Мала Врбица (147).

Учешће пољопривредног у укупном активном становништву по катастарским општинама

Катастарска општина	Процент пољопривредног од укупног активног становништва
Марковац	56,08
Амерић	61,13
Велика Иванча	75,43
Влашка	51,40
Кораћица	60,17
Мала Врбица	63,09
Међулужје	32,71
Младеновац	2,47
Младеновац село	22,54
Пружатовац	58,57
Рајковац	36,58
Сенаја	61,92
Шепшин	78,29
Дубона	61,88
Велика Крсна	73,20
Границе	17,01
Јагњило	62,58
Ковачевац	46,29
Рабровац	68,04

Упоредни преглед учешћа пољопривредног у укупном становништву и активног пољопривредног у укупном становништву на подручју града Београда по општинама

Општина	у %	
	Учешће пољопривредног у укупном становништву	Учешће активног пољопривредног у укупном активном становништву
Барајево	36	48
Вождовац	2	2
Врачар	1	0
Гроцка	25	34
Звездара	1	1
Земун	3	4
Лазаревац	21	30
Младеновац	27	38
Нови Београд	0	0
Обреновац	27	34
Палилула	5	6
Раковица	1	1
Савски Венац	0	0
Сопот	37	51
Стари Град	0	0
Чукарица	2	2

У првом тромесечју 1981. год. према учешћу пољопривредног у укупном становништву Младеновац је био на трећем месту међу београдским општинама (после Сопота и Барајева), а учешћу активног пољопривредног у укупном активном становништву петом (испед Вождовца, Врачара, Звездаре, Земуне, Лазареваца, Новог Београда, Палилуле, Раковице, Савског Венаца, Старог Града и Чукарице).

СОЦИЈАЛНО-ЕКОНОМСКА ТРАНСФОРМАЦИЈА ИНДИВИДУАЛНИХ ГАЗДИНСТАВА

Још пре другог светског рата знатан број становника из младеновачких сеоских к. о. био је запослен у шумадијским индустријским предузећима; после увођења комуналног система број оних који су се определили за позив у непољопривредним делатностима осетно је увећан. Године 1971. само 29% од укупног броја домаћинстава била су чисто пољопривредна; остатак од 71% отпалао је на мешовита и непољопривредна (32,282). Исте године око 20% домаћинстава било је мешовито према изворима прихода. У 42,1% к. о. овај проценат износио је до 30 (Велика Иванча 29%, Велика Крсна 26%, Дубона 20%, Међулужје 20%, Младеновац село 21%, Сенаја 24% и Шепшин 20%); од 31—40%—47,4% к. о. (Амерић 37%, Влашка 39%, Границе 31%, Јагњило 33%, Кораћица 34%, Марковац 37%, Пружатовац 37%, Рабровац 32% и Рајковац 40%); преко 41% — 10,5% к. о. (Ковачевац 42% и Мала Врбица 51%). Највећи проценат непољопривредних домаћинстава имала је к. о. Младеновац (95%). Затим к. о. Младеновац село (66%), па Међулужје (59%), Границе (59%), Ковачевац (38%), Рајковац (34%), Влашка (21%), Мала Врбица (19%), Марковац (15%), Кораћица (15%), Пружатовац (13%), Јагњило (13%), Амерић (12%), Сенаја (11%), Велика Иванча (10%), Велика Крсна (9%), Рабровац (7%), Дубона (7%), Шепшин (3%). У укупном броју домаћинстава по к. о. пољопривредна су учествовала са 2—77% (Младеновац 2%, Границе 10%, Младеновац село 13%, Ковачевац 20%, Рајковац 26%, Међулужје 21%, Мала Врбица 30%, Влашка 40%, Марковац 48%, Пружатовац 50%, Амерић 51%, Кораћица 51%, Јагњило 54%, Рабровац 61%, Велика Иванча 61%, Велика Крсна 65%, Сенаја 65%, Дубона 73% и Шепшин 77%).

Број стално запослених ван газдинстава на приватном сектору у општини Младеновац 1960. год. (28)

ВЕЛИЧИНА ПОСЕДА	Укупно становништво	Стално запослено ван газдинстава
До 0,9 ха	55	44
0,10—0,50 ха	715	146
0,51—1,00 ха	1208	223
1,01—2,00 ха	3809	622
2,01—3,00 ха	4847	671
3,01—4,00 ха	5032	571
4,01—5,00 ха	4256	371
5,01—8,00 ха	7978	441
8,01—10,00 ха	2416	90
10,01—15,00 ха	1427	47
15,01—20,00 ха	37	5
20,01 и више	32	3
Укупно	31812	3204

У петој години после увођења комуналног система радну снагу у пољопривреди на приватном сектору у општини Младеновац чинила су 15.582 лица. Од тога су њих 4032 претежно радила у пољопривреди (25,87%). Радна снага у пољопривреди према величини земљишног поседа овако је била распоређена (28): до 0,09 ха — 0,02%, 0,10—0,50 ха — 1,70%, 0,51—1,00 ха — 2,91%, 1,01—2,00 ха — 10,94%, 2,01—3,00 ха — 14,36%, 3,01—4,00 ха — 16,05%, 4,01—5,00 ха — 13,79%, 5,01—8,00 ха — 26,96%, 8,01—10,00 ха — 8,29%, 10,01—15,00 ха — 4,82%, 15,01 и више ха — 0,16%.



Ск. 16. — Процент смањења броја пољопривредних становника по катастарским општинама у периоду 1971—1981 год.

Крајем марта 1981. год. на подручју општине било је око 14.680 (14.681) радника. Од тога су њих 56,28% из к. о. Младеновац; остатак од 43,72% отпада на сеоске к. о. Исте године 56,08% радника радило је у месту становања, другом месту у општини Младеновац 30,83%, осталим општинама СР Србије 12,28%, другим републикама 0,63% и иностранству 0,18%. Преко 7% (7,48%) од укупног броја радника у к. о. Младеновац су „дневни мигранти“ (2). У сеоским к. о. овај проценат је неупоредиво већи — 83,28%. Из младеновачких сеоских к. о., заправо, знатан број становника одлази у околне градове“ својом радном снагом за време њене активизације у градском радном процесу, док преостало време проводи ван града, у свом сеоском насељу“ (167, 164). Само из Ковачевца, у околини Младеновца, преко 1000 радника „стално је запослено у граду. Готово и нема куће из које свако јутро неко не одлази на рад у фабрику или неку другу радну организацију. Али, и готово сва та домаћинства баве се пољопривредом“ (168, 7). У овој и осталим к. о. тај сталан процес сеобе има за последицу трансформацију аграрног у неаграрно становништво; убрзан пораст пољопривредних старачких домаћинства; увећан број газдинстава са мешовитим извором прихода и низ других последица.

Преко 10% од укупног броја дневних миграната у 1981. год. били су из к. о. Младеновац (2). Највише их има из к. о. Ковачевац — 1077. Влашка их има нешто више од 480, а приближно толико и Младеновац село, док се број дневних миграната у Међулужју креће око 406. Велика Крсна их има 402. У осталим к. о. њихов број се креће од 50—384 (Сенаја 59, Мала Врбица 72, Дубона 86, Шепшин 94, Амерић 149, Пружатовац 158, Марковац 172, Рајковац 174, Рабровац 186, Велика Иванча 241, Кораћица 351, Границе 370 и Јагњило 384). По учешћу дневних миграната у укупном броју радника, међутим, на прво место долази к. о. Границе. Године 1981., наиме, ова к. о. имала је 391 радника и од тога 370 дневних миграната (94,63%). На другом месту је к. о. Мала Врбица (93,51%); за њима долазе к. о. Младеновац село (91,43%), Амерић (90,30%), Ковачевац (88,79%), Кораћица (87,97%), Међулужје (87,69%), Пружатовац (83,60%), Марковац (83,09%), Шепшин (81,03%), Рајковац (78,73), Јагњило (78,05%), Сенаја (76,62%), Рабровац (76,54%), Влашка (75,55%), Младеновац (74,82%), Велика Крсна (74,17%), Велика Иванча (73,93%), Дубона (65,65%).

КЛАСИФИКАЦИЈА КАТАСТАРСКИХ ОПШТИНА ПРЕМА ИЗВОРИМА ПРИХОДА ГАЗДИНСТАВА

И поред великог броја мешовитих и непољопривредних домаћинства, на подручју општине према изворима прихода газдинстава још увек преовлађују претежно пољопривредне к. о. (са 50—75% чисто пољопривредних домаћинства). У укупном броју к. о. крајем марта 1971. год. оне су учествовале са 52,63% (Пружатовац, Амерић, Кораћица, Јагњило, Рабровац, Велика Иванча, Велика Крсна, Сенаја, Дубона и Шепшин); изразито непољопривредне (са више од 75% непољопривредних домаћинства) — 5,26% (Младеновац); претежно непољопривредне (са 50—75% непољопривредних домаћинства) — 15,79% (Границе, Међулужје и Младеновац

село); претежно мешовите (са 50—75% мешовитих домаћинства) — 5,26% (Мала Врбица); сложене (са мање од 50% пољопривредних, мешовитих и непољопривредних домаћинства) — 21,05% (Влашка, Ковачевац, Марковац и Рајковац).

ИНДЕКС СТАРОГ У ОДНОСУ НА МЛАДО СТАНОВНИШТВО ПО СЕОСКИМ КАТАСТАРСКИМ ОПШТИНАМА

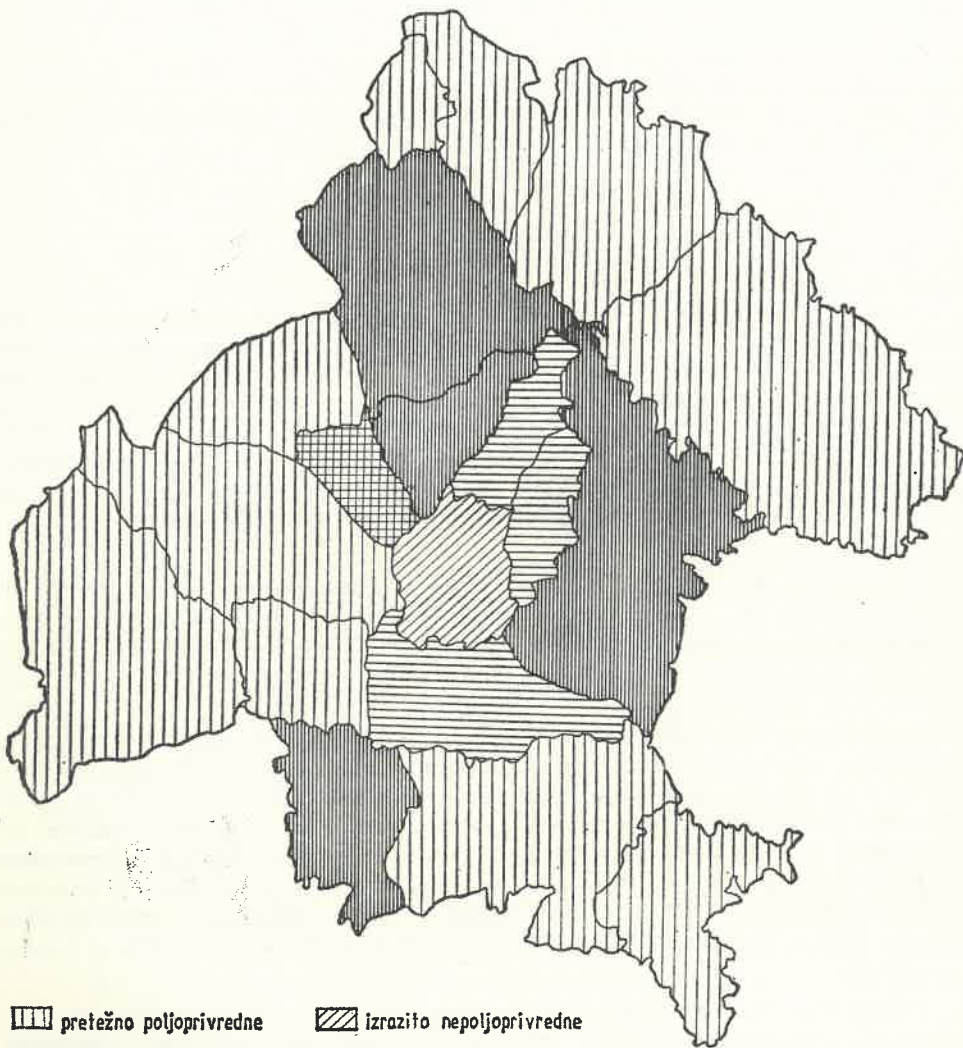
Преко 17% од укупног становништва по сеоским к. о. има више од 59 год. (2). До 15% оно је заступљено у 22,22% к. о. (Границе 9,9%, Међулужје 12,5%, Младеновац село 11,5% и Рајковац 13,1%); од 15—20% — 50,00% к. о. (Марковац 19,5%, Велика Крсна 19,0%, Влашка 17,6%, Дубона 19,7%, Јагњило 19,3%, Ковачевац 16,7%, Кораћица 18,9%, Рабровац 19,1% и Сенаја 16,1%); више од 20,01% — 27,78% к. о. (Амерић 21,1%, Велика Иванча 20,3%, Мала Врбица 22,1%, Пружатовац 20,5% и Шепшин 20,4%).

Однос између старог становништва више од 59 год. и младог до 20. год. износи 1:1,41. Најмањи проценат младог становништва има к. о. Шепшин — 22,0%; највећи Сенаја — 32,1%. Преко 30% младог становништва има још к. о. Међулужје (30,6%). У осталим к. о. оно учествује са 22,0—28,5% (Шепшин 22,0%, Мала Врбица 22,3%, Велика Иванча 22,4%, Рабровац 22,8%, Марковац 23,2%, Велика Крсна 23,4%, Кораћица 23,5%, Амерић 23,7%, Пружатовац 23,7%, Јагњило 23,8%, Дубона 24,1%, Влашка 24,9%, Ковачевац 26,1%, Младеновац село 26,8%, Границе 26,9% и Рајковац 28,5%).

У 22,22% сеоских к. о. индекс укупног становништва старог преко 59 год. у односу на младо износи до 0,50 (Границе 0,37, Међулужје 0,41, Младеновац село 0,43 и Рајковац 0,46); од 0,50—0,80—16,67% к. о. (Влашка 0,71, Ковачевац 0,64 и Сенаја 0,50); више од 0,80—61,11% к. о. (Марковац 0,84, Велика Крсна 0,81, Амерић 0,93, Велика Иванча 0,91, Дубона 0,82, Јагњило 0,81, Кораћица 0,81, Мала Врбица 0,99, Пружатовац 0,87, Рабровац 0,84 и Шепшин 0,93). Преко 60% становништва у добним границама од 20—59 год. имају само две сеоске к. о. (Границе 63,2% и Младеновац село 61,7%). У осталим сеоским к. о. овај проценат износи од 51,8—58,4 (Сенаја 51,8, Амерић 54,2%, Мала Врбица 55,6%, Пружатовац 55,8%, Дубона 56,2%, Јагњило 56,9%, Међулужје 56,9%, Ковачевац 57,2%, Марковац 57,3%, Велика Иванча 57,3%, Влашка 57,5%, Велика Крсна 57,6%, Кораћица 57,6%, Шепшин 57,6%, Рабровац 58,1% и Рајковац 58,4).

Подаци о учешћу старосних група у укупном становништву по сеоским к. о. указују да су њихови становници стари или се налазе у зрелијим годинама. У 72,22% к. о. они су чак изразито стари. То су, углавном, к. о. Марковац, Велика Крсна, Амерић, Велика Иванча, Влашка, Дубона, Јагњило, Ковачевац, Кораћица, Мала Врбица, Пружатовац, Рабровац и Шепшин. У том погледу на првом месту налази се к. о. Мала Врбица. Њен индекс старог у односу на младо становништво износи 0,99. То је за 0,28 више од просека за сеоске к. о. у границама СО Младеновац.

На подручју читаве општине, иначе, има 7904 домаћинства која имају пољопривредно газдинство. Од тога су њих 2429 без пољопривредника; са једним пољопривредником 2335; са 2 пољопривредника 2040; са 3 пољопривредника 758; са 4 и више пољопривредника 342. Око 26,51% чланова у домаћинствима са 1 пољопривредником старије је од 60 год.; са два пољопривредника 34,20%; са три пољопривредника 54,60% (185, 158).



pretežno poljoprivredne izrazito nepoljoprivredne
 pretežno nepoljoprivredne složene
 pretežno mešovite

Ск. 17. — Типови катастарских општине на подручју СО Младеновац према изворима прихода домаћинства у шеснаестој години после увођења комуналног система

ПОЉОПРИВРЕДНА И ОСТАЛА ЛИЦА НА ПРИВРЕМЕНОМ РАДУ У ИНОСТРАНСТВУ

Још у првој деценији после увођења комуналног система младеновачки грађани почели су да у већем броју одлазе на привремени рад у иностранство.¹ У првом тромесечју 1981. год. њих 1810 налазило се у Аустрији (814), Француској (207), СР Немачкој (454), Шведској (124), Белгији (4), Данској (8), Холандији (45), Швајцарској (51), Канади (14), САД (21), Аустралији (27) и другим земљама (40). То је 3,45% од укупног броја становника у општини. Од тога њих 72,60% активно су укључени у привредама имиграционих земаља; остатак од 27,40% отпада на лица која бораве као чланови породице. До 20 год. старости има њих 24, од 20—24 год. — 107, 25—29 год. — 213, 30—34 год. — 319, 35—39 год. — 155, 40—44 год. — 164, 45—49 год. — 134 и осталих узраста 198. Пре одласка на рад 31,63% активних лица бавило се пољопривредном и средњим делатностима (37).

Крајем марта 1981. год. око 91,4% од укупног броја домаћинства која имају пољопривредно газдинство била су без чланова на привременом раду у иностранству и без повратника. Само са члановима на привременом раду у иностранству имало их је 369 (4,7% од укупног броја), само са повратницима 270 (3,4%), са члановима на привременом раду и повратницима 41 (0,5%). Према укупно коришћеној површини земљишта домаћинства без чланова на привременом раду у иностранству и без повратника овако су била распоређена по социјално-имовинским категоријама: без земље 40, до 1,00 ха 1429, 1,01—3,00 ха 2460, 3,01—5,00 ха 1733, 5,01—8,00 ха 1131, 8,01—10,00 ха 283, преко 10,01 ха 148; само са члановима на привременом раду у иностранству: без земље 1, до 1,00 ха 79, 1,01—3,00 ха 102, 3,01—5,00 ха 99, 5,01—8,00 ха 71, 8,01—10,00 ха 11, преко 10,01 ха 6; само са повратницима: без земље 1, до 1,00 ха 58, 1,01—3,00 ха 80, 3,01—5,00 ха 70, 5,01—8,00 ха 49, 8,01—10,00 ха 9, преко 10,00 ха 3; са члановима на привременом раду у иностранству и повратницима: до 1,00 ха 5, 1,01—3,00 ха 14, 3,01—5,00 ха 10, 5,01—8,00 ха 10 и 8,01—10,00 ха 2 (185, 160).

У економској 1980/81. год. дужина боравка младеновачких активних грађана на привременом раду у иностранству изгледала је овако (37): мање од 1 год. — 3, 1 год. — 38, 2 год. — 47, 3 год. — 30, 4 год. — 35, 5 год. — 59, 6 год. — 49, 7 год. — 86, 8 год. — 132, 9 год. — 103, 10 год. — 246, 11 год. — 96, 12 год. — 130, 13 год. — 45, 14 год. — 35, 15 год. — 62, 16—20 год. — 40, 21 и више год. — 11 и непозната дужина — 67. Иако нема тачних података о броју грађана који су се у 1982. год. вратили са привременог рада у иностранству, сматра се да је он доста велики; на то

¹ Још од пре другог светског рата младеновачка пољопривредна газдинства остварују доходак од пољопривредне производње на поседу, од рада чланова у непољопривредним делатностима, од разних узредних делатности и других извора; после увођења комуналног система основни „извори дохотка су пољопривредна производња на газдинству и рад чланова ван газдинстава“ (225, 53).

У условима комуналног система доходак „индивидуалних газдинстава брзо расте како због повећања тржишности пољопривредне производње, тако и због пораста цена пољопривредних производа. Међутим, најбрже расту новчани приходи изван газдинстава, који потичу од сталних, повремених и узредних зарада. Упоредо са ширењем појаве запошљавања радне снаге ван газдинстава расте удео дохотка из овог извора и укупном дохотку газдинстава заузима све значајније место“ (225, 53).

утичу нестабилна кретања у привредама имиграционих земаља, забране запошљавања страних радника и мере које се у општини Младеновац спроводе у циљу смањења овог запошљавања.

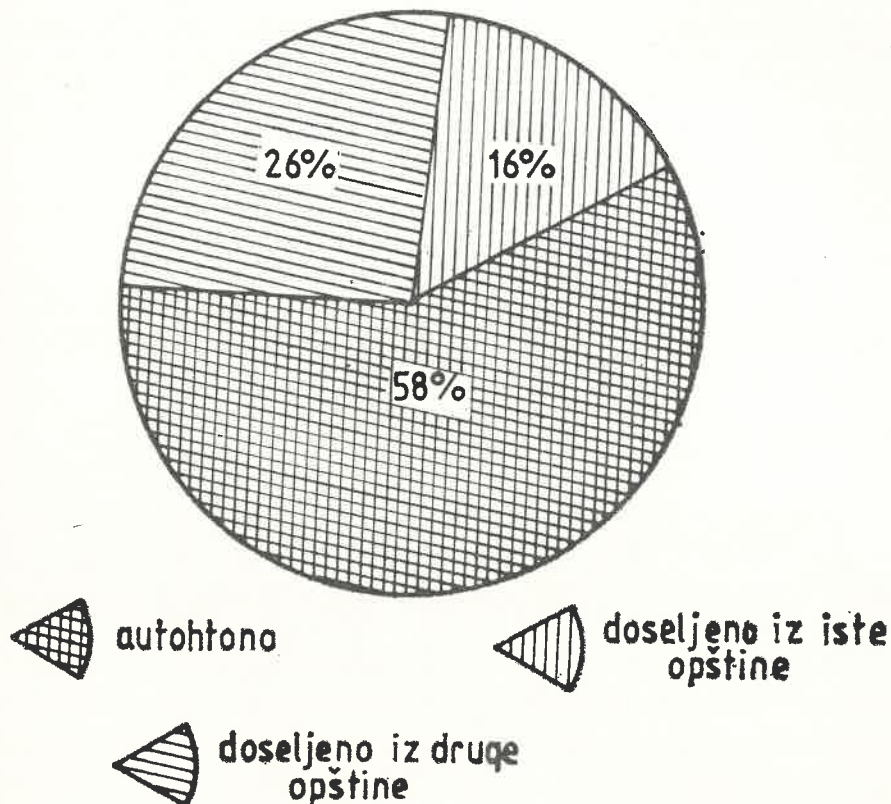
Домаћинства према броју чланова на привременом раду у иностранству по насељима у првом тромесечју 1981. год. (2, 48)

Н а с е љ е	Укупно домаћинства	Домаћинства према броју чланова на привременом раду у иностранству				
		без чланова	са члановима на раду			
			свега	1	2	3 и више
Амерић	242	230	12	6	5	1
Белуће	72	61	11	7	2	2
Белјевац	38	36	2	2	—	—
Велика Иванча	597	561	36	10	21	5
Велика Крсна	978	873	105	36	64	5
Влашка	726	678	46	19	17	12
Границе	333	318	15	6	9	—
Дубона	370	358	12	5	5	2
Јагњило	620	597	23	11	10	2
Ковачевац	1160	1128	32	11	18	3
Кораћица	533	523	10	3	6	1
Мала Врбица	87	84	3	1	2	—
Марковац	154	146	8	6	1	1
Међулужје	447	405	42	24	15	3
Младеновац	6554	6284	270	114	129	27
Младеновац село	463	437	26	11	14	1
Пружатовац	252	224	28	6	20	2
Рабровац	346	327	19	8	11	—
Рајковац	201	198	3	2	—	1
Сенаја	162	138	24	7	17	—
Црквине	52	49	3	1	2	—
Шепшин	256	238	18	7	8	3
С в е г а:	14643	13893	750	303	376	71

УЧЕШЋЕ МИГРАНТСКОГ У УКУПНОМ СТАНОВНИШТВУ

Преко 40% (42%) од укупног становништва на подручју општине у 1971. год. чинило је мигрантско. Исте године на првом месту је у том погледу била к.о. Младеновац са 71% (192, 282). У 63,16% к.о. овај проценат износио је до 30 (Велика Иванча, Влашка, Дубона, Јагњило, Ковачевац, Кораћица, Велика Крсна, Марковац, Пружатовац, Рабровац, Сенаја и Шепшин); од 30—40% — 15,79% к.о. (Амерић, Мала Врбица и Рајковац); 15,79% к.о. — више од 40% (Границе, Међулужје и Младеновац село). У поређењу са пописом из 1981. год., када је у свим к.о. било 55,8% аутохтоног становништва, учешће мигрантског увећано је за 2,2%.

У 1981. год. 55,8% од укупног броја становника од рођења је становало у истом насељу. Исте године 8439 становника било је досељено из других насеља у општини у данашње у коме станује, друге општине СР Србије 21.281, СР Босне и Херцеговине 825, СР Црне Горе 115, СР Хрватске 479, СР Македоније 252, СР Словеније 55, иностранства 19 и непознатих крајева 173 (37, 115).

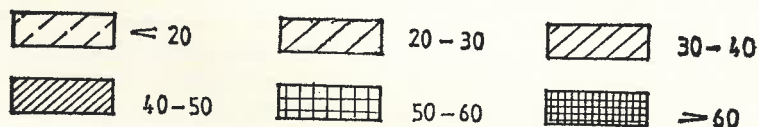


Ск. 18. — Аутохтоно и мигрантско становништво општине Младеновац у шеснаестој години после увођења комуналног система

АГРАРНА ГУСТИНА НАСЕЉЕНОСТИ ОПШТИНСКЕ ТЕРИТОРИЈЕ

Још од пре другог светског рата југоисточни део ниске Шумадије, у коме се налази подручје општине Младеновац, густо је насељен. Просечно на 100 ха укупне површине долази 39,86 пољопривредних становника. У том погледу постоје знатне разлике између појединих к.о., јер аграрна густина насељености зависи од многих околности, пре свега од степена опште друштвено-економске развијености. Године 1981. она је износила у појединим к.о. (на 100 ха укупне површине): Марковац 42,50, Амерић 33,82, Велика Иванча 37,33, Влашка 31,93, Кораћица 32,72, Мала Врбица 37,67, Међулужје 20,90, Младеновац 29,24, Младеновац село 34,61, Пружатовац 39,01, Рајковац 21,34, Сенаја 48,44 Шепшин 52,49, Дубона 45,25, Велика Крсна 50,87, Границе 16,97, Јагњило 46,31, Ковачевац 40,47 и Рабровац 53,85. Исте године на 100 ха пољопривредне површине живе-ло је 46,56 пољопривредних становника. У 26,32% к.о. овај број износи до 40 (Међулужје 24,05, Рајковац 24,54, Границе 19,46, Влашка 38,27 и Младеновац 39,88); осталим од 40,24—61,60 (Марковац 48,05, Амерић 40,24,

Велика Иванча 45,65, Кораћица 40,59, Мала Врбица 45,60, Младеновац село 42,34, Пружатовач 42,43, Ковачевац 46,33, Дубона 53,93, Сенаја 60,06, Шепшин 61,60, Велика Крсна 57,14, Јагњило 50,84 и Рабровац 60,37).



Ск. 19. — Аграрна густина насељености општине Младеновац (према попису из 1981. год.)

На сваких 100 ха укупне површине долази 30,45 активних пољопривредних становника. Највише их имају к.о. Шепшин (40,59), Рабровац (40,59), Ковачевац (35,82), Велика Крсна (35,50), Јагњило (34,90), Сенаја (32,89), Мала Врбица (32,38), Младеновац село (30,61), и Пружатовач (30,25). У осталим к.о. овај број износи од 15,46—28,42 (Границе 15,46, Међулужје 17,76, Младеновац 21,71, Дубона 24,30, Влашка 25,92, Кораћица 26,07, Амерић 26,38, Марковац 26,64 и Велика Иванча 28,42). По броју активних пољопривредних становника на 100 ха пољопривредне површине, исто тако, прво место заузима к.о. Шепшин (47,64). За њим следе к.о.: Рабровац (45,51), Ковачевац (41,01), Сенаја (40,77), Велика Крсна (39,88), Мала Врбица (39,20), Јагњило (38,31), Младеновац село (37,45), Велика Иванча (34,75), Пружатовач (32,91), Кораћица (32,34), Амерић (31,39), Влашка (31,07), Марковац (30,12), Младеновац (29,63), Дубона (28,96), Рајковац (20,42), Међулужје (20,00) и Границе (17,73).

У општини, иначе, на сваких 100 ха пољопривредне површине просечно долази 35,57 активних пољопривредних становника.

УРЕЂЕЊЕ АГРАРНОГ ПРОСТОРА

Од пре другог светског рата на подручју општине Младеновац интензиван је процес распарчавања земљишног фонда индивидуалних газдинстава. Године 1949. он се као проблем оштро постављао и на општредуштвеном сектору, јер задружна газдинства са распарчаним имањима нису била „у стању да правилно организују производњу и доследно спроведу организацију рада“. Управо, код већине задруга земљишни фонд био је доста распарчан и разбацан по читавом атару. Услед тога задруге нису могле да заведу плодород у засејавању култура; радна стока и бригадири губили су доста радних часова прелазећи с једне на другу парцелу; контрола рада тако-рећи није ни постојала; чување имовине слабо организовано (23).

Индивидуална газдинства према броју одвојених делова земљишта на подручју СО Младеновац у 1960. год. (28)

Величина поседа	Газдинства према броју одвојених делова земљишта				
	са 1 одвојеним делом	2—3	3—5	6—9	> 10
До 0,09 ха	3	139	20	—	—
0,10 — 0,50 ха	76	188	127	37	1
0,51 — 1,00 ха	32	280	409	331	33
1,01 — 2,00 ха	27	143	348	519	149
2,01 — 3,00 ха	17	84	221	487	250
3,01 — 4,00 ха	9	54	131	355	259
4,01 — 5,00 ха	8	55	185	549	552
5,01 — 8,00 ха	5	8	35	123	189
8,01 — 10,00 ха	2	9	22	61	102
10,01 — 15,00 ха	1	1	1	—	5
15,01 — 20,00 ха	—	—	1	—	3
20,01 и више ха	—	—	—	—	—
Укупно:	180	961	1500	2642	1543

Још 25. II 1952. год. Извршни одбор СНО Младеновац покренуо је питање арондације земљишта по к.о. У то време Милосав Јовичић, повереник за пољопривреду СНО-а, сматрао је да се „арондација може вршити у оним насељима где постоји 50% социјалистичког сектора“ (235).

И после увођења комуналног система индивидуални земљишни фонд карактерише се „великим бројем парцела, малом просечном величином... са тенденцијом даљег уситњавања, великом удаљеношћу од економског дворишта, непроходним и лошим пољским путевима“ (171,2). Само у 1959. год. 212 газдинства су продавала земљу, куповала 370, продавала и куповала 65. Године 1960. у свим к.о. општине Младеновац било је на приватном сектору више од 47.000 (47.374) земљишних парцела, од чега на поседима до 1,00 ха 1838, од 1,01—4,00 ха 20.437, од 4,01—10,00 ха 22.789 и више од 10,01 ха 2310. Једно газдинство просечно је имало 7,1 парцелу. Са 1 парцелом било их је 180, 2—3 парцеле 961, 4—5 парцела 1500, 6—9 парцела 2462, са 10 и више парцела 1543. Просечна величина једне парцеле износила је 56 ари. Највеће су биле на поседима већим од 5,01 ха — од 67 до 325 ари; најмање у социјално-имовинској категорији до 0,09 ха (3 ара), од 0,10 — 0,50 ха (15 ари) и 0,51—1,00 ха (22 ара). Код власника са поседом од 1,01—5,00 ха оне су просечно биле простране између 32 и 56 ари (28).

Просечан број парцела по једном индивидуалном газдинству из различитих социјално-имовинских категорија на подручју општине у 1960. год. (28)

Величина поседа	Просечан број парцела по једном газдинству
До 0,09 ха	1,0
0,10 — 0,50 ха	2,1
0,51 — 1,00 ха	3,5
1,01 — 2,00 ха	4,9
2,01 — 3,00 ха	6,3
3,01 — 4,00 ха	7,4
4,01 — 5,00 ха	8,1
5,01 — 8,00 ха	9,3
8,01 — 10,00 ха	10,4
10,01 — 15,00 ха	11,1
15,01 — 20,00 ха	15,0
20,01 и више ха	11,8

У петој години после увођења комуналног система индивидуална газдинства са једном парцелом овако су била распоређена по социјално-имовинским категоријама (28): до 1,00 ха 111, од 1,01—4,00 ха 53, 4,01—10,00 ха 15, 10,01 и више ха 1; 2—3 парцеле — до 1,0 ха 327, од 1,01—4,00 ха 507, 4,01—10,00 ха 117, 10,01 и више ха 10; 4—5 парцела — до 1,00 ха 147, од 1,01—4,00 ха 978, 4,01—10,00 ха 351, 10,01 и више ха 24; 6—9 парцела — до 1,01 ха 37, од 1,01—4,00 ха 1337, 4,01—10,00 ха 1027, 10,01 и више ха 61; 10 и више парцела — до 1,00 ха 1, од 1,01—4,00 ха 432, 4,01—10,00 ха 1000, 10,01 и више ха 110. Преко 82% индивидуалних земљишних власника имало је 4 и више парцела. Од тога њих 44,72% били су власници 6—9 парцела; остали по 4—5 парцела (27,25%) или више од 10 парцела (28,03%).

Упоредни преглед броја парцела по 1 ха и земљишта по једном домаћинству на подручју СНО Смедерево 1. I 1964. год. (172)

Општина	Број парцела по 1 ха	Укупна површина по једном домаћинству у ха
Младеновац	2,61	3,19
Азања	2,55	2,90
Велико Градиште	5,08	4,74
Велика Плана	3,46	2,62
Голубац	2,61	4,95
Жабари	4,09	3,31
Жагубица	1,55	9,32
Колари	3,04	4,03
Кучево	2,14	7,67
Мала Крсна	3,34	3,49
Мало Црнуће	4,94	4,00
Петровац	3,72	4,85
Пожаревац	4,12	3,00
Сараорци	3,83	2,48
Смедерево	3,42	2,06
Смедеревска Паланка	2,59	3,14

Године 1964. општина Младеновац имала је 33.844 ха 57 а 48 м² у 88.415 катастарских парцела. На 1 ха, у просеку долазила је 2,61 парцела (172). То је за 0,01 парцелу више од просека за СР Србију без САП. У том погледу општина Младеновац налазила се на једанаестом месту у срезу Смедерево (после општине Велико Градиште, Велика Плана, Жабари, Колари, Мала Крсна, Мало Црнуће, Петровац, Пожаревац, Сараорци и Смедерево). Према површини по домаћинству, заузимала је десето место (испред Азање, Велике Планае, Пожареваца, Сараораца, Смедерева и Смедеревске Паланке). Седам година касније, 1971., само на приватном сектору налазиле су се 99.382 парцеле. Једна његова парцела, у просеку, имала је 0,31 ха (173, таб. 1).

Просечна величина коришћених ораничних парцела на поседима друштвених пољопривредних организација у 1969. год. (29)

Пољопривредна организација	Укупна оранична површина у ха	Број парцела	Просечна величина једне парцеле у ха
ЗЗ Велика Крсна	143	9	15,89
ЗЗ Влашка	62	14	4,43
ЗЗ Ковачевац	69	5	13,80
ЗЗ Јагњило	146	14	10,43
ПК Младеновац	491	31	15,84
Свега:	911	73	12,48

Крајем децембра 1980. год. земљишни фонд у општини био је распарчан у 109.786 земљорадничких парцела. Највећи број парцела имала је к.о. Велика Крсна (15.571), затим Ковачевац (11.722), Влашка (10.208) и Кораћница (8916). Од укупног броја парцела 100.635 или 91,66% су власништво индивидуалних газдинстава. Међу њима у општини их највише имају газдинства у Великој Крсни (14.931), затим следе индивидуални власници из

Ковачевца (11.197) и Влашке (9673). У осталим к.о. они су власници од 1166—8523 парцеле (Амерић 3711, Велика Иванча 7960, Кораћица 8523, Мала Врбица 1166, Међулужје 3556, Младеновац 3406, Младеновац село 2446, Пружатовач 2481, Рајковац 2518, Сенаја 1289, Шепшин 4472, Дубона 6107, Границе 2368, Јагњило 7571, Рабровац 4892 и Марковац 2368).



Ск. 20. — Размештај и облици земљишних парцела у јужном делу к. о. Младеновац село

Између 1964. и 1980. год. број парцела се повећао за 24,17% и земљишни фонд у околини Младеновца данас је испарцелисан као мозаик. Просечна величина једне земљишне парцеле у различитим к.о. је 1980. год. износила од 0,15 — 0,44 ха. Али, само у 11 к.о. била је већа од 0,31 ха (Велика Иванча 0,39 ха, Мала Врбица 0,37 ха, Међулужје 0,39 ха, Пружатовач 0,40 ха, Рајковац 0,33 ха, Сенаја 0,33 ха, Дубона 0,36 ха, Велика Крсна 0,32 ха, Јагњило 0,34 ха, Рабровац 0,31 ха и Марковац 0,44 ха).

У ових 11 к.о. налази се 57.926 земљишних парцела или 52,76% од укупног броја. Највећи број парцела по 1 ха у 1980. год. имале су к.о.: Младеновац (6,89), Младеновац село (4,39), Границе (4,07), Амерић (3,56), Влашка (3,45), Кораћица (3,33), Рајковац (3,05), Сенаја (3,04), Шепшин (3,72), Велика Крсна (3,15), Ковачевац (3,54) и Рабровац 3,28; остале од 2,29 — 2,92 парцеле (Велика Иванча 2,58, Мала Врбица 2,74, Међулужје 2,54, Пружатовач 2,51, Дубона 2,81, Јагњило 2,92 и Марковац 2,29).

Просечна величина земљишних парцела на поседима 19 газдинстава из различитих социјално-имовинских категорија и катастарских општина у првој декади јула 1983. год.

Презиме и име власника земљишта	Катастарска општина	Укупна површ.			Број парц.	Просечна вел. једне парцеле		
		ха	а	м ²		ха	а	м ²
1. Радојевић Миладин	Амерић	7	78	03	7	1	11	14
2. Ракић Милован	Влашка	1	64	52	6	0	27	42
3. Пауновић Михаило	Велика Иванча	1	17	65	10	0	11	76
4. Обрадовић Милета	Границе	2	23	95	5	0	44	79
5. Аврамовић Боривоје	Велика Крсна	3	44	36	15	0	22	95
6. Голубовић Радисав	Дубона	4	42	61	20	0	22	13
7. Пантић Радисав	Ковачевац	2	58	27	14	0	18	44
8. Крсмановић Момир	Марковац	5	83	35	19	0	30	17
9. Петковић Живадин	Младеновац	0	02	80	2	0	01	40
10. Арсенијевић Милош	Међулужје	3	99	65	17	0	23	50
11. Јовановић Марко	Кораћица	5	81	95	18	0	32	33
12. Грујић Љубиша	Мала Врбица	3	70	17	19	0	19	48
13. Радојевић Златко	Младеновац село	1	29	94	7	0	18	56
14. Никодијевић Панга	Рајковац	1	56	17	9	0	17	35
15. Вуковић Михаило	Шепшин	2	53	54	14	0	18	11
16. Пантић Душан	Рабровац	4	31	94	30	0	14	39
17. Димитријевић Живомир	Пружатовач	3	83	13	17	0	22	53
18. Алексић Милан	Сенаја	1	52	95	15	0	10	19
19. Стевановић Милорад	Јагњило	6	33	18	20	0	31	65

Уређеност индивидуалног аграрног земљишног фонда на подручју општине сада има све особине класичног сељачког газдинства. Године 1980. на приватном сектору просечна величина једне земљишне парцеле износила је свега 0,30 ха. На 1 ха без обзира на сектор власништва долазе 3,24 парцеле у просеку за целу општину; у к.о. Амерић на приватном сектору долази 3,69 парцела, Велика Иванча 2,67, Влашка 3,54, Међулужје 2,75, Кораћица 3,53, Мала Врбица 2,99, Младеновац 6,70, Младеновац село 4,53, Пружатовач 2,63, Рајковац 3,12, Сенаја 3,23, Шепшин 3,82, Дубона 2,91, Велика Крсна 3,23, Границе 4,14, Јагњило 3,10, Ковачевац 3,63, Рабровац 3,46 и Марковац 2,41.

Још у првим годинама после увођења комуналног система месне власти су настојале да путем хоризонталних интеграција изврше укрупњавање друштвених пољопривредних организација. Међутим, интегрисани земљишни фонд није био у једном комплексу, већ се најчешће састојао од релативно великог броја одвојених делова. Године 1969. 33 „Љуба Чикић“ Велика Крсна имала је 12 земљишних парцела коришћеног по-

љопривредног земљишта, ЗЗ „Влашка“ 23, ЗЗ „Божидар Дамњановић“ Ковачевац 6, ЗЗ „Јагњило“ 23 и ПК „Младеновац“ 52. До 2,0 ха код свих производних организација било је 38 парцела коришћеног пољопривредног земљишта, од 2,1—5,0 ха 17, 5,01—10,0 ха 27, 10,1—30,0 ха 24, од 30,1—100,0 ха 10. Парцеле до 2,0 ха заузимале су 63 ха, од 2,1—5,0 ха 70 ха, 5,1—10,0 ха 260 ха, 10,1—30,0 ха 503 ха, 30,1—100,0 ха 445 ха. Једна парцела коришћеног пољопривредног земљишта на поседу ЗЗ „Љуба Чикић“ Велика Крсна, у просеку, била је пространа 14,0 ха, ЗЗ „Влашка“ 4,57 ха, ЗЗ „Божидар Мамњановић“ Ковачевац 12,17 ха, ЗЗ „Јагњило“ Јагњило 7,91 ха, ПК „Младеновац“ 15,63 ха (29, 3, 29).

И данас број парцела по 1 ха на друштвеном сектору је знатан. У 26,3% к.о. он износи до 1,50 парцела (Велика Иванча 1,47, Кораћица 1,48, Мала Врбица 1,20, Међулужје 1,26 и Пружатовац 1,22); од 1,51—2,00 парцеле — 31,6% к.о. (Сенаја 1,59, Дубона 1,81, Велика Крсна 1,98, Јагњило 1,52, Рабровац 1,78 и Марковац 1,66); више од 2,01 парцеле — 42,1% к.о. (Амерић 2,24, Влашка 2,17, Младеновац 7,05, Младеновац село 2,32, Рајковац 2,91, Шепшин 2,08, Границе 2,45 и Ковачевац 2,32).

Просторни размештај земљишних категорија на примеру к.о. Сенаја

КО Сенаја захвата крајњи северозападни део општине. Њен укупан земљишни фонд износи 450 ха 14 м², од чега на пољопривредно земљиште отпада 362 ха 64 а 58 м². Површина под неплодним земљиштем износи 8 ха 29 а 25 м². У укупном фонду земљишта обрадиво земљиште и пашњаци учествују са 80,58%; остало су непољопривредне површине (шуме и неплодно тле).

Око 88% од укупног фонда земљишта држе у поседу индивидуални власници (398 ха 83 а 32 м²). На једног пољопривредног становника просечно долази 2 ха 06 а 42 м². Корисници друштвеног земљишта су СО Младеновац, ОЗО Влашка, НО Сенаја, ОП „Бора Лазић“ Влашка, РО за пољопривредну производњу „Расадник“ (Младеновац), ООУР „Србијатекс“ (Младеновац) и ООУР „Електроморава“ (Младеновац). Преко 130 индивидуалних земљишних власника је из других насеља. Највише их има из Београда (51) и Малог Пожаревца (13); остали су из Парцана (3), Пожаревца (1), Борче (3), Старчева (1), Пудараца (1), Раковице (3), Лапова (1), Стојника (1), Брестовика (1), Земуна (2), Неминикућа (1), Бегалице (1), Влашке (8), Ландола (1), Рипња (1), Умчара (2), Раље (1), Врчина (5), Ресника (1), Гроцке (1), Дубоне (3), Шепшина (12), Младеновца (6), Новог Београда (4), Смедерева (2), Млаог Поповића (1), Аранђеловца (1), Велике Иванче (1), Дразња (1) и Мале Иванче (1).

Земљишни фонд у к.о. распоређен је у 14 потесна дела са 1370 земљишних парцела. Њихови називи су: „Пројиште“, „Осоје“, „Доње Њиве“, „Велико Осоје“, „Крак“, „Гај“, „Суварје“, Крушак“, „Ливаде“, „Пољане“, „Доње Поље“, „Село“, „Даљно Поље“ и „Мало Осоје“. Један потесни део просечно има 98 катастарских парцела.

Преко 35% (35,93%) од укупног броја катастарских парцела налази се у потесном делу зв. „Село“; за њим следи део зв. „Ливаде“ (9,12%). На

трећем месту је „Велико Осоје“ (8,54%), затим следе „Мало Осоје“ (7,69%), „Пројиште“ (6,74%), „Пољане“ (6,21%), „Гај“ (6,21%), „Крак“ (5,04%), „Крушак“ (4,51%), „Суварје“ (3,18%), „Осоје“ (2,97%), „Доње Поље“ (2,86%), „Даљно Поље“ (0,95%) и „Доње Њиве“ (0,05%). У укупном броју катастарске парцеле под кућама, двориштима и путевима учествују са 20,17%; остало су њиве (33,49%), вртови (0,11%), воћњаци (24,63%), виногради (3,13%), ливаде (2,81%), пашњаци (1,01%) и шумско земљиште (14,65%).

Од пре другог светског рата скоро све земљишне категорије најчешће се налазе у свим потесним деловима. Године 1983. структура искоришћавања парцела у потесном делу зв. „Село“ изгледала је овако: куће — 21,71%, дворишта — 18,61%, путеви — 2,81%, њиве — 10,49%, воћњаци — 39,14%, виногради — 0,74%, ливаде — 0,30%, пашњаци — 1,03% и шумско земљиште — 5,17%; „Ливаде“: куће — 1,74%, дворишта — 1,74%, путеви — 11,63%, њиве — 58,72%, воћњаци — 15,70%, виногради — 2,33%, ливаде — 2,91%, пашњаци — 1,16% и шумско земљиште — 4,07%; „Доње Њиве“ — њиве — 100,00%; „Пољане“: куће — 1,71%, дворишта — 0,85%, путеви — 4,27%, њиве — 33,33%, воћњаци — 22,22%, виногради — 11,11%, ливаде — 1,72% и шумско земљиште — 24,79%; „Доње Поље“: куће — 1,85%, дворишта — 1,85%, путеви — 7,42%, њиве — 51,85%, вртови — 3,70%, воћњаци — 24,07%, ливаде — 1,85% и шумско земљиште — 7,41%; „Гај“: куће — 0,86%, дворишта — 0,86%, путеви — 0,86%, њиве — 31,62%, воћњаци — 14,53%, виногради — 5,98%, ливаде — 0,85% и шумско земљиште — 44,44%; „Суварје“: путеви — 2,33%, њиве — 53,33%, воћњаци — 16,67%, виногради — 6,67%, ливаде — 3,33% и шумско земљиште — 16,67%; „Велико Осоје“: куће — 1,24%, дворишта 1,24%, путеви — 4,35%, њиве — 36,65%, воћњаци — 11,80%, виногради — 2,48%, ливаде — 11,18%, пашњаци — 3,73% и шумско земљиште — 27,33%; „Мало Осоје“: путеви — 2,76%, њиве — 41,38%, воћњаци — 9,66%, виногради — 4,14%, ливаде — 3,45%, пашњаци 2,07% и шумско земљиште — 36,54%; „Осоје“: куће — 5,36%, дворишта — 3,57%, њиве — 53,57%, воћњаци — 16,07%, виногради — 7,14%, ливаде — 3,57% и шумско земљиште — 10,72%; „Крак“: куће — 4,21%, дворишта — 4,21%, путеви — 4,21%, њиве — 35,79%, воћњаци — 34,74%, виногради — 4,21%, ливаде — 7,37%, пашњаци — 1,05% и шумско земљиште — 4,21%; „Крушак“: путеви — 7,06%, њиве — 77,64%, воћњаци — 7,06%, виногради — 1,18%, ливаде — 1,18% и шумско земљиште — 5,88%; „Пројиште“: путеви — 2,36%, њиве — 48,82%, воћњаци — 20,47%, виногради — 5,51%, ливаде — 3,94% и шумско земљиште — 18,90%; „Даљно Поље“: путеви — 11,11%, њиве — 61,11%, ливаде — 11,11% и шумско земљиште — 16,67%.

Потес „Пољане“ највећи број пољопривредника користи за гајење нове лозе (14). Нешто мало парцела под виномом лозом има на местима зв. „Село“ (6), „Ливаде“ (3), „Гај“ (5), „Суварје“ (4), „Велико Осоје“ (3), „Мало Осоје“ (4), „Осоје“ (5), „Крак“ (3), „Крушак“ (1) и „Пројиште“ (7). У целој к.о. 54 индивидуална земљишна власника гаје винову лозу. То су: Тиосављевићи (8 в.), Живановићи (3 в.), Јоксићи (6 в.), Станковићи (1 в.), Бошњаковићи (1 в.), Поповићи (5 в.), Митровићи (1 в.), Купрежевићи (8 в.), Савковићи (1 в.), Алексићи (3 в.), Димитријевићи (7 в.), Милојевићи (1 в.), Петровићи (1 в.), Ђорђевићи (1 в.), Јовановићи (3 в.), Костићи (1 в.), Милановићи (1 в.) и Матејићи (2 в.).

Структура искоришћавања земљишних парцела у разним потесним деловима на поседу Јовановић Милована са 7 ха 54 а 41 м²

Потес звано место	Катастарска култура (земљишна категорија)
Доње Поље	њива
Доње Поље	њива
Суварје	њива
Суварје	виноград
Суварје	шума
Суварје	њива
Суварје	шума
Суварје	њива
Суварје	њива
Суварје	воћњак
Ливаде	њива
Ливаде	њива
Ливаде	њива
Ливаде	ливада
Ливаде	њива
Пројиште	њива
Пројиште	њива
Пројиште	њива
Село	њива
Село	воћњак
Село	шума
Село	кућа
Село	двориште
Село	воћњак
Гај	шума
Гај	шума
Гај	њива
Гај	воћњак
Гај	шума

Око 35,71% од укупног броја потесних делова има катастарске парцеле под пашњацима. То су: „Село“ (7), „Ливаде“ (2), „Велико Осоје“ (6), „Мало Осоје“ (3) и „Крак“ (1). У првом потесном делу њихови су власници: Илићи (1 в.), Павловићи (1 в.), Петровићи (1 в.) и друштвени сектор (корисник СО Младеновац); другом — Алексићи (1 в.) и РО за пољопривредну производњу „Расадник“ (Младеновац); трећем — Милановићи (1 в.), Купрежевићи (2 в.), Војиновићи (1 в.), Ђорђевићи (1 в.) и Матејићи (2 в.); четвртом — Станковићи (3 в.); петом — Јоксићи (1 в.).

Један земљишни власник најчешће има катастарске парцеле у више потесних делова. Тако, на пример, парцеле у поседу Поповић Слободана налазе се на местима зв. „Пољане“ (2), „Суварје“ (4), „Пројиште“ (5), „Ливаде“ (2) и „Село“ (7); Живановић Властимира — „Село“ (7), „Крак“ (6), „Гај“ (1) и „Мало Осоје“ (1); Станковић Радомира — „Ливаде“ (2), „Пројиште“ (2), „Велико Осоје“ (4), „Село“ (14), „Мало Осоје“ (5) и „Крак“ (1); Ђорђевић Ранислава — „Село“ (4) и „Велико Осоје“ (17); Јовановић Милована — „Доње Поље“ (2), „Суварје“ (8), „Ливаде“ (5), „Пројиште“ (3), „Село“ (6), и „Гај“ (5); Јовановић Николе — „Доње Поље“ (2), „Ливаде“ (13), „Пољане“ (3) и „Село“ (6); Станковић Николе — „Село“ (5), „Мало Осоје“ (3) и „Велико Осоје“ (12). Прва два земљишна власника имају посед мањи од 5,00 ха; остали преко 5,01 ха (213).

Комасација земљишта

До сада било је покушаја да се на подручју општине преко комасације смањи број ситних парцела; створе земљишни комплекси правилног облика погодни за обрађивање; повећа продуктивно земљиште уклањањем обала и међа; увећа фонд земљишта у друштвеној својини; смање трошкови обраде земљишта и транспорта производа; омогући боље чување поседа и спроведе лакша контрола усева; потпуно ликвидирају или смање гранични спорови и парничења грађана; регулишу имовински односи; створе услови за брже удруживање. Још 1978. год. ЗЗ Јагњило покренула је била иницијативу да се спроведе потесна комасација на 4000 ха у границама две к. о. — Рабровцу и Јагњилу. И једна и друга к. о. имају око 13.000 земљишних парцела. Једна њихова парцела, у просеку, има 0,30 ха. У њиховим границама око 60% домаћинства има посед мањи од 5,00 ха; на једно домаћинство просечно долази 7 парцела; око 10% од укупне површине налази се под „обалама“; услед засењавања не користи се 10% обрадивих површина; обале својим присуством онемогућавају примену крупне механизације; закоровљене међе и обале погодују развоју биљних болести и онемогућавају њихово сузбијање (174, 5—9).

Удаљеност земљишних парцела од економског дворишта на примеру поседа Радована Б. Панџића из Рајковца крајем јануара 1983. год.

Спецификација	Укупна површина у арима	Удаљеност парцеле од економског дворишта у метрима
Окућница	24	—
Воћњак („Код куће“)	24	—
Њива („Селиште“)	65	200
Шума („Селиште“)	10	200
Виноград („Селиште“)	20	200
Виноград („Поља“)	26	500
Воћњак („Поља“)	36	500
Њива („Поља“)	57	500
Њива („Поља“)	46	500
Њива („Поља“)	18	500
Њива („Гајчић“)	65	700
Њива („Гајчић“)	26	700
Воћњак („Гајчић“)	10	700
Њива („Зборно место“)	8	300
Вашта („Селиште“)	5	200
Ливада („Луг“)	33	2500
Ливада („Луг“)	10	2500
Ливада („Трстена“)	11	2600
Свега:	544	—

Јуна 1982. год. донет је оријентациони програм комасације и откупа пољопривредног земљишта на подручју града Београда ради стварања предуслова за проширење фонда обрадивог земљишта, привођења култури необрађеног земљишта, заустављања даљег уститњавања индивидуалних парцела, заштите обрадивог земљишта од ненаменског коришћења, интензивнијег коришћења обрадивог земљишта, стварања друштвено-економ-

ских и организационих услова за ширење свих облика удруживања земљорадника и кооперативне сарадње, повећања тржишности пољопривредне производње, бржег укључивања земљорадника у систем удруженог рада у оквиру агроиндустријског комплекса, планског усмеравања производње и др. Према овом програму између 1983. и 1987. год. треба да се обави комасација на подручју 12 младеновачких к. о. — Влашка, Велика Иванча, Велика Крсна, Дубона, Јагњило, Ковачевац, Марковац, Међулужје, Пружатовац, Рабровац, Сенаја и Шепшин. У 5 к. о. предвиђена површина за комасацију прелази 1000 ха (Велика Крсна 1500 ха, Дубона 1200 ха, Јагњило 1990 ха, Ковачевац 1650 ха и Међулужје 1175 ха); осталим она износи од 70—980 ха (Сенаја 70 ха, Шепшин 410 ха, Рабровац 890 ха, Пружатовац 825 ха, Марковац 670 ха, Велика Иванча 920 ха и Влашка 980 ха) (171, 2,8).

У другој декади новембра 1981. год. Скупштина општине Младеновац, на седници Већа месних заједница, задужила је ЗЗ „Младеновац“, ЗЗ „Јагњило“, РО „Расадник“, Секретаријат за привреду СО Младеновац, Градску инспекцију (одељење у Младеновцу) и јавног правобраниоца да интензивно раде на ефикасном спровођењу земљишне политике у циљу увећања површина у поседу друштвеног сектора, уређења и укрупњавања обрадивих парцела. Између 1981. и 1985. год. само ЗЗ „Младеновац“ планира да изврши окрупњавање пољопривредног земљишта на подручју ОЗО „Божидар Дамњановић“ Ковачевац, ОЗО „Љуба Чикић“ Велика Крсна, ОЗО „Влашка“ и ОЗО „Велика Иванча“ у РЈ Пружатовац (136, 40).

МЕСТО И ЗНАЧАЈ АГРОКОМПЛЕКСА У СКЛОПУ МЛАДЕНОВАЧКЕ ПРИВРЕДЕ

Још у почетку је истакнуто да на подручју општине има више од 28 хиљада хектара пољопривредног земљишта. Од тога индивидуални сектор располаже са 27.361 ха, што је 95,84% укупних пољопривредних површина. У поседима пољопривредних газдинстава се налази 16.477 говеда, 735 коња, 41.220 свиња, 10.445 оваца, преко 2200 трактора са прикључцима. По к. о. живи 52.489 становника, што је 0,92% свих житеља на подручју Србије ван територија аутономних покрајина. Нешто око 27.140 лица налази се у категорији такозваног активног становништва. У укупном активно пољопривредно становништво учествује са 37,97%. Укратко речено, овај део СР Србије има огроман људски, имовински и природни потенцијал.

У условима комуналног система предузето је низ мера за јачање материјалне основе пољопривреде и стварање услова за већу производњу. Међутим, поред свега тога још увек максимално се не користе расположиви производни потенцијали (198, 6); на то негативно утичу неуклађености аграрне политике у општем развоју младеновачког агрокомплекса. Године 1979. остварен доходак од свих пољопривредних грана износио је 394.062 хиљ. дин. То је 17,7% од укупно оствареног дохотка у младеновачкој привреди. Од тога су индивидуална газдинства реализовала 90,4%; остатак од 9,6% отпада на друштвени сектор (183, 135).

Преко 1,280.000 житних јединица износи укупна пољопривредна производња. Од тога су 60% биљни производи. У укупној производњи стока и сточарски производи учествују са 40%.

Укупна пољопривредна производња у 1981. год.

Производња на обрадивим и пашњачким површинама	Производња у житним јединицама
Жита	451.070
Повртарско биље	98.102
Индустријско биље	16.808
Сточно биље	154.237
Воће	34.322
Грожђе	16.570
Свега производња са обрадивих и пашњачких површина	771.109
Сточарска производња	
Месо	
говеђе	166.980
коњско	1.116
свињско	181.450
овчије	14.160
живинско	39.336
Млеко	
кравље	98.334
Јаја	5.943
Вуна	4.688
Остали сточарски производи	624
Свега сточарска производња	512.631
Укупна пољопривредна производња	1,283.740

У 1981. год. структура биљне производње изгледала је овако: жита 58,50%, поврће 12,72%, индустријско биље 2,18%, сточно биље 20,00%, воће 4,45% и грожђе 2,15%; сточарске производње — месо 78,62%, млеко 19,18%, јаја 1,16% и остали производи 1,04%. И једних и других производа просечно је произведено 44,97 житних јединица по 1 ха пољопривредног земљишта.

До 1985. год. друштвене пољопривредне организације планирају да на подручју општине уложе доста средстава за унапређивање пољопривреде. Само ПК „Београд“ предвиђа да у периоду 1983—1985. год. откупи и уреди 800 хектара земљишта, подигне товилиште говеда капацитета 4.000 јунади, живинарску фарму капацитета 40.000 кокица-носиља и друге објекте. Средства за инвестиције обезбедиће у сарадњи са Агробанком и Беобанком (198,6).

УЧЕШЋЕ ОПШТИНЕ МЛАДЕНОВАЦ У УКУПНОМ ДОХОТКУ ИЗ ПОЉОПРИВРЕДЕ НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА БЕОГРАДА

Иако се још увек максимално не користе расположиви производни потенцијали учешће општине Младеновац у укупном дохотку из пољопривреде на подручју града Београда је знатно. У 24. години после увођења комуналног система оно је износило 9,84%. Те године, по укупном дохотку из пољопривреде младеновачка општина заузимала је пето место у београдском региону (183, 135). На првом месту је била општина Пали-

лула (788.012 хиљ. дин.), на другом Обреновац (559.458 хиљ. дин.), трећем Земун (511.927 хиљ. дин.), четвртом Гроцка (449.575 хиљ. дин.), а на петом Младеновац — 394.062 хиљ. дин. Исте године општина Младеновац, по укупно оствареном дохотку из пољопривреде на приватном сектору, била је на другом месту (356.341 хиљ. дин). Прво место заузимала је општина Обреновац (434.437 хиљ. дин.).

Структура вредности остварене пољопривредне производње на приватном сектору у 1981. год. (100, 31)

Извори прихода	Вредности производње у хиљ. дин.
Жита	381.263
Узгредни производи жита	21.332
Индустријско биље	8.607
Повртно биље	93.784
Сточно крмно биље	62.226
Ливаде и пашњаци	32.257
Сирово воће и грочје	111.421
Прерада воћа и грочја	40.909
Прираст стоке	418.717
Производи сточарства	135.539
Производи живинарства	35.462
Производи пчела	656
Приходи од шума	20.296
Домаћа радиност	939
Остале делатности	3.420
Свега	1.366.428

Године 1981. друштвени производ општине Младеновац од индивидуалног сектора пољопривреде износио је 626.832 хиљ. дин. Исте године вредност остварене пољопривредне производње прелазила је 1.366.000 хиљ. дин. (100, 31). Од тога отпада на трошкове производње 739.596 хиљ. дин. У укупној вредности производње доходак учествује са 595.492 хиљ. дин. (43,58%). Један активни пољопривредни становник, у просеку, остварио је доходак од 57,79 хиљ. дин.

УЛОГА И МЕСТО ОПШТИНЕ МЛАДЕНОВАЦ У ПРОИЗВОДЊИ ХРАНЕ НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА БЕОГРАДА

Општина Младеновац има значајно место у производњи хране на подручју града Београда, нарочито ако се узму у обзир њени расположиви природни потенцијали и уопште друштвено-економски услови за пољопривреду. Она представља један од важнијих микро реона за производњу хлебних жита, мада је код неких врста, особито код пшенице, присутна

тенденција смањења тржног вишка. У њој се производи 10,63% од укупне производње пшенице, иако поседује свега 11,30% ораничних површина. Са њене територије потиче преко 11% кукуруза произведеног у београдском региону. И у производњи осталих земљорадничких производа њен удео је велики — око 3,75% јечма, 17,69% овса, 11,04% кромпира, 10,75% лука, 7,79% пасуља, 10,97% купуса, 6,94% парадајза, 10,36% зелене паприке, 3,37% шећерне репе, 8,57% сунцокрета, 2,02% соје, 15,70% детелине, 10,20% луцерке, 8,06% трешања, 19,58% вишања, 8,63% кајсија, 15,95% шљива, 7,05% брескви, 12,69% ораха, 2,95% јабука, 6,86% крушака, 8,66% дуња и 15,63% грочја произведеног на подручју града Београда потиче из општине Младеновац (203, 293—297).

Пре другог светског рата подручје општине Младеновац по броју појединих врста стоке заузимало је прво место у ниској Шумалији; после увођења комуналног система оно по броју говеда у тову стоји на другом месту у београдском региону (после општине Палилула). Крајем 1981. год. њени пољопривредници имали су у организованом тову 4003 говечета. То је 28,45% од укупног броја на подручју града Београда. У истој години младеновачки одгајивачи стоке утовили су у кооперацији и испоручили на тржиште 5401 говече и 5437 свиња (203, 298).

У 1981. год. учешће општине Младеновац у укупном откупу појединих пољопривредних производа од индивидуалних произвођача на подручју града Београда изгледало је овако (203, 322—323): пшенице 10,99%, јечма 1,36%, овса 5,88%, сунцокрета 16,67%, шећерне репе 24,64%, кромпира 5,94%, пасуља 13,40%, лука 2,67%, шљива 5,24%, трешања 19,34%, вишања 30,24%, кајсија 4,45%, јагода 19,61%, малина 10,43%, говеди за клање 43,20%, свиња за клање 12,91%, коња за клање 0,26%, оваца за клање 100%, товних говеда 19,93%, свиња и прасади за тов 59,70%, приплодних говеда 45,95%, свиња за приплод 1,96%, млека 11,10%, меких сирева 5,33%.

По укупном откупу свиња и прасади за тов, прасади, оваца и шилежади за клање Младеновац се налази на првом месту у београдском региону; шећерне репе, пасуља, црног лука, трешњи, вишања, јагода, малина, грочја за прераду, меких сирева, говеда, јунади, телади, свиња и прасади за приплод, коња, товљене говеди и јунади за клање — другом; масних и полумасних свиња за клање, говеда, јунади и телади за тов, пшенице, кукуруза (без семенског), сунцокрета и кајсија — трећем; сточног јечма, кромпира, шљива, млека и меснатих свиња за клање — четвртом.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Скупштина општине Младеновац: Статут општине Младеновац, Службени лист града Београда бр. 12/12. мај 1974. год., Београд.
- Републички завод за статистику: Попис становништва, домаћинства и станова 1981. (коначни резултати по насељима), Документациони материјал — XIV — 4900, Београд, 1982.
- Голубица с цветом Књажевства Србског, V (1843 и 1844), Београд, 1844; Б. Стојанчевић: Србија у време првог устанка 1804—1813, Библиотека народног музеја у Лесковцу, књ. 28, Лесковац 1980 (208).
- Скупштина града Београда — Градски завод за друштвено планирање: Индивидуална пољопривредна производња у рејонима општина Лазаревац и Младеновац и могућности даљег развоја, Београд, октобар 1972 (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1972).
- Ловачка организација „Варовнице“ Младеновац: Ловнопривредна основна ловишта бр. I, II, III и IV (1980—1984. год.), Младеновац, 1980 (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1980).
- М. Милосављевић: Температура ваздуха као вегетациони чинилац у НР Србији, Гласник СГД, св. XXIX-бр. 2, Београд, 1949.
- М. Лутовац: Привредно-географске карактеристике слива Јасенице, Посебна издања Географског института САН, књ. 3, Београд, 1951.
- Хидрометеоролошка служба ФНР Југославије: Температура, ветар и облачност у Југославији, Прилози познавању климе Југославије, књ. I, Београд, 1952.
- СО Младеновац — Секретаријат за привреду и финансије: Анализа остварења друштвеног плана за период 1976—1980. у 1976. год. и могућности друштвено-економског развоја у 1977. години, Младеновац, 1976 (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1976).
- М. Милосављевић: Температурни и кишни односи у НР Србији, Годишњак пољопривредно-шумарског факултета, Београд, 1948.
- К. Милосављевић: Кишне и сушне периоде у НР Србији, Београд, 1951.
- Хидрометеоролошка служба СФРЈ: Метеоролошки годишњак II (Падавине) за 1966. (256), 1967. (257), 1968. (258), 1969. (258), 1970. (257), 1971. (258), 1972. (259), 1973. (257), 1974. (261) и 1975. год. (249).
- Хидрометеоролошка служба ФНР Југославије: Падавине у Југославији, Прилози познавању климе Југославије, књ. 2, Београд, 1957.
- Задруга, Недељни лист за пољопривреду и село Србије, бр. 1963, Београд, 1982.
- М. Коматина: Хидрогеологија Шумадије, Расправе Завода за геолошка и геофизичка истраживања XVII, Београд, 1976.
- Информативни билтен — Гласило делегација Младеноваца, бр. 23, Година VII, Младеновац, 26. новембар 1980. године.
- Скупштина општине Младеновац — Општински комитет за ком. стамб. послове и Комитет за друштвене делатности: Информација о насталим последицама елементарних непогода у периоду од 17—23. марта 1981. године, Младеновац, 1981 (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1981).
- Општа државна статистика Краљевине Југославије: Статистички годишњак 1937, књига VIII, Београд, 1938.
- Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XI — Управа за заштиту биља — 23. 973/1948 (фасцикла 256).
- Радна организација за пољопривредну производњу „Расадник“ — Младеновац: Извештај о пословању уз завршни рачун за 1981. годину Радне организације за пољопривредну производњу „Расадник“ Младеновац, Младеновац, 1982 (Архива РО „Расадник“, 1982).
- Статистички уред НР Србије: Претходни резултати пописа стоке 31. I 1949. (Статистика пољопривреде), Свеска бр. 48, Београд, 1949.
- Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — Кабинет — Извештај Министарства пољопривреде НР Србије о раду у 1949. год. (фасцикла 1).
- Архив Србије — Београд, Планска комисија НРС — Фонд Г-29 — Извештај о стању задругарства по неким важнијим питањима 1949. године (фасцикла 70).
- Народна скупштина НР Србије: Пето и шесто редовно заседање Народне скупштине Народне Републике Србије (15. и 16. маја 1949, 26—28. јануара 1950), Стенографске белешке, књига 7, Београд.
- Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — Кабинет — 73 (фасцикла 2).
- Завод за статистику НРС: Статистички годишњак НР Србије 1955., Београд, 1955.
- Институт за економику пољопривреде — Београд: Смернице дугорочног развоја пољопривреде и прехрамбене индустрије општине Младеновац за период 1970—1985., Први део, Обележја привредно-демографске и аграрне структуре, Београд, 1972 (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1972).
- Савезни завод за статистику: Попис индивидуалних пољопривредних газдинстава 1960 (општина Младеновац), Документ електронског центра број ПП—1—60, 10,904.000
- Институт за економику пољопривреде — Београд: Смернице дугорочног развоја пољопривреде и прехрамбене индустрије општине Младеновац за период 1970—1985., трећи део, Београд, 1972 (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1972).
- Институт за економику пољопривреде — Београд: Смернице дугорочног развоја пољопривреде и прехрамбене индустрије општине Младеновац за период 1970—1985., други део, Производно-економске карактеристике и тенденције даљег развоја индивидуалних газдинстава, Београд, 1972 (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1972).
- Скупштина општине Младеновац: Предлог средњерочног друштвеног плана развита општине Младеновац у периоду од 1971. до 1975. године — Документација — Младеновац, 1971 (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1971).
- Савезни завод за статистику: Попис становништва и станова 1971. (Величина поседа и извори прихода домаћинства), књ. XII, Београд, 1974.
- Савезни завод за статистику: Попис становништва и станова 1971. (Пољопривредно становништво), књ. XI, Београд, 1973.
- Народна скупштина НР Србије: Четврто редовно и четврто ванредно заседање Народне скупштине Народне Републике Србије (29—3— октобра 1948. и 16—18. фебруара 1949), Стенографске белешке, књига 6, Београд.
- Извор: Интерни подаци Завода за статистику града Београда.
- Југословенски институт за урбанизам и становање: Пољопривреда (студије за потребе просторног плана СР Србије без САП), Београд, јуна 1978.
- Републички завод за статистику: Попис становништва, домаћинства и станова 1981. (коначни резултати по општинама за територију СР Србије ван територија САП) — 5373 — XIV — Документациони материјал, Београд, септембар 1982. год.
- Архив Србије — Београд, Планска комисија НРС — Фонд Г-29 — Петогодишњи план (фасцикла 161).
- Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XI — Управа за биљну производњу — 5392/1945 (фасцикла 255).
- Статистички уред НР Србије: Коначни резултати пописа пољопривредних машина, оруђа и справа (Газдинства, плугови и дрљаче), Серија III, Свеска бр. 38, Београд, 1949.

41. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XI — Управа за биљну производњу — 17. 987/1945 (фасцикла 255).
42. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XI — Управа за биљну производњу — 1306/1945 (фасцикла 255).
43. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — Кабинет 13/1946 (фасцикла 1).
44. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XIII — Управа за семенску службу — 42.366 — Годишњи извештаји о раду појединих одељења Министарства пољопривреде НР Србије у 1946. год. (фасцикла 274).
45. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75—XI — Управа за биљну производњу (несређена акта у фасцикли 259).
46. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XI — Управа за биљну производњу — 52.000/1949 (фасцикла 255).
47. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XI — Управа за биљну производњу — 52.225/1949 (фасцикла 258).
48. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XI — Управа за заштиту биља — СП — 818/1949 (фасцикла 256).
49. Архив Србије — Београд, Планска комисија НРС — Фонд Г-29—18/1950 — Образложење извршења привредног плана у 1948. години (фасцикла 70).
50. Савезни завод за статистику: Попис пољопривреде 1960. (Основни подаци индивидуалних газдинстава по насељима), књ. 1, Београд, 1964.
51. Отсек за план и анализе СО Младеновац: Развој привреде од 1966—1970. и могућности развоја у периоду 1971—1975. год. (са документацијом), Младеновац, 1970 (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1970).
52. СО Младеновац — Одељење за привреду и финансије: Анализа друштвено-економског кретања у општини Младеновац за 1972. годину и оцена друштвено-економског развоја у 1973. години, Младеновац, 1973 (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1973).
53. Републички завод за статистику: Општине у СР Србији 1974 (158), 1975. (159), 1976. (130), 1977. (111), 1978. (159), 1979. (122) и 1980. (139), Београд.
54. Републички завод за статистику: Општинска статистичка документација, бр. 133, Београд, 1980.
55. Скупштина општине Младеновац — Општински секретаријат за привреду и финансије: Извештај штаба за јесењу сетву, Младеновац, децембра 1980. год. (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1980).
56. Савезни завод за статистику: Општина Младеновац — Образац ДП 1931 (Обрачун друштвеног производа и народног дохотка општине од индивидуалног сектора пољопривреде за 1980. годину), Београд, децембра 1980.
57. Општинска конференција СКС Младеновац — Комисија за друштвено-економске односе на селу: Стање организованости пољопривредне производње, прераде и промета и развој друштвено-економских односа у општини Младеновац, Младеновац, 1977. год. (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1977).
58. ЗЗ „Јагњило“ — Јагњило: Самоуправна организованост задруге са стицањем дохотка, учешћем у заједничком приходу удружених земљорадника, Јагњило, марта 1981. године (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1981).
59. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — Кабинет 39/1946 (фасцикла 1).
60. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — Кабинет 34/1946 (фасцикла 1).
61. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XI — Управа за биљну производњу — 314/1945 (фасцикла 255).
62. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — Кабинет — ПОВ 152/1946 (фасцикла 2).
63. Народна скупштина НР Србије: Друго и треће редовно и треће ванредно заседање Народне скупштине Народне Републике Србије (22—24 децембра 1947, 28—29 априла и 5 октобра 1948), Стенографске белешке, књига 5, Београд

64. Статистички уред Планске комисије НР Србије: Ратарска производња у 1947 (принос раних усева), I део, Серија II, Свеска 11, Београд, 1948.
65. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XI — Управа за биљну производњу — 22.222/1949 (фасцикла 259).
66. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75, — Управа за биљну производњу — ПОВ 3587/1949 (фасцикла 260).
67. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XI — Управа за биљну производњу (фасцикла 258).
68. Архив Србије — Београд, Планска комисија НРС — Фонд Г-75 — 11.644/1950 (фасцикла 58); Народна скупштина НРС: Седмо и осмо редовно заседање Народне скупштине Народне Републике Србије (12 и 13 маја 1950 и 14—16 јануара 1951), Стенографске белешке књига 8, Београд (157).
69. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — IX — Плански сектор — 150/1950 (фасцикла 111).
70. Народна скупштина НР Србије: Треће редовно заседање Народне скупштине Народне Републике Србије (другог сазива), Стенографске белешке (27—29 априла), књига 10, Београд.
71. Архив Србије — Београд, IV сазив Народне скупштине у периоду 1958—1962. год. — Стенографске белешке XXIУ заједничке седнице Републичког већа и већа произвођача Народне скупштине Народне Републике Србије, одржане 2. јула 1962. год. (фасцикла 5).
72. Архив Србије — Београд, IV сазив Народне скупштине у периоду 1958—1962. год. — Стенографске белешке са XXII седнице Републичког већа Народне скупштине НР Србије, одржане 31. I 1961. год. (фасцикла 10).
73. Републички завод за статистику: Општине у СР Србији 1980. (статистички подаци), Београд, јун 1981.
74. СДК у СРС Филијала Вождовац — Експозитура у Младеновцу: Упоредна анализа резултата Земљорадничке задруге за пољопривредну производњу „Младеновац“ у Младеновцу по завршним рачунима за 1981. год., Младеновац, јула 1982. год. (Архива ЗЗ „Младеновац“, 1982).
75. Ж. Кумар: Младеновац — Антропогеографска испитивања, Гласник Етнографског института САН, књ. 1—2, Београд, 1952.
76. Министарство пољопривреде и исхране: Статистика пољопривредне производње у Србији и Банату 1940., Београд, 1944.
77. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — VIII — Одељење за аграрну политику — 4627/1946 (фасцикла 83).
78. Народна скупштина НР Србије: Прво и друго ванредно и прво редовно заседање Народне скупштине Народне Републике Србије (17. јануара, 21—22 фебруара, 3—4 априла и 20—21 јуна 1947), Стенографске белешке, књ. 4, Београд.
79. Народна скупштина НР Србије: Седмо и осмо редовно заседање Народне скупштине Народне Републике Србије (12 и 23 маја 1950 и 14—16 јануара 1951), Стенографске белешке, књига 8, Београд.
80. Одлука о допунама одлуке о општинским порезима грађана (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1981).
81. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XI — Управа за заштиту биља — 14/1946 (фасцикла 256).
82. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XI — Управа за биљну производњу — 43.653/1946 (фасцикла 255).
83. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — XI — Управа за биљну производњу — 5993/1947 (фасцикла 255).
84. Статистички уред НРС: Воћарство у 1946. год. (по административно-територијалној подели од 1. XII 1947. год.), Серија II, Свеска 22, Београд, 1948.
85. Статистички уред НР Србије: Претходни резултати пописа воћних стабала и чокота винове лозе, Серија II, свеска 50, Београд, 1949.
86. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75, Државни сектор — ПОВ 20.082/1949 (фасцикла 298).
87. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г-75 — 2244/1951 (фасцикла 76).

88. Статистички уред НР Србије: Коначни резултати пописа пољопривредних машина, оруђа и справа (Сушнице за воће, Гарнитуре за печење пекмеза, Гарнитуре за печење ракије, Справе за прераду млека, Разне справе и кола), Серија III, свеска 42, Београд, 1949.
89. Секретаријат за привреду и финансије СО Младеновац: Анализа остварених закључака о даљој организованости пољопривреде у општини Младеновац, Младеновац, новембра 1978. год. (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1978).
90. Савезни завод за статистику: Обрачун друштвеног производа и народног дохотка општине Младеновац од индивидуалног сектора пољопривреде за 1977., 1978., 1979. и 1980. год. (Обзац ДП 1978., 1979., 1980. и 1981.).
91. Савезни завод за статистику: Обрачун друштвеног производа и народног дохотка општине Младеновац од индивидуалног сектора пољопривреде за 1977. год. (Обзац ДП — 1978).
92. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — XI — Управа за биљну производњу — 19.278/1945 (фасцикла 255).
93. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС—Фонд Г—75 — XI — Управа за биљну производњу — 33.667/1946 (фасцикла 255).
94. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривредну НРС — Фонд Г—75 — XI — Управа за биљну производњу — 9850/1947 (фасцикла 255).
95. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — XI — Управа за биљну производњу — 191/1945 (фасцикла 255).
96. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — XI — Управа за биљну производњу — 13.750/1945 (фасцикла 255).
97. Статистички уред Н. Р. Србије: Виноградарство у 1946. год. (по административно-територијалној подели од 1. XII 1947. год.), Серија II, Свеска 20, Београд, 1948.
98. Статистички уред НР Србије: Виноградарство у 1947. (на дан 10. XII 1947), Серија II, свеска 24, Београд, 1948.
99. Статистички уред НР Србије: Коначни резултати пописа пољопривредних машина, оруђа и справа (Прскалице воћне, Прскалице виноградарске, Муљаче за грождје и воће, Пресе ручне и хидрауличне, Филтери за вино, Пумпе за вино, Вински судови и каце), V, Серија III, Свеска 11, Београд, 1949.
100. Савезни завод за статистику: Обрачун друштвеног производа и народног дохотка општине Младеновац од индивидуалног сектора пољопривреде за 1981 (Обзац ДП 1982).
101. Р. Василић: Из нове хладњаче само за извоз, Младеновачке новине, Лист за друштвена и политичка питања, Орган, ССРН Младеновац, Младеновац, 25. XII 1982. година, година III број 41.
103. Републички завод за статистику: Општине у СР Србији 1977, Београд, (125); Општине у СР Србији 1978., Београд (171); Општине у СР Србији 1979., Београд (135).
104. СО Младеновац: Општи приказ остваривања друштвеног плана развоја у 1976. и 1977. години и оцена могућности развоја у 1978. години, Младеновац, 1978 (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1978).
105. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — 1308/1945 (фасцикла 247).
106. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — 3543/1945 (фасцикла 247).
107. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — 53/1945 (фасцикла 247).
108. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — Управа за сточарство — 27640/1945 (фасцикла 247).
109. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — Управа за сточарство — 27640/1945 (фасцикла 247).
110. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — Управа за сточарство — 14881/1945 (фасцикла 247).
111. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — 19411/1945 (фасцикла 247).
112. Архив Србије — Београд, Записник са конференције у ОНО Београд са претседницима СНО и ГНО Смедерево — 18. XI 1946. год. — Фонд збирка народна власт (кутија 3).

113. Архив Србије — Београд, Планска комисија НРС — Фонд Г—29 — 18/1950 — Образложење извршења привредног плана у 1948. години (фасцикла 70).
114. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X Управа за сточарство — ПОВ 12.025/1949 (фасцикла 254).
115. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — ПОВ 13.398/1949 (фасцикла 254).
116. Архив Србије — Београд, Планска комисија НРС — Фонд Г—29 — Петогодишњи план (фасцикла 161a).
117. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — 3755/1948 (фасцикла 249).
118. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — 12.203/1945 (фасцикла 247).
119. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — 13.307/1945 (фасцикла 247).
120. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — 10.127/1946 (фасцикла 247).
121. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — 35.793/1948 (фасцикла 248).
122. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — ПОВ 8347/1949 (фасцикла 251).
123. Архив Србије — Београд, Планска комисија НРС — фонд Г—29—11.685/1950 (фасцикла 59).
124. Архив Србије — Београд, Планска комисија НРС—фонд Г—29 — Уредба о унапређивању задружног сточарства — 11.643/1950 (фасцикла 58).
125. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — фонд Г—75 — III — Плански сектор — 939/1950 (фасцикла 111).
126. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — фонд Г—75 — ПОВ 6559/1950 (фасцикла 300).
127. Савезни завод за статистику и евиденцију: Попис стоке, живине и кошница 1950., Серија А III — Књига 2, Београд, 1952.
128. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС—фонд Г—75 — III — Плански сектор — СП 254/8. II 1951 (фасцикла 219).
129. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС—фонд Г—75 — ПС-ПОВ 6326/1950 (фасцикла 300).
130. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС—фонд Г—75 — ПС-ПОВ 6280/1950 (фасцикла 300).
131. Архив Србије — Београд, Планска комисија НРС—фонд Г—29 — Савет за промет робом владе ФНРЈ — Анализа могућности укидања обавезног откупа меса, млека, кромпира, пасуља и сламе (фасцикла 101).
132. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС—фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — ПОВ 11.169/1949 (фасцикла 253).
133. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС—фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — ПОВ 5330/1949 (фасцикла 251); Управа за сточарство — ПОВ 11.169/1949 (фасцикла 253).
134. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — ПОВ 4478/1949 (фасцикла 251).
135. Архив Србије — Београд, Планска комисија БРС — Фонд Г—29 — Преглед откупа меса и масти за 1951. год. (фасцикла 101).
136. Земљорадничка задруга за пољопривредну производњу „Младеновац“ у Младеновцу: Основе средњерочног плана развоја земљорадничке задруге за пољопривредну производњу „Младеновац“ у Младеновцу за период од 1981. до 1985. године, у Младеновцу, марта 1981. године.
137. Савезни завод за статистику и евиденцију: Попис стоке, живине и кошница 1951, Серија А III — књига 3, Београд, 1955.
138. Извештај Одељења за привреду и финансије СО Младеновац бр. 02-323-3/73 о прихватању Нацрта самоуправног споразума о оснивању Регионалног фонда за унапређивање и стабилизацију сточарске производње (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1973).
139. Републички завод за статистику: Број и биланс стоке по општинама (према анкети од 15. јануара 1973. год.), Билтен 100, Београд, 1973.

140. Републички завод за статистику: Општинска статистичка документација бр. 103, Београд, 1974.
141. Задруга, недељни лист за пољопривреду и село Србије, бр. 1978, Београд, 3. фебруар 1983. год.
142. Завод за статистику града Београда: Статистички годишњак града Београда 1980., Београд, 1981.
143. Републички завод за статистику: Попис становништва, домаћинства и станова 1981. год. (Први резултати по општинама и насељима), Стање на дан 31. 03. 1981. год., Билтен 194, Београд, 30. април 1981. год.
144. Републички завод за статистику: Први резултати пописа становништва, домаћинства и станова 1981. (становништво, домаћинства, станови и сточни фонд по општинама), Саопштење бр. 45, Београд, април 1981. године.
145. Секретаријат за привреду и финансије СО Младеновац: Остварени резултати у пољопривредној производњи са посебним освртом на резултате у спровођењу „зеленог плана“, Младеновац, децембар 1974. године (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1974).
146. Ж. Чолић: Из ветеринарске станице у Младеновцу („Почела испорука једнодневних пилића“), Задруга, Лист за пољопривреду и село Србије, бр. 1976, Београд, 20. јануар 1983. године.
147. Пољопривредна станица — Младеновац: Информација о намерама пољопривредне станице да прошири капацитет инкубаторске производње (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1973).
148. Архив Србије — Београд, Главна управа за пољопривреду НРС — Фонд Г—75 — X — Управа за сточарство — 32.185/1946 (фасцикла 249).
149. М. Ј. „Нови режим риболова“, Политика, бр. 24.957, Година LXXX, Београд, 30. март 1983. године.
150. Општина Младеновац: У сусрет изборима 82, Младеновац, јануар 1982. (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1982).
151. ЗЗ Јагњило: Основни подаци о ОУР — Општа земљорадничка задруга (бр. 391/80—1 од 30. 9. 1980. год.), Јагњило (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1980).
152. Секретаријат за привреду и финансије СО Младеновац: Анализа остварења закона о удруживању земљорадника, Младеновац, априла 1981. године (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1981).
153. Скупштина орштине Младеновац: Општина Младеновац 1974—1978., Младеновац, 1978 (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1978).
154. Секретаријат за привреду и финансије СО Младеновац: Организованост пољопривреде у општини, Младеновац, маја 1979. године (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1979).
155. Задруга, недељни лист за пољопривреду и село Србије, бр. 1977, Београд, 21. јануар 1983. године.
156. Земљорадничка задруга за пољопривредну производњу „Младеновац“ у Младеновцу: Списак удружених земљорадника, Младеновац, марта 1981.
157. ЗЗ „Младеновац“: Извештај о пословању земљорадничке задруге за пољопривредну производњу „Младеновац“ за период 1. I — 31. XII 1981. године, Младеновац, март 1982.
158. Републички завод за статистику: Општинска статистичка документација бр. 134, Београд, 1980.
159. М. Савић: Наша индустрија, занати, трговина и пољопривреда, VIII део, Сарајево, 1930.
160. Д. Милановић: Младеновац, Земља и људи, св. 25, Београд, 1975.
161. СО Младеновац: Информација о снабдевању становништва пољопривредним производима, Младеновац, 1980. године (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1980).
162. Републички завод за статистику: Општине у СР Србији 1974, Београд, 1975 (158); Општине у Србији 1980., Београд, 1981 (139).

163. Републички завод за статистику: Попис становништва, домаћинства и станова 1981. год. (Први резултати по општинама и насељима), Билтен 194, Београд, 1981 (11); Савезни завод за статистику: Попис становништва, домаћинства и станова 1981 (коначни резултати по насељима за општину Младеновац); Републички завод за статистику (Документациони материјал о попису становништва у 1981. год. — XIV — 4900, Београд, фебруар 1982. године).
164. Задруга, недељни лист за пољопривреду и село Србије, бр. 1983, Београд, 1983.
165. Завод за статистику града Београда: Статистички годишњак Београда 1981, Београд, фебруара 1982; Републички завод за статистику: Попис становништва, домаћинства и станова 1981 (коначни резултати по општинама за територију СР Србије ван територија САП — 5373 — XIV — Документациони материјал, Београд, септембар 1982. године).
166. Републички завод за статистику: Попис становништва, домаћинства и станова 1981. год. (основна обележја становништва по општинама и регионима), Коначни резултати, Билтен 206, Београд, март 1982. године.
167. Д. Вогелник: Урбанизација као одраз привредног развоја ФНРЈ, Београд, 1961.
168. В. Ђорђевић: „Није реч о цени млека“ (Забележено у Ковачевцу код Младеновца), Политика, 14. фебруар 1981. год.
169. М. Фригановић: Демографија — становништво света, Загреб, 1978 (111).
170. М. Спасовски: Типови старосног састава становништва западне Србије (у рукопису).
171. Оријентациони програм комасације и откупа пољопривредног земљишта на територији града Београда (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1981).
172. Геодетска управа СР Србије: Катастарски статистички подаци за СР Србију, Београд, 1964.
173. Скупштина града Београда — Градски завод за друштвено планирање: Индивидуална пољопривредна производња у рејону општина Лазаревац и Младеновац и могућности даљег развоја — Документација — Београд, октобра 1972. године (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1972).
174. Комисија за комасацију: Друштвено—економска оправданост спровођења комасације пољопривредног и шумског земљишта у катастарским општинама Јагњило и Рабровац (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1978).
175. Р. Јеветић: Дубоки корени задругарски (Трибина „Комуниста“), Комунист бр. 1366, Орган Савеза комуниста Југославије и Савеза комуниста Србије, Београд, 1983).
176. В. Јовановић: Примери на којима се учи („Најбоља у општини“), Задруга, лист за пољопривреду и село Србије, бр. 1986, Београд, 31. март 1983. године.
177. Завод за статистику и евиденцију Н. Р. Србије: Петогодишњи просек пожећих површина и приноса важнијих усева у Н. Р. Србији 1947—1951., Серија Б, Свеска 11, Београд, 1954.
178. Статистички уред НР Србије: Засејане површине јесењом и пролетњом сетвом на дан 1. VI 1949. год., Серија III, Свеска 54, Београд, 1950.
179. Завод за статистику и евиденцију НР Србије: Виноградарство у 1949. год., Серија III, Свеска 96, Београд, 1951.
180. Статистички уред Планске комисије НР Србије: Ратарска производња у 1947. (Принос позних усева), Серија II, Свеска 12, Београд, 1948.
181. Статистички уред НР Србије: Засејане површине јесењом и пролетњом сетвом (Стање на дан 15. маја 1948. год.), Серија III, Свеска 33, Београд, 1949.
182. Завод за статистику СР Србије: Попис становништва, домаћинства и станова 1981. (коначни резултати по насељима), Документациони материјал — XIV — 4900, Београд, 1982; Савезни завод за статистику: Попис становништва и станова 1971. (Пољопривредно становништво), књ. XI, Београд, 1973 (282).
183. Статистички годишњак Београда 1981., Београд, 1982.
184. Извршно веће скупштине СР Србије: Концепција дугорочног развоја Социјалистичке републике Србије до 1985. године, Београд, 1975.

185. Републички завод за статистику: Попис становништва, домаћинства и станова 1981. (Коначни резултати по општинама за територију СР Србије ван територија САП), Документациони материјал — XIV — 5386 (Регион: Београд), Београд, 1982.
186. Н. Љубичић: Предност задругарству, Комунист, Орган Савеза комуниста Југославије и Савеза комуниста Србије, бр. 1368, Београд, 3. јун 1983. год.
187. Републички завод за статистику СР Србије: Пољопривреда индивидуалног сектора својине од 1973. год. — важнији статистички подаци — Београд (Документациони материјал Одељења за пољопривреду Завода за статистику СР Србије, 1981).
188. Завод за статистику СР Србије: Откуп и продаја пољопривредних производа у 1981. год. (Документациони материјал Одељења за пољопривреду Завода за статистику СР Србије, 1981).
189. Индустриска кланица „7 јули“ Младеновац: Извештај о закљаној стоци у I, II, III, и IV. тромесечју 1981. год. (Документациони материјал Одељења за пољопривреду Завода за статистику СР Србије, 1981).
190. Задруга, лист за пољопривреду и село Србије, бр. 1997, Београд, 16. VI 1983. год.
191. Д. Б.: Како произвести више сунцокрета, Политика, бр. 25034, Година LXXX, Београд, 18. VI 1983. год.
192. Савезни завод за статистику: Попис становништва и станова 1971. (Миграциона обележја), књ. IX, Београд, 1973.
193. Завод за статистику СР Србије: Откуп и продаја пољопривредних производа у 1982. год. (Документациони материјал Одељења за пољопривреду Завода за статистику СР Србије, 1982).
194. ЗЗ „Младеновац“ ОЗО Кораћица и Марковац: Извештаји о броју свиња и организованом тову стоке у првом тромесечју 1981. год. (Документациони материјал Одељења за пољопривреду Завода за статистику СР Србије, 1981).
195. Ј. Ђ.: О коришћењу кредита зеленог плана у Младеновцу, Политика, бр. 25040 — Година LXXX, Београд, 24. јун 1983. год.
196. Завод за статистику СР Србије: Број стоке по општинама 15. I 1983. год. (Документациони материјал Одељења за пољопривреду Завода за статистику СР Србије, 1983).
197. Савезни завод за статистику: Годишњи извештај друштвеног сектора СО Младеновац о сточарству за 1982. год. (за властиту стоку) (Документациони материјал Одељења за пољопривреду Завода за статистику СР Србије, 1983).
198. Н. Мрвић: Концепти траже подршку (Разговори о даљем развоју аграра у општинама Младеновац, Гроцка, Сопот и Барајево), Задруга, Лист за пољопривреду и село Србије, бр. 1999, Београд, 30. јун 1983. год.
199. Борба, Орган Комунистичке партије Југославије, бр. 47 — Год. X, Београд, 22. II 1945. год.
200. Борба, Орган Комунистичке партије Југославије, бр. 46 — Год. XI, Београд, 23. II 1946. год.
201. Р. В.: Репа у првом плану, Младеновачке новине, бр. 54, Год. III, Младеновац, 23. III 1983. год.
202. Љ. Богдановић: Жетвени напори (Јагњило: Рекордна година), Задруга, Лист за пољопривреду и село Србије, бр. 1999, Београд, 30. VI 1983. год.
203. Градски Завод за статистику: Статистички годишњак Београда 1982., Београд.
204. В. Ђурић: Правци искоришћавања земљишта у СР Србији, Зборник XI Конгреса географа СФРЈ одржаног у СР Црној Гори од 28. IX до 2. X 1981., Титоград, 1983.
205. Б. Јаћимовић: Методологија аграрно-географских проучавања типологије пољопривреде, Зборник радова Географског института ПМФ, св. XXII, Београд, 1976.
206. Б. Јаћимовић: Прва сточарства у СР Србији, Зборник радова Географског института ПМФ, св. XXII, Београд, 1975.
207. Завод за статистику — град Београд: Статистички годишњак града Београда 1979., Београд, 1980 (195); Статистички годишњак Београда 1980., Београд, 1981 (191); Статистички годишњак града Београда 1981., Београд, 1982 (177).

208. Секретаријат за привреду и финансије СО Младеновац: Остварена производња и откуп пшенице рода 1983. године (стање 3. VIII 1983. год.) (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1983).
209. Секретаријат за привреду и финансије СО Младеновац: Остваривање циљева и задатака средњерочног плана развоја у области пољопривредне производње за 1981. год., Младеновац, 1981. (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1981).
210. Земљорадничка задруга за пољопривредну производњу „Јагњило“: Извештај о раду задруге у 1981. години са предлогом самоуправно-производног плана за 1982. годину, Јагњило, 1982. (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1982).
211. ОЗО „Влашка“ Влашка: Извештај ОЗО „Влашка“ о коришћењу кредита из „зеленог плана“ бр. 14 од 22. I 1982. год. (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1982).
212. Необрађени статистички пољопривредни подаци за период 1970—1983. год. добијени су од Завода за статистику града Београда, Завода за статистику СРС, Скупштине општине Младеновац и анкетирањем на терену (уколико није друкчије означено у тексту).
213. Градски геодетски завод Одељење у Младеновцу: Поседовни листови к. о. (стање 1. VIII 1983. год.).
214. Радна организација за пољопривредну производњу „Расадник“ Младеновац Производно-финансијски план РО „Расадник“ за 1982. годину, Младеновац, 1982 (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1982).
215. Земљорадничка задруга за пољопривредну производњу „Младеновац“ Младеновац: Самоуправни производно-финансијски план за 1982. годину, Младеновац, 1982. (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1982).
216. М. Ђитић: Сточарство у младеновачкој општини „Организован тов стоке и даље основни облик развоја“, „Привредни преглед“, Београд, 3. VIII 1982. год.
217. ЗЗ „Јагњило“: Извештај ЗЗ „Јагњило“ о коришћењу кредита из „зеленог плана“ бр. 50/82 од 10. II 1982. год. (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1982).
218. ЗЗ „Младеновац“ ОЗО „Кораћица“: Извештај ОЗО „Кораћица“ о коришћењу кредита из „зеленог плана“ бр. 4 од 8. II 1982. год. (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1982).
219. ЗЗ „Младеновац“ ОЗО „Љуба Чикић“ Велика Крсна: Извештај ОЗО „Љуба Чикић“ о коришћењу кредита из „зеленог плана“ од 30. I 1982. год. (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1982).
220. ЗЗ „Младеновац“ ОЗО Шепшин: Извештај ОЗО Шепшин о коришћењу кредита из „зеленог плана“ (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1982).
221. СОУР ПК „Београд“ и РО за пољопривредну производњу „Расадник“ Младеновац: Елаборат о друштвено-економској оправданости удруживања РО за пољопривредну производњу „Расадник“ у Младеновцу и Пољопривредног комбината „Београд“ Подинска Скела (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1982).
222. М. Ковачевић: ЗП хибриди на подручју младеновачке општине, Задруга, Лист за пољопривреду и село Србије, бр. 2005, Београд, 18. август 1983. год.
223. Закључци Скупштине општине Младеновац по Информацији о коришћењу средстава зеленог плана (Архива секретаријата за скупштинске послове СО Младеновац бр. 06—90/83, 1983).
224. ЗЗ Младеновац ОЗО „Велика Иванча“: Извештај ОЗО „Велика Иванча“ о коришћењу средстава зеленог плана (Архива секретаријата за привреду и финансије СО Младеновац, 1982).
225. Институт за економику пољопривреде: Концепција развоја агрокомплекса на подручју СР Србије ван САП-а за период 1981—1985. године, Београд, 1981.
226. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НОС Младеновац — општа архива (фасцикла 20/1947).
227. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НОС Младеновац — Записници са седница Извршног одбора НОС 1947—1948. год.
228. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НОС Младеновац — Записници са седница Извршног одбора НОС 1948—1949. год.

229. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НОС Младеновац — Записници са седница Извршног одбора НОС 1950—1951. год.
230. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НОС Младеновац — Пољопривреда 1946—1950 (статистика) (Инв. бр. 79/1).
231. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НОС Младеновац — Записници са седница СНО Младеновац 1951. год.
232. Статистички уред СНО Младеновац: Тромесечни статистички билтен за III тромесечје 1952. год., Година I, Свеска II, Младеновац 1952 (Историјски архив Београда — Нови Београд, Попис становништва 1952. и 1933. (Инв. бр. 79).
233. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НОС Младеновац — Привреда — Статистика — 1950 до 1955 (Инв. бр. 79/3).
234. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НОС Младеновац — Записници са седница ИО НОС Младеновац 1949. год.
235. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НОС Младеновац — Записници са седница ИО СНО Младеновац 1952. год.
236. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд СНО Младеновац — Записници са седница Већа произвођача 1955—1957. год.
237. Б. Трбојевић: „Примена договора уместо бонова“ („Изгледи за снабдевање у идућој години“), Политика, Број 25138 — Година LXXX, Београд, 1983.
238. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НО београдске области — Стенографске белешке са I ванредног заседања Народног одбора београдске области, одржаног 27. II 1950. год. (Инв. бр. 84).
239. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НО београдске области — Материјали са редовних и ванредних заседања ОНО-а у периоду 1950—1951. год. (Инв. бр. 84).
240. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НО београдске области — Записник са одржаног састанка Повереништва за пољопривреду 20. XII 1950. год. (Инв. бр. 143).
241. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НО београдске области 1948—1951. год. (Инв. бр. 143).
242. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НО београдске области 1949—1951. год. — Повереништво државних набавки (Инв. бр. 162).
243. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НО београдске области — Упитник о сељачким задругама (Инв. бр. 143).
244. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НО београдске области — Стенографске белешке са III редовног заседања Извршног одбора београдске области, одржаног 3. новембра 1950. год. (Инв. бр. 84).
245. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НО београдске области — Повереништво за пољопривреду и шумарство (Инв. бр. 145).
246. Историјски архив Београда — Нови Београд, Фонд НО београдске области — Секретаријат (Инв. бр. 127).
247. Републички завод за статистику: Попис шумског фонда 1979. године — Коначни резултати — Билтен 218, Београд, 1983.
248. Завод за статистику Србије: Дрвна маса по врстама састојина на подручју општине Младеновац у 1979. год. (Документациони материјал Одељења за шумарство Завода за статистику Србије, 1979.).
249. Републички завод за статистику: Општине у СР Србији (статистички подаци), Београд, 1975.
250. Завод за статистику града Београда: Статистички годишњак Београда 1983., Београд, 1983.
251. Хидрометеоролошка служба СФРЈ: Годишњак температуре земљишта за 1978. год., Београд, 1983.
252. РО ПКБ БИМ „Славија“: Извод из предлога самоуправног споразума о удруживању рада и средстава у репродукциону целину за производњу говеда, товне јунади и свиња, прераду и промет меса и производа, ради заједничког пословања (Архива РО ПКБ „Славија“, 1984.).
253. Републички завод за статистику: Општинска статистичка документација бр. 26, Београд, 1966.

Résumé

Dr Miroslav D. Milojević

LE DÉVELOPPEMENT DU COMPLEXE AGRAIRE DE LA COMMUNE DE MLADENOVAC DANS LA PÉRIODE D'APRÈS-GUERRE

Une contribution à la géographie agraire des communes dans la Sumadija

Du point de vue administratif-territorial la commune de Mladenovac embaïsse une superficie de 338 km² et comprend 19 communes cadastrales dans la région de Sumadija. A partir de l'année 1970 déjà elle fait partie de 16 communes qui constituent le territoire de la ville de Belgrade. Elle a une population de 52.489 habitants, soit 155 habitant par 1 km².

Les sols sur le territoire de la commune se prêtent à la production agricole variée. La température annuelle moyenne de l'air varie aux environs de 10,7°. Le plus chaud est le mois de juillet (21,8°) et le plus froid est le mois de janvier (-0,7°). Le premier jour (date (moyenne) à la température moyenne de jour de 5,0° est le 13 mars; le dernier est le 25 novembre. Plus de 74 p. 100 de la quantité totale des précipitations tombent pendant la période de végétation. Les quantités maxima de pluie tombent aus mois de juin (87,5 mm) et les quantités minima au mois de février (37,7 mm). Environ 42 p. 100 du fonds foncier sont dans la première, la deuxième et la troisième classe cadastrale.

Vers la fin de l'année 1970 le secteur social tenait en sa possession 4,07 p. 100 du fonds foncier total. En cette même année il disposait de 4,3 p. 100 de surfaces cultivables et de 4,4 p. 100 de surfaces agricoles. Au mois de juin 1981 le sol organisé socialement était utilisé par trois organisation de travail.

2,15 ha du sol agricole reviennent à un habitant agricole. Sous ce rapport il y a de considérables différences régionales; elles sont conditionnée par le différent degré de représentation du sol agricole par communes cadastrales particulières. Il y en a le plus dans la c. c. de Granice — 5,64 ha par un habitant agricole, et le moins dans la c. c. de Šepšin — 2,10 ha en tout et dans, la c. c. de Rabrovac, 2,20 ha. Dans les autres c. c., cette superficie varie de 2,44 à 5,00 ha.

La production agricole est pratiquée sur 28.549 ha (84,35 p. 100 de la superficie totale). De cette quantité 5,91 p. 100 échoit au secteur social; le reste de 94,09 p. 100 se trouve en possession des économies individuelles. Environ 73,5 p. 100 du sol agricole sont formés de terres arables et de jardins. Au fonds foncier agricole total les vergers participent avec 9,6 p. 100, les vignobles avec 2,8 p. 100, les prés avec 11,1 p. 100, les pâturages avec 2,9 p. 100 et les joncherais et marais 0,1 p. 100.

En 1977 déjà, on a constaté officiellement que les augmentations permanentes de la mécanisation ont refoulé les bestiaux de la culture du sol; que les économies agricoles résolvent avec succès, par l'utilisation des produits chimiques, la question de la fertilité du sol; que l'emploi des semences du froment à haut rendement et des sortes hybrides du maïs sur les propriétés des producteurs complètent avec succès la technologie de la productions; que le secteur social représente la basse — modèle pour la production du matériel pour l'ensemencement et la plantation; que la communauté socio-politique achemine toutes les acquisitions de la technologie de production vers les producteurs individuels par l'intrmédiaire du secteur social.

Environ 68,1 p. 100 de surfaces arables sont utilisés pour la production des céréales. Les plus grandes surfaces sous celles-ci se trouvent dans le secteur privé — 13. 891 ha (97,21 p. 100). le rapport moyen du froment a augmenté par rapport à l'année 1972 de 420 kg/ha, c.à d. de 2510 kg/ha en 1972 à 2930 kg/ha en 1981. En quelques dernières années, les plus grands rappouts ont été réalisés par l'organisation de travail «Rasadnik» à Mladenovac — 4004 kg/ha.

Par la valeur brute du rapport total le maïs occupe la première place parmi les céréales. Pourtant, par les valeurs nettes du rapport total, il occupe la seconde place (après le froment), car les frais de production en nature sont élevés. Le secteur social fait d'importants efforts pour augmenter davantage l'ensemencement du maïs. En 1981, environ 46,78 p. 100 de la surface totale sous le maïs ont été semés en coopération productive avec les organisations agricoles.

Les mouvements décennaux de la production du maïs ont montré qu'elle montait à 26.142—39.795 tonnes (1972—1981). La participation du secteur social à la production totale est encore peu importante, en considération de la surface ensemencée et des rapports moyens. En 1981 ce secteur a produit 772 tonnes de grains de maïs secs; le reste de 28.485 a été réalisé par le secteur privé. Cependant, il faut mettre en relief que les économies en propriété individuelle réalisent environ 52,38 p. 100 de la production en coopération productive avec les organisations agricoles.

Les excédents de maïs en grains qui arrivent au marché ne sont pas grands; ils dépendent de la production totale réalisée et de la quantité consommée pour l'engraissement du bétail. Entre 1974 et 1978, l'achat du maïs de la part des organisations du travail associé montait (en tonnes); en 1974 à 170, en 1975 à 91, en 1976 à 143, en 1977 à 615 et en 1978 à 584 tonnes.

Dans la période de 1971 à 1981 les indices de la surface totale sous les plantes fourragères sur les champs montaient: en 1971 à 100,00, en 1972 à 99,54, en 1973 à 108,81, en 1974 à 99,39, en 1975 à 102,39, en 1976 à 99,54, en 1977 à 88,50, en 1978 à 94,59, en 1979 à 99,02, en 1980 à 101,87 et en 1981 à 104,10. Plus de 99 p. 100 de la surface totale sous les plantes fourragères en 1981 se trouvaient en possession des économies individuelles; le reste de 0,09 p. 100 est en possession du secteur social. L'un et l'autre secteur produisent, dans la plupart des cas, le trèfle et la luzerne. Le premier est semé sur 37,7 p. 100 de la de la surface sous les plantes fourragères, la seconde sur 44,9 p. 100.

À partir d'avant la deuxième guerre mondiale, sur le territoire de la commune a été développée la production maraîchère, surtout dans la plaine de vallée. En 1940, il se trouvait 1,4 p. 100 de la surface arable totale sous ces cultures potagères; après la deuxième guerre mondiale ce pourcentage a été considérablement augmenté. En 1981 sous les légumes étaient 12,6 p. 100 de la surface d'ensemencement totale. Ce pourcentage est le plus grad dans le secteur privé — 12,88 p. 100; le plus petit dans le secteur social — 2,99 p. 100. Par la surface totale sous les légumes, le secteur privé occupe la première place — 2616 ha (99,24 p. 100 de la surface totale).

Plus de 22 p. 100 de la surface totale sous les légumes sont utilisés pour la production des pommes de terre; toutes les autres plantes potagères occupent le reste. En 1980, le secteur privé a réalisé le rapport total des pommes de terre de 5990 tonnes. De cette quantité 840 tonnes ont été consommées pour l'alimentation des membres de ménages, 1065 tonnes pour la semence et 1198 tonnes comme fourrage. Le reste de 2887 tonnes a été livré au marché par les producteurs. En 1981 598 ha ont été ensemencés en pommes de terre comme culture principale; la production montait à 4554 tonnes.

La structure de l'utilisation des surfaces d'ensemencement sous les plantes potagères sur le territoire de la commune n'est pas favorable et il est absolument nécessaire de l'adapter autant que possible aux exigences du marché de Belgrade. Ceci influencerait aussi sur l'accroissement de la valeur brute de la production réalisée. En 1980 la valeur totale du rapport réalisé dans la production des plantes potagères dans le secteur privé montait à 87.180 mille dinars (9,19 p. 100 du total de la valeur brute réalisée dans le secteur de propriété individuelle). De cette somme, 25.556 mille dinars représentent la valeur du rapport des pommes de terre.

Sous les plantes industrielles sont 1,4 p. 100 du sol agricole total. Plus de 60 p. 100 des c. c. dans l'utilisation des surfaces d'ensemencement sous les plantes industrielles dans le secteur privé suivent la direction avec la prédominance absolue de la betterave sucrière; la direction avec la prédominance de la betterave sucrière avec une participation importante du tournesol — 11,11 p. 100 des c. c.; avec la prédominance du tournesol et une participation importante de la betterave à sucre et du soja 5,56 p. 100 des c. c.; avec une production développés de la betterave sucrière et une participation importante du tournesol et la participation du soja — 11,11 p. 100 des c. c.; avec la domination de la betterave sucrière et la participation du soja — 11,11 p. 100 des c. c.; une représentation égale du tournesol et de la betterave sucrière — 5,56 p. 100 des c. o. Dans le secteur social est représentée la direction avec la production développée du tournesol, une participation importante du soja et la participation de la betterave sucrière.

La moyenne quinquennale des surfaces moissonnées dans la commune est de 20.764 ha (98,88 p. 100 de la surface totale moyenne sous les champs et les jardins). Dans la période de 1977—1981, environ 70,33 p. 100 de ces surfaces ont été utilisées pour la production des céréales; le reste de 29,67 p. 100 comprend les plantes industrielles (1,83 p. 100), les plantes potagères (12,47 p. 100) et les plantes fourragères (15,37 p. 100). La structure de l'utilisation des surfaces d'ensemencement sous les céréales dans cette période avait la distribution suivante: le froment 39,9 p. 100, l'orge 1,7 p. 100, l'avoine 2,8 p. 100, et le maïs 55,6 p. 100. De 1 ha été réalisé le rapport moyen du froment de 2926 kg. La production du maïs montait à 4114 kg/ha, en comptant les rapports dans tous les secteurs de l'économie.

Environ 25,40 p. 100 des arbres fruitiers productifs étaient en 1981 dans les vergers de plantation; le reste de 74,60 p. 100 dans les autres jardins fruitiers. Dans les uns et les autres, les rapport par 1 arbre fruitier varient d'une année à l'autre; ceci est le plus souvent influencé par l'application défavorable des mesures agrotechnologiques, surtout dans le secteur privé. Entre 1971 et 1981 ils montaient à 3,5—28,5 kg par un arbre productif. EN 1981 il a été produit 9875 tonnes des fruits, dont 42 p. 100 de prunes, environ 20,60 p. 100 de griottes et 36,88 d'autres fruits.

Le plantage classique, la représentation prédominante des sortes de raisin pour la production du vin, l'aspect clairsemé des plantations stéréotypées, une pauvre mécanisation de la production, c'est, en bref, la caractéristique la plus importante de la viticulture moderne de Mladenovac. Dans toutes les c. c., les vignes aux plants pour la plupart vieux, on effectue peu de mesures de protection contre les maladies des plantes et les insectes nuisibles de sorte que les rapports sont petits et de mauvaise qualité. Il y a plusieurs raisons à cela. Deux d'entre elles sont les raisons principales: la première, le croisement disproportionné des prix du matériel de reproduction par rapport aux raisins, la seconde, qu'il se fait sentir le manque de main-d'oeuvre pour la culture des plants de vignes stéréotypés. En 1972 on n'avait pas acheté le vin des producteurs. L'issue de la tendance négative, manifestée de cette façon, du développement de la viticulture doit être cherchée dans l'orientation vers les sortes de raisins de haute qualité, en considération de la proximité de Belgrade.

Plus de 86 p. 100 de la surface totale sous les prés se trouvent rangés de la deuxième à la quatrième classe cadastrale. Dans la première il y en a 0,74 p. 100, dans la cinquième 12,09 p. 100 et dans la sixième 0,71 p. 100. Le plus grand pourcentage des prés dans la première classe est dans c. c. de Mladenovac (7,60 p. 100); dans la deuxième — Pruzatovac (70,54 p. 100), dans la troisième — Rastrovac (83,87 p. 100); dans le quatrième — Dubona (90,91 p. 100); dans la cinquième — Velika Krsna (44,84 p. 100); dans la sixième — Šepšin (17,14 p. 100).

Les pâturages se rangent aussi pour la plupart jusqu'à la quatrième classe cadastrale — 63,91 p. 100; le reste, dans la plupart des c. c. est dans la cinquième (10,19 p. 100, dans la sixième (10,19 p. 100, dans la septième (10,55 p. 100) et dans la huitième classe (2,16 p. 100). D'après la surface totale dans la première classe la c. c. de Mladenovac, avec 37,50 p. 100 occupe la première place.

En 1981 a été réalisé le rapport moyen de foin de prairie de 100—3900 kg/ha par c. c., et des pâturages de 600—2000 kg/ha. Cette même année, sur la territoire de la commune, ont été produites, selon l'évaluation, 8985 tonnes de foin en tout. De cette quantité, les économies individuelles ont produit 99,72 p. 100; le reste de 0,28 p. 100 a été réalisé par le secteur social.

Un propriétaire individuel possède, en moyenne, 1,5 parcelles de sol forestier. Leur étendue moyenne est petite — on évalue qu'elle est de 0,40 ha. Entre 1976 et 1979 ont été boisés 38 ha de sol forestier — 15 ha dans la forêt et 23 ha en dehors de celle-ci. La réserve moyenne de la masse de bois par 1 ha varie de 80 à 150 m³.

Avant la deuxième guerre mondiale le territoire de la commune de Mladenovac occupait la première place dans la basse Šumadija par le nombre d'espèces particulière du bétail; après l'introduction du système communal, ce territoire se trouve, par le nombre de bovins à l'engrais, à la deuxième place dans la région de Belgrade (après la commune de Palilula). Vers la fin de l'année 1981 ses agriculteurs avaient en engrais organisé 4003 tête de bovins. Cela fait 28,45 p. 100 de

leur nombre total sur le territoire de la ville de Belgrade. Dans cette même année les éleveurs du bétail de Mladenovac ont engraisé en coopération et livré au marché 5401 têtes de bovins et 5437 porcins.

En 1981 environ 10.305 agriculteurs actifs ont produit au total 512.631 unités de blé en différents produits d'élevage. Un agriculteur actif a réalisé 49,75 unités en moyenne. Environ 35,40 p. 100 de la production sont constitués par la viande de porc. Parmi les autres produits d'élevage il prédomine la viande de boeufs et le lait de vache. Sur 1 ha de sol agricole on produit en moyenne 17,96 unités de blé en produits d'élevage.

Dans les conditions du système communal a été prise une série de mesures pour le renforcement de la base matérielle de l'agriculture et la création des conditions pour une production plus grande. Et cependant, malgré tout cela, la part de l'agriculture au revenu global est encore au-dessous des possibilités naturelles. En 1979 le revenu réalisé dans toutes les branches de l'agriculture montait à 394.062 mille dinars. De cette somme, les économies individuelles ont réalisé 90,4 p. 100; le reste de 9,6 p. 100 le secteur social. Sous ce rapport, la commune de Mladenovac occupe la quatrième place dans le territoire de la ville de Belgrade.

Plus de 1.280.000 unités de blé ont été produites par la production agricole totale. 60 p. 100 de cette production sont les produits végétaux. Le bétail et les produits d'élevage participent avec 40 p. 100 à la production agricole totale.

La part de la production des marchandises dans la production agricole totale monte à 22,76 p. 100 ou 10,24 unités de blé sur 1 ha de surface agricole. A la production agricole de marchandises totale le secteur social prend part avec 9,58 p. 100 et le secteur privé avec 90,62 p. 100. 31,40 p. 100 de cette production sont les produits végétaux; le reste de 68,60 p. 100 constituait en 1981 les produits de l'élevage.

En 1981 la part que prenait la commune de Mladenovac à l'achat total des produits agricoles particuliers des producteurs individuelles sur le territoire de la ville de Belgrade présentait l'aspect suivant: froment 10,99 p. 100, orge 1,38 p. 100, avoine 5,88 p. 100, tournesol 16,67 p. 100, betterave sucrière 24,64 p. 100, pommes de terre 5,94 p. 100, haricot 13,40 p. 100, oignon 2,67 p. 100, prunes 5,24 p. 100, cerises 19,34 p. 100, griottes 30,24 p. 100, abricots 4,45 p. 100, fraise 19,61 p. 100, framboises 10,43 p. 100, bovins pour abattage 43,20, porcins pour abattage 12,91 p. 100, chevaux pour abattage 0,26 p. 100, moutons et jeunes moutons pour abattage 100 p. 100, bovins d'engrais 19,93 p. 100, porcs et pourceaux pour engrais 59,70 p. 100, bovins de reproduction 45,95 p. 100, porcs de reproduction 1,96 p. 100, lait 11,10 p. 100, fromages moux 5,33 p. 100.

La commune de Mladenovac occupe une place importante dans la production de la nourriture sur le territoire de la ville de Belgrade, particulièrement si l'on prend en considération ses potentiels naturels disponibles et, en général, les conditions socio-économiques pour l'agriculture. Elle représente une des micro-régions plus importantes pour la production des céréales panifiables, bien que chez certaines espèces, particulièrement chez le froment, soit présente la tendance de diminution du surplus de marché. On y produit 10,63 p. 100 de la production totale de froment, bien; qu'elle ne possède que 11,30 p. 100 des surfaces arables. De son territoire proviennent plus de 11 p. 100 de maïs, produit dans la région de Belgrade. Par la production totale du froment elle occupe la quatrième place, après les communes d'Obrenovac, de Palilula et de Zemun; du maïs — la cinquième (avant Barajevo, Ćukarica, Novi Beograd, Grocka, Rakovica, Sopot, Voždovac et Zvezdara). Dans la production des autres produits agricoles, sa part est grande — environ 3,75 p. 100 d'orge, 17,69 p. 100 d'avoine, 11,04 p. 100, de pommes de terre 10,75 d'oignons, 7,79 p. 100 de haricots, 10,97 p. 100 de choux, 6,94 p. 100 de tomates, 10,36 de piment vert, 3,37 p. 100 de betterave sucrière, 8,57 de tournesol, 2,02 p. 100 soya, 15,07 p. 100 de trèfle, 10,20 de luzerne, 8,06 de cerises, 19,58 de griottes, 8,63 d'abricots, 15,95 p. 100 de prunes, 7,05 p. 100 de pêches, 12,69 p. 100 de noix, 2,95 p. 100 de pommes, 6,85 p. 100 de poires, 8,66 p. 100 de coings et 15,63 p. 100 de raisins produits dans le territoire de Belgrade proviennent de la commune de Mladenovac.